CC·PLAVTI·
COMOEDIAE·
VOL. III.

1933.

www.digibuc.ro

COMEDIILE LVI

T. MACCVS. PLAVTVS.

IN ROMANEȘTE

DVPĂ TEXTVL LATIN AL LVI

W. M. LINDSAY.

DE

ELIODOR CONSTANTINESCU.

DOCTOR IN LITERE. PROFESOR.

VOL. III.

MERCATOR. MILES GLORIOSVS. MOSTELLARIA.
PERSA. POENVLVS.

1933

Editura P. Anastasiu și Gr. Petrescu

Râmnicu-Vâlcea.

www.digibuc.ro

Tip. Gutenberg

— HOMINUM INMORTALIS EST INFAMIA :
ETIAM TUM UIUIT QUOM ESSE CREDAS MORTUAM.

Persa, v. 355—56.

www.digibuc.ro

— XI. —

MERCATOR.

(NEGUSTORUL).

www.digibuc.ro

PERSOANELE:

CHARINVS. ADVLESCENS.	Charinus. Tânăr.
ACANTHIO. SERVVS.	Acanthio. Rob.
DEMIPHO. SENEX.	Demipho. Bătrân.
LYSIMACHVS. SENEX.	Lysimachvs. Bătrân.
LORARIVS.	Rob Biciuitor.
EVTYCHVS. ADVLESCENS.	Eutychvs. Tânăr.
PASICOMPSA. MERETRIX.	Pasicompsa. Curtezană.
DORIPPA. MATRONA.	Dorippa. Matroană.
SYRA. ANVS.	Syra. Mătușe.
COCVS.	Bucătar.

— Acțiunea se petrece la Athena —

www.digibuc.ro

MERCATOR.

REPREZENTATĂ ÎNTRE ANII 200—190 A. CR. (P. LEJAY — G. MICHAUT).

— I. Piesă din greceşte. Originalul grec: *Emporos* al lui Philemon. *Mercator*, pe româneşte „*Negustorul*". Titlul are legătură cu acţiunea, întrucât eroul principal este un tânăr, care se îndeletniceşte cu negoţul şi eroina este o roabă, cumpărată de el. *(Mercator*, subst. verbal, dela *mercor* — cel care face negoţ, cel care cumpăra). Are prologus, în corpul piesei, la început, pronunţat de un actor cu rol în piesă. E un prolog autentic.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-iu. Tânărul *Charinus*, trimis de părintele său după negoţ, se reîntoarce acasă, aducând cu sine o roabă frumoasă, s'o iubească fără ştirea părinţilor. In lipsa lui, bătrânul se duce la corabie, dă cu ochii de fată şi, la vederea ei, se redeşteaptă într'însul focul tinereţii. Întâmplarea aceasta e povestită tânărului decătre robul lasat cu paza ei *(Acanthio)*. Deaci aflăm totul; bănuim cam ce o să urmeze.

Actul al II-lea. Bătrânul *Demipho*, căzut în doaga tinereţii, îşi povesteşte unui vecin iubirea. Îşi cercetează copilul, propunându-i să-i vânză roaba pentru un prieten; la obiecţiunea tânărului, că nu e de vânzare, pentrucă a adus-o pentru maică sa, să-i fie însoţitoare, când va ieşi pe stradă, bătrânul îi răspunde că e prea frumoasă pentru aşăceva. Tânărul, văzând staruinţa părintelui său, se îndreaptă cu ruga către un prieten, *Eutychus*, sa-l ajute, să se ducă să cumpere el fata, ca pentru sine.

Actul al III-lea. Ca să-şi ajute prietenul, vecinul *Lysimachus* cumpăra ca pentru sine roaba adusă de tânăr. Profitând de faptul că soţia eră dusă deacasa, la moşie, duce fata la el, aşăcum îi fusese vorba. Bătrânul îndrăgostit se hotăraşte să cinstească isbânda printr'o masă.

Actul al IV-lea. Tânărul *Charinus* află dela *Eutychus* isbânda părintelui său. De disperare, se hotărăşte să-o plece în lume. In acest timp pică dela moşie pe negândite, *Dorippa*, soţia lui Lysimachus şi dă cu ochii de fată. Deacî scandal. Când să se desvinovăţească Lysimachus, iată vin şi bucătarii, mărind astfel şi mai mult scandalul.

Actul al V-lea Disperarea lui *Charinus*, hotarît a pleca în lume. *Eutychus*, ca să-şi salveze prietenul, intervine şi convinge pe *Demipho* să cedeze, dând tineretului dreptul la viaţa. Bătrânul înţelege, vede că e ridicol şi cedează.

III. Aceeaş temă caşi în *Casina*: Lupta dintre tată şi fiu pentru aceeaş femeie: Un bătrân îndrăgostit este ajutat de un prieten, care-i împrumută casa. Alcesimus din *Casina* este Lysimachus din *Mercator*. Sunt deosebiri mari în tratare: Aci, cei doi eroi, tatăl şi fiul, stau faţă în faţă; acolo, fiul e absent şi înlocuit cu maică-sa şi lupta se dă prin cei doi robi, cari stau pe primul plan. In *Mercator* soţia bătrânului nu are niciun rol; rolul ei este împlinit de soţia celuilalt, de *Dorippa*, care ia rolul *Cleustratei*, din *Casina*. Sfârşitul şi el se deosebeşte.

In *Mercator* bătrânul se ruşinează, cedează; în *Casina* merge până la

www.digibuc.ro

sfârşit. Tonul iarăş diferă: Mai mult calm, mai multă decenţă şi bună cuviinţă în comedia de faţă.

Deşi, ca intrigă, e mult mai ingenioasă farsa, pe care soţia i-o joacă bărbatului, în *Casina*, creând mai multă viaţă, mai multă mişcare, mai mult umor, însă, lupta, care se dă, în *Mercator*, direct şi pe faţa între cei doi îndrăgostiţi, e mai dramatică şi ar fi putut crea şituaţii cu adevărat dramatice, dacă ea s'ar fi putut da deschis, pe faţă, fiecare reclamându-şi dreptul său la viaţă — ceeace nu eră cu putinţă faţă de moravurile deatunci. Aşà că totul se reduce la o luptă în surdină, cu tendinţa de a-se păcăli unul pe altul. Dar şi aşà, e pentru întâia oara, când tatăl şi fiul stau faţă în faţă, luptă şi la urmă fiul învinge. Scena întâlnirii e destul de interesantă (v. 364—468).

Conflictul acesta dintre tată şi fiu l-am mai întâlnit şi aiurea. Plautus pune problema aceasta în patru comedii. In două *(Asinaria, Bacchides)* conflictul abià se desenează, sfârşind repede printr'un târg ruşinos: Părintele îşi lasă copilul să petreacă, dar să-l poftească şi pe el; în celelalte două *(Casina, Mercator)*, conflictul există, se dă o luptă. Dar, pecând în *Casina* el se topeşte în farsa, pe care i-o joacă soţia, în *Mercator*, deşi e cevà mai mult, însă conflictul se pierde în ridicolul, cu care se tratează tema: fiecare aleargă la supterfugii copilăreşti, ca să-şi ascundă gândul adevărat.

— IV. Eroii. Acelaş paralelism: Doi bătrâni, doi tineri, cari se ajută unul pe altul: Un tânăr îndrăgostit, *Charinus*, un prieten, *Eutychus*, care îl ajută; un bătrân stricat, *Demipho*, care umblă să ia iubita propriului său copil şi un vecin, *Lysimachus*, care îl ajută, ca un al doilea Apoecides din *Epidicus*, ori Alcesimus, din *Casina*. Eroul principal de fapt este *Eutychus*, pentrucă el luptă, el birue la urmă, luând locul sclavului obişnuit. E o figură simpatică. O altă figură simpatică e parintele său, bătrânul *Lysimachus*, care e fericit la urmă c'a scăpat din bucluc şi că-l iartă soţia.

— V. Morala. Şi aici, caşi aiurea *(Asinaria, Bacchides, Casina)* se pune aceeaş problema de educaţie, cu aceeaş morală: Bătrânii ajung caraghioşi în pretenţia lor de a face pe tinerii la bătrâneţe, pentrucă

„fiecare vârstă cu plăcerile ei" (v. 984).

— VI. Caracteristice. Una din piesele, în cari Plautus a pus cel mai puţin element roman, deaceea comedia de faţă ne dă o ideie cât mai adevărată despre comedia nouă grecească. Demn de relevat: 1) Intriga nu e dusa de un sclav, ca de obiceiu; 2) prologus în corpul piesei, pronunţat de un actor; 3) un personaj din actul I-iu, *Acanthio*, e pus numai pentru expoziţiune, deaceea dispare. (caşi Thesprio în *Epidicus*, Artotrogus, în *Miles gloriosus)*; 4) aluziile la moravuri (v. 401—411; 817—829); 5) *nebunia* din dragoste a lui Charinus (parodierea amorului) dela v. 840—955 şi *visul* lui Demipho, cu care începe actul al II-lea. Nebunia (la fel în *Casina, Cistellaria, Menaechmi)*, leşinul *(Curculio, Miles glor.)*, visele (*Curculio, Miles glor., Rudens*), sunt mijloace dramatice obişnuite în comedia veche; 6) Scena răuşită dintre bucătar, Lysimachus şi soţie (v. 741—803), plină de humor şi viaţă.

— VII. Ca parte *muzicală*, predomină *recitativul*. Are numai două *canticum*, de scurtă întindere: In scena dintre Acanthio şi Charinus v. 111—140 şi solo al omului nefericit, v. 335—363.

— VIII. Nu cunoaştem nicio imitare directă modernă.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI. I.

Un tânăr, mânat de părintele său după negoţ, cumpără şi aduce cu sine o femeie de o rară frumuseţe. Bătrânul, după ce o văzù, cercetează ce e cu ea. Robul îl minte, că e o roabă, pe care tânărul a cumpărat-o pentru maică-sa, să-i fie însoţitoare. Bătrânul se îndrăgosteşte de ea şi, prefăcându-se c'ar voi s'o vândă, o trece la un vecin al său. Soţia acestuia crede că bărbatul său şi-a adus ibovnică în casă. Atunci un prieten, dupăce îi regăseşte prietena, îl opreşte pe Charinus dela fugă [1]).

UN ALT CUPRINS AL PIESEI. II.

Pe un fiu, care se ţinea de petreceri, părintele său îl mână să se apuce de negustorie. Acesta, ajuns în străinătate, răscumpără pe roaba gazdei sale, căzut la dragoste după ea. Când soseşte acasă şi se dă jos din corabie, părintele său îi aleargă în cale-i şi cade nebun de dragoste, la vedere roabei. Cercetează cine este. Robul îi spune c'a fost cumpărată de tânăr, pentru maică-sa, spre a-i fi roabă însoţitoare. Bătrânul, gândindu-se la sine, se roagă de băiat să o vândă unui prieten. Fiul îşi ia în ajutor pe fiul vecinului, părintele pe vecin. Bătrânul izbuteşte s'o cumpere pe roabă. Soţia acelui vecin, văzând-o în casă, o ia drept întreţinuta acestuia şi-i face un mare tărăboiu bărbatului. Negustorul desnădăjduit se hotărăşte să fugă din ţară. Este oprit de un prieten, care, în unire cu părintele său, se roagă de tatăl aceluia, să i-o lase fiului. (Lipseşte codoşul ticălos).

1) In vers acrostih : MERCATOR.

www.digibuc.ro

ACTVL I-iu.

Charinvs.

Două lucruri mi-am pus acum în gând să le 'mplinesc, totdeodată: Să vă spun şi cuprinsul piesei [1]) şi să vă vorbesc şi despre dragostea mea. Eu însă, n'am să fac la fel, cum am văzut că au obiceiul să facă, prin comedii, cei prinşi în mrejile dragostei, cari îşi povestesc nenorocirile la Noapte, la Ziuă, ori la Soare, la Lună, cari, socot eu, pe Polux, că nu prea se sinchisesc de plângerile omeneşti, de cele ce voim, ori nu voim. Deaceea şi eu, acum, vouă am să vă povestesc mai bine durerea, ce-mi zace la inimă.

Pe greceşte, comedia de faţă se numeşte *Emporos* a lui Philemon, iar pe latineşte aceeaş, *Mercator* a lui Titus Maccus.

Părintele meu m'a mânat deaici la Rhodos, după negustorie; şi sunt doi ani deatunci împliniţi, decând am plecat deacasă. Acolo prinsei să îndrăgesc o femeie de o rară frumuseţe. Dar, ce fel am căzut la dragoste grea după ea, o să vi-o spun, dacă aveţi urechi de auzit şi bunăvoinţă în a mă asculta nu vă lipseşte. Şi, pe Hercle, nu prea mă ţinui de obiceiul, pe care îl au cei îndrăgostiţi, că-mi începui povestea aşà dintr'o dată [2]).

Pentrucă dragostea, de pildă, are obiceiul să fie însoţită de toate aceste viţii: grije, amărăciune şi-un gust deosebit pentru găteală, lucruri cari isbesc, cu mari şi grozave nenorociri, nu numai pe cel care iubeşte, dar şi pe oricine îl ating ele. Şi apoi, pe Polux, nimeni nu împinge această grije de găteala mai mult decât îi dă mâna, fără a nu se nenoroci.

Dar, de dragoste mai sunt legate şi altele, despre cari încă n'am pomenit: Nesomnul, mâhnirea de suflet, rătăcirea, fuga, prostia, ba chiar şi neghiobia şi îndrăsneala necugetată, ne-

1) Prologul face parte din cuprinsul piese, caşi în *Captivi* şi *Truculentus* (prologurile originale), *Cistellaria* şi *Miles gloriosus*. E rostit în *iambi senarii*, metrul obişnuit al prologului. E un diverbium, v. 1—110.

2) • text nesigur.

www.digibuc.ro

cumpănirea fără măsură, lipsa de modestie, obrăsnicia neruşinată, poftele, reaua voinţă; apoi, mai încă: lăcomia, trândăvia, nedreptatea, sărăcia, batjocura şi risipa, vorba multă caşi vorba puţină [1]): şi asta vine deacolo, pentrucă cel îndrăgostit, de cele mai multeori, de se potriveşte, ori nu, s'apucă să 'ndruge la verzi şi uscate, fără nicio legătură la vorbă şi niciun folos; vorba puţină [2]), o zic deacolo, pentrucă niciun îndrăgostit nu este aşà de priceput şi atât de înzestrat, ca să-şi poată spune focul, ce-i zace la inimă. Voi, acuma, nu se cade să vă mâniaţi pe mine că mă lungii la vorbă. E un dar, cu care m'a dăruit Venus [3]), odată cu dragostea. Dar, să ne reîntoarcem la povestea noastră, să vă spun cele ce mi-am fost pus în gând.

Abia-mi sfârşisem copilăria şi mintea de copil nevinovat încă nu mă părăsise, când prinsei a îndrăgi la nebunie pe curtezana deacì: Pedată şi banii tatii prinseră a sbura spre ea, fără s'o bănuească el dealtfel.

Un codoş fără suflet, stăpânul acestei femei, îmi storcea avutul, cu cea mai mare cruzime, îmi lua orice putea lua. Tata mă ţineà de rău, pentru asta, zi şi noapte, făcându-mă să văd viclenia, reaua credinţă a codoşului; că, pecând starea sa se micşorà foarte mult, a aceluia se mărià într'una. Toate acestea mi-le spunea în gura mare; iar uneori se mărginià să mi-le spună şi încet printre dinţi: prin gesturi îmi da să înţeleg, stăruia cu încăpăţânare [4]), precum că la urma urmei n'aş mai fi fiul său. Mă vorbià de ráu prin tot oraşul, spunând la cine sta să-l asculte, sa se ferească a-mi da bani cu împrumut; că dragostea a târît pe mulţi spre prăpăd, că sunt un risipitor, un mână spartă, că îl despoiu şi iau de svânt deprin casă, dela el, orice mi-ar cădea în mână. Mai spuneà că împins de dragoste îi risipesc şi-i mánânc, fără niciun pic de judecată, avutul, pe care şi-l agonisise cu sudoarea frunţii sale. Imi tot scotea pe sub nas că el mă hrănià de atâta amar de vreme şi că ar fi bucuros să nu mă mai ştie în viaţă, dacă

1) *multiloquium, parumloquium.*
2) *pauciloquium.* — 3) *Venu' mi legauit.* — 4) *negitare.*

www.digibuc.ro

am pierdut orice ruşine. Că el, pedată ce ieşise din anii copilăriei, nu se aruncase, ca mine, în braţele dragostei, ori ale trândăviei, tânjind făr'de folos şi dealtfel nici putinţă nu aveà, aşà de aproape erà ţinut din scurt de părintele său: Cu multă sârguinţă erà pus la munca grea dela ţară şi abià la cinci ani odată de se învrednicià şi el să vină, să vadă oraşul, pentru ca în urmă, dupăce văzuse haina sfântă a Minervei [1]), repede să fie din nou mânat de tată-său la locuinţa sa obişnuită dela ţară. Că acolo, dintr'un început, el a fost pus la muncă mai grea decât robii, deoarece părintele său îi vorbià astfel: „Pentru tine ari, pentru tine grăpezi, pentru tine semeni; ţie, însfârşit, o să-ţi aducă la urmă bucurie munca asta a ta".

Că, la urmă, când viaţa îi părăsi corpul părintelui său, el atunci îşi vândù ogorul părintesc şi cu banii după el îşi cumpără o corabie, care putea încărca trei sute tone [2]) şi cu ea prinse a duce pretutindeni la mărfuri, pânăce însfârşit îşi agonisi starea, pe care o aveà atunci. Imi mai spunea că se cădea să fiu şi eu la fel, dacă eram, aşàcum trebuià să fiu.

Atunci şi eu, când înţelesei să sunt rău văzut de părintele meu, că el mă urăşte, când ar fi fost mai bine să-i fi fost pe plac, fără multă minte şi zăpăcit de dragoste, îmi iau cu curaj inima'n dinţi şi-i spun că vreau să m'apuc de negustorie, cu voia lui bineînţeles: că mi-am pus în gând să las laoparte dragostea, ca să-i fiu lui pe plac.

El îmi mulţumeşte, îmi laudă hotărîrea şi se şi pune să-mi împlinească dorinţa. Construeşte o corabie uşoară la mers, cumpără marfă şi, pregătind-o, o încarcă pe corabie. Apoi, cu mâna lui însuş, îmi numără în mână un talant de argint; îmi mai dă cu mine un rob, care îmi fusese cândvà pedagog, pecând eram copil mic, să-mi fie oarecum călăuză, la drum. Toate astea, odată pregătite, o pornim cu corabia.

Sosii la Rhodos, unde vândui cu mulţumire, aşàcum voii,

1) *Peplum.* E vorba de sărbătorile Panatheene, cari se sărbătoriau la fiecare cinci ani, cu prilejul cărora se expunea haina sfântă a Minervei, numită peplum.

2) *metretas. Metreta* — unitate de măsură p. corăbii, cam cât o tonă.

www.digibuc.ro

toată marfa, pe care o adusesem. Imi rămâne un frumos câştig, mai mult decât preţuirea, pe care părintele meu o făcuse mărfii. Şi aşà îmi agonisesc un bun câştig. Dar, pecând mă tot învârteam aşà prin port, mă recunoaşte o oarecare gazdă a părintelui meu şi mă pofteşte la masă. Mă duc, m'aşez la masă, primit fiind cu bucurie şi cu multă dărnicie. Când veni noaptea, să mergem la culcare, iată că vine la mine o muiere frumoasă, cum nu cred să mai fie o alta. Imi fuse dată de gasdă să-mi ţie de urît în noaptea aceea. Pricepeţi cât de mult mi-a plăcut.

A doua zi mă duc la gasdă şi-l rog să mi-o vândă mie, arătându-i mulţumire mare şi rămânându-i îndatorat. Ce atâta vorbă? O cumpărai şi-o adusei ieri cu mine. Tata însă nu vreau să mă simtă precum că am adus-o. O lăsai deocamdată în port, pe corabie [1]), în grija unui rob tânăr.

Dar, ce-o fi, de-l văd alergând dinspre port încoa pe robul, căruia îi spusesem să nu se mişte dela corabie? Mă tem ce să fie.

Acanthio. Charinvs.

Ac. [2]). (fără a-l vedea). Dă-ţi toată silinţa şi toate puterile, încordează-te, ca nucumvà să-ţi lipseşti stăpânul de ajutorul tău: Aide, Acanthio, alungă-ţi oboseala şi nu te lăsa copleşit de lene. Şi totuş, resuflarea mai mai să mă doboare, abià de-mi mai pot ţine firea, pe Hercle! Şi, cu toate astea, pe toţi câţi îţi stau împotrivă în plin mers, dă-i cu putere la o parte, asvârle-i cât colo, doboară-i la pământ. Obiceiul ăsta e foarte nărăvit aici: de-a nu te sinchisi să faci loc unui om, care aleargă grăbit [3]). Astfel, când ai început cevà, cuvine-se să împlineşti totdeodată aceste trei lucruri: şi să alergi şi să te lupţi cu pumnii şi să te-apuci la gâlceavă în stradă.

Ch. (aparte). Ce să fie de-şi urmează cu cu atâta grabă alergarea? Am intrat la grije, ce să fie, ce-o avea să-mi spună?.

1) *eam reliqui ad portum in naui.*
2) Intâiul cantlcum, v. 111—140. — 3) Obiceiul acesta îl au toţi sclavii din comedie de a fi grăbiţi atunci, când au veşti de adus. Compară *Curculio.* v. 280 —

www.digibuc.ro

Ac. N'am făcut nimic: Cu cât stau locului, cu atât şi primejdia se apropie mai mult.

Ch. Mai şti ce nenorocire m'adastă!

Ac. Genunchii îl părăsesc pe cel ce-aleargă. M'am dus. Splina mi s'a burzuluit, prinde a mi-se întinde peste stomac. M'am dus! Răsuflarea numai mi-o pot stăpâni; aş fi un cât se poate de prost flautist.

Ch. (aparte). Dar, pe Polux, ia-ţi şi tu pulpana hainei şi şterge-ţi cu ea sudoarea [1]).

Ac. Pe Polux, toate băile din lume şi tot n'ar putea să-mi scoată oboseala din mine. Acasă, ori prin oraş, unde mi-o fi acum stăpânul Charinus?

Ch. O nelinişte îmi stă la inimă. Vreau să ştiu ce comedie o mai fi şi asta, să-mi pot alunga teama.

Ac. Şi încă mai stau locului. Şi încă nu mă reped la uşi, să le fac numai ţăndări. Deschide cinevà? Unde-mi e Charinus, stăpânul? Acasă, ori dus aiurea? Ce, nimeni nu crede că meritá osteneală să vină la uşe?

Ch. Iata-mă, Acanthio, pe cel pe care-l cauţi.

Ac. Nici că se poate o mai mare lipsă de rânduealà ca în casa asta!

Ch. Ce lucruri rele te frământă?

Ac. Multe, stăpâne, pe tine şi pe mine!

Ch. Ce este?

Ac. Primejdia ne-apasă!

Ch. La duşmani mai bine-o lasă.

Ac. Dar soarta ţie ţi-o dete.

Ch. Vorbeşte şi orice-a fi mi-o spune.

Ac. Domol, vreau să mă liniştesc. Pentru tine doar îmi rupsei eu plămânii, că mai că vàrsai şi sânge.

Ch. Inghite răşină de Egipt, cu miere [2]) şi-o să te faci bine.

Ac. Bea şi tu, pe Polux, smoală clocotită şi-o să-ţi treacă supàrarea.

Ch. Un [3]) om mai pornit spre mânie ca tine nici c'am putut vedea!

1) *apsterge sudorem tibi.* — 2) *resinam ex melle.*
3) Recitativ *(troch. septenarii)*, v. 141—224.

www.digibuc.ro

Ac. D'apoi şi eu n'am văzut om mai pornit spre bârfeală ca tine!

Ch. Dar, dacă ce socot că-ţi e spre sănătate şi aceea te sfătuesc?

Ac. Ducă-se la pustiu asemenea sănătate, dacă ea ne vine cu nenorociri!

Ch. Ia spune-mi, au poate să fie pe lume cevà bun, de care să-ţi fie dat să te bucuri, fără să nu-şi vîre coada nenorocirea, sau pe care să nu-l dobândeşti cu casnă mare, atunci când va să te bucuri de el?

Ac. Nu mă pricep la de-al de astea: Filosofie niciodata n'am învăţat şi nici că mă pricep. Eu unul, fericirea, la care trebue să-şi vîre coada nenorocirea, nu doresc s'o am.

Ch. Dă-mi încoa mâna-ţi dreaptă, aide, Acanthio.

Ac. Ei, iată-ţi-o, ţine-o.

Ch. Vrei să m'asculţi, sau ba?

Ac. Puteai s'o vezi din capul locului, ca unul care m'am spart tot alergând pentru tine, să poţi afla şi tu la vreme cele ce ştiu şi eu.

Ch. Peste puţine luni, o să te fac slobod, în rândul lumii *

Ac. Umblii să mă 'ncânţi cu vorbe.

Ch. M'aş încercà eu vreodată să-ţi spun lucruri neadevărate? N'aş apucà să deschid bine gura, că tu ai şi simţit pe dată, dacă vreau să mint.

Ac. Ah, pe Hercle, vorbele astea îmi măresc oboseala: mă omori cu zile!

Ch. Aşà ascultare îmi dai tu mie?

Ac. Ce vrei să fac?

Ch. Tu? Aceea ce vreau şi eu.

Ac. Aşàdar, ce vrei?

Ch. O să-ţi spun.

Ac. Spune.

Ch. Domol însă.

Ac. Te temi poate să nu trezeşti din somn publicul, care doarme [1])?

1) In *Poenulus*, 1223 o ironie cam la fel: „*Li-e sete celor ce stau jos*".

www.digibuc.ro

Ch. Vai de capul tău!

Ac. Şi tocmai vorba asta ţi-o aduc şi eu din port.

Ch. Ce-mi aduci? Spune.

Ac. Urgie mare, frică, chin, îngrijorare, sfadă, sărăcie.

Ch. M'am dus pe copcă! Imi aduci chiar o întreagă comoară de nenorociri. Sunt pierdut!

Ac. Ba bine că nu! —

Ch. Ştiu ce-o să spui acum că sunt un nenorocit.

Ac. Tu o spui; eu nu zic nimic.

Ch. Şi ce nenorocire e aia?

Ac. Să nu mă 'ntrebi: E cea mai mare nenorocire!

Ch. Indură-te şi lămureşte-mă odată. Prea [1]) îmi stă neliniştea în suflet.

Ac. Domol. Vreau ca mai întâi [2]) să mă mai ispiteşti şi-apoi mă poţi bate.

Ch. Pe Hercle, de bătaie, chiar că nu scapi, dacă nu vorbeşti odată, ori nu te cărăbăneşti deacî

Ac. Vezi-l, cum îmi face pe linguşitorul! Când se porneşte, nu-i altul mai blând ca el!

Ch. Te rog fierbinte, pe Hercle, spune-mi mai repede despre ce e vorba, lămureşte-mă, dacă aşà merge treaba, s'ajung să mă rog de robul meu.

Ac. La adică-te poate că nu-ţi par demn.

Ch. Ba, eşti demn.

Ac. Asta o ştiam şi eu.

Ch. Rogu-te, înecatu-s'a corabia?

Ac. Corabia e întreagă, teamă să n'ai.

Ch. Dar catargurile cu pânzele?

Ac. Sunt la locul lor şi 'n bună stare.

Ch. Dece nu-mi spui odată, pentruce mă căutai mai adineaori, alergând după mine prin oraş?

Ac. Dar tu eşti cel care-mi iei vorba din gură.

Ch. Tac.

Ac. Taci. Pare-mi-se, că de-a fi să-ţi aduc o veste bună,

1) *nimi'diu.* — 2) *priu'uolo.*

www.digibuc.ro

ai stărui cu încăpăţânare, de vremece acuma, că trebue s'auzi una rea, mă ameninţi cu bătaia, ca să vorbesc.

Ch. Te rog fierbinte, pe Hercle, să-mi spui şi mie vestea asta rea.

Ac. Să-ţi spun, fiindcă mă rogi. Tată-tău [1]) —

Ch. Ce-i cu tata?

Ac. Pe iubita ta —

Ch. Ce-i cu ea?

Ac. A văzut-o.

Ch. A văzut-o? Vai mie nenorocitul! Răspunde-mi la ce te 'ntreb eu.

Ac. Atunci, întreabă-mă ce pofteşti.

Ch. Cum a putut-o vedea?

Ac. Cu ochii.

Ch. Ce fel?

Ac. Căscându-i.

Ch. Spânzură-te! Iţi arde de glumă, când sunt la o aşà mare ananghie.

Ac. Ce, răutateo, glumă se cheamá, când eu îţi răspund la cele ce mă 'ntrebi tu?

Ch. Adevărat c'a văzut-o?

Ac. Pe atât e de adevărat, pe Hercle, precum te văd şi mă vezi.

Ch. Unde-a văzut-o?

Ac. Inăuntru, pe corabie, când a stat lângá ea şi a legat vorbă cu ea.

Ch. M'ai mâncat fript, tată! Dar tu, dar tu, bătutule la spete, dece nu te-ai îngrijit să n'o vadă? Dece n'ai ascuns-o, nemernicule, să n'o poată vedea tata?

Ac. Pentrucă fiecare eram la treburile noastre: Ne străduiam cu strânsul şi aşezatul pânzelor. Pecând noi ne îndeletniceam cu astea, la puţină vreme în urmă soseşte şi tată-tău cu o luntre, fără să-i fi luat cinevà seama, decât abià când fù sus pe corabie.

1) *tuo' pater.*

www.digibuc.ro

Ch. La ce bun, o mare, c'am putut scăpa teafăr din ne-
miloasele-ţi valuri! Mă credeam şi eu ajuns cu bine pe uscat
şi la loc sigur şi când colo mă văd isbit de stânci de valuri
nemiloase! Spune mai departe ce s'a petrecut.

Ac. Dupăce dete cu ochii de femeie, n'o mai slăbi cu cer-
cetatul, a cui este.

Ch. Şi ea, ce-i răspunse?

Ac. Iute dădui şi eu fuga şi mă vârîi în vorba lor: cum
că ai cumpărat-o tu să-i fie maicii tale, drept servitoare.

Ch. Şi el, părutu-ţi-a că-ţi da crezare?

Ac. Mă mai întrebi? Insă, nelegiuitul, se şi puse s'o scoată
din minţi.

Ch. Pe ea, rogu-te?

Ac. Ne-i fi vrând poate pe mine [1])!

Ch. Pe Polux, vai de sărmana mea inimă, cum se mai sfă-
rîmiţeşte, picătură cu picătură, topindu-se, cum se topeşte sarea
în apă. M'am dus!

Ac. Ei, acuma, cu asta, spuseşi şi tu un mare adevăr! Asta-i
prostie curată!

Ch. Ce să mă fac? Nici vorbă să mă creadă tata, de am
să-i spun c'am cumpărat-o pentru mama. Şi apoi mi-se pare
o nelegiuire să spun părinţilor minciuni. Nici el n'o să mă creadă
şi nici nu-i de crezut ca pe-o femeie aşă de frumoasă să fi cum-
părat-o pentru mama, să-i fie servitoare.

Ac. Nu taci, nebunul nebunilor? Va crede, pe Hercle; în-
cepuse chiar să-mi dea şi mie crezare.

Ch. Mă tem, nefericitul de mine, ca bănueala să nu pună
stăpânire pe tata, decum stau lucrurile. Rogu-te, răspunde-mi
la ce te întreb eu.

Ac. Rogu-te, ce vrei să mă întrebi?

Ch. Au, părutu-ţi-a el c'ar bănui că-mi e cumvă iubită?

Ac. Nu mi s'a părut. Ba încă le credea pe toate, câte i le
spuneam.

---

1) Să se observe vioiciunea şi humorul dialogului. (Compară *Epidicus*, scena I, actul I).

www.digibuc.ro

Ch. Poate, fiindcă aşà ţi s'a părut ţie.

Ac. Nu, pentrucă credea.

Ch. Vai de capul meu, sunt un om pierdut! Dar, la ce m'oiu fi prăpădind eu acì, jelindu-mă şi nu mă duc la corabie. Vino cu mine.

Ac. Dacă o iei peacolo, ai să te întâlneşti la sigur cu tată-tău; şi cum el o să te vadă schimbat la faţă şi fără viaţă în tine, are să te şi oprească, să te cerceteze, deunde ai cumpărat-o şi cu cât: zăpăcit cum eşti, o să te dea de gol.

Ch. S'o iau mai bine peaici. Crezi că tata să fi plecat acum din port?

Ac. Tocmai deaceea şi eu i-am luat-o înainte, să nu te găsească nepregătit şi să te prindă cu vorba [1]).

Ch. Foarte bine.

ACTVL AL II-lea.

Demipho.

In [2]) fel şi fel de chipuri se joacă zeii cu oamenii şi le dau în somn la vise, unele mai minunate decât altele. Aşà şi eu, în noaptea aceasta, care trecù, atâta m'am sbătut în vis şi m'am chinuit, cum fù mai rău. Mi-se făceà anume că cumpăr o capră frumoasă şi, ca să nu-i facă vreun rău cealaltă capră, pe care o aveam maidinainte acasă, ori să se-apuce cumvà la ceartă, dacă s'ar găsi laolaltă împreună, pe aceea, pe care o cumpărai mai în urmă, se făcea că o dam în paza unui maimuţoiu.

Maimuţoiul ăsta, nu mult în urmă, mă pomenii că vine la mine, mă umple de blesteme şi-mi face un mare tărăboiu, spunându-mi că, dela venirea caprei şi din pricina ei, numai belele şi nenorociri, cât vrei, pe capul său. Că între altele capra asta, pe care i-o dasem eu, în grijă, i-a tocat toată zestrea nevesti-sii. Iar eu, minunându-mă grozav de una ca asta, cum a putut o singură capră să toace zestrea nevestei unui maimuţoiu, el însă stărue c'aşà este şi sfârşeşte prin a-mi spune că, de nu

1) *atque etectaret. Electo are* (v. şi *Asinaria*, 295). t. familiar.

2) Diverbium *(Iambi senarii)*, v. 225—334

www.digibuc.ro

ma voiu grăbì să-mi iau îndărăt capra, o să mi-o aducă acasă, la nevastă.

Şi se făceà că şi mie, pe Hercle, îmi dà grozav inima brânci la aşàceva, dar nu aveam cui să-i încredinţez capra. Şi cu cât [1]) má munceam cu gândul ce o să fac, cu atâta şi chinurile erau şi mai mari. Atunci se făcù că vine la mine un ied [2]), care prinse a-mi spune cum c'a luat el capra dela maimuţoiu şi se pornì să mă ia în bătaie de joc. Şi m'apucă plânsu şi plângi, de inimă rea, de pierderea caprei.

Cam ce o fi vrut să însemneze visul ăsta, nu-mi pot da cu socoteala, afară numai dacă n'am şi găsit capra aceea, cum bănuesc eu şi cu ea şi talmăcirea visului.

Astăzi de dimineaţă, când se lumină de ziuă, mă dusei de-acasă, în port. Dupăce îmi văzui de treburi, dăduì cu ochii de corabia, care a adus, ieri, din Rhodos, pe băiat. Nu ştiu ce dorinţă ma cuprinse să mă duc s'o văd. Mă urc într'o barcă şi-o pornesc spre corabie.

Acolo dau cu ochii de o femeie, de o rară frumuseţe, pe care fii-meu [3]) a adus-o ca servitoare mame-sii. Cum o ochii, îmi şi căzù cu foc la inimă, nu ca la minte de om sănătos, ci ca la unul din cei nemintoşi la minte. Pe Hercle, am mai iubit eu şi în tinereţe, odinioară, însă n'am înebunit niciodată ca acum. Pe Hercle, ştiu una şi bună: că sunt prăpădit! Asta dealtfel o puteţi vedea şi voi, cât sunt de îndrăgostit!

Acum îndoialá nici că mai poate fi: Asta e capra aceea. Iar maimuţoiul acela, caşi iedul, or să mi-aducă nenorocire. Dar, cine-o fi ei, să spun n'aş şti. Ia să tac, că iată-mi vecinul că-mi iese afară din casă.

Lysimachvs. Demipho. Servvs.

Ly. De bună seamă, am să scopesc ţapul ăsta, care ne strică toate rosturile la ţară.

De. (aparte). Nici prevestirea, nici profeţia nu-mi place! Caşi

1) *magi'*. — 2) *haedus*. Un vis la fel în *Rudens*, v. 593—614.
3) *filiu' meu'*. (p. *filius meus*).

www.digibuc.ro

pe ţapul ăsta mă tem să nu mă scopească şi pe mine ne-vasta, cum mă tem iarăş ca ăsta să nu fie chiar maimuţoiul din vis.

Ly. (către un rob). Tu, să te duci la conac şi greblele astea să le dai vechilului Pistus, chiar lui însuş în mână. Nevestii să-i spui că am treabă în oraş, să nu m' aştepte; să-i spui că astăzi am trei pricini de judecat. Pleacă şi nu-ţi uita de cele spuse.

Se. Mai ai şi altcevà de spus?

Ly. Asta e totul.

De. Lysimachus, salutare.

Ly. Uită-te, Demipho! Fii salutat. Ce faci? Cum te afli?

De. Cum nu se mai poate de nenorocit!

Ly. Zeii ţi-or purta de grijă.

De. Zeii chiar că şi fac lucrul acesta.

Ly. Ce este?

De. Ţi-aş spune, dacă-aş vedea că ai timp să-mi dai ascultare, că nu eşti cumvà în treburi.

Ly. Cu toată treaba, dacă ai să-mi spui cevà, Demipho, când e vorba de un prieten, nu pot fi niciodată grăbit.

De. Imi vorbeşti de bunăvoinţa ta, caşicum n'aş cunoaşte-o eu. Cam ce vârstă îţi par eu să am?

Ly. Un om depe cealaltă lume, un ghiuj bătrân, un ramolit.

De. Vezi lucrurile pe dos. Sunt copil, Lysimachus, copil de şapte ani!

Ly. Eşti sănătos la cap, de spui că eşti un copil?

De. Iţi spun adevărat.

Ly. Pe Hercle, abià acum îmi veni în minte, cam ce-ai vrea tu să spui: Când cinevà a îmbătrânit, numai simte şi nici că mai pricepe cevà. Se spune că dă din nou în doaga copiilor [1]).

De. Ce se potriveşte! Mă simt de douăori mai în putere, decum eram mai 'nainte.

Ly. Bun lucru şi mă bucur, pe Hercle!

---

1) *rusum repuerascere* (verb format din subst. v. prefaţa vol. II).

www.digibuc.ro

De. Şi, de vrei să mai ştii, chiar cu ochii văd mult mai bine ca mai 'nainte.

Ly. Şi asta-i lucru bun!

De. O spun însă spre nenorocirea mea.

Ly. Vorba asta, vezi, numai e lucru bun!

De. Iţi pot eu însă vorbi cu inima deschisă, în credinţă?

Ly. Fără nicio teamă.

De. Ascultă-mă atunci.

Ly. Bucuros.

De. Astăzi am început să umblu la şcoală [1]), Lysimachus. Ştiu chiar trei slove.

Ly. Cum, trei?

De. Amo [2]).

Ly. Tu, cu părul alb, să iubeşti, bătrân de nimic?

De. De-i alb, sau roşu, ori negru, iubesc.

Ly. Pare-mi-se c'acum îţi baţi joc de mine, Demipho.

De. Mă las să-mi tai gâtul, dacă spun cumvà minciuni; şi, de vrei să ştii că iubesc, ia un cuţit şi taie-mi un deget, o ureche, nasul, ori buza: de am să fac o singură mişcare, sau de am să simţ tăetura, primesc, Lysimachus, să mă omori şi să-mi dai dreptate.

Ly. De vi s'a 'ntâmplat cândvà să vedeţi jugrăvit un îndrăgostit, iată-l colo. Pentrucă, după mine, un ghiuj hodorogit şi ramolit e acelaş lucru caşi o arătate jugrăvită pe perete.

De. Iţi puseşi acum în gând să mă dojeneşti, pare-mi-se.

Ly Eu?

De. Şi-apoi nici n'ai dece să-mi porţi pică: Au făcut asemeni lucruri şi alţi bărbaţi de seamă, mainainte [3]). A iubi e în firea omului, iar a trece cu vederea e lucru omenesc [4]): * * * şi iubirea víne dela voinţa zeilor. Nu mă dojeni, că nu de bunăvoie mă simt împins spre ea.

Ly. Dar, nu te dojenesc deloc.

---

1) *in ludum litterarium.* Deci copiii începeau să meargă la şcoală dela vârsta de şapte ani. — 2) *iubesc.* — 3) *aliei spectatei uirei.*

4) *humanum amarest, humanum autem ignoscere est.*

www.digibuc.ro

De. De-i aşà, să nu-ţi faci atunci din asta o părere rea despre mine.

Ly. Eu, o părere rea? Vai, să mă ferească zeii!

De. Mai gândeşte-te încăodată bine.

Ly. M'am gândit.

De. Eşti bine încredinţat?

Ly. Mă plictiseşti [1]). Omul ăsta şi-a pierdut de dragoste mintile. Mai vrei cevà?

De. Sănătate!

Ly. Mă gràbesc spre port, unde am treabă.

De. Umblă sănătos!

Ly. Multă sănătate! (iese).

De. Şi ţie la fel!

Dar şi eu am de împlinit o afacere în port. Mă duc acum într'acolo. Dar iată-l şi pe fii-meu; îmi vine la un gând. Să-l adăst. Mi-am pus acum în gând să-l înduplec, cum voiu putea mai bine, să-o vândă, să n'o dea mamii-sii; c'am auzit că i-a adus-o ei în dar. Se cade însă să fiu cu ochii în patru, să nu simtă cumvà că mi-ar da inima brânci spre ea.

Charinvs. Demipho.

Ch. [2]). (aparte). Om mai fár' de noroc decât mine, de bună-seamă nu cred să mai fie un altul, căruia să-i iasă într'una toate lucrurile pe dos! M'apuc cu nădejde de un lucru, oricare ar el, par'că-i un făcut să nu-l pot vedea dus pânăla capăt, aşàcum îl vreau eu!

Un ce necurat îşi vârà mereu coada,
să-mi strice mereu buna mea chibzuealà.

Ca un fár' de noroc îmi făcui rost de o iubită, împins de dragoste, o răscumpărai cu parale, cu gândul s'o pot aveà fără să mă ştie tata. El însă află, văzù şi mă pierdù [3]). Şi când o să mă ia la cercetări, nu ştiu ce-o să-i răspund, aşà de grozav mi-se răsboesc [4]) în suflet zeci de păreri îndoelnice. Şi în minte nicio părere, de care să mă pot agăţa şi eu, nu aflu, aşa-i de

1) *perdi' me.* — 2) Al doilea cantlcum, v. 335—363.
3) *resciuit et uidit et perdidit me.* (V. şi v. 497). — 4) *certant.*

www.digibuc.ro

mare rătăcirea amestecată cu grijă, cari au pus stăpânire pe sufletul meu, c'aci îmi place sfătuirea robului meu, aci mă întorc iarăş şi nu-mi mai place şi nici pe tata nu văd cum l-aş putea face să creadă că ea a fost cumpărată, să-i fie servitoare mamei.

Pe dealta, dacă mă hotărăsc să-i spun cum stau lucrurile şi-i desvălui că ea a fost cumpărată pentru mine, atunci ce părere o să-şi facă el despre mine?

O să mi-o ia, o s'o ducă deaici, s'o vândă departe, dincolo de mare, că-l ştiu eu, am mai văzut-o eu, pecând eram acasă, câtu-i el de aspru [1]).

Iubire mai e şi asta? Decât aşà dragoste, mai bine coarnele plugului! Mă mai trimise el odată deacasă şi fára voia mea, mânându-mă să m'apuc de negustorie şi acolo mă alesei cu nenorocirea asta! Când amărăciunea birue plăcerea, unde mai este atunci farmecul? Degeaba am dosit-o, am ascuns-o, o aveam ţinută în taină. Tata e caşi o muscă [2]), nu poţi avea nimic în ascuns de el, de e vorba de cele sfinte, ori de cele omeneşti, fără să nu-şi vâre şi el nasul acolo! Ce încredere mai pot aveà în răuşita treburilor mele, nicio nădejde nu mi-se mai arată în suflet!

De. [3]). (aparte). Ce-o mai fi şi asta, de fii-meu îşi vorbeşte singur cu el? Mi-se pare îngrijorat; dece, nu ştiu.

Ch. Na-ţi-o! Ce-mi văd? Tata! Să mă duc spre el, să-i vorbesc. Ce-i, tată?

De. Deunde îmi vii şi dece aşà grăbit, copilul meu?

Ch. De loc, tată.

De. Aşà te vreau. Dar asta, ce-i pe tine, dece mi-te schimbaşi la faţă? Nu cumvà te doare cevà [4])?

Ch. Nu ştiu dece mi-e rău la inimă, tată! Şi apoi [5]) nici că m'am putut odihni ca lumea [6]), în noaptea asta.

De. Ca unul ce-ai călătorit pe mare, ochii te supără acum la vederea pământului.

Ch. Aşà cred şi eu.

---

1) *saeuo'* p. *saeuus.*
2) *Muscast meu' pater.* — 3) Deaici *canticum* se schimbă în recitativ (*troch. septenarii*), v. 364—498. — 4) *numquid tibi dolet?*
5) *poste* (p. *postea*). — 6) *sati' mea ex sententia.*

www.digibuc.ro

De. Fără îndoeală c'aşà e; dar, o să-ţi treacă repede. Pe Polux, eşti chiar galben la faţă. Dacă m'ai ascultà, te-ai duce în casă, să te odihneşti.

Ch. Nu am ràgaz acum: vreau ca mai întâi să-mi văd de unele însărcinări primite.

De. Mai e timp şi mâine şi poimâine.

Ch. Nu odată am auzit din gura ta, tată, că ceadântâi da- 375
torie a unui om cu judecată este să-şi îndeplinească o însărcinare dată.

De. Fá-o, atunci. Nu vreau să te abat dela părerea ta.

Ch. (aparte). Sunt scăpat, dacă cu adevărat o nadejde temeinică şi statornică se poate pune pe vorba asta!

De. (aparte). Ce să fie de se tot îndepărtează de mine, vorbindu-şi singur? Bănuealá încă nu am, să fi putut el afla că 380
sunt îndrăgostit de ea. Vreo neghiobie, aşàcum e în firea celor îndrăgostiţi, încă n'am putut face.

Ch. (aparte). Pe Hercle, pânăacum afacerea pare să meargă strună, că văd prea bine că el nu ştie nimic, cu privire la iubită [1]). Dacă o ştia, alta îi erà şi vorba.

De. (aparte). Ce-a fi să-i dau eu pontu despre ea [2])?

Ch. (aparte). Ce-a fi dacă-aş şterge-o eu deaci? (tare). Eu mă duc să-mplinesc prietenilor însărcinările, ca un bun prieten. 385

De. Ia mai stăi. Vreau să te mai întreb de unele lucruri mărunte.

Ch. Spune, ce vrei?

De. Fost-ai mereu sănătos?

Ch. Tot timpul, sănătos, cât am fost dus departe; însă, decum am intrat în port, m'a încins nu ştiu ce durere la inimă.

De. Pe Polux, boala de mare e pricina, cred eu; însă, o să-ţi treacă repede. Dar, ia spune-mi? Adusu-ai tu mamii-tii 390
o oarecare roabă din Rhodos?

Ch. Am adus.

De. Ascultă? Cum ţi-se pare muierea?

Ch. Pe Polux, nu e de lepădat.

---

1) *nescire de illa amica.* — 2) *de illa.*

www.digibuc.ro

De. Dar purtările ei?

Ch. După mine, n'am văzut o alta mai desăvârşită.

De. Pe Polux şi mie la fel mi m'a părut, când am dat cu ochii de ea.

Ch. Cum, au, văzut-o-ai, tată?

De. Văzut. Insă nu face de noi [1]) şi apoi nici nu-mi cam vine la socoteală.

Ch. Şi dece?

De. Pentrucă — pentrucă nu are o înfăţişare potrivită cu casa noastră. Nouă ne trebuie o femeie, care să ştie să ţese, să macine, să taie lemne, să-şi toarcă porţia ei de lână, să mături prin casă, să mănânce bătaie, care să ştie a pregăti mâncarea de toate zilele pentru ai casei [2]). Din toate astea, aceea nu va fi în stare să facă de niciunele.

Ch. Şi eu tocmai pentru aceea o cumpărasem, s'o dăruesc mamii.

De. Să n'o dai şi nici să spui c'ai adus-o.

Ch. (aparte). Zeii m'ajuta!

De. (aparte). Incetu cu'ncetu îl dau pe brasdă! (tare). Insă, de un lucru uitasem să-ţi spun, că aceea nici pentru maică-ta nu-i poate fi o însoţitoare destul de cuviincioasă şi nici c'am s'o îngadui eu.

Ch. Dar, dece?

De. Pentrucă o femeie frumoasă, ar fi o nemaipomenită ruşine, dacă ar însoţi-o pe maica-ta. Cum ar păşi în stradă, toţi ar sorbi-o din ochii, s'ar uita numai la ea, i-ar face semne, i-ar face ochi dulci, ar şuera-o, i-ar spune vorbe picante, ar striga-o, ar fi nesuferiţi. I-ar cânta la poată cântece de dragoste: mi-ar umplea uşile de cărbune, cu poeziile lor de dragoste. Şi cum e astăzi lumea de bârfitoare, ar scorni vorba, soţiei şi mie, că ţinem casă de prostituţie [3]). Şi cam la ce mi-aş face singur morişcă în cap?

1) *non ex usu nostrost.*

2) Detaliu preţios cu privire la muncile, pe cari trebuiă să le împlinească o servitoare în casa stăpânului.

3) Pasagiu extrem de interesant pentru moravurile deatunci. E aci un obiceiu grec, ori o aluzie la moravuri romane, nu putem şti cu sigu-

www.digibuc.ro

Ch. Pe Hercle, că bine zici şi-ţi dau dreptate. Dar, ce-o să fac acum cu ea?

De. D'asta ţi-e? Am să cumpăr pentru maică-ta, drept servitoare, o femeie în putere, nu rea, dar urîtă la înfăţişare, aşàcum stă cuviincios pentru o femeie măritată, o Syriană, sau o Egipteană: ea o să ştie măcina, găti mâncarea, o să-şi toarcă porţia ei de lână, o să poată fi bătută cu biciul şi pentru care nici ruşinea n'o să se abată asupra casei noastre.

Ch. Dar dacă la urma urmei o dăm înapoi aceluia, dela care a fost cumpărată?

De. Pentru nimic în lume!

Ch. A spus că o primeşte înapoi, de nu va fi pe plac.

De. La ce să duci lucrurile până acolo? Nu vreau să vă căutaţi pricină unul altuia, să-ţi învinuească buna ta credinţă. Pe Polux, când e să faci cevà, cu mult mai bine e să te alegi cu pierdere, decât să te încarci de ruşine, sau de ocară, pentru o femeie. Eu cred că ţi-aş putea-o vinde cu bune parale.

Ch. Numai, vezi, tată, să n'o vinzi, pe Hercle, cu mai puţine parale, decum am cumpărat-o eu.

De. Fii pe pace: E un oarecare bătrân, care m'a rugat s'o cumpăr — una cam la fel ca asta.

Ch. Dar şi mie un oarecare tânăr mi-a spus, tată, să-i cumpăr una la fel, cum este aceea.

De. Aş putea-o vinde, cred, cu douăzeci mine [1]).

Ch. Dar şi eu, dacă-aş voi, mi-se dă chiar douăzeci şi şeapte.

De. Dar eu —

Ch. Dar şi eu, îţi spun —

De. Ah, nu ştii ce voeam să spun, taci! Trei mine chiar aş mai putea pune pe deasupra, să se facă treizeci.

Ch. Incotro te uiţi?

De. Către acela, care o cumpără.

Ch. Unde păcatu e omul acela?

---

ranţà. Un lucru însă e sigur că obiceiul, de a se scrie cu cărbunele versuri de dragoste pe uşi, îl vedem menţionat, mai târziu, de Ovidius, în special. V. şi *Persa.* v. 569.

1) *viginti minis.* O *mina* = 97 fr.

www.digibuc.ro

De. Iată-l colo, îl văd [1]). Imi porunceşte acum să mai pun pedeasupra însă cinci mine.

Ch. Pe Hercle, să-l nefericească [2]) zeii, oricine-ar fi el!

De. Acelaş îmi face semn să mai pun încă şease mine.

Ch. Şi mie, şeapte.

De. Pe Polux, pentru nimic pe lume, n'o să mă învingă el astăzi!

Ch. Tată, el plăteşte în bani curaţi.

De. Plăteşte degeaba: Eu am s'o am.

Ch. Dar, el dă mai mult.

De. Nu vreau să ştiu.

Ch. Dă cincizeci mine.

De. Nici c'o sută n'o s'o aibă! O să 'ncetezi cu ridicarea preţului împotriva dorinţii mele? Pe Hercle, mare câştig te-adastă: aşà-i bătrânul acela, pentru care o cumpăr. De dragostea ei, nu e în toate minţile. Ai să capeţi cât ceri.

Ch. Pe Polux, dar şi tânărul acela, pentru care o cumpăr eu, e topit de dragoste după ea.

De. Pe Hercle, bătrânul acela e şi mai şi, de vrei s'o ştii.

Ch. Pe Polux, n'a fost şi nici că-ar putea fi cândvà bătrânul acela mai nebun de dragoste [3]) ca tânărul acela, căruia îi dau eu această mână de ajutor, tată.

De. Fii pe pace, îţi spun. Afacerea asta am s'o descurc eu cum trebuie.

Ch. Dar, ştii una?

De. Ce.

Ch. N'am cumpărat-o după toate formele legii [4]).

De. Dar, acela o cumpără şi aşà. N'ai teamă.

Ch. După lege, n'ai s'o poţi vinde.

De. Am să văd eu.

Ch. Şi apoi o am luată în tovărăşie pe din două cu un altul: Ce ştiu eu, care i-e gândul, de vrea, sau nu, s'o vândă?

---

1) *eccillum uideo* — 2) *infelicent.* — 3) *insanior ex amore.*

4) *Non ego illam mancupio accepi. Mancupio*, dela *manus capio* = Punerea mâinii, faţă de martori, pe lucrul cumpărat, spre a se căpăta astfel dreptul de deplină proprietate.

www.digibuc.ro

De. Ştiu eu că vrea.

Ch. Dar, pe Polux, cred că e un altul, care nu vrea.

De. Ce mă priveşte asta pe mine?

Ch. Pentrucă este drept să se bucure şi el de un lucru, care e al său.

De. Ia, spune-mi?

Ch. E luată în tovărăşie cu acela, care nu-i aici de faţă.

De Imi dai cu gura mai 'nainte să te 'ntreb eu [1]).

Ch. Dar şi tu, tată, cumperi mai 'nainte [2]) de-a ţi-se vinde. Nu pot şti, ţi-o spun, dacă acela vrea, sau nu, s'o vândă.

De. Ce? De e vorba să fie cumpărată pentru acela, care te-a rugat pe tine, atunci omul tău nu se opune; iar de vreau s'o cumpăr eu pentru acela, care m'a rugat pe mine, atunci el se împotriveşte? Te ţii de fleacuri. Câtu-i lumea, n'o s'o aibă nimeni înaintea aceluia, pe care îl vreau eu, pe Polux.

Ch. E lucru hotărît?

De. Şi crezi tu că poate fi altfel? Iată, mă şi duc deaici drept la corabie şi acolo va avea loc vânzarea.

Ch. Vrei să vin şi eu cu tine?

De. Nu vreau.

Ch. Nu-mi placi.

De. Mai bine vezi-ţi de însărcinările, cari ţi-au fost date.

Ch. Tu mă impiedici.

De. Poţi da vina pe mine, căci din parte-ţi bunăvoinţa nu ţi-a lipsit. Prin port să nu-ţi calce picioarele. Ţi-o spun dela început.

Ch. O să te-ascult.

De (aparte). Mă duc în port. Cată să fiu cu ochii în patru, ca nu cumvà să simtă el cevà. N'am s'o cumpăr chiar eu, am să pun pe vecinul meu, Lysimachus [3]). Mi-a spus mai adineaori că se duce în port. Imi pierd vremea, tot întârziindu-mă aci. (iese).

Ch. Sunt pierdut, m'am nefericit!

---

1) *priu' respondes.* — 2) *priu' tu emis.*

3) La fel şi Periphanes, în *Epidicus*, însărcinează pe vecinul său, Apoecides, să-i cumpere o sclavă.

www.digibuc.ro

Charinvs. Evtychvs.

Ch. Se spune că Bacchantele au sfâşiat în bucăţi pe Pentheus [1]). Asta-i un nimica tot, cred eu, pelângă ce pătimesc eu acum, hărţuit în toate chipurile. Dece mai trăesc? Dece nu mor? Ce fericire mă mai aşteaptă în viaţă? Lucru hotărît! O să má duc la un doctor şi acolo o să-mi curm viaţa cu otravă [2]), dacă mi-se răpeşte singurul lucru, pentru care mi-e viaţa dragă.

Ev. Stăi, stăi, te rog, Charinus!

Ch. Cine mă recheamă?

Ev. Euthycus, prietenul, camaradul şi vecinul cel mai deaproape al tău.

Ch. Nu ştii câte nenorociri s'au abătut asupra-mi!

Ev. Ştiu. Le-am ascultat pe toate, dela uşe: Cunosc toată afacerea.

Ch. Şi cam ce ştii tu?

Ev. Tatăl tău [3]) vrea să vândă —

Ch. Ştii destul.

Ev. Pe iubita ta.

Ch. Ştii atunci foarte mult.

Ev. Fără voia ta.

Ch. Ştii tot ce se poate şti. Dar, deunde ştii tu că aceea ar fi iubita mea?

Ev. Tu însuţi [4]) mi-ai povestit-o ieri.

Ch. Mare uituc mai sunt! Uitasem că ţi-am povestit-o.

Ev. Nu e nicio mirare.

Ch. Vreau acum sa-ţi cer părerea ta: Spune-mi, dece moarte crezi tu că e cel mai nimerit să mor?

Ev. Nu taci? Să te păzeşti să spui astfel de vorbe.

Ch. Atunci, ce vrei tu să spun?

Ev. Vrei să-i joc un renghiu lui tată-tău?

Ch. Mă mai întrebi?

Ev. Vrei să mă duc în port?

---

1) Pentheus, rege al Thebei, sfâşiat de Bacchante, pentrucă oprise cultul lui Bacchus. — 2) *ad medicum, me toxico morti dabo.*

3) *tuo' pater.*— 4) *Tute ipsus.*

www.digibuc.ro

Ch. Sboară cât mai în grabă.

Ev. Şi prin cumpărare să-i suflu muierea?

Ch. O poţi chiar cântări în aur.

Ev. Deunde acel aur?

Ch. Am să rog pe Acchiles să-mi dea aurul, cu care a fost răscumpărat Hector.

Ev. Eşti în toate minţile?

Ch. Pe Polux, de sunt, nu pe tine am să te iau eu de medic!

Ev. Vrei să o cumpăr cu preţul, pe care-l cere el?

Ch. Poţi să dai şi pedeasupra, de pildă şi o mie nummus, peste cele ce va cere.

Ev. Opreşte-te. Dar, ia spune-mi? Deunde o să ai, să dai banii, când îi va cere tatăl tău?

Ch. O să se găsească, o să se caute, o să se afle ea vreo portiţă de scăpare; mă omori cu zile.

Ev. De vorba asta „o să se afle ea", chiar că mă tem!

Ch. Dece nu taci?

Ev. Porunceşte-mi caşi unui mut.

Ch. Ne-am înţeles îndeajuns?

Ev. Iţi poţi vedea de alte treburi.

Ch. Nu pot.

Ev. Rămâi sănătos.

Ch. N'am să pot, pe Polux, pânăce n'am să te văd înapoi la mine.

Ev. Ar fi mai bine să fii om de înţeles.

Ch. Du-te, învinge şi mă mântue [1]).

Ev. Am s'o fac. Aşteaptă-mă acasă.

Ch. Aşàdar, sileşte-te să-mi vii de grabă cu prada.

ACTVL AL III-lea.

Lysimachvs. Pasicompsa.

Ly. [2]). Dădui unui prieten o prietenească mână de ajutor:

1) *Vale, uince et me serua.* — Compară: *Veni, vidi, vici* (Caesar).

2) *Recitativul* se urmează mai departe până la v. 543, însă în alt metru, în *iambi septenarii*, metru întrebuinţat deobiceiu în tirade scurte.

www.digibuc.ro

Vecinul dealături, fiindcă mă rugă, îi cumpărai marfa asta. Acum eşti a mea, urmează-mă. Nu plânge: Faci cea mai mare prostie, îţi strici aşà bunătate de ochi. Dimpotrivă, zău, s'ar cuveni mai degrabă să rîzi, decât să te boceşti.

Pa. Te rog, pe Castor, bunule bătrân, spune-mi —

Ly. Intreabă-mă orice.

Pa. Pentruce m'ai cumpărat?

Ly. Pe tine eu? Ca să faci ce ţi-se va porunci, la fel cum aş face şi eu, de-a fi să-mi porunceşti tu.

Pa. Indoeală nu 'ncape c'am să fac, potrivit cu puterile [1]) şi priceperea mea, orice-oiu înţelege că-ţi e aminte.

Ly. N'am să-ţi poruncesc, mai ştiu eu ce lucruri grele.

Pa. Pentrucă, dealtfel, pe Polux, bunule bătrân, nu am învăţat să duc greutăţi în spinare, nici a paşte vitele la ţară, ori a creşte la copii [2]).

Ly. Dacă ai să-mi fii fată de treabă, o să-ţi fie bine.

Pa. Atunci, pe Polux, m'am nefericit, prăpădita de mine!

Ly. Dece?

Pa. Pentrucă acolo, deunde am fost eu adusă, obiceiul erà să se facă bine numai la cei răi.

Ly. Caşicum ai spune că nicio muiere nu e femeie de ispravă.

Pa. De bună seamă, asta n'o zic şi nici nu-mi stă în fire să spun la alţii un lucru, de care îmi dau seama că toţi îl ştiu.

Ly. Pe Polux, vorbele astea au mai mult preţ decât toate paralele, cu cât a fost plătită! Vreau să te mai întreb încă de-un lucru.

Pa. De mă întrebi, am să-ţi răspund.

Ly. Ia, spune-mi? Ce nume să spun că ai?

Pa. Pasicompsa.

Ly. După frumuseţe ţi s'a dat numele [3]). Da, ia mai ascultă, Pasicompsa? Ai putea tu, la nevoie, să ţeşi ţesături din cele fine?

Pa. Aş putea.

---

1) *pro copia.* — 2) *pueros nutricare.*

3) *Pasicompsa*, Nume grecesc şi care ar corespunde cu: *omni modo compta et bella* = îngrijită şi frumoasă în chip deosebit.

www.digibuc.ro

Ly. Dacă te pricepi la lucruri subţiri, ştiu c'o să poţi ţese şi lucruri mai groase.

Pa. De lucràtura de lână nu mă tem de nimeni [1]), oricare ar fi femeia de-o vârstă cu mine.

Ly. Pe Hercle, îmi pari de multă ispravă şi încă coaptă la minte, de vremece îţi cunoşti meseria, femeie.

Pa. Pe Polux, mi s'a arătat şi-am învăţat. N'am să-mi fac meseria de ruşine [2]).

Ly. Ei, pe Hercle, iată dece e vorba: O să-ţi dau o oaie, aceea deacolo [3]), în vârstă de şeaizeci de ani, să fie numai a ta.

Pa. Bunule bàtrân, aşà de hodorogită?

Ly. Oaie grecească [4]). Dacă o îngrijeşti, e marfă bună, se lasă a fi tunsă pânăla piele.

Pa. Pentru cinstea asta, orice mi-ai da, o să ai recunoştiinţa mea.

Ly. Acuma, femeie, ca să nu intri cumvà la ideie, a mea nu eşti, să nu-ţi închipui aşàceva.

Pa. Spune-mi atunci, rogu-te, a cui sunt?

Ly. Ai fost răscumpărată din nou pentru stăpânul tău. Eu te-am răscumpărat, el s'a rugat de mine.

Pa. Imi reveni la loc viaţa în mine, dacă el îşi ţine credinţa faţă de mine!

Ly. Fii cu inima liniştită. El o să-ţi dea libertatea. Pe Polux, te iubeşte aşà de mult, deşi abià astàzi te-a văzut pentru întâia oară.

Pa. Pe Castor, dar sunt doi ani împliniţi, decând a legat dragoste cu mine! Pot să ţi-o spun acum, că te văd că-i eşti prieten.

Ly. Ce spui tu? Doi ani, decând a legat dragoste cu tine?

Pa. Chiar aşà. Şi ne-am legat împreună prin jurământ sfânt, eu cu el şi el cu mine: eu cu el, ca bărbat şi el [5]) cu mine, ca femeie, ca niciunul să nu legăm legătură de dragoste, în afară de eu cu el şi el cu mine.

Ly. O, zei nemuritori! Să nu se culce nici cu nevastă-sa!

---

1) *de lanificio neminem metuo.* — 2) *operam accusari.*
3) *ouem tibi eccillam dabo.* — 4) *generis graecist.* — 5) *ill' cum.*

www.digibuc.ro

Pa. Rogu-te, nucumvà e însurat? Eu ştiu că nu e şi nici că va fi.

Ly. Bine-ar fi! Omul ăsta a jurat strâmb, pe Hercle.

Pa. Pe niciun alt tânăr nu-l iubesc mai mult.

Ly. Dar acela e copil, proasto! Pentrucă nu e multă vreme, decând i-au căzut dinţii.

Pa. Cum, dinţii?

Ly. Nu face nimic. Vino încoa după mine. Pe ziua de azi m'a rugat să-ţi fac rost de şedere la mine, pentrucă soţia mi-e dusă la ţară.

Demipho.

In sfârşit [1]), isbutii să mă dau singur stricăciunii: Imi făcui rost de-o ibovnică, fără ştirea soţiei şi a băiatului.

Lucru hotărît! O să-mi reiau viaţa-mi din tinereţe şi să-mi petrec [2]). De trăit, numai am aşà mult. Dece dar nu m'aş desfăta în plăceri, vin şi dragoste? Pentrucă, la o vârstă ca a mea, nu e niciun păcat, să nu ţi-o petreci cum trebuie.

In tinereţe, atunci când sângele ţi-e în putere, se cade să-ţi dai silinţa toată să-ţi agoniseşti o stare bună. Dar, la sfârşitul vieţii, când te vezi ajuns bătrân şi numai ai grija muncii, atunci îţi poţi petrece vremea şi cu dragostea, să simţi şi tu că trăeşti. Şi, ce spun, am s'o şi fac [3]).

Dar, ia să merg să dau eu ceşice o raită prin casă. Nevasta m'aşteaptă, cam de mult, înfometată acasă. Să mă duc? Iar o să înceapă însă cu gura pe mine. Orice s'ar întâmplà, mai bine nu mă duc, căci vreau să dau mai întâi ochii cu vecinul dealăturt, să-mi bobească el vreo casă cu chirie, unde să-mi stea femeia aceea. Dar iată-l, iese afară din casă.

Lysimachvs. Demipho.

Ly. Am să ţi-l aduc, numai să dau cu ochii de el.

De. Vorbeşte de mine.

---

1) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 544—587.

2) *seruibo mihi.* — 3) *hoc ut deico, facteis persequar.*

www.digibuc.ro

Ly. Ei, Demipho?

De. Este în casă, muierea?

Ly. Ce gând ai?

De. Ce zici, dacă aş vedea-o?

Ly. Dece te zoreşti? Stăi.

De. Ce să fac?

Ly. Ce trebuie să faci: Gândeşte-te bine.

De. Ce să mă gândesc? Pe Hercle, asta trebuie s'o fac, cred eu, să mă duc la ea înăuntru.

Ly. Aşà, ai, berbece bătrân? Să te duci la ea?

De. Ce vrei altcevà să fac?

Ly. Mai întâi m'ascultă şi stăi locului: Şi apoi, mainainte chiar de toate e cevà, pe care-l socotesc eu că e bine să-l faci. Pentrucă, dacă ai să te duci chiar acum înăuntru, ai să vrei s'o îmbrăţişezi, să legi vorba cu ea, s'o săruţi.

De. Zău, par'că-ai fi în inima mea: Ştii ce mi-am pus eu în gând să fac!

Ly. Şi ai să faci o mare neghiobie.

De. Poate, fiindcă-o iubeşti tu?

Ly. O nimerişi! Fără vlagă, cu duhoarea împuţită, tu, ţap bătrân, să săruţi o femeie? Vrei să faci muierea să verse, când te-i apropia de ea? Văd eu, pe Polux, că-o iubeşti, de-mi spui toate astea.

De. La urma urmei, ce-ar fi dacă ne-am gândi la un lucru? Ce zici, vreun bucătar oarecare, dacă l-am bobi, să ne pregătească masa aci, la tine, s'o întindem până s'o înopta.

Ly. Ei, nu zic ba. Acuma chiar că vorbişi ca un om înţelept şi mai puţin îndrăgostit.

De. Ce mai stăm? Dece nu mergem, să ne'ngrijim de târgueli, ca să ne fie bine?

Ly. Vin şi eu cu tine. Bobeşte-i însă, pe Hercle, o locuinţă, de eşti om de înţeles: Nicio zi mai mult, în afară de ziua de astăzi, ea numai poate sta la mine, pe Hercle [1]). Mă tem să

1) Şi în *Casina,* Alcesimus îşi împrumută pentru o noapte casa unui prieten.

www.digibuc.ro

nu dea peste ea nevasta, când se va înapoia mâine dela ţară.

De. Totul e pregătit, vino cu mine.

Charinvs. Evtychvs.

Ch. Sunt[1]) eu om aşà făr'de noroc, căruia să nu-i fie dat nicio clipă de odihnă! De sunt acasă, sufletul mi-e afară; de sunt afară, el mi-e acasă. Astfel iubirea, ca o văpaie, îmi mistue pieptul şi inima: şi, de n'ar fi fost lacrămile din ochi s'o stingă, cred că de mult capul mi-erà în flăcări. Nădejdea n'am pierdut-o, viaţa însă mi s'a stins din mine. O să mai revină, ori nu, la loc, nu ştiu: Birueşte tata, cum a spus-o, viaţa se va stinge din mine; birueşte prietenul, aşàcum a făgăduit, viaţa nu se va stinge din mine.

Dar, ce pacatele! Chiar de-ar avea picioarele pline de podagră şi Eutychus tot putea să se fi înapoiat din port. Acesta e pàcatul lui cel mare, că prea puţin se grăbeşte, împotriva dorinţei sufletului meu.

Dar, el să fie acela, pe care-l văd alergând? E chiar el. Să-i ies în cale-i. O, tu, speranţă a zeilor şi a oamenilor, care eşti deopotrivă aceeaş stăpână peste oameni, că-mi dai această speranţă plină de nădejde, îţi mulţumesc!

Acum, dece s'a oprit? — Vai, desnădejdea m'apucă! Mutra-i chiar că nu-mi place deloc. Păşeşte trist. Pieptul îmi arde, înlemnii: dá din cap. Eutychus!

Ev. Ei, Charinus!

Ch. Mainainte de orice răsuflare, spune-mi dintr'o singură vorbă: Unde sunt? Aici, sau pe cealaltă lume?

Ev. Nici pe cealaltă lume, dar nici aici nu eşti.

Ch. Sunt scăpat, mi s'a dat nemurirea! A cumpărat-o el, a şters-o frumuşel dela nasul tatii. Mai iscusit muritor nici că se poate! Spune, rogu-te: Dacă nu sunt nici aici şi nici pe cealaltă lume, unde sunt atunci?

Ev. Nicăeri.

Ch. Mor! Vorbele astea mă deteră gata!

---

1) Recitativul revine iarăş *(troch. septenarii)*, v. 588—666.

www.digibuc.ro

Ev. Plicticoasă e vorba, s'o tot lungeşti mereu, când ai cevà de spus.

Ch. Orice ar fi, vino la chestie.

Ev. Mai întâi de toate: Ne-am fript!

Ch. Dece nu-mi vesteşti mai întâi lucrul, pe care nu-l ştiu?

Ev. Dama ţi-a suflat-o.

Ch. Eutychus, vrei moarte de om!

Ev. Dece?

Ch. Pentrucă îţi omori un prieten, de-aceeaş vârstă cu tine, un camarad, un cetăţean liber.

Ev. Zeii să nu facă una ca asta!

Ch. Mi-ai vârît sabia în gâtlej: Stau să pic jos.

Ev. Rogu-te, pe Hercle, nu-ţi pierde firea.

Ch. N'am ce să-mi mai pierd. Spune mai departe şi restul nenorocirii. Cine a cumpărat-o?

Ev. Nu ştiu. Când sosesc în port, fusese şi vândută şi luată.

Ch. Vai de mine! Turnaşi acum asupra-mi munţi întregi de flăcări mistuitoare. Urmează, chinueşte-mă, călăule, odată ce te pornişi pe aşàceva.

Ev. Nu ţi-a stat ţie mai greu la inimă afacerea asta, decum îmi stete mie astăzi!

Ch. Spune, cine-a cumpărat-o?

Ev. Pe Hercle, de ştiu!

Ch. Vai, asta însemnează a da unui camarad o mână de ajutor?

Ev. Ce vrei să fac?

Ch. Asta, ce fac şi eu: Să piei şi tu! Dece n'ai cercetat ce fel erà la chip omul, care a cumpărat-o? In felul ăsta am putea să-i dăm de urmă femeii. Vai, nefericitul de mine!

Ev. Lasă încolo plânsul, pe care mi-te pornişi acum. Şi-apoi eu ce ţi-am făcut?

Ch. M'ai dat gata pe mine şi odată cu mine ţi-ai mâncàt şi credinţa.

Ev. Zeii, ştiu ei că eu n'am nicio vină.

Ch. Bravo! Iei mărturie nişte zei, cari nu sunt de faţă: cum o să te cred eu ce spui?

www.digibuc.ro

Ev. Pentrucă în mâna ta stă să crezi, precum în a mea stă ce spun eu.

Ch. In aşăceva te pricepi, să nu rămâi dator cu răspunsul. Când e vorba de o însărcinare, atunci eşti: schiop, orb, mut, schilav, fără putere. Nu-mi erai tu cel care mi-te lăudai să-i joci tatii una şi bună? Crezui şi eu că-mi dau afacerea pe mâna unui om priceput şi când colo o dădui unui cugemite bolovan!

Ev. Ce erà să fac.

Ch. Ce erà să faci? Mă mai întrebi? Să cercetezi, să întrebi, cine este, sau deunde este, din ce neam de oameni, de e cetăţean, sau străin?

Ev. Spuneau că-i cetăţean din Attica.

Ch. Să fi aflat şi tu, unde stă cu locuinţa, dacă numele nu i-l puteai şti.

Ev. Nimeni nu putea spune.

Ch. Cel puţin să fii luat ştiinţă despre trăsurile feţei.

Ev. Am făcut-o.

Ch. Ce înfăţişare se spuneà că are, Eutychus?

Ev. Să-ţi spun: Peri albi, picioare strâmbe, burta mare, gura mare, mărunt la statură, ochii negricioşi, faţa lungueaţă, picioarele puţin răscrăiate [1]).

Ch. Nu-mi vorbeşti de un om, ci de-o întreagă comoară de rele, pare-mi-se. Şi altcevà numai ai ce să-mi mai spui despre el?

Ev. Atâta cât spusei.

Ch. Pe Polux, omul ăsta fălcos la fălci [2]) mi-a adus mare nenorocire. Nu mă mai pot stăpâni. Sunt hotărît s'o plac deaici razna în lume. Mă gândesc numai ce cetate s'aleg: Megara, Eretria, Corinthus, Chalcida, Creta, Cyprus, Sicyion, Cnidus, Zacynthus, Lesbia, Boeoţia.

Ev. Pentruce o aşà hotărîre?

---

1) Deci nu se exagerà numai costumul codoşilor, al paraziţilor, ci şi al celorlalte personagii pentru a provocà rîsul. P. codoşi, vezi *Curculio*, 230. — 2) *ille oblongis malis mihi dedit.... malum. Malis* = falcă *(mala)* şi *malum* = nenorocire. Joc de cuvinte.

www.digibuc.ro

Ch. Pentrucă mă chinueşte dragostea.

Ev. Ia spune-mi? Când o să ajungi acolo, unde ţi-e gândul acum să te duci, dacă o să te-apuci şi acolo poate de iubit şi ai să dai peste aceleeaşi nevoi, ai să fugi şi deacolo mai departe şi apoi şi mai departe, de ţi-se va întâmpla la fel? In sfârşit, până unde vei duce exilul ăsta, care va fi sfârşitul fugei? Ce patrie, sau ce locuinţă îţi va putea fi statornică ţie? Spune-mi. Cum, dacă pleci din acest oraş, îţi închipui c'o să-ţi laşi aici şi iubirea? Şi dacă ţi-ai vârît în cap ideia asta c'aşà va fi, dacă o ai în credinţă ca pe un lucru sigur, nu e atunci mai sănătos lucru să te duci undevà la ţară, să stai acolo, să-ţi duci viaţa acolo, pânăcând însfârşit te vei tămăduì de dorul şi de dragostea ei?

Ch. Ai isprăvit?

Ev. Da.

Ch. Ţi-ai răcit gura degeaba! Hotărârea mi-e năstrămutată! Mă duc acasă, să-mi iau rămas bun dela tata şi dela mama; pe urmă, fără ştirea tatii, am să fug din ţara asta, sau o să iau eu o hotărîre oarecare.

Ev. Ce vijelios se mai asârlì la drum şi se duse! Vai, nenorocitul de mine! Dacă el va pleca, toţi o să spună că din pricina nepăsării mele a făcut-o.

Mai bine să pun să mi-se închirieze cu plată toţi strigătorii publici, câţi sunt, cari s'o caute, s'o găsească. Pe urmă, am să mà duc la judecător, să-l rog, să-mi dea agenţi [1]) să scormonească toate mahalalele; că văd eu bine c'altcevà mai bun nu mi-a mai rămas de făcut.

ACTVL AL IV-lea.

Dorippa. Syra.

Do. [2]). Fiindcă-mi venì înştiinţare din partea bărbatului, că n'o să vină la ţară, mi-se abătù aşà un gând; venii eu să-l caut pe cel ce fuge de mine.

1) *conquisitores*, agenţi de poliţie. V. *Amphitruo*, prolog. v. 65.
2) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 666—829.

www.digibuc.ro

Dar pe bătrâna noastră Syra n'o văd încă sosind. Iată-o, în-
sfârşit, că vine. Dece nu te mişti mai repede.

Sy. Nu pot, pe Castor, aşà-i de grea povara, ce m'apasă!

Do. Care povară?

Sy. Cei optzeci şi patru de ani. Şi unde mai pui: robia, sudoarea, setea. Şi apoi mă mai apasă şi astea, ce duc cu mine.

Do. Dă încoa din ele, să pun pe altarul vecinului deală-turi. Dă-mi de pildă această ramură de laur [1]). Şi tu, du-te în casă.

Sy. Mă duc.

Do. Apollo, te rog să ne-ajuţi casa noastră, să fie pace, sănătate şi bună înţelegere şi să iei sub sfânta-ţi obläduire pe fiul meu [2]).

Sy. (ieşind afară din casă). Sunt pierdută, m'am prăpădit, ne-norocita de mine! Vai de mine!

Do. Eşti în toate minţile, rogu-te? Dece ţipi?

Sy. Dorippa, scumpa mea Dorippa?

Do. Ce-ţi e de strigi aşà, rogu-te?

Sy. Nu ştiu ce femeie e aci, înăuntru, în casă!

Do. Cum, o femeie.

Sy. O curtezană.

Do. Vorbeşti serios?

Sy. Bine mai mirosişi tu, de nu rămăseşi la ţară! Nu e nevoie să fii cine ştie ce deştept ca să nu pricepi [3])

* * * * *

că aceea este ibovnica prea scumpului tău soţ.

Do. Te cred, pe Castor.

Sy. Aide cu mine înăuntru, să-ţi vezi şi tu pe Alcumena [4]), rivala ta, Junona mea.

Do. Pe Castor, iată vin şi cât de îngrabă.

Lysimachvs.

Că Demipho iubeşte n'ar fi prea mare nenorocire, dacă n'ar mai fi şi mână spartă. Chiar dacă ar fi fost poftiţi la masă

1) *uirgam lauri.* — 2) Dorippa nu pomeneşte o vorbă despre sănătatea bărbatului ei. — 3) *persentiscere.*

4) Alcumena, soţia lui Amphitruo. V. comedia *Amphitruo.*

www.digibuc.ro

zece persoane, din cele mai simandicoase şi încă a târguit mai mult. Dar, pe bucătari, aşà îi îndemna, aşàcum pe mare căpitanul îşi îndeamnă vâslaşii! Eu însumi am tocmit bucătarul.

Mă mir însă că nu vine, dupăcum îi poruncisem. Dar, cine-o fi ieşind afară, deaici dela noi? Se deschide uşa.

Dorippa. Lysimachvs.

Do. (fără să-l vadă). Femeie mai nenorocită ca mine n'a fost şi nici că va mai fi, că-mi legai viaţa de un aşà bărbat! Vai, nenorocoasa de mine! Poftim, la ce bărbat ţi-e dat să te încredinţezi pe tine şi tot avutul tău! Uite, cui i-am adus eu drept zestre zece talanţi [1]), ca să văd toate astea, să îndur aste blestemăţii!

Ly. Pe Hercle, m'am dus! Mi s'a înapoiat nevasta dela ţară. A văzut, cred eu, femeia aceea în casă. Dar, cele ce spune ea, nu le pot auzi bine deaici. Să mă dau mai lângă ea.

Do. Vai, nefericita de mine!

Ly. D'apoi eu!

Do. S'a isprăvit cu mine!

Ly. La urma urmei, pe Hercle, eu sunt cel pierdut, nenorocitul de mine. A văzut-o. Să te trăsnească zeii, Demipho!

Do. Pe Polux, deaceea ăl de bărbatu-meu [2]) nu-mi voia să vină la ţară!

Ly. Acum, ce să mai fac, decât să mă duc spre ea şi să-i vorbesc. Soţul [3]) spune multă sănătate nevestei sale. Au, orăşenii s'au bădărănit ca ţăranii [4])?

Do. Sunt mai cu ruşine ca aceia, cari nu se cred oameni dela ţară.

Ly. Au, cei cari trăesc la ţară s'au greşit cu cevà?

Do. Pe Castor, mai puţin ca cei dela oraş şi încă şi mai puţin au gândul la rele.

Ly. Atunci, cu ce s'a greşit cei dela oraş? Spune-mi, vreau s'o ştiu şi eu, pe Hercle.

---

1) Un talant — 5890 franci. — 2) *meu' uir* — 3) *suo' uir.* — 4) Pentrucă Dorippa nu-i răspunsese la salut.

www.digibuc.ro

Do. Umbli să mă iei cu vorba, caşicum n'ai şti! Ce e cu femeia aceea dinăuntru?

Ly. Au, văzut-o-ai?

Do. Am văzut-o!

Ly. Ce e cu ea, mă întrebi?

Do. Şi cu toate astea am să-o aflu eu.

Ly. Vrei să-ţi spun ce e cu ea? Aceea — aceea, pe Polux, vai de mine! Nu ştiu ce să spun.

Do. Te încurci.

Ly. Văd şi eu c' aşà e.

Do. Dece nu spui?

Ly. Am voie?

Do. Voia o aveai dela început.

Ly. Nu pot, aşà-mi stai scaiu pe cap. Nu mă slăbeşti deloc, caşicum aş fi făcut moarte de om [1]).

Do. Te ştiu eu, eşti curat ca argintul!

Ly. Fii îndrăsneaţă cât pofteşti!

Do. Aşàdar spune.

Ly. Să-ţi spun.

Do. Şi totuş va trebui s'o spui.

Ly. Ea este — şi vrei chiar să-i spun şi numele?

Do. Degeaba te sbaţi, te-am prins pe faţă, în vină.

Ly. Ce vină? Dar asta e aceea.

Do. Care aceea?

Ly. Aceea —

Do. * iohia * [2]).

Ly. Mai — mai nu ţi-aş spune, dacă n'aş fi silit.

Do. Nu ştii tu cine e aceea?

Ly. Ba, acum chiar ştiu: Am fost pus judecătorul ei [3]).

---

1) *urges quasi pro noxio.*

2) Text nesigur. — 3) *judex captus sum.* E vorba de judecătorii auxiliari ai pretorului, aleşi dintre cetăţeni şi cari aveau diferite numiri, după afacerile, pe cari le judecau: *arbitri, judices, recuperatores* (v. *Bacch.* 2701; *Curculio,* 718; *Rudens,* 1004). Obiectul contestat şi asupra căruia urma să se pronunţe, se lăsa în păstrarea judecătorului *(sequestro dari),* pânala pronunţarea judecăţii.

www.digibuc.ro

Do. Judecător? Acuma ştiu: Şi acum ai adus-o la tine, să te consulţi cu ea.

Ly. Ba nu, mi-a fost lăsată drept garanţie, pânăla judecarea pricinii [1]).

Do. Înţeleg.

Ly. Pe Hercle, nu e nimic din ce bănueşti tu.

Do. Prea repede umblii să te desvinovăţeşti.

Ly. (aparte). Mare belea pe capu-mi! Acum chiar că înlemnii de tot!

Cocvs. Lysimachvs. Dorippa. Syra.

Co. (către ajutoarele sale). Aide, mişcaţi-vă mai repede, că trebuie să pregătesc cina pentru un bătrân îndrăgostit. Dar, de stau să cuget, ni-o pregătim pentru noi, iar nu pentru cine ne-a tocmit. Pentrucă, cine iubeşte, dacă are ce iubeşte, lucrul acesta îl are drept mâncare [2]): s'o vadă, s'o îmbrăţişeze, s'o sărute, să stea de vorbă cu ea; pecând noi sunt încredinţat c'o să ne reîntoarcem pela casele noastre bine îndopaţi. Luaţi-o peaici. Dar, iată-l şi pe bătrânul, care ne-a tocmit.

Ly. Acum chiar că sunt pierdut: iată bucătarii!

Co. Venirăm.

Ly. Şterge-o.

Co. Ce, s'o şterg?

Ly. St! Pleacă.

Co. Să plec?

Ly. Pleacă!

Co. Nu mai cinaţi?

Ly. Ne-am săturat acum!

Co. Insă —

Ly. M'am dus pe copcă!

Do. Ce mai zici acum? Şi astea tot poruncă a fost să-ţi fie trimise tot de aceia, cari te-au sorocit judecătorul lor?

Co. Asta e prietena aceea, despre care îmi pomenişi mai adineaori, pecând târgueai, precum că o iubeşti!

1) *sub sequestro datast.*—2) *qui amat quod amat si habet, id habet pro cibo.*

www.digibuc.ro

Ly. Nu taci.

Co. Ce mai pui de lele de muiere [1])! Insă, pe Hercle, cam trecută!

Ly. Piei din ochii mei, spânzuratule!

Co. Nu-i rea muierea!

Ly. Destul că eşti tu rău!

Co. Pe Hercle, năbădăioasă ibovnică, pare-mi-se!

Ly. Nu pleci! Nu sunt eu cel care te tocmii adineaori!

Co. Ce este? Ba eşti chiar tu însuţi, pe Hercle.

Ly. Vai nefericitul de mine!

Co. Chiar aşà, că-ţi e nevasta la ţară, aceea de care spuneai mai adineaori c'o urăşti, cum ai urî o viperă.

Ly. Eu, spusu-ţi-am eu ţie astea?

Co. Chiar mie, pe Hercle.

Ly. Aşà să-mi ajute Juppiter, nevastă, de i-am spus eu ce spune el!

Do. Mai şi tăgăduesti? Isprăvile astea mi-o arată îndestul, precum că mă urăşti.

Ly. Dar dacă nu-i aşà.

Co. Nu, nu spunea că te urăşte pe tine, ci pe nevastă-sa; şi mai spunea că nevasta îi e dusă la ţară.

Ly. Asta mi-e nevasta. Ce-mi tot baţi capul?

Co. Pentrucă şi tu spui că nu mă cunoşti; afară numai dacă nu te temi de ea.

Ly. Ştiu eu ce fac, pentrucă ea mi-e singura mea iubire.

Co. Nu vrei să mă pui la lucru?

Ly. Nu.

Co. Atunci, plăteşte-mă.

Ly. Să vii mâine. O să fii plătit. Acuma, şterge-o.

Do. Vai, nefericita de mine!

Ly. Acum văd şi eu câtu-i de adevărată vorba aceea bătrânească: Dela un vecin rău te alegi totdeauna cu rău!

Co. Ce mai stăm aici? Dece nu plecăm? Dacă ai dat peste vreo neplăcere, nu e din vina noastră.

---

1) *sati' scitum filum mulieris.*

www.digibuc.ro

Ly. Dupăce mă dăduşi gata, nenorocitul de mine!

Co. Acuma, ştiu ce vrei: Vrei să mă duc deacl.

Ly. Vreau, îţi spun.

Co. O să ne ducem. Plăteşte-mi o drachmă [1]).

Ly. O s'o ai.

Co. Atunci, spune să mi-se dea. Ai putea să mi-o dai, pânăce ajutoarele mele îţi pun jos târguelile.

Ly. Nu pleci? Înţelegi, să nu-mi mai baţi capul?

Co. (către ajutoare). Aide, târguelile aste puneţi-le la picioarele bătrânului. Vasele astea am să trimit după ele acum, sau mâine. Să mergem.

Ly. Te miră poate bucătarul acela, care veni aci şi aduse acestea? Să-ţi spun, cum stă pricina.

Do. Că te ţii de risipă şi blestemăţii, nu mă minunează lucrul acesta. Şi, pe Polux, nici n'am să mai sufăr căsnicia asta nenorocită, să-ţi aduci în casa mea ibovnicile tale!

Syra, du-te şi roagă, ca din partea mea, pe tata, să vină încoa odată cu tine [2]).

Sy. Mă duc.

Ly. Nevastă dragă, m'ascultă. Tu nu ştii ce fel stau lucrurile. Mă pot chiar jura cu jurământ sfânt, că niciodată n'am avut nimic de-a 'mpărţit cu aceea.

— Văd că Syra s'a şi dus. Pe Hercle, sunt pierdut! Iată că şi nevasta se duse! Vai, nenorocitul de mine! Pe tine, vecine, să te trăsnească zeii şi zeiţele cu prietena şi dragostele tale, cu tot! Mă umpluşi de cea mai ruşinoasă bănueală, îmi căpătai un duşman în casă: O soţie îndârjită foc!

Am să mă duc în for, să-i spun verde lui Demipho, c'am să i-o arunc de păr în stradă, de nu şi-o ia dela mine, s'o ducă unde-o pofti, din casa mea. (Apropiindu-se de uşe). Nevastă, ei, nevastă! Deşi eşti mâniată pe mine, de eşti femeie de înţeles, ai putea spune să se ducă deaci înăuntru târguelile astea: O să le vină lor cât decurând vremea să le mâncăm noi, mai bine. (iese).

1) O drachmă — Monetă grecească, valorând un *denarius*. In *Aulularia:* doi *nummus* (v. 448). — 2) La fel şi în *Menachmi*, soţia lui *Menaechmus I* îşi chiamă părintele.

www.digibuc.ro

Syra. Evtychvs.

Sy. Incotro mă mână stăpâna, la tată-său, nu e acasă: Spuneau că e dus la ţară. Vestea asta o aduc şi eu acasă.

Ev. Am obosit tot bătând străzile oraşului şi nici gând să pot da de urmele acelei femei. Iată, mama s'a şi înapoiat dela ţară, că văd pe Syra stând înaintea casei! Syra!

Sy. Cine mă strigă?

Ev. Eu sunt, stăpânul şi copilul tău [1]), crescut de tine.

Sy. Sănătate, copilul meu!

Ev. Mama s'a şi înapoiat dela ţară? Răspunde-mi.

Sy. Şi încă spre cel mai mare noroc al familiei.

Ev. Ce vorbă mai e şi asta?

Sy. Prea bunătatea ta de tată şi-a adus o ibovnică în casă.

Ev. Ce fel?

Sy. La înapoierea maică-tii dela ţară, a dat peste ea în casă.

Ev. Pe Polux, nu-l credeam pe tata cu astfel de isprăvi! Şi femeia aceea mai e şi acum înăuntru?

Sy. Incă.

Ev. Urmează-mă. —

Syra.

Pe Castor [2]) sub aspră legiuire mai trăesc şi femeile şi cu mult mai nedreptăţite faţă de bărbaţii lor, nenorocitele de ele! De pildă, dacă bărbatul îşi ia în ascuns de nevastă o ibovnică, dacă soţia îl află, nicio pedeapsă pentru bărbat; iar dacă soţia a ieşit cumvà afară din casă, fără ştirea bărbatului, pentru bărbat e un motiv de proces şi poate cere desfacerea căsătoriei. Dece n'ar fi şi pentru soţie aceeaş lege caşi pentru bărbat, de vremece soţia, care-i femeie de treabă, se mulţumeşte cu un singur bărbat: iar bărbatul să nu se mulţumească cu o singură soţie?

Pe Castor, dacă ar fi înfieraţi la fel şi bărbaţii, cari îşi

1) *alumnus tuo' sum.* — 2) Scenă de umplutură obişnuită spre a umplea o pauză de act. Scene uşoare şi cari n'au legătură directă cu acţiunea. V. *Curculio.* v. 461.

www.digibuc.ro

iau ibovnice în ascuns de nevestele lor, cum sunt prigonite soţiile, cari cad în greşeală, eu una aş face, să fie mai mulţi bărbaţi văduvi, decum sunt astăzi femeile.

ACTVL AL V-lea.

Charinvs.

Praguri ale casei [1]), vă salut şi vă zic rămas bun! Astăzi e ziua cea depe urmă, când mai calc cu piciorul în casa-mi părintească. Stăpânire, folosinţă, traiul bun, belşugul, din aceste case, toate s'au dus, s'au nimicit, s'au înstrăinat. M'am omorît! Zei penaţi ai strămoşilor mei, tu Lar, părintele casei noastre, în mâinile voastre vă las avutul părinţilor mei, s'aveţi grijă de el. Eu însă va trebui să-mi caut alţi zei Penaţi, un alt Lar, alt oraş, altă cetate: De Attica mă îndepărtez cu groază. Pentrucă aici, unde moravurile se fac din zi în zi tot mai rele, unde nu poţi deosebì prietenii de neprieteni şi unde ţi-se smulge tocmai ce-ţi încântă mai mult inima, chiar de-a fi să mi-se dea o coroană regească şi tot n'ar mai fi de dorit o asemenea cetate.

Evtychvs. Charinvs.

Ev. (fără a-l vedea). Tu, speranţă a zeilor şi a oamenilor, care eşti deopotrivă aceeaş stăpână peste oameni, că-mi dăduşi această speranţă, plină de nădejde, îţi mulţumesc.

Ce zeu se poate socoti acum mai plin de bucurie ca mine?

Ce tot căutam într'una eră acasă: Am găsit şase prieteni: viaţa, prietenia, patria, bucuria, jocul şi voia bună; şi prin găsirea lor am trimis totdeodată la plimbare aceste mari nenorociri: Mânia, duşmănia, întristarea, lacrămile, exilul, sărăcia, singurătatea, prostia, moartea, încăpăţânarea. Zei, daţi-mi, vă rog, putinţa să-l întâlnesc mai repede pe Charinus.

Ch. (către public). M'am pregătit de drum, cum mă vedeţi: las la o parte orice mândrie. Eu singur mi-s însoţitor la drum,

1) Urmează scena, prin care se parodiază amorul. V. şi *Cistellaria*. Recitativ *(troch. septenarii)*, v. 829 – sfârşit.

www.digibuc.ro

cu rob însoţitor [1]), eu cal, rândaş, scutaş, eu îmi poruncesc mie însumi şi tot eu mă supun poruncii mele, eu singur îmi duc cele de cari am nevoie.

O, Cupido, cât eşti tu de mare! Căci tu, pe cine-l vrei, îl umpli uşor de încredere prin puterea ta [2]), pentru ca pe acelaş, din nou, din încrezător ce erà, să-l arunci în cea mai mare desnădejde.

Ev. Mă tot muncesc cu gândul încotro s'alerg, să-l mai caut?

Ch. Lucru hotărît! Am s'o caut de va fi dusă deaici chiar la capătul pământului; şi, nu va fi fluviu, nu va fi munte, marea chiar, cari să-mi stea în cale, nici căldura, nici frigul, cum nici vântul, nici grindina, teamă n'am c'or să mă sperie. Voiu îndura ploaia, voiu suferi oboseala, soarele şi setea [3]); n'am să mă las biruit şi nici c'am să mă odihnesc cândvà, de e noapte, ori zi, mainainte de-a fi găsit-o pe ea, sau moartea.

Ev. Nu ştiu a cui voce îmi sburà pela urechi.

Ch. Vă învoc într' ajutor, pe voi, Lari, zei ai călătorilor, să mă luaţi sub paväza voastră.

Ev. Juppiter! Charinus să fie acela deacolo?

Ch. Cetăţeni, rămâneţi cu bine!

Ev. Stăi acolo, Charinus!

Ch. Cine mă recheamă?

Ev. Speranţa, Mântuirea, Victoria!

Ch. Ce aveţi cu mine!

Ev. Să meargă şi ele cu tine.

Ch. Căutaţi-vă un alt însoţitor. Nu le vor însoţitorii mei de drum.

Ev. Şi cari sunt ei?

Ch. Grija, mizeria, mâhnirea, lacrămile, jalea.

Ev. Alungă-ţi astfel de prieteni şi te uită încoa spre mine şi 'ntoarce-te din drum.

Ch. De vrei cu adevărat să stai de vorbă cu mine, urmează-mă.

Ev. Stăi locului.

---

1) *calator.* — 2) *facile tuis factis facis.* — 3) *sufferam sitim.*

www.digibuc.ro

Ch. Rău faci că-mi întârzii graba. Soarele se 'nclină spre asfiinţit.

Ev. De te-ai grăbi încoa, cum te grăbeşti într'acolo, mult mai cuminte lucru ai face: Inspre partea asta suflă acum un vânt prielnic; suceşte numai cârma: aici suflă zefirul cel senin, într'acolo vântul aducător de ploaie; aici marea-i liniştită, într'acolo toate valurile sunt înfuriate.

Indrumează-te, Charinus, încoa spre uscat, vino de partea asta. Nori groşi şi ploaia te ameninţă. Priveşte—spre stânga. Au, nu vezi cerul, câtu-i plin de strălucire, aci la noi?

Ch. Chemarea cerului mă opreşte în loc: mă îndrumez într'acolo.

Ev. Bine faci. O, Charinus, păşeşte încoa, cum fac şi eu, apropie-te, întinde-ţi braţul [1]).

Ch. Apucă-l. Il ţii?

Ev. Il ţin.

Ch. Ţine-l.

Ev. Incotro porniseşi?

Ch. Spre alte locuri.

Ev. Ce erà să faci acolo?

Ch. Ce fac cei făr' de noroc.

Ev. St! Alungă-ţi teama, că eu am să te-aduc iarăş din nou la bucuria de odinioară. Ce-ţi place atât de mult să auzi, o să auzi, să te bucure. Stăi locului. Ca un prieten mult binevoitor vin spre tine. Iubita ta —

Ch. Ce e cu ea?

Ev. Eu ştiu, unde este.

Ch. Tu, rogu-te?

Ev. Sănătoasă şi mântuită.

Ch. Unde a fost găsită?

Ev. Ştiu eu.

Ch. Mai bine aş vrea s'o ştiu eu.

Ev. Nu poţi să fii cu inima liniştită?

1) *fer gradum et confer pedem., porge bracchium.* Parodiarea stilului tragic. Intr'o altă comedie (*Pseudolus*, v. 707—708) e o scenă identică.

www.digibuc.ro

Ch. Dar dacă sufletul mi-e în fierbere mare?

Ev. Liniştеşte-te, am să-l aduc eu la linişte bună: Nu te teme.

Ch. Rogu-te spune-mi repede, unde este, unde-ai văzut-o? Dece taci? Spune. Mă omori, nenorocitul de mine, cu tăcerea ta!

Ev. Nu-i departe deaici, de noi.

Ch. Dece nu mi-o arăţi, dacă o vezi.

Ev. Pe Hercle, acum n'o văd, dar am văzut-o mai adineaori.

Ch. Dece nu mă faci s'o văd şi eu?

Ev. Am să te fac.

Ch. E prea mult pentru cel care iubeşte.

Ev. Şi tot te mai temi? Am să-ţi spun totul. Pe lumea asta prieten mai deaproape ca acela, care o are, nu este un altul şi nici că se află vreunul, faţă de care se cuvine să fiu mai binevoitor.

Ch. Nu mă 'ngrijesc de acela; de ea te întreb eu.

Ev. Dar tocmai de ea îţi vorbesc şi eu. Nu-mi veni aşă chiar dintr'o dată în minte, să-ţi spun, unde este.

Ch. Spune-mi atunci, unde este?

Ev. La noi, în casă.

Ch. De spui adevărul, frumoase case, măreţ construite, mi s'arată. Dar, cum o să te cred eu? Ai văzut-o tu, sau mi-o spui din auzite [1])?

Ev. Eu însumi am văzut-o.

Ch. Cine-a adus-o la voi, vorbeşte?

Ev. Mă întrebi?

Ch. Spune-mi adevărul.

Ev. N'ai pic de ruşine, Charinus! Ce te priveşte cu cine a venit ea?

Ch. Numai de-ar fi acolo!

Ev. Este, fireşte.

Ch. Atunci, cere-mi orice pentru vestea asta [2]).

Ev. Şi, dacă o să-ţi cer?

Ch. Să rogi zeii, să-ţi împlinească ruga.

Ev. Mă iei în rîs?

---

1) *an de audito nuntias?* — 2) *ob istunc nuntium.*

www.digibuc.ro

Ch. Insfârşit, mântuirea vine, dacă am s'o văd. Dar, la ce nu-mi lepăd eu podoabele astea? Ei, să vină carevà îngrabă încoa afară, aduceţi-mi deacolo haina.

Ev. Ei, acuma îmi placi.

Ch. Imi vii tocmai la timp, copile. Ia clamyda şi să-mi stai acolo, pentru ca, de n'or fi adevărate spusele, să-mi reiau calea începută.

Ev. Nu mă crezi?

Ch. Fireşte că le cred pe toate, câte mi-le spui. Dar, dece nu mă duci înăuntru, s'o văd?

Ev. Stăi puţin.

Ch. Dece să stau?

Ev. Nu e timpul să intrii acum.

Ch. Mă omori cu zile.

Ev. Nu trebuie, îţi spun, să intrii acum înăuntru.

Ch. Răspunde-mi: Din ce pricină?

Ev. Te osteneşti degeaba.

Ch. Dece?

Ev. Pentrucă nu-i vine ei la socoteală.

Ch. Aşà? Nu-i vine ei la socoteală, care mă iubeşte, cum o iubesc şi eu! Asta îşi bate joc de mine, cum vrea şi eu, ca un prost, mă 'ncred în el. Umblă să mă întârzie. Să-mi iau din nou chlamyda.

Ev. Stăi puţin şi m'ascultă.

Ch. Ţine, copile, haina asta.

Ev. Mama e înfuriată rău de tot pe tata, pentrucă şi-a adus în casă, sub ochii ei, o ibovnică, pecând ea erà dusă la ţară: Bănueşte că ea ar fi ibovnica lui.

Ch. Mi-am reluat cingătoarea.

Ev. Acum ea cercetează înăuntru pricina asta.

Ch. Şi sabia o am din nou în mână.

Ev. Pentrucă, dacă te-aş duce acolo înăuntru —

Ch. Imi iau borcanul cu unsori [1]) şi peaci mi-e drumul.

Ev. Stăi, stăi, Charinus.

1) *ampulam.* Borcan cu unsoare, pentru fricţiuni la drum.

www.digibuc.ro

Ch. Te înşeli, n'ai să mă mai poţi păcăli.

Ev. Dar, pe Polux, nici prin gând nu-mi trece.

Ch. Dece atunci nu-mi dai pace, să-mi văd de drum?

Ev. Nu te las [1]).

Ch. Mă zăbovesc singur. Copile, te dù repede înăuntru. Iată-mă suit în car, hăţurile le am în mână [2]).

Ev. Sănătos la cap nu eşti.

Ch. Dece, picioare, nu v'aşterneţi la drum, drept spre Cyprus, dacă părintele meu îmi pregăteşte exilul?

Ev. Ai înebunit? Nu vreau să spui astfel de vorbe, rogu-te.

Ch. Sunt hotărît să merg pânăla capăt, să-mi dau toate silinţele s'o caut, oriunde a fi.

Ev. Dar dacă e în casă.

Ch. Pentrucă, cel care mi-a spus-o, m'a minţit.

Ev. Ţi-am spus adevărat curat.

Ch. Am şi sosit în Cyprus.

Ev. Vino atunci cu mine, s'o vezi pe aceea, pe care o doreşte aşà de mult.

Ch. Cercetai despre ea, dar n'o găsii.

Ev. Numai ţiu seama acum de mânia mamei.

Ch. Plec mai departe în cercetare. Acum sosii în Chalcida; văd aci pe oaspetele Zacynthus, îi spun dece am venit. Prind a-l întreba, de-a adus-o cinevà, de e la cinevà, de-a auzit vreo vorbă despre ea.

Ev. Dece nu laşi la o parte fleacurile astea şi să mergi mai bine cu mine înăuntru?

Ch. Oaspetele Zacynthus îmi răspunde că smochinele nu sunt rele.

Ev. Nu te-a minţit deloc.

Ch. Iar despre iubită, îmi povesti că-ar fi auzit, precum că este aci, în Athena.

Ev. Zacynthus ăsta e chiar Calchas profetul!

---

1) Scenă iritantă, prelungită fără niciun sens. — 2) In *Cistellaria*, Alcesimarchus face la fel pe nebunu şi-şi ameninţă iubita cu sabia (v. 631—652); în *Casina*, la fel Casina ameninţă cu sabia pe ai casei (v. 621—716). In *Menaechmi* se simulează la fel nebunia.

www.digibuc.ro

Ch. Mă urc pe corabie, pornesc pedată. Iată-mă acasă, iată-mă reîntos deprin ţări străine! Bun găsit, bunul meu prieten, Eutychus. Cu sănătatea cum ai stat? Dar părinţii mei? Sunt sănătoşi, mama, tata? Bine faci că mă pofteşti la masă. Eşti prea drăguţ. Mâine la tine, astăzi la mine. Aşà se cuvine, aşà e bine să fie.

Ev. Ei, ce-mi tot visezi? Omul ăsta nu-i în toate minţile!

Ch. Dece nu te zoreşti, prietene, să mă vindeci mai repede?

Ev. Vino cu mine.

Ch. Te urmez.

Ev. Incet, te rog, mă calci pe călcâe. M'auzi tu!

Ch. Am şi auzit.

Ev. Vreau să faci pace între tata şi mama, care acum e înfuriată —

Ch. Aide tu, numai.

Ev. Din pricina aceleia.

Ch. Aide, odată!

Ev. Aşàdar, ai grije.

Ch. Aşàdar, ca aide-odată! Am s'o fac aşà de blândă, cum-i de îmblânzită şi Junona faţà de Juppiter.

Demipho. Lysimachvs.

De. Caşicum tu niciodată în viaţă n'ai făcut vreo blestemăţie, la fel!

Ly. Pe Polux, niciodată; m'am ferit de aşàceva. Trai în casă aproape că numai am, nenorocitul de mine, pentrucă din pricina ei soţia fierbe toată de mânie!

De. La urma urmei, o să mă desvinovăţesc eu, să numai fie mâniată.

Ly. Vino cu mine. Dar văd pe fii-meu eşind afară.

Evtychvs. Lysimachvs. Demipho.

Ev. Mă duc după tata, să afle că i s'a potolit mânia mamei. Acum mă înapoiez şi eu.

Ly. Inceputul îmi place. Ce faci? Ce mai nou, Eutychus?

www.digibuc.ro

Ev. Amândoi îmi veniţi la timp, cum nici că se poate mai potrivit.

Ly. Ce este?

Ev. Soţia ţi s'a liniştit şi domolit. Acum vă puteţi da mâinile caşi împăcaţi.

Ly. Zeii nu m'au părăsit!

Ev. Iar pe tine te vestesc că te poţi şterge pe bot de prietenă.

De. Zeii să te piardă! Ce vorbă mai e şi asta acum?

Ev. Să-ţi spun. Aşàdar, amândoi fiţi cu luare aminte.

Ly. Amândoi îţi suntem cu trup şi suflet.

Ev. Cei cari se trag din neam bun, dacă au porniri rele, îşi fac de ocară neamul, pentrucă prin greşelile lor îşi pătează numele.

De. Ce spune el e adevărat.

Ly. Pentru tine însă spune.

Ev. Atunci, spusele mele sunt şi mai pline de adevăr. Pentrucă, la vârsta asta a ta, nu-ţi stă frumos să-i furi lui fii-tău, băiat tânăr îndrăgostit, iubita, pe care el şi-a cumpărat-o cu banii săi.

De. Ce spui tu? Aceea e iubita lui Charinus?

Ev. Cum se mai preface, cutra!

De. Dar el îmi spusese c'a cumpărat-o, să-i fie maică-sii servitoare.

Ev. Deaceea şi tu ai cumpărat-o, ca un începător în dragoste, copil bătrân ce eşti!

Ly. Foarte bine, pe Hercle, dă-i înainte; mă dau şi eu aci, de partea ta. Merită asemeni vorbe, să-l încărcăm amândoi.

De. Sunt pierdut!

Ly. Atâta necinste faţă de un copil al său, suflet nevinovat!

Ev. Şi pe care eu, pe Hercle, l-am readus spre casă, pe când o plecase în lume; că voia să-şi ia lumea în cap.

De. Şi, dusu-s'a?

Ly. Şi mai şi vorbeşti, strigoiule? La o vârstă ca a ta s'ar cuveni să-ţi astâmperi poftele.

De. Mărturisesc, m'a greşit, aşà e.

Ev. Nu taci, strigoiule? La o aşà vârstă se cuvenia să numai ai astfel de pofte blestemate. Caşi anotimpurile anului

www.digibuc.ro

şi vârsta omului îşi are rosturile ei; pentrucă, dacă legea ar fi, ca cei bătrâni să se ţină de blestemăţii la bătrâneţe, ce s'ar mai alege atunci de Republică?

De. Vai, m'am dus, nenorocitul de mine!

Ly. Tinerii se cade să se îndeletnicească mai bine [1]) cu astfel de lucruri.

De. Pe Hercle [2]), rogu-vă, acum chiar că puteţi să vă luaţi carnea de porc, cu coşul, cu târgueli cu tot.

Ev. Dă-i-le lui.

De. Să şi-le aibă, cum o pofti, dela mine voie are să şi-le aibă.

Ev. Pe Polux, acum te grăbeşti, că nu-i chip să faci altfel.

De. Pentru astă ocară, să-mi dea orice pedeapsă va voi el, numai pace să fie, vă rog, să numai stea mâniat pe mine. Dacă aş fi ştiut, pe Hercle, sau măcar în glumă de mi-ar fi spus-o, că e îndrăgostit de ea, în ruptul capului nu m'aş fi apucat să-i iau unui îndrăgostit iubita.

Eutychus, te rog, eşti bunul lui prieten, scapă-mă, dă-mi o mână de ajutor: ia sub a ta oblăduire un bătrân, fă-mă clientul tău; n'o să-mi uit de binele făcut.

Ly. Roagă-l să-ţi ierte păcatele şi tinereţea!

De. Numai taci! Ei, aruncă-mi tu cuvinte semeţe! Nădajduesc să-mi vină şi mie odată apa la moară să-ţi plătesc şi eu la fel.

Ly. Eu unul am pus demult cruce la astfel de apucături.

De. Şi eu la fel deacum încolo.

Ev. Vorbă să fie! Din nărăvie inima o să-ţi dea din nou brânci spre ele.

De. Vă rog, sfârşiţi-o odată. Dece nu mă loviţi acum şi cu biciul, dacă aşà vă e cheful?

Ly. Că bine zici. Dar treaba asta o să ţi-o facă nevasta, când o să afle.

De. La ce bun s'o mai afle şi ea!

Ev. Dece vorba-asta? N'o să afle, nu te teme! Să mergem înăuntru, aci nu-i loc potrivit [3]), să ne fie martori la is-

1) *magi' solent.* — 2) *hercl'.* — 3) *non utibilest.*

www.digibuc.ro

prăvile, pe cari ţi-le amintim, trecătorii, cari trec pe strada.

De. Pe Hercle, că bine zici: cu asta şi povestea va fi mai scurtă. Să mergem.

Ev. Aci, la noi, înăuntru este şi fiul tău.

De. Foarte bine. Pe acolo, prin grădină, să intrăm în casă.

Ly. Eutychus, mainainte de a pune piciorul în casă, lucrul ăsta îl vreau să-l lămuresc [1]) desluşit cu tine.

Ev. Despre ce e vorba?

Ly. Fiecăruia îi pasă de ce îl doare. Răspunde-mi mie: Ştii bine că mamă-ta numai e mâniată pe mine?

Ev. Ştiu.

Ly. Ia seama!

Ev. Pe cinstea mea!

L. Mi-e destul! Te rog însă, pe Hercle, încăodată să iei seama.

Ev. Nu te 'ncrezi în mine?

Ly. Ba mă 'ncred şi totuş mă tem, nenorocitul.

De. Să mergem înăuntru.

Ev. Insă, mainainte de a pleca, cuvine-se să statornicim o lege pentru bătrâni, de care lege să se ţină şi să fie mulţumiţi.

Bătrânul, care va împlini şasezeci ani, dacă-o să-l aflăm [2]), de-o fi însurat, ori, pe Hercle, chiar neînsurat de-a fi, precum că s'ar ţine de stricăciuni, o să ne purtăm faţă de el în legea asta: O să-l socotim drept un nesocotit şi, pe Hercle, o să-l facem să înoate în lipsă mare, fiindcă şi-a risipit avutul.

De astăzi încolo, nimeni să nu-şi mai ţină de rău copilul că iubeşte şi că-şi are o iubită, numai ca lucrul să fie făcut cu chibzueală; cine îl va opri, va pierde, fără să vrea, mai mult decum ar fi fost să-şi dea învoire de bună voie. Prin-urmare, chiar din noaptea asta, bătrânii să se supună legii de faţă.

Rămâneţi cu bine; iar voi, cei tineri, dacă vă e pe plac legea aceasta, se cade să bateţi din palme, din toată inima, pe Hercle, ca o pilduire împotriva celor bătrâni.

---

1) *hanc volo priu' rem agi.* — 2) *scibimus.*

www.digibuc.ro

— XII. —

MILES GLORIOSVS.

(OSTAȘUL LĂUDĂROS).

www.digibuc.ro

PERSOANELE:

PYRGOPOLINICES. MILES.	Pirgopolinices. Ostaș.
ARTOTROGVS. PARASITVS.	Artotrogus. Parasit.
PALAESTRIO. SERVVS.	Palaestrio. Rob.
PERIPLECTOMENVS. SENEX.	Periplectomenus. Bătrân.
SCELEDRVS. SERVVS.	Sceledrus. Rob.
PHILOCOMASIVM. MVLIER.	Philocomasium. Femeie.
PLEVSICLES. ADVLESCENS.	Pleusicles. Tânăr.
LVRCIO. PVER.	Lurcio, Rob băețandru.
ACROTELEVTIVM. MERETRIX.	Acroteleutium. Curtezană.
MILPHIDIPPA. ANCILLA.	Milphidippa. Servitoare.
PVER.	Rob. Băețandru.
CARIO. COCVS.	Cario. Bucătar.

— Acțiunea se petrece în Ephesus. —

www.digibuc.ro

MILES GLORIOSVS.

REPREZENTATĂ DUPĂ ANUL 206 (G. MICHAUT [1]).

— I. Prelucrare din greceşte dupa comedia *Alazon* (se spune în prolog) şi după o alta necunoscută. Are prologus în corpul piesei, v. 79-155, rostit de un actor cu rol în piesă. Inceputul pânăla v. 95 nu e de Plautus. Prologus cu importanţă deosebită, pentrucă nu vine la început (caşi la *Cistellaria).*

— II. *Cuprinsul.* Actul I-iu. Intrarea cu fast a militarului, însoţit de parasitul său. Facem cunoştinţă cu eroul: lăudăros, îngâmfat, mândru, caraghios şi prost.

Actul al II-lea. *Prologul.* Ni se povesteşte evenimente anterioare: *Pyrgopolinices*, ostaşul, se dă cu binele pelângă *Philocomasium*, curtezană şi iubita lui *Pleusicles* şi fuge cu ea dela Athena la Ephesus. Robul *Palaestrio*, care fusese pus cu paza ei, îi urmăreşte, dar e prins, pe mare, de piraţi şi vândut ostaşului. Aci găseşte pe Philocomasium. Işi încunoştiinţează stăpânul, pe Pleusicles, care vine în Ephesus, trage în gâsduire la *Periplectomenus*, un vecin cu casa alipită de a ostaşului. Prin păretele comun al celor două case, se deschide, în ascuns, o gaură, prin care cei doi amanţi se puteau întâlni.

Un rob de al ostaşului, *Sceledrus*, aflându-se pe coperişul caseĭ, zăreşte, prin deschizătura ploilor *(impluvium)*, pe Philocomasium în casa dealături şi se destainueşte lui Palaestrio. Acesta, văzând primejdia, caută să-l înşele şi isbuteşte să-l păcălească într'un mod ingenios:

Philocomasium ar avea o soră gemenă, cu acelaş chip şi asemănare, venită în Ephesus, să-şi caute sora, pe Philocomasium. De fapt însă este una şi aceeaş persoană: Philocomasium, care păcăleşte pe Sceledrus, prin ajutorul trecerii neştiute dintre cele două case. Şi, pentru

1) Ar rezultă din piesă: Aluzia la poetul *Naevius* (v. 209—213), care se ştie că a fost închis între 210—207 a. Cr.; aluza la *Bacchanale* (v. 1016), cari au fost oprite în 186 a. Cr.; tirada lui *Periplectomenus* contra luxului femeilor (v. 600—765), care a reînceput, după ahrogarea legii *Oppia*, în 195, cu mai multă furie. Deci piesa n'a putut fi scrisă decât între anii 206—186.

www.digibuc.ro

ca păcăleala să aibă şi mai multă crezare, intervine şi Periplectomenus. Şi astfel Sceledrus este tras pe sfoară.

Actul al III-lea. Ca să poată înşela pe ostaş să-i ia iubita, pe Philocomasium, Palaestrio pune o altă înşelătorie la cale. Aduce o curtezană, pe *Acroteleutium*, pe care o trece drept soţia lui Periplectomenus, care nu erà însurat, cu gândul de a face pe ostaş să creadă că ea ar fi îndrăgostită de el. Pentru aceasta îi trimite prin Palaestrio un inel, cerându-i o întâlnire.

Actul al IV-lea. Palaestrio îi dà ostaşului inelul, pevestindu-i marea dragoste a soţiei vecinului şi sfătuindu-l să se despartă de cealaltă, de Philocomasium. Scena de întâlnire dintre ostaş şi pretinsa soţie a vecinului. Ostaşul dă drumul lui Philocomasium, încarcata de daruri, ca să nu se supere. Are loc o scenà de despărţire plină de umor. Philocomasium pleacă cu amantul ei, suindu-se pe o corabie. Ostaşul îl dărueşte şi pe Palaestrio.

Actul al V-lea. Ostaşul se duce la întâlnire în casa vecinului, unde e snopit în bataie. La urmă vede c'a fost tras pe sfoară.

— III. Lipsă de unitate, datorită *contaminării*. Comedia cuprinde trei părţi ; Actul întâi, lung de 80 versuri, cu dialogul minunat dintre ostaş şi parasit, care dispare din piesà. Acţiunea propriu zis, care începe din actul al III-lea, dela v. 765, întârziată de reflexiunile lui Periplectomenus, cari ţin 165 versuri. Şi între ele, actul al II-lea, cu indiscreţia lui Sceledrus, lungit peste màsură şi neavând cu acţiunea decât o slabă legătură : De a deschide ochii lui Palaestrio ca întâlnirea celor doi numai erà un secret şi cà deci trebuiau grăbite lucrurile. Pare a fi o contaminare a două piese greceşti : Actul întâi din *Alazon* ; restul dintr'o altà piesă, cu părţi puse pentru legătură. Multe exagerări, puse pentru a provoca rîsul. In special scena finală din actul al IV-lea, lungită peste măsură, când toată lumea erà grăbită. Comedia are însà calităţi. Acţiunea, odată pornită, se desfăşoară cu o intriga bine înodată şi la care ia parte toată lumea. Intriga e bogată, ingenioasă. Scene vii, pline de viaţă, de mişcare ; situaţii cu adevărat comice, pline de umor.

— IV. Eroii. Ostaşul *Pyrgopolinices* jugrăvit în culori vii. Figura militarului este fericit redata : lăudăros, mincinos, laş, afemeiat, încrezut, prost. Bătaia de joc a tuturora ; are o singură părere de rău „de a fi prea frumos şi prea voinic" ! Tipul militarului grec, care nu există în

www.digibuc.ro

lumea romană. *Palaestrio*, tipul sclavului inteligent, vioiu, şiret, care pune toate la cale; un al doilea Epidicus, din comedia cu acelaş nume. O figură simpatică: *Periplectomenus*, bătrân plăcut şi amabil, om de viaţă, cu ideile lui aparte, posnaş şi îndatoritor. Flăcău tomnatic, caş Megadorus, din *Aulularia*, urăşte femeia şi căsatoria; dar, pecând unuia se hotărăşte să se însoare, celălalt vrea să rămâna flăcau toata viaţa, ceeace nu-l împiedecă să ajute tineretul în dragoste.

— V. Morala. La sfârşitul piesei: Bătaia ostaşului şi prin ea pedepsirea adulterului. De fapt, în Plautus, necinstea, adulterul, stricăciunea sunt pedepsite. Pyrgopolinices se alege cu bataia, caşi Lysidamus, din *Casina*; devine ridicol, ca mai toţi batrânii lui Plautus *(Asinaria, Bacchides, Casina, Epidicus, Mercator, Mostellaria* etc.).

— VI. Caracteristice: 1) Reflexiunile lui Periplectomenus (v. 620-765), cu aluzii la moravurile timpului (caşi ale lui Megadorus, din *Aulularia)*. 2) Aluzia la pedepsirea poetului Naevius (v. 209-213). 3) visul (383-400), leşinul (1330-1346), ca mijloc dramatic. 4) scene, de un umor irezistibil. Cele mai răuşite din tot teatrul plautin. Sub acest raport, comedia de faţă, caşi *Amphitruo, Menaechmi*, stă pe planul întâi. 5) Actul întâi, un act de intrare în materie. Artotrogus e pus pentru expoziţiune, deaceea dispare, caşi Thesprio, din *Epidicus*, ori Grumio, din *Mostellaria*. E un diversiment preliminar, menit a ocupa atenţia şi a fixa dela început interesul pentru persoana militarului. 6) Prologul, care, caşi în *Cistellaria*, vine în corpul piesei, după actul I-iu. 7) Comedia e produsul unei *contaminări*, caşi *Aulularia, Captivi* şi altele. 8) E comedia în care intriga se povesteşte, cel mai mult, de mainainte, pe scenă, par'ca am asista la o repetiţie generală.

— VII. Ca parte *muzicală*, metrica ne înfăţişează urmatoarele caractere: O mare uniformitate şi o lipsă de metrii amestecaţi. Predomină *recitativul*, în *troch. septenarii* şi *iambi septenarii*. Un singur *canticum*, la v. 1011—1093). Rostirea *(le parlé)* are o foarte mică întindere.

— VIII. Miles gloriosus a avut o mare înrîurire asupra teatrului modern. Mai toţi *capitanl* din teatrul italian şi spaniol sunt produsul acestei înrîuriri. Ea se poate găsi chiar şi în *Don Quichotte* al lui Cervantes. In teatrul modern, începând cu *Le Brave* al lui Baïf (1567) şi trecând prin *Fallstaff* al lui Shakespeare şi sfârşind cu *Cyrano de Bergerac* al lui Rostand, îşi au în Pyrgopolinices prototipul lor.

www.digibuc.ro

Şi totuş câtà deosebire între Pyrgopolinices şi Cyrano! Şi unul şi altul sunt urîţi şi totuş au pretenţia de a fi iubiţi de femei frumoase, ceeace îi face ridicoli; dar, pecând unul este lăudăros, mincinos, prost şi laş, celàlalt este deştept, cult şi brav, calităţi cari îl fac simpatic. Nu mai departe, în scena balconului la Rostand — scena întâlnirii la Plautus — câta deosebire! Pecând la Plautus ridicolul este de partea ostaşului, înfumurat, încrezut şi prost, la Rostand, ridicolul stá de partea altuia, a lui Cristian, care aveà frumuseţea fizică, dar îi lipsea talentul şi deşteptàciunea lui Cyrano.

Deaceea, pecând Pyrgopolinices ne lasă o impresie de desgust şi milá, Cyrano, parerea de rău, că un om aşà de brav şi inteligent, nu putea fi iubit de o femeie frumoasă, pentrucă erà prea urît, „aveà nasul prea mare"!

Aci stă tot meritul lui Rostand: A ştiut a crea un erou simpatic şi duios, dintr'un tip, a cărei urîţenie şi pretenţie de a fi iubit de o femeie frumoasà nu-l puteau face decât ridicol.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI. I.

Un ostaş duce pe o curtezană dela Athena la Ephesus. Despre acest lucru, pecând robul se pregătia să-şi înştiinţeze stăpânul îndrăgostit şi aflat în ţară străină, el însuş cade prins, pe mare şi ajunge rob, dăruit fiind aceluiaş ostaş. Işi chiama stăpânul dela Athena şi în ascuns găureşte peretele comun al celor două case, ca să se poată întâlni cei doi îndrăgostiţi.

Un om de pază al ostaşului, făcându-şi de lucru pe acoperişul casei, îi vede; însă e luat în bataie de joc, caşicum ar fi fost o altă femeie.

La rându-i şi Palaestrio convinge pe ostaş să dea drumul întreţinutei, fiindcă soţia vecinului, care erà bătrân, ar dori să-l ia de bărbat. Şi ostaşul chiar o mai şi roagă, să plece, o dărueşte cu multe daruri. El însuş prins în casa bătrânului, îşi primeşte pedeapsa pentru stricăciunea sa.

UN ALT CUPRINS AL PIESEI. II.

Pe-o curtezană, femeie liberă prin naştere, o iubià la nebunie un tânăr Athenian, pe care şi ea îl iubià la fel. Acesta se duce deacasă, fiind trimis la Naupactus în solie. Un ostaş dă cu ochii de aceeaş curtezană şi fără voia ei o duce la Ephesus. Robul Athenianului o porneşte pe mare, să-i povestească stăpânului păţania. E prins şi dat rob aceluiaş ostaş. Scrie stăpânului să vină la Ephesus.

Tânărul vine în grabă şi trage la o gasdá a părintelui sau, vecin cu casa ostaşului. Robul găureşte peretele despărţitor, spre a face celor doi îndrăgostiţi un drum ascuns de întâlnire. Mai scorneşte că curtezana ar avea o soră gemenă. Apoi stăpânul casei îi împrumută pe o clientelă a sa, ca să-l ispitească pe ostaş. Acela cade în cursă, trăgând nădejdea de căsătorie, dă drumul întreţinutei sale şi e bătut ca un afemeiat.

— Primul argumentum e scris în acrostih.

www.digibuc.ro

ACTVL I-iu.

Pyrgopolinices. Artotrogvs.

Py. (catre robi). Ingrijiţi să-mi fie scutul mai strălucitor ca razele soarelui, pe o zi strălucitoare de vară, să orbească, când nevoia va fi, prlvirile duşmanilor, aţintiţi la luptă, înşiruiţi în linie de bătaie [1])!

Şi-acum vreau sa-mi mângâi sabia asta, să nu se mai bocească şi nici bărbăţia să-şi piardă, că-o tot port întruna uitată în teacă, deatâta amar de vreme, când ea, sărmana, atâta aşteaptă să-şi facă duşmanii una cu pământul. Dar, unde-i Artotrogus?

Ar. Stă lângă bărbatul voinic şi plin de noroc şi cu chip regesc. Un aşà răsboinic — chiar Marte n'a îndrăsnit să se creadă şi nici să-şi asemue vitejia sa cu a ta!

Py. Acela, pe care l-am scăpat eu pe câmpiile Curculioniene, unde Bumbomachides Clutomestoridysarchides, nepotul lui Neptunus, erà comandantul de căpetenie?

Ar. Imi aduc aminte: Poate vrei să spui de acela, cu armele de aur, ale cărui oştiri le-ai suflat dintr'o suflare, la fel cum vântul risipeşte frunzele, ori vântură trestia depe coperişuri.

Py. Pe Polux, cele ce spui tu, încă nu-s nimic.

Ar. Pe Hercle, chiar aşà, un nimic, pelângă ce-aş mai putea spune — (aparte) şi pe cari niciodată nu le-ai făcut. Dacă a văzut cinevà un om mai ticălos [2]) şi mai plin de laude decât ăsta, să mă ia cu sine şi să mă aibă rob. La ăsta totul e prost, afară de un singur lucru: mâncarea de măsline, care este nespus de bună [3]).

Py. Unde eşti?

Ar. Iată-mă. Pe Polux, sau elefantului, în India, ce fel i-ai rupt, cu o lovitură de pumn, braţul!

---

1) Să se observe intrarea strălucită a ostaşului, plină de fast şi îngâmfare, menită a atrage dela început atenţia şi deşteptà interesul. E un diverbium, în *iambi senarii*, v. 1—155.

2) *peiiuriorem.* — 3) *insanum bene.*

www.digibuc.ro

Py. Cum „braţul“ ?

Ar. „Coapsa“, asta vrusei să spun !

Py. Şi încă l-am isbit uşor.

Ar. Pe Polux, fireşte, dacă te-ai fi opintit, cum trebuie, braţul ţi-ar fi trecut prin pielea, prin pântecile şi oasele elefantului.

Py. Să nu mai vorbim deastea acum.

Ar. Pe Hercle, la ce bun să-mi mai povesteşti mie isprăvile tale, caşicum nu le-aş cunoaşte eu ! (aparte). Stomacul îmi aduce toate amărăciunile astea : Sunt nevoit să le înghit cu urechile, de nu vreau să mi-se lungească dinţii de foame [1]). Deaceea zic şi eu da, la toate minciunile lui.

Py. Ce voeam să spun ?

Ar. Ei, chiar ştiu ce voeai să spui. Pe Hercle, ce s'a întâmplat, îmi amintesc că s'a întâmplat.

Py. Ce anume ?

Ar. Orişice.

Py. Le ai —

Ar. Tăbliţele, vrei să zici ? Le am şi am şi condeiu de scris !

Py. Bine mai ştii să-mi citeşti gândul !

Ar. Datoria mă face să-ţi cunosc bine firea şi să mă străduesc să sbor înaintea dorinţelor tale.

Py. Iţi aminteşti tu oare ?

Ar. Cum nu : O sută cincizeci de oameni în Cilicia, o sută în hoţomana de Scythia, treizeci în Sardos, şasezeci în Macedonia — sunt atâţi oameni, pe care tu — i-ai omorît într'o singură zi !

Py. Şi cât fac laolaltă toţi aceşti oameni ?

Ar. Şapte mii.

Py. Atâta trebuie să fie. Văd că te pricepi la socoteli.

Ar. Şi nu i-am scrişi nicăeri : Şi totuş îi ţin bine minte.

Py. Pe Polux, ai o minunată ţinere de minte !

Ar. (aparte). Hrana ta mă 'ndeamnă.

Py. Cât timp ai să te porţi ca până acum, n'ai să duci lipsă de mâncare : Intotdeauna are să fie şi pentru tine un loc la masa mea.

1) *ne dentes dentiant.*

www.digibuc.ro

Ar. Dar în Cappadocia, unde ai fi putut da gata, dintr'o singură lovitură, cincisute, de nu-ţi era sabia tocită [1])!

Py. De unde! Erau pedestraşi, ce nu plăteau o ceapă degerată, deaceea i-am lăsat cu viaţă!

Ar. Dar ce să-ţi mai spun ce ştie orice om, că unu-i Pyrgopolinices pe lume, neasămuit prin bărbăţie, frumuseţe şi isprăvile sale? Toate femeile te iubesc şi, pe cinstea mea, eşti aşà de frumos! De prisos, cele două muieri, cari m'au tras ieri de haină.

Py. Şi, ce ţi-au spus ele?

Ar. Mă tot întrebau: „Nu-i ăsta Achilles"? îmi spune una. „Ba, e frate-său", îi spun eu. Atunci, cealaltă prinse a-mi spune „Zău, frumos şi chipeş mai este! Ia, vezi-i pieptănătura părului. Fericite sunt, care se culcă cu el"!

Py. Şi chiar aşà spuneau ele?

Ar. Ba, m'au rugat amândouă să te duc astăzi, pe aici, ca într'un alaiu.

Py. E o mare belea să fii om prea frumos!

Ar. Chiar aşà e [2]). Au ajuns de nesuferit: Mă roagă, fac roată în juru-mi, stăruesc, să le las, să te vadă; îmi spun să te duc la ele acasă, aşà că numai am răgaz să-mi pot vedea de treburile tale.

Py. Imi pare că e timpul să mergem în for, să'mpart solda la oamenii, pe cari i-am scris ieri, în registru. Căci regele Seleucus m'a rugat cu multă stăruinţă să-i adun şi să-i înscriu recruţi. M'am hotărît ca ziua de azi s'o întrebuinţez pentru rege.

Ar. De-i aşà să mergem.

Py. După mine, soldaţi!

ACTVL AL II-lea.

Palaestrio.

Vreau să vă povestesc cuprinsul piesei [3]), dacă bunăvoinţă

1) *hebes.* Tocit, dar şi nărod, tâmpit. Joc de cuvinte.
2) *„Acest dialog are meritul de a deştepta în noi un suvenir îndepărtat despre Don Quichotte şi Sancho Panca, despre Piecrochole şi sfătuitorii săi"* (P. Lejay, pag. 115). — 3) Prologus.

www.digibuc.ro

aveţi să m'ascultaţi; iar cine n'are poftă s'asculte, să se scoale, să iasă afară, să facă loc la altul, care vrea s'asculte [1]).

Acum, pentrucă vă aflaţi în acest loc de petrecere, o să vă spun şi cuprinsul şi numele comediei, pe care o s'o jucăm.

Comediei de faţă, pe greceşte, i-se spune Ἀλαζών, iar noi, pe latineşte, o numim *„lăudărosul"*. Oraşul acesta este Ephesus; ostaşul acela, care se duse deacì în for, este stăpânul meu, un lăudăros, un neruşinat, un murdar, plin de miciuni şi necinste. Crede că toate femeile se prapădesc după el: pe unde trece e însă bătaia de joc a tuturor. Până şi curtezanele din oraş, ai să le vezi mai pe toate, cum îi trimit sărutări desgustătoare, pocindu-şi buzele în toate chipurile.

Eu însă nu sunt demult în robie la el. Lucrul acesta vreau să-l ştiţi şi voi, ce fel am ajuns în robie la ăsta, dela acela, la care robisem mai întâi. Ascultaţi că acum povestea începe.

Aveam la Athena ca stapân un tânăr prea cumsecade. El iubià o curtezană, după mama, din Athena, din Attica şi ea îl iubià la fel; c'aşà se înţelege iubirea adevărată. Fù trimis de ţară la Naupactus, în solie, având a împlini o chemare de seamă. In răstimp, soseşte întâmplător la Athena şi ostaşul nostru, se dă cu dibacie pelângă iubita [2]) stăpânului meu. Prinse a-i momì pe maicà-sa, cu bautura, daruri scumpe şi mâncări alese şi în chipul asta ajunse ostaşul nostru un bun prieten, în casa curtezanei. Când însá îi venì bine la mână, îşi bătù joc de curtezana, mama fetei, pe care o iubià stăpânul meu. Căci, ostaşul nostru, fără ştirea mamei sale, suie pe fată pe o corabie şi, fara voia ei, o aduce aici, în Ephesus. Când aflu că iubita stăpânului a fost adusă în Athena, atunci şi eu, în cea mai mare grabă, fac rost de o corabie; mă suiu pe a, să-i vestesc la Naupactus stăpânului cele întâmplate. Când ne văzurăm în largul mării, se împlinì ce ne fù scris: Hoţii de mare pun mâna pe corabia, pe care mă aflam. Şi iată-mă pierdut înainte să pot ajunge la stăpânul, spre care mă pornisem să mă duc. Hoţul, care mă prinse, mă dă în dar ostaşului acestuia.

1) In *Captivi*, la fel. (v. 10-13). — 2) *insinuat sese ad illam amicam.*

www.digibuc.ro

Când mă duse la el, acasă, dau peste iubita stăpânului, fata aceea din Athena. Când şi ea dete cu ochii de mine, îmi făcù semn să nu-i vorbesc nimic. In urmă, când ne fù cu putinţă, mi-se plânse femeia de nenorocul ei. Imi spuse că doreşte să fugă din casa asta la Athena; că ea e îndrăgită după stăpânul meu, acela care-mi fuse stăpân, la Athena şi că nu a putut urî cevà mai mult pe lume ca pe ostaşul ăsta.

Eu atunci, fiindcă văzui ce fel erà gândul femeii, iau tăbliţe, le ticluesc în taină şi le dau unui oarecare negusor, să le ducă la acela, la stăpânul meu, care-mi fusese la Athena, care o iubià pe ea, să vină încoa. Şi el nu mi-a nesocotit înştiinţarea: A venit şi a tras acì, alături, la o gazdă de-a părintelui său, un bătrân posnaş nevoie mare şi care-i face pe voie oaspetelui îndrăgostit, ne îndeamnă şi ne-ajută cu fapta, cu vorba.

Dar şi eu, nu mă lăsai şi pusei la cale aci înăuntru o mare smecherie, pentru ca îndragostiţii să se poată întâlni. Pentrucă odaia, pe care ostaşul o dase pe seama ibovnicei sale, erà numai a ei şi nimeni, în afară de ea, nu avea voie să calce cu piciorul într'însa. In odaia asta am îngaurit peretele, prin care am deschis muierii o trecere în ascuns deaici într'acolo. Am făcut-o cu ştiinţa bătrânului: Al lui a fost gândul ăsta.

Cât despre celălalt tovaräş al meu de robie, pe care ostaşul l-a pus cu paza ibovnicii, este un dobitoc şi jumătate. Prin dibăciile noastre meşteşugite, prin vicleşugurile şirete, îl legăm bine la ochi şi aşà îl prostim, încât nu-i vine să creadă ceeace ochii-i văd, Şi, că să nu vă înşelaţi, vă mai spun: Femeia asta o să joace acum rolul a două femei şi aici şi dincolo. Va fi aceeaş, dar se va preface că e o alta. Şi cu chipul acesta pasnicul femeii va fi traş pe sfoară.

Dar uşa unchiaşului, vecinul meu dealături, a scârţăit. Iese afară chiar el, unchiaşul acela, cel posnaş, de care pomenii mai adineaori.

Periplectomenvs. Palaestrio.

Pe. [1]). (catre robi). Pe Hercle de n'o să-i rupeţi picioarele la

1) Recitativ, v. 156—480, în metru variat. Pânăla v. 353 în *trochaici septenarii.*

www.digibuc.ro

orice rob străin, pe care o să-l mai vedeţi pe coperişul casei, curele de biciu am să fac din pielea voastră. Ce, vecinii mi-au ajuns martori, la cele ce se petrec în casa mea, de mi-se uită înăuntru prin deschizătura ploilor?

Vi-o spun acum la toţi, s'o ştiţi: Pe oricine din oamenii ostaşului [1]), în afară de Palaestrio, îi veţi mai vedea sus, pe coperişul casei noastre, să mi-l rostogoliţi jos, în stradă. Poate să spună ce-o pofti: C'aleargă după vreo găină, vreun porumbel [2]), ori vreo maimuţă, o isprăviţi cu viaţa, dacă n'o să-l stâlciţi în bătaie, pânăla moarte. Şi, ca să nu se calce datina arşicelor, scoteţi-i-le încheeturile, să n'aibă cum mai sta la masă.

Pa. După câte îmi aud, nu ştiu cam ce posnă a făcut vreunul din ai noştri, că nu degeaba dă poruncă unchiaşul să li-se rupă picioarele la tovarăşii mei de robie. Pe mine însă m'a lăsat laoparte: Puţin îmi pasă ce-o să le facă la ceilalţi. Să mă duc spre el.

Pe. Palaestrio să fie cel care-mi vine în cale?

Pa. Ce faci, Periplectomenus?

Pe. De e vorba să doresc cevà, atunci nu pe mulţi oameni i-aş dori să-i văd eu în clipa deacum, aşàcum doream să te întâlnesc pe tine.

Pa. Ce este? Dece te gâlceveşti cu ai noştrii?

Pe. Suntem pierduţi!

Pa. Dece e vorba?

Pe. Suntem daţi de gol!

Pa. Ce fel suntem daţi de gol?

Pe. Mai adineaori, nu ştiu cine dela voi, a văzut, de sus dupe coperiş, prin deschizătura ploilor, aci, la noi în casă, pe Philocomasium, sărutându-se cu oaspetele meu.

Pa. Cine-a văzut asta?

Pe. Vreun tovarăş de-al tău de robie.

Pa. Şi cine-i ăsta?

Pe. Nu ştiu: aşà de îngrabă a şters-o, repede!

Pa. Simt cum mă duc la pierzanie!

---

1) *hominem a milite* (p. *militis*). — 2) *gallinam aut columbam.*

www.digibuc.ro

Pe. Când să fugă, i-am strigat: „Ei, tu ăla, ce-mi cați pe
coperiș“ ? îi spun eu. Iar el, fugind, îmi răspunde „c'aleargă
după o maimuță“.

Pa. Vai, nenorocitul de mine, să mă nefericesc eu pentru 180
un dobitoc de nimic! Dar Philocomasium, mai e și acum aci,
la tine ?

Pe. Pecând ieșeam, erà încă.

Pa. Dă fuga și-i spune să treacă cât de îngrabă, încoa la
noi, să o poată vedea, în casă, oamenii ostașului ; afară numai
dacă nu și-a pus în gând să ne vadă pe toți ai casei spân-
zurați sus pe cruce, pentru dragostea ei.

Pe. Asta i-am spus-o și eu. Mai vrei cevà ?

Pa. Mai vreau: Să-i mai spui și asta : Să nu-și iasă deloc 185
din firea ei de femeie și să nu-și uite meșteșugul și apucă-
turile ei firești.

Pe. Ce vrei să spui ?

Pa. Să biruească cu gura pe cel ce-a zărit-o aci, caşicum
n'ar fi zărit-o. Și chiar de o sută de ori de-ar fi văzut-o, ea
totuș să tăgăduească. Are: mutră prefăcută, limbă, viclenie,
răutate și îndrăsneală, semeție, încăpățânare, înșelătorie.

Pe cel care-o învinueşte să-l birue prin jurăminte. Are în 190
ea: suflet prefăcut, înșelător, strâmbătate ; are în sine : minte
de a înșela, ştie linguși, ştie să fie vicleană. Pentrucă o fe-
meie, care are cevà pricepere în ea, nu aleargă niciodată la
ajutorul grădinarului. Are ea în sine o întreagă grădină de bu-
ruieni, bune pentru toate răutățile.

Pe. Am să-i spun toate astea, dacă o să mai fie aci, la
noi. Dar ce ai, Palaestrio, ce gânduri îți mai frământă mintea ? 195

Pa. Taci puțin, până-mi adun în minte toate gândurile și
cumpănesc ce am să fac, să pot astfel născoci vicleșugul, prin
care să-mi birui dușmanul, care-a văzut-o pe femeie sărutân-
du-se aci, la tine, ca ce-a văzut să fie ca nevăzut.

Pe. Născocește-l: Eu, în răstimp am să mă dau aci deo- 200
parte [1]). Ia, vedeți-l, ce fel îmi stă pironit locului, cu fruntea

1) Periplectomenus rămâne în scenă, când trebuia să se ducă în casă, să înștiințeze pe Philocomasium. Acesta e un lucru obișnuit în co-

www.digibuc.ro

încruntată, adâncit în gânduri! Işi loveşte pieptul cu degetele, ai crede că vrea să-şi cheme inima afară. Iată, se întoarce: S'a aplecat spre stânga, îşi sprijină mâna stângă pe coapsa stângă. Socoteşte pe degetele mâinii drepte: îşi isbeşte coapsa piciorului drept şi ce mai isbitură! Asta va să zică că nu-i ies la cale socotelile. Işi pocneşte degetele; se smuceşte, mereu îşi tot schimbă ţinuta. Iată-l acum că dă din cap: se vede că nu-i place ce a găsit. Orice ar fi, lucru prost n'are să iasă. Cloceşte el cevà deseamă.

Iată-l, că s'apucă acum şi de zidit: Işi sprijină bărbia cu pumnu, cum şi-ar sprijini-o pe o coloană. Ei, ce s'apucă el să facă chiar cà nu-mi place, căci am auzit şi eu spunându-se de un poet de al nostru [1]), care-şi aveà capul rezemat de o coloană, în vremece doi pasnici îl veghiau în tot ceasul.

Bravo, bravo, pe Hercle, iată-l că se linişteşte, ca un sclav neruşinat de comedie! Nu-l va prinde azi odihna, până nu şi-o găsi ce caută. A găsit, pare-mi-se. Aide, lucrează, dacă ţi-e aminte să faci cevà, ia seama şi nu te lăsa biruit de somn, afară numai dacă nu vrei să petreci nopţi albe cu trupul învineţit de lovituri de nuea. Ţi-o spun, s'o ştii. Nu-i lucru de glumit [2]). Ei, Palaestrio, cu tine vorbesc. Veghează, îţi spun; trezeşte-te îţi spun; se face ziuă, îţi spun.

Pa. Aud.

Pe. Nu-i vezi vrăşmaşii că s'apropie şi c'or să te-apuce pela spate? Hotărăşte-te! Adună-ţi toate puterile şi ia-ţi ajutoare pentru luptă: Nevoia cere să-mi fii harnic, nu leneş. Ieşi-le în cale şi prin mişcări meşteşugite înconjoară-le oştirea. Invinge-i prin luptă de împresurare şi adă-ne mântuirea; taie-i duşmanului căile de aprovizionare, iar ţie croeşte-ţi un drum,

---

media veche de a nu se grăbi, când trebuie sa se grăbească. Această ramânere în scenă e motivată de faptul de a explica jocul de mimică al lui Palaestrio. — 1) *poetae barbaro.* Prin cuv. *barbarus*, Plautus înţelege — *romanus* (v. *Asinaria* 11). Aluzie la poetul, Naevius, care fusese aruncat în închisoare decătre consulul Metellus pentru nişte epigrame. — Jocul acesta de mimică ne învederează ca actorul nu putea să aibă mască. — 2) * *anheriatus uestis* *, text nesigur.

www.digibuc.ro

peunde hrana şi transporturile să poată sosi la tine şi la legiunile tale. Asta să-ţi fie gândul. Imprejurările cer grabă mare. Caută, născoceşte, scorneşte în grabă vreo minciună bine ticluită, ca cele văzute aci să fie ca nevăzute, cele înfăptuite, caşicum nu n'ar fi petrecut nimic. Omul acesta şi-a luat asupră-şi lucruri mari, mari ziduri să clădească.

Dacă tu spui că te-încumeţi să-ţi ei singur asupra ta una ca asta, atunci e nădejde să-ne putem răpune vrăjmaşii [1]).

Pa. O spun şi-o iau asupra-mi.

Pe. Atunci şi eu spun că răuşita a ta va fi în tot ce-ai pus la cale.

Pa. Pentru aşà vorbă să te-audă Juppiter!

Pe. Şi ce-ai pus la cale, n'o să-mi împărtăşeşti şi mie?

Pa. Să taci, cât timp împărtăşi-voiu şi ţie taina vicleşugului, să ştii şi tu laolaltă cu mine gândurile mele.

Pe. Despre partea tăinuirii, grije să n'ai.

Pa. Stăpâne-meu par'că-ar aveà pe el o piele de elefant, iar nu de om şi cât despre deşteptăciune: nu-i mai deştept ca o piatră!

Pe. Asta o ştiu şi eu.

Pa. Iată ce mi-am pus în gând, vicleşugul ăsta l-am pus la cale, să spun că lui Philocomasium i-a venit dela Athena o altă soră a ei gemenă, împreună cu iubitul ei, că seamănă aşà de mult una cu alta, ca două picături de lapte; şi o să mai spun că ei au găsduire aci, la tine.

Pe. Bravo, bravo, minunat, te laud pentru aşà scornitură!

Pa. Astfel, dacă tovarăşul meu de robie va pâri-o ostaşului, precum că a văzut-o sărutându-se aci cu un altul, să-i pot şi eu răspunde că tovarăşul meu a văzut la tine pe sora ei, îmbrăţişându-se şi sărutându-se, cu ibovnicul ei.

Pe. Cât se poate de minunat! La fel voiu spune şi eu, de mă va cercetà ostaşul.

---

1) Această frumoasă metaforă, luată din lumea militară, o socot drept o lucrare pur plautină. Plautus trăia vremurile marilor războaie punice şi acest îndemn la biruinţa, aici, caşi aiurea *(Cistellaria*, prolog. v. 200), îşi are înţelesul său.

www.digibuc.ro

Pa. Să-i spui mai ales că seamănă foarte mult una cu alta; şi dăscăleşte-o bine şi pe Philocomasium, să ştie să nu se încurce, dacă-o va ispiti ostaşul.

Pe. Viclenia este fără pereche! Dar dacă ostaşul va vrea să le vadă laolaltă pe amândouă, ce ne facem atunci?

Pa. Nimic mai uşor: Sute de pricini se pot scorni: „Nu-i acasă, a ieşit la plimbare, doarme, se găteşte, face baie, prânzeşte, petrece, e ocupată, n'are vreme de aşăceva, nu poate". Orice fel de amânare ţi-ar trece prin gând, numai să-l putem încurca şi să creadă de adevărate toate minciunile noastre [1]).

Pe. Ce spui îmi place.

Pa. De-i aşà, du-te înăuntru şi daca femeia mai e încă la tine, îndeamnă-o să treacă îngrabă la noi acasă; dar mai ales spune-i, arată-i, învaţ-o să ţină bine minte povestea noastră, ce fel am născocit-o, cu sora ei cea gemenă [2]).

Pe. Am să ţi-o fac cu pricepere tobă de carte. Altcevà?

Pa. Să te duci înăuntru.

Pe. Mă duc.

Pa. Şi eu la fel am să mă duc acasă şi fără să dau cumvà de bănuit am să mă silesc să aflu, care a fost robul, care a alergat astăzi dupa maimuţă. Pentrucă el [3]) nu s'a putut ţine să nu povestească la vreunul din ai casei despre ibovnica stăpânului, precum c'a văzut-o în casa vecină sărutându-se cu un tânăr străin. Cunosc eu păcatu ăsta: „Nu pot ţine în mine ce ştiu numai eu". Dacă am să-l aflu pe cel care-a văzut-o, am să-mi arunc asupra-i toate maşinăriile de răsboiu. Totul este pregătit; e lucru vădit c'o să-mi învinge duşmanul, luptând cu străsnicie!

Dacă în chipul ăsta nu-l aflu, am să-i miros urma, caşi un câine de vânătoare, pânăce am să dau de urmele vulpii.

Dar a scârţâit uşa casei noastre; să-mi stăpânesc vocea, pentrucă acela deacolo, care iese afară, este tovaràşul meu de robie, pus cu paza peste Philocomasium.

---

1) *mentibitur.* — 2) *de gemina sorore.* — 3) *nam ill' non.*

www.digibuc.ro

Sceledrvs. Palaestrio.

Sc. (aparte). De bună seamă, dacă astăzi, pecând umblam pe coperiş, nu eram somnoros, pe Polux, îndoială numai încape c'am văzut aci, în casa vecinului dealături, pe Philocomasium, ibovnica stăpânului, umblând după lucruri necurate.

Pa. Asta e, care a văzut-o sărutându-se, după câte îl aud eu spunând.

Sc. Cine-i aci?

Pa. Tizul tău de robie [1]). Ce faci, Sceledrus?

Sc. Ce bucurie, că te 'ntâlnii, Palaestrio!

Pa. Ce este? S'a întâmplat cevà? Fă-mă s'o ştiu şi eu [2]).

Sc. Mi-e teamă —

Pa. Dece ţi-e teamă?

Sc. Nu ştiu, zău, pe Hercle, dacă toţi robii din casă n'o să jucăm astăzi în hora durerii şi a chinului!

Pa. Joacă tu singur; căci mie nu-mi prea îmi plac astfel de jucături şi sărituri de circ [3]).

Sc. Nu ştii, se vede, de nelegiuirea, care s'a întâmplat acum la noi.

Pa. Şi cam ce fel de nelegiuire?

Sc. Un desfrâu.

Pa. Ţine-ţi-l pentru tine; mie, să nu mi-l spui: nu ţin să-l aflu.

Sc. Ba, n'am să te las, să nu-l afli. Astăzi mă luasem după-o maimuţă de-a noastră pe coperişul acestora deaci.

Pa. Pe Polux, Sceledrus, un om de nimic s'a apucat să urmărească un dobitoc la fel!

Sc. Zeii să te piardă!

Pa. Ba pe tine, mai bine — că tu începuşi vorba!

Sc. Intâmplarea făcù să-mi arunc ochii prin deschizătura ploilor, aci, în casa vecină: şi zării acolo pe Philocomasium, sărutându-se cu nu ştiu ce tânăr.

Pa. Sceledrus, ce nelegiuire aud eu dela tine?

Sc. Am văzut-o. Crede-mă.

1) *tuo ' conseruos.* — 2) *fac sciam.* — 3) *insulturam et desulturam.*

www.digibuc.ro

Pa. Tu, ăsta?

Sc. Chiar eu, cu ăşti doi ochi ai mei.

Pa. Fugi deaci, ce spui nu-i de crezut şi apoi nici n'ai văzut.

Sc. Oare, par eu să am urdori la ochi?

Pa. Despre asta n'ai decât să te arăţi la un doctor.

Să-ţi intre însă bine în cap că n'ai să scapi aşà uşor de cele ce băsneşti tu şi numai dacă zeii te iubesc. Iţi primejdueşti rău de tot picioarele şi capul, căci, dacă nu-ţi pui strajă la gura asta a ta, năroadă, oricum te-ai întoarce, o îndoită pieire te-adastă.

Sc. Cum adică, o îndoită pieire?

Pa. Să te lămuresc: Mai întâi, dacă învinueşti pe nedrept pe Philocomasium, vei pieri; al doilea, dacă învinuirea este adevărată, la fel ai să piei, deoarece ai fost pus cu paza ei.

Sc. Ce-o să mi-se întâmple, nu ştiu; dar, că le-am văzut acestea, asta o ştiu prea bine.

Pa. Mai stărui, nenorocitule?

Sc. Ce alta vrei să-ţi spun, decât ce-am văzut? Şi apoi ea şi-acum este aci, în casa dealături.

Pa. Cum, nu-i acasă, la noi?

Sc. Uită-te. Du-te singur înăuntru. Că eu nu-ţi cer să te 'ncrezi în spusa mea.

Pa. Chiar aşà am să şi fac. (intră în casă).

Sc. Te-aştept aici. Şi-n vremea asta, am să mi-o prind frumuşel, când juninca se va întoarce la staul, dela fâneţe [1]). Ce să mă fac acum? Ostaşul m'a pus cu paza ei: Acum, de dau lucrurile în vileag, sunt pierdut; pierdut sunt şi dacă tac şi lucrul se dă pe faţă! Mai rău şi mai îndrăsneţ lucru ca o muiere ce poate fi! Pecând mă aflam pe coperiş, ea a şi şters-o afară, din casă. Pe Polux neruşinată îndrăsneală! De va afla ostaşul, cred c'o să pună toată casa în mişcare, iar pe mine o să mă spânzure pe cruce. Pe Hercle, orce-ar fi, mai bine sa tac în mine taina, decât să pier ca un nenorocit!

Nu pot păzi pe una, care singură se vinde pe sine!

1) *ad stabulum a pabulo.* La fel Shakespeare: *Hamlet*, III, 4, 66.

www.digibuc.ro

Pa. Sceledrus, Sceledrus, cine poate fi pe lumea asta mai îndrăsneţ decât tine? Şi cine a fost mai rău ursit ca tine spre duşmănia şi mânia zeilor?

Sc. Ce este?

Pa. Şi mai vrei să nu ţi-se scoată ochii ăştia, cu cari vezi ce n'a fost nicăeri?

Sc. Cum, nicăeri?

Pa. Nu plăteşti nicio ceapă degerată [1])!

Sc. Ce mai e şi asta?

Pa. Mă mai 'ntrebi ce mai e şi asta?

Sc. Şi la ce nu te-aş întreba?

Pa. Mai bine mi-ai spune să-ţi retez [2]) limba asta, ce flăcăreşte şi vrute şi nevrute?

Sc. Pentruce să-ţi spun?

Pa. Philocomasium, iată-o [3]), e la noi, acasă, pe care tu pălăvreai c'ai văzut-o, în casa dealături, sărutându-se şi îmbrăţişându-se cu un altul.

Sc. Mă mir că-ţi place să mănânci neghină, când grâul este aşà de ieftin!

Pa. Ce vrei să spui?

Sc. Pentrucă ai albeaţă la ochi [4]).

Pa. Nepricopsitule! Pe Polux, d'apoi tu eşti orb deabinelea, nu ai numai albeaţă! Pentrucă ea este la noi, în casă.

Sc. Ce, în casă?

Pa. In casă, da, pe Hercle.

Sc. Fugi deaci, Palaestrio, îţi baţi joc de mine!

Pa. D'aia, vezi, mi-se murdăriră mie mâinile.

Sc. Dece?

Pa. Pentrucă mă joc cu un noroiu [5]), ca tine.

Sc. Vai de capul tău!

---

1) *Non ego tuam empsim uitam uitiosa nuce* — N'aş da pe viaţa ta nicio nucă găunoasă. — 2) *praetruncari linguam largiloquam.*

3) *eccam.* — 4) *quia luscitiosu's. luscitiosus*, cel ce nu vede noaptea, la lumină: a avea orbul găinilor. — Cei vechi credeau că neghina producea albeaţă la ochi. — 5) *quia ludo luto.* Joc de cuvinte. *Ludo* — mă joc, dar şi: îmi bat joc de cineva.

www.digibuc.ro

Pa. Ba de-al tău, Sceledrus, îţi fădăgueşc eu c'o să fie vai de el, dacă nu-ţi iei alţi ochi şi-o altă vorbă! Dar a scârţâit uşa casei.

Sc. (arătând spre casa lui Periplec). Eu însă am să pândesc uşa aceea, că Philocomasium n'are altă trecere deacolo la noi decât prin uşa din faţă.

Pa. Dar dacă-ţi spun că-i acasă la noi: Zău, Sceledrus, nu ştiu ce boală a mai dat peste tine.

Sc. Văd pentru mine, bunul simţ îl am tot pentru mine şi nu mă 'ncred decât în mine. Nimeni n'o să-mi poată scoate din cap că ea nu se află în casa asta deaci. Am să m'aţin aici, să nu mi-se poată înfurişà încoa nevăzutá.

Pa. (aparte). E al meu: E caşi prăvălit jos la pământ! (tare). Vrei să te fac acum să vezi şi tu că ai orbul găinilor [1])?

Sc. Aide, fă-mà [2]).

Pa. Şi că n'ai în tine nici pic de simţire şi nici ochi să vezi cu ei?

Sc. Vreau.

Pa. Şi zici cà ibovnica stăpânului este în casele deaci?

Sc. Şi încă mai susţin c'am văzut-o sărutându-se aci, înăuntru, nu ştiu cu ce bărbat.

Pa. Ştii tu că de-acì nu-i nicio trecere spre casa noastrá?

Sc. Ştiu.

Pa. Şi nici terasă [3]), nici grădină, înafară de deschizătura ploilor depe coperiş?

Sc. Ştiu.

Pa. Ei, acum? Dacă ea este acasă, dacă fac s'o vezi ieşind deaici, din casa noastră, nu eşti tu bun de snopit în bătăi?

Sc. Fireşte.

Pa. Păzeşte uşile astea, să nu ţi-se furişeze în ascuns şi să freacă încoa.

Sc. Chiar aşà mi-e şi gândul să fac.

Pa. Şi eu am să ţi-o aduc aci, în stradă, cu picioruşele ei.

---

1) *stultividum.* — 2) *age face.* — 3) *solarium.* Cadran solar, dar şi terasă expusă la soare.

www.digibuc.ro

Sc. De-i aşà, aide, fă-o. Vreau să ştiu una din două: Ori eu, ce-am văzut e bine văzut, ori el o să facă, ce spune c'o să facă, precum că ea este în casă. Şi la urma urmei, îmi am şi eu ochii mei şi ce nevoie am să-i mai împrumut pe-ai altuia! Dar ăsta i-se vârâ într'una în suflet, ca un adevărat parasit, el e cel mai apropiat de ea; la masa e celdintâi poftit, lui i-se dau celedintâi bucăţi. Şi, deşi este printre noi numai de vreo trei ani, cu toate astea nu e în casa noastră rob mai bine înfipt ca el!

Dar, ce mi-am pus în gând să fac, aceea trebue s'o fac, să nu pierd din ochi intrarea asta. Aci am să 'nlemnesc. Pe Polux, despre partea trecerii peaci, n'o să mă poată lega la gard, în ruptul capului,

Palaestrio. Philocomasivm Sceledrvs.

Pa. [1]). (ieşind împreună din casa ostaşului). Vezi să nu-ţi uiţi de cele învăţate.

Ph. E uimitor, decâteori mă tot sfătueşti.

Pa. Mi-e teamă însă să nu-mi fii îndestul de dibace.

Ph. Dă-mi mie, de pildă, zece muieri, cât de nepricepute în ale vicleniei şi le voiu învăţa să fie viclene şi pentru mine.

Aide-acum, desvălue-ţi înşelătoria pusă la cale. Eu am să mă 'ndepărtez delângă tine.

Pa. Ei, ce zici, Sceledrus?

Sc. Imi văd de treabă. Am urechi de auzit, vorbeşte, orice vrei.

Pa. Par'că te văd, în felul ăsta, cum o să-ţi dai sfârşitul, dincolo de poarta oraşului, cu mâinile lăsate în josul trupului şi cu butucul agăţat de gât!

Sc. Pentruce?

Pa. Priveşte spre stânga: Cine e femeia aceea?

Sc. O, zei nemuritori, dar asta e chiar ibovnica stăpânului!

Pa. Şi mie, zău, pe Polux, tot aşà mi-se pare. Aide acum, când ai plăcere —

1) Deaci se schimbă metrul *recitativului* în *iambi septenarii*, v. 354—425.

www.digibuc.ro

Sc. Ce să fac?

Pa. Pregăteşte-te de moarte!

Ph. Unde-mi e robul acela nesocotit, care má învinueşte pe mine, pe nedrept, femeie nevinovată, de cea mai mai mare necinste?

Pa. Iată-ţi-l! El mi-a spus cele ce-ţi spusei.

Ph. Tu, nelegiuitule, spui că m'ai văzut sărutându-mă în casa deci, dealături?

Pa. Şi încă cu un tânăr străin, a zis.

Sc. Da, am spus-o, pe Hercle.

Ph. Şi m'ai văzut tu?

Sc. Şi încă cu ochii ăştia ai mei, pe Hercle —

Ph. Pe cari n'o să-i mai ai, cred, pentrucă văd mai mult decât trebuie să vadă.

Sc. Niciodată n'am să fiu împiedecat, pe Hercle, să nu văd ceeace văd.

Ph. Sunt o proastă şi-mi pierd vremea degeaba, cá mai stau de vorbă cu smintitul ăsta, pe care am să-l fac sa-şi piardă viaţa, pe Polux.

Sc. M' ameninţi degeaba: Ştiu că-o cruce îmi va fi mormântul; pe cruce mi-au fost ţintuiţi toţi ai mei: tata, bunicu, străbunicu, bunicu bunicului [1]). Cu ameninţările tale n'o să-mi poţi scoate ochii ăştia. Dar, pe tine, Palaestrio, te rog de-o vorbă. Rogu-te, deunde a ieşit ea încoa?

Pa. Deunde, dacă nu din casă?

Sc. Din casă?

Pa. Mă vezi?

Sc. Te văd. Mare minune mai e şi asta, ce fel a putut ea trece deacolo încoa; ca nici terasă nu-i spre noi, nici gradină, nici fereastră, care să n'aibă zăbrele; şi cu toate acestea cu siguranţă că te-am văzut acolo înăuntru.

Pa. Nelegiuitule, iar începi cu încăpăţânarea, s'o învinueşti?

Ph. Pe Castor. Nu degeaba am visat eu visul, pe care l-am visat astă noapte [2]).

1) *pater, auos, proauos, abauos.* — 2) *somnium quod somniaui.* Visul ca mijloc dramatic.

www.digibuc.ro

Pa. Ce ai visat?

Ph. Să-ţi spun: Vă rog însă fiţi cu luare aminte. Astă noapte mi-se făceà în vis, că sora mea gemenă venise dela Athena la Ephesus, cu un oarecare iubit al ei. Şi mi-se mai făceà că amândoi au tras în gasdă, aici, în casa dealături.

Pa. (aparte). E chiar povestea visului lui Palaestrio (tare). Spune mai departe.

Ph. Păream veselă că-mi venise surioara, dar din pricina ei se mai făceà că căzusem la grea bănueală. De pildă, tot în vis se mai făcea că mă 'nvinueşte un rob de-ai casei, cum că m'aş fi sărutat cu-un tânăr străin — precum mă învinueşti tu acum — când sora mea erà aceea, care îşi sărutase iubitul. Şi mai visam cà cea învinuită eram eu şi asta pe nedrept.

Pa. Ce povesteşti tu că le-ai văzut în vis nu se'ntâmplă acum şi fără vis? Ei, pe Hercle, visul îl avem în faţă! Du-te în casă şi roagă-te. Socotesc că va trebui să spun ostaşului întâmplarea asta.

Ph. Fireşte, să-i spunem. Nu eu am să îngădui să fiu învinuită pe nedrept de necinste, fără să nu-şi ia pedeapsa. (intră în casă).

Sc. Mă tem să n'o fi scrintit-o, că simt aşà o mâncărime prin tot spatele!

Pa. Ştii că te-ai fript?

Sc. Acum cu adevărat că e la noi acasă. Lucru hotărît, acum am să păzesc intrarea casei, fie ea unde-o pofti!

Pa. Dar, Sceledrus, rogu-te, cât de asemănător e, cu întâmplarea de faţă, visul, pe care l-a visat ea şi cum de-o bănuişi şi tu c'ai văzut-o sărutându-se?

Sc. Nu ştiu nici eu singur ce să mai cred, aşà cred în ce am văzut şi iarăş mă'ntorc că ce-am văzut nu am văzut [1]).

Pa. Pe Hercle, mă tem să nu-ţi fi venit cam târziu gândul cel bun. Dacă întâmplarea asta o s'ajungă la urechile stăpânului, eşti caşi mort.

Sc. Acum văd şi eu că o negură mi s'a pus peste ochi [2]).

1) Sceledrus e un al doilea Sosia din *Amphitruo*. Compară în special cu v. 455—463. — 2) *mi ob oculos opstitisse.*

www.digibuc.ro

Pa. Pe Polux, lucrul este acum cât se poate de limpede: Ea nu s'a urnit deloc din casă.

Sc. Nu ştiu ce să mai zic: Nu am văzut-o, deşi am văzut-o!

Pa. Pe Polux, cu neghiobia ta mai mai să ne dai gata pe toţi: Vruseşi să-ţi slujeşti stăpânul cu credinţă şi eră cât peaci să te pierzi.

Dar a scârţâit uşa vecinului dealături. Să tac.

Philocomasivm. Sceledrvs. Palaestrio.

Ph. Să ardă focul pe altar, să pot aduce cu bucurie Dianei din Ephesus laude şi mulţumiri, s'aprind în cinste-i tămâie mirositoare de Arabia, că m'a ocrotit în împărăţia lui [1]) Neptunus, pe marea cea vijelioasă, unde am fost aşà de isbită de-a valurilor mânie.

Sc. Palaestrio, Palaestrio!

Pa. Sceledrus, Sceledrus, ce vrei?

Sc. Femeia asta, care ieşi acuma deaci, este Philocomasium, ibovnica stapânului, sau nu este ea?

Pa. Pe Hercle, ea pare să fie. Dar dacă cu adevărat o fi ea, atunci ciudată întâmplare ce fel a putut ea trece dela noi, aci, alături?

Sc. Şi te mai îndoeşti că n'ar fi ea?

Pa. Ea pare să fie.

Sc. Să mergem spre ea şi să-i vorbim. Ei, ce-i asta pe tine, Philocomasium? Ce-mi cauţi în casa asta? Dupăce-mi umbli? Dece-mi taci acum? Cu tine, vorbesc?

Pa. Da, chiar cu tine, pe Polux! Cât despre ea, nici gând să-ţi răspundă.

Sc. Cu tine vorbesc, femeie plină de păcate şi necinste, care-mi hoinăreşti prin vecini.

Ph. Cu cine vorbeşti?

Sc. Cu cine alta decât cu tine?

Ph. Cine eşti? Şi ce avem de 'mpărţit împreună?

Sc. Mă întrebi [2]), ai, cine sunt?

---

1) *templis.* — 2) *Recitativul* revine la *trochaici septenarii*, 426-480.

www.digibuc.ro

Ph. N'am voie să te întreb şi eu ce nu ştiu?

Pa. Dar eu atunci cine sunt, dacă pe ăsta nu-l cunoşti?

Ph. Un nesuferit, oricine-i fi şi tu şi el!

Sc. Nu ne cunoşti?

Ph. Nu vă cunosc pe niciunul.

Sc. Grozav mă tem.

Pa. Dece te temi?

Sc. Să nucumvà să păţim cevà amândoi! N'o auzi că nu ne cunoaşte, nici pe tine şi nici pe mine?

Pa. Vreau să ne lămurim bine, Sceledrus, de suntem noi, în carne şi oase, ori de suntem alţii, străini, să nucumvà să ne fi schimbat vreun vecin, în ascuns, fără ştirea noastră [1])?

Sc. Ba, dupăcâte mă ştiu, sunt chiar eu!

Pa. Şi eu, la fel, pe Polux! Ei, femeie, umblii după necuratu. Ţie îţi spun, hei, Philocomasium.

Ph. Ce boală te-a apucat, de mă tot strigi anapoda, cu numele ăsta încâlcit?

Pa. Ei! Dar atunci cum te numeşti?

Ph. Mă numesc Dicea.

Sc. Nu e adevărat, umblii să-ţi dai un alt nume, Philocomasium; tu eşti ἄδικος, iar nu δικαία [2]) şi-ţi faci stăpânul de ocară.

Ph. Eu?

Sc. Tu, fireşte.

Ph. Care ieri peseară am venit dela Athena la Ephesus, cu iubitul meu, un tânăr Athenian?

Sc. Ia spune-mi, ce-mi caţi aci, în Ephesus?

Ph. Am auzit că sora mea gemenă este aici; pe ea am venit s'o caut.

Sc. Ce îndrăcită mai eşti!

Ph. Ba, pe Castor, prea proastă că stau de vorbă cu voi. Mă duc.

Sc. N'am să te las să pleci.

Ph. Dă-mi drumul!

Sc. Prea e minciuna pe faţă! Nu-ţi dau.

1) La fel va crede şi Sosia, din *Amphitruo* (v. 455—460) despre sine.

2) „Tu eşti minciuna, iar nu adevărul".

www.digibuc.ro

Ph. D'apoi şi eu am să te plesnesc cu palmele peste obraz, de nu-mi dai drumul!

Sc. (c. Palaestrio). Ce-mi stai, împeliţatule? Dece nu-i aţii calea de cealaltă parte?

Pa. Nu vreau să-mi încarc spatele c'un doamne-ajută! Cine ştie, dacă asta o fi Philocomasium, ori o alta, care îi seamănă?

Ph. Mă laşi, sau nu?

Sc. Dacă nu mergi de bună voie, vrei, nu vrei, te umflu pe sus şi te duc acasă.

Ph. Casa asta mi-e duşmană. La Athena e casa mea; acolo mi-e stăpânul. De casa, de care-mi pomeneşti, puţin îmi pasă, cum nu-mi pasă nici de voi, pe cari nu vă cunosc şi nici nu vă ştiu cine sunteţi!

Sc. Să facem atunci o învoeală: N'am să-ţi dau în ruptu capului drumul, dacă nu te legi cu jurământ straşnic c'o să vii îndărăt acasă, dacă am să-ţi dau drumul.

Ph. Mă supun forţei, deşi nu ştiu cine eşti. Iţi dau cuvântul meu, dacă-mi dai drumu, c'am să merg acolo înăuntru, unde-mi porunceşti tu.

Sc. Iată, îţi dau drumu.

Ph. Şi eu mă duc, cu voia ta bineînţeles. (intră la Periplectom. [1]).

Sc. Mă 'ncrezui în cuvântul unei femei!

Pa. Sceledrus, ţi-ai scăpat singur prada din mână! Ea este chiar ibovnica stăpânului. Vrei tu să faci ceva de seamă?

Sc. Ce să fac?

Pa. Să-mi aduci cuţitul din casă.

Sc. Ce să faci cu el?

Pa. Am să dau busna în casă şi pe cine am să-l aflu acolo, înăuntru, sărutându-se cu Philocomasium, am sa-i retez capul dintr'o lovitură [2]).

Sc. Au, părutu-ţi-s'a să fie ea?

Pa. Ce mai, pe Polux, e chiar ea.

---

1) Philocomasium, presupusa soră gemenă din Athena, intră la Periplectomenus şi deaci, prin deschizătura din perete, trece la ea acasă şi se aşează în pat, unde o zăreşte Sceledrus, trimis după cuţit.

2) *optruncabo extempulo.*

www.digibuc.ro

Sc. Şi cum mi-se mai prefăceà ?

Pa. Du-te, adă-mi cuţitul încoa.

Sc. E caşi adus.

Pa. Fie el călăreţ, ori pedestraş, cu siguranţă că nu se poate afla niciunul de-o aşà mare îndrăsneală, care să poată înfăptui cu încredere în sine lucruri, pe cari numai o femeie le poate face. Cu câtă pricepere a vorbit ea ca două femei; cum l-a mai legat la gard pe vicleanul de paznic, tovarăşul meu de robie ! Posnaşe născocire şi cu trecerea deschisă prin perete !

Sc. Ei, Palaestrio, numai avem ce face cu cuţitul.

Pa. Aşà repede ? Sau, întâmplatu-s'a cevà ?

Sc. Ibovnica stăpânului e în casă.

Pa. Cum, în casă ?

Sc. Stă trântită în pat.

Pa. Pe Polux, ai dat de mare bucluc, după câte spui.

Sc. Dece ?

Pa. Pentrucă ai îndrăsnit să atingi [1]) cu mâna pe femeia vecinului dealături.

Sc. Pe Hercle, tare mi-e frică !

Pa. Deci, îndoeală nu mai poate încăpea că femeia asta n'ar fi sora gemenă a celeilalte. Pe Polux, pe ea văzut-ai tu sărutându-se aci.

Sc. Acum e lucru lămurit că ea este, dupăcum spui tu. Şi ce aproape mai fuse să mă dau gata, dacă-i spuneam stăpânului !

Pa. De-i aşà, să nu sufli o vorbă, dacă eşti deştept. Un rob trebuie mai mult să ştie decât să vorbească. Eu te las; nu vreau să se afle c'am fost părtaş cu tine. Mă duc la vecinul acesta dealături; tărăboiul ăsta al tău nu-mi place.

De vine stăpânul şi 'ntreabă de mine, sunt acolo : deacolo să trimiţi să mă cheme.

Sceledrvs. Periplectomenvs.

Sc. Se duse [2]), nu glumă, fără a-se sinchisi de treburile

1) *attingere ausu's mulierem.*

2) Diverbium, *(iambi senarii)*, v. 481—595.

www.digibuc.ro

stăpânului, par'că n'ar fi şi el rob? Acum e lucru lămurit că ea este înăuntru, în casă, că doar eu însumi o văzui mai adineaori culcată în pat, în odaie. Şi acum sunt hotărît să-mi văd de paza mea.

Pe. Pe Hercle, oamenii ăştia deacî, robii ostaşului dealături, mă cred femeie, iar nu bărbat, de-şi bat aşà joc de mine. Adică cum, o femeie, în găsduire la mine, care a venit încoa ieri dela Athena, cu un oaspete de-al meu, femeie de neam şi născută liberă, să fie ea târîtă şi batjocorită, împotriva voinţei ei!

Sc. (aparte). Pe Hercle m'am dus! Vine chiar drept spre mine. Mă tem ca întâmplarea aceea să nu-mi fie spre marea mea nenorocire, după câte le aud eu din spusele bătrânului!

Pe. Să mă duc spre el. Tu-mi eşti, Sceledrus, pacostea pacostelor, care-mi batjocorişi mai adineaori, aci, înaintea casei, pe cea aflată în găsduire la mine?

Sc. Vecine, ascult-mă [1]), te rog.

Pe. La ce te-aş mai asculta?

Sc. Vreau să mă desvinovăţesc faţă de tine.

Pe. Să mi-te desvinovăţeşti faţă de mine, tu, care ai săvârşit o aşà de grozavă şi-aşà de nevrednică ticăloşenie? Au, pentrucă sunteţi în slujba unui soldăţoi, vă închipuiţi că puteţi face orice vă trăsneşte prin cap, ticălosule?

Sc. Nu-mi dai voie?

Pe. Aşà să mă iubească toţi zeii şi zeiţele toate, dacă n'ai să-mi fii lovit cu nueaua, zile de-a rândul în şir, de dimineaţă şi până'n noapte. Intâi, pentrucă mi-ai sfărîmat olanele şi ţiglele [2]) depe acoperiş, când îmi alergai după maimuţa aceea, tot aşà de nepricopsită caşi tine; al doilea, pentrucă deacolo de sus mi-ai pândit oaspetele meu, care-şi îmbrăţişà şi-şi sărutà iubita; al treilea, pentrucă ai îndrăsnit să învinueşti de necinste pe ibovnica stăpânului tău — femeie cinstită — iar pe mine de cea mai mare mişelie; şi însfârşit, pentrucă mi-ai

1) *vicine, ausculta.*—2) *imbricis et tegulas. Imbrices* — olan scobit; *tegula* = olan plat, ţiglă; coperiş în genere (*Rudens*, 87).

www.digibuc.ro

batjocorit, înaintea casei mele, pe cea găzduită la mine. Şi dacă, drept pedeapsă, n'o să mi-te bată cu biciul [1]), am să-ţi acopăr atunci stăpânul de o ruşine mai mare ca valurile mării, când le stârneşte vântul cel năprasnic.

Sc. Intr'atât sunt de buimăcit, Periplectomenus, că nici că mai ştiu, cum-i mai bine să mă lămuresc faţă de tine. Dacă femeia aceea dela tine nu este cea dela noi [2]) şi aceasta dela noi nu este aceea dela tine, mi-se pare că-i mai drept lucru din parte-ţi să-mi dai iertare; mă crede că şi-acum încă nu ştiu bine ce am văzut, aşà de mult aduce femeia asta dela tine cu aceea dela noi, dacă bineînţeles nu e una şi aceeaş femeie.

Pe. Du-te să vezi, în casă, la mine; atunci ai să ştii.

Sc. Mă laşi?

Pe. Dar dacă te mân chiar eu. Dar, cercetează fără mult sgomot.

Sc. Aşà chiar am să şi fac. (intră în casă).

Pe. (strigă la uşa ostaşului). Ei, Philocomasium, iute, dintr'o săritură, treci repede la noi: aşà cere împrejurarea. Apoi, când Sceledrus va ieşi dela noi, tot astfel, în grabă, dintr'o săritură, să treci iarăş din nou la tine, acasă. Tare mă tem, pe Polux, să nu-şi piardă cumpătul. Dacă el nu o vede la noi. — Dar uşa se deschide.

Sc. O, zei nemuritori! Nu cred ca zeii să fi putut face o femeie mai asemuitoare una cu alta, să fie la fel, fără ca totuş să fie aceeaş femeie.

Pe. Ce mai zici acum?

Sc. Sunt bun de bătut.

Pe. Aşàdar, este ea?

Sc. Deşi este ea, nu este ea.

Pe. O văzuşi?

Sc. O văzui şi pe ea şi pe oaspetele tău, când o îmbrăţişà şi o sărutà.

Pe. E ea?

---

1) *nisi mihi suplicium de te datur.* — 2) *nisi istaec non est haec.*

www.digibuc.ro

Sc. Nu ştiu.

Pe. Vrei să te încredinţezi pe deplin?

Sc. Vreau.

Pe. Dă fuga repede la voi în casă. Vezi de este, sau nu, a voastră, înăuntru.

Sc. De minune, bine mă sfătuişi. Acù mă 'ntorc iarăş încoa, afară, la tine. (intră repede în casă).

Pe. Pe Polux, de mi s'a mai întâmplat să văd batjocorit un om cu mai multă măestrie şi'n fel de fel de chipuri. Dar iatá-l [1]) că vine afară.

Sc. Periplectomenus, mă rog ţie, în numele zeilor şi al oamenilor, în numele neghiobiei mele, pe genunchii tái —

Pe. Ce mă rogi?

Sc. Să-mi ierţi neştiinţa şi neghiobia mea. Acum vád şi eu însfârşit c'am fost fárá cap, fără ochi, fără minte, pentrucă pe Philocomasium, iat-o aci înăuntru [2]).

Pe. Acum, spânzuratule? Văzutu-le-ai pe amândouă?

Sc. Văzut!

Pe. Vreau să-ţi chemi stăpânul.

Sc. Marturisesc cá merit cea mai mare pedeapsă şi zic şi eu c'am adus oaspetei tale o mare jignire, dar am crezut că-i ibovnica, stăpână-mea, pe care mi-a dat-o în pază stăpânul meu, ostaşul. Şi apoi, din acelaş puţ [3]) n'ai putea scoate două picături de apá la fel, cum-i aceasta cu aceea, în găsduire la tine; şi mai mărturisesc cá m'am uitat în casá, la tine, prin deschizătura coperişului tău.

Pe. Imi spui, caşicum nu te-aş fi văzut eu? Şi c'ai văzut acolo pe oaspetele meu sărutându-se cu femeia, care e în găsduire la mine?

Sc. Am văzut. Dece aş tágadui ce am văzut? Dar am crezut ca vad pe Philocomasium.

Pe. Şi m'ai putut tu crede un om, aşà de secătură, care cu bună ştiinţá aş îngădui sa se aducă unui vecin al meu o aşà nemai pomenita batjocura, la mine în casá?

1) *sed eccum.* 2) *eccam intus.* — 3) *puteo.*

www.digibuc.ro

Sc. Acum însfârşit, când văd cum stau lucrurile, pricep c'am lucrat prosteşte ; cu toate acestea însă nu cu răutate.

Pe. Dar, cu nesocotinţă : Pentrucă un rob trebuie să-şi stăpânească ochii, mâinile şi gura !

Sc. Dacă de astăzi înainte n'am să amuţesc [1]), chiar dacă am să ştiu cevà, sunt bun de spânzurat. Singur am să mă dau pe mâna ta [2]). Acuma, rogu-te, trece-mi şi tu mie asta cu vederea.

Pe. O să-mi calc pe inimă, că socot să nu fi făcut-o din răutate. Iată, ţi-o trec cu vederea.

Sc. Şi ţie să-ţi răsplătească zeii !

Pe. Dar şi tu, pe Hercle, dacă zeii se mai gândesc la tine, să-ţi pui strajă gurii, ca deazi înainte, ceeace ştii, să nu ştii şi nici să vezi, ceeace vezi.

Sc. Cuminte mă sfătueşti ! Chiar aşà am să şi fac. Dar, împăcatu-te-am îndeajuns ?

Pe. Du-te.

Sc. Altcevà mai ai cu mine ?

Pe. Să fie caşicum nu m'ai cunoaşte.

Sc. (aparte). Gând curat nu are. Prea repede mă iertă, să nu-i văd mânia ! Ştiu eu dupăce îmi umblă el, să mă şi înhaţe, cum o pica acasă din for ostaşul. Şi ăsta, caşi Palaestrio, umblu să mă dea gata amândoi : Am mirosit eu, demult am cam prins eu de veste.

Dar şi eu, pe Hercle, n'am să mă las să cad chiar aşà, prosteşte, în cursă [3]). Căci am să fug undevà, să stau ascuns câtevà zile, până s'or linişti lucrurile şi s'a potoli mânia, că prea mă făcui vinovat de pedeapsă, să fiu lovit cu nueaua. Dar, întâmplă-se orice, să mă duc deaici mai bine acasă.

Pe. Se duse deaci ! Pe Polux, de bună seamă că o scroafă tăiată şi tot se întâmplă uneori să aibă mai multă minte ! Să fie el dus de nas, să nu vadă, ceeace singur a văzut ? Ochii lui, urechile, judecata, s'au dat de partea noastră. Până a-

1) *muttiuero.* — 2) *egomet me dedam tibi.*

3) *ex ista nassa ego hodie escam petam* = n'am să caut ca peştele mâncarea în undiţa pescarului,

www.digibuc.ro

cum ne-a mers de minune; femeia şi-a jucat cu multă dibăcie rolul. Mă înapoiez acum iarăş la senatul nostru, deoarece Palaestrio este acum în casă, la mine, iar Sceledrus este acum afară: Senatul poate acum să ţină sfat în regulă. Mă duc înăuntru, ca nucumvà, în lipsa mea, să se ia vreo hotărîre deseamă.

ACTVL AL III-lea.

Palaestrio. Periplectomenvs. Plevsicles.

Pa. [1]). Mai zăboviţi puţin în pragul uşii, Pleusicles. Lăsaţi-mă pe mine să cercetez mai întâi [2]), să nu ni-se întindă vreo cursă, ştiindu-ne că voim să ţinem sfat. Acum avem nevoie de un loc întărit, deunde duşmanul să nu ne poată fura o singură vorbă din sfătuirea noastră. Că cea mai bună sfătuire e caşicum n'ar fi fost, de e spre folosul duşmanului; şi pe tine nu poate decât să te vatăme, atunci când foloseşte vrăşmaşului. Pentrucă un plan bine chibzuit de foarte deseori dă greş, dacă nu s'a pus destulă grije, sau pază bună, întru alegerea locului de chibzuinţă.

Când duşmanii ţi-au ghicit gândul, e caşicum ţi-ar lega limba şi încătuşa mâinile, la ce va să faci; şi ce-ţi erà aminte să le faci tu lor, aceea îţi fac ei ţie. Deaceea şi eu am să cercetez cu luare aminte, ca nucumvà aici, spre stânga, ori spre dreapta, să se afle vreun vânător, cu urechile puse la pândă, la sfătuirea noastră.

Deaici şi până 'n capătul din fund al pieţii niciun picior de om. Să-i chem. Ei, Periplectomenus şi Pleusicles, păşiţi încoa.

Pe. Iată-ne ca nişte ascultători la poruncă ce-ţi suntem.

Pa. Cu cei buni, porunca-i uşoară. Dar vreau însă să ştiu: Vom lucra după acelaş plan, pe care l-am chibzuit înăuntru?

Pe. Un plan mai nimerit nici că poate fi.

Pa. Dar tu, ce părere ai, Pleusicles?

Pl. Ce vă place vouă, se poate să nu-mi placă şi mie?

1) Recitativ *(trochaici septenarii)*, v. 596—812. — 2) *priu'*.

www.digibuc.ro

Că, cine poate fi mai aproape de inima mea ca tine [1])!

Pa. Ai vorbit frumos şi bine.

Pe. Pe Polux, aşà se şi cuvine să facă.

Pl. Dar, un lucru însă mă frămîntă, nenorocitul de mine, îmi chinueşte inima şi trupul.

Pe. Ce te chinueşte? Spune-o.

Pl. Să silesc pe un om de vârsta ta la lucruri copilăreşti de om tânăr, cari nu se potrivesc, nici cu tine, nici cu frumoasele tale însuşiri! Iar tu să te străduieşti atâta pentru mine, să mă mulţumeşti, venind într'ajutor unui îndrăgostit, ca mine şi să te dedai la fapte, de cari la o vârstă ca a ta mai mult se fuge decât se caută dori! Iată dece mi-e ruşine c'amestec bătrâneţea ta în astfel de nimicuri.

Pa. Tu iubeşti altfel decât cealaltă lume, dacà cu adevărat ţi-e ruşine de ce faci; tu nu iubeşti, eşti mai mult o umbră de îndrăgostit, iar nicidecum un adevărat îndrăgostit, Pleusicles.

Pl. Dar să chinuesc o vârstă ca a lui de dragul iubirii mele?

Pe. Ce spui tu? Aşà îţi par eu ţie să am chiar mutra unui om depe cealaltă lume? Bun de pus în coşciug? Iţi par eu ţie că am trăit prea mult? Căci, ce dumnezeu, nu sunt trecut de cincizeci şi patru de ani, văd desluşit, la picioare sunt sprinten, la mână îndemânatec.

Pa. Deşi părul depe cap i-a albit [2]), dupăcum îl arată firea, nu pare să fie bătrân. Trăeşte încă în el caracterul desăvârşit al firii lui [3]).

Pl. Pe Polux văd şi eu c'aşà este, cum spui tu, Palaestrio; i-a rămas aceeaş îngăduinţă din tinereţe.

Pe. Ba încă, oaspete dragă, cucât mă vei pune mai mult la încercare, cuatât ai să vezi mai bine partea, pe care o iau la dragostea ta.

Pl. La ce nevoie să mai vád ce ştiu?

Pe. Vreau ca dovada s'o afli prin tine însuţi, iar nu deaiurea,

---

1) *magis meu' quam tu's.* — 2) *albicapillus.* — 3) *ingenua indoles. Ingenuus. (ingenium)*, ce e întipărit în inima cuivà *(ingeno)* = dispoziţie naturală, firea cuivà, temperament; *indoles* (dela *indu* † *oleo*, a creşte, deunde: *adolesco, adolescens)* — individualitate, caracter.

www.digibuc.ro

dela alţii; pentrucă, cel care n'a iubit, cu greu poate înţelege sufletul celui care iubeşte. Mai păstrez şi eu încă în mine puţin din focul dragostei şi în corp chiar puţină voioşie şi în mine încă nu mi s'a stins orice dorinţă de lucruri plăcute şi pline de plăceri. Incă aş mai putea fi un povestitor cu duh, conmeseam plăcut; la masa, niciodată nu iau vorba altuia din gură: am bunul simţ să nu plictisesc pe nimeni, la ospeţe. Când îmi vine rândul la vorbă, îmi ştiu rostul vorbirii, după-cum ştiu să şi tac, atunci când vorbeşte un altul. Nu scuip, nu strănut şi nici nasul nu-mi curge: Doară m'am născut în Ephesus, iar nu în Apulia; nu sunt în Animula [1]).

Pa. O, jumătate de unchiaş posnaş, de-o fi având însuşirile, cu care se faleşte el, atunci de bună seamă c'a fost crescut chiar la sânul lui Venus!

Pe. Ba încă, îţi mai pot arăta şi alte însuşiri mai plăcute, decât acelea, pe cari ţi-le amintii. De pildă, la ospeţe niciodată nu umblu să scot din minţi iubita altuia. Nu 'ncep să mănânc, sau să beau înaintea altora şi niciodată nu mi s'a întâmplat ca vinul să ma facă să nasc gâlceava în mijlocul mesei. Dacă e vreunul, care-mi bate capul, scurtez vorba şi má duc acasa. La masă, îmi vad numai de Venus, de iubire şi de plăcuta voioşie.

Pa. Pe Polux, apucăturile tale chiar cà sunt pline [2]) de farmec! Găseşte-mi mie trei oameni cu astfel de însuşiri la fel şi ţi-i plătesc în aur.

Pl. La vârsta lui, de bună seamă, că nici c'ai putea găsi un altul, mai plăcut la toate şi nici mai prietenos faţă de prieteni.

Pe. Ai sa marturiseşti chiar tu însuţi c'am apucături de tânăr. Aşà am să te 'nconjor într'una şi 'n orice împrejurare numai de bunătaţi. Ai nevoie [3]) de un om posomorît, iute la mănie? lata-mă! Iţi trebue unul liniştit? Ai să spui că-s mai liniştit şi decât marea în clipele ei de odihnă, pot fi mai potolit şi decât adierea cea plăcută, a zefirului. La nevoie găseşti

1) Ieşind afară să se sfătuiască şi totuş se ţin de alte lucruri, cari n'au nicio legătură cu subiectul. Abià la v. 764 revin la subiect.

2) *ualent* (Fleckeisen). — 3) *opu' ne.*

www.digibuc.ro

în mine pe cel mai hasliu oaspete, pe cel mai desăvârşit parasit, pe cel mai priceput rînduitor de ospeţe; iar cât despre jocuri, nu e jucător mai mlădios ca mine.

Pa. Cu aşà însuşiri ce-ai mai avea de dorit, de-a fi să mai doreşti cevà?

Pl. Să mă pot plăti şi eu cu aceeaş măsură faţă de el şi de tine, aşàcum vi-se cuvine, când văd marea grije, pe care mi-o purtaţi voi acum. (către Periplect.). Dar mai ales faţă de tine, mi-e ruşine decâtă cheltueală te-am dat.

Pe. Ce prostie! A risipi banii cu o nevastă rea, sau cu un duşman, asta va să zică cheltueală; dar cu un oaspete de treabă, cu un prieten, orice cheltueală e un adevărat câştig. Şi ce se cheltueşte cu închinăciunile către zei şi asta e încă tot un câştig pentru omul cuminte.

Mulţumită zeilor, am şi eu cu ce să te pot primi omeneşte, în găsduire la mine acasă: Mănâncă, bea, fii ca la tine acasă şi 'nveseleşte-te cât poţi. Casa mi-e liberă, cum liber doar mi-s şi eu; vreau să trăesc. Că, din mila zeilor, ce să spun, cu averea mea, puteam să-mi iau o soţie cu zestre şi de neam mare, dar n'am vrut să-mi aduc în casă o căţea, care să mă latre într'una [1]).

Pa. Dece nu vrei? De pildă, a avea copii este un lucru plăcut.

Pe. Şi totuş, pe Hercle, a fi cinevà stăpân pe sine e încă şi mai plăcut lucru.

Pa. Eşti plin de înţelepciune că poţi da sfătuire plină de înţelegere şi altora şi ţie.

Pe. Mai întâi, o soţie de ispravă, dacă o asemenea femeie se poate afla pe lume, unde ai s'o poţi găsi? Pecând, de te însori, îţi aduci în casă o soţie, care niciodată n'are să-ţi spună: „Cumpără-mi, dragă bărbate, lână, din care să-ţi fac haină moale şi călduroasă [2]), cămăşi bune de iarnă, să-ţi ţie la iarnă de cald". Vorbe, ce nicicând n'ai să le auzi din gura unei femei [3]).

1) *oblatratricem.* — 2) *calidum.* — 3) Aceeaş părere despre căsătorie şi femei o are şi Megadorus în *Aulularia*, v. 475—535. V. şi *Trinummus*, v. 238—255.

www.digibuc.ro

In schimb însă, încă mainainte de cântatul cocoşului, soţia m'ar fi deşteptat din somn, să-mi spună: „Bărbate dragă, dă-mi bani, să-i fac mamii un dar de calende [1]), dă-mi să-mi pot face dulciuri; dă-mi să pot şi eu, de sărbătorile Minervei [2]), dărui cu cevà pe vrăjitoare, pe tălmăcitoarea de vise, pe ghicitoare, pe haruspice [3]). Rămân de rîsul lumii, de nu mă'nvrednicesc şi eu cu cevà, să nu se uite chioriş la mine. Apoi femeia, care îmi îngrijeşte de haine [4]), nu se poate să n'o mulţumesc şi pe ea cu cevà. Dar preoteasa lui Ceres [5]), dela o vreme încoa e făcută foc pe mine, că nu i-am mai dat nimic. D'apoi moaşa, care-mi scoate ochii că i-am trimis mai nimic. Şi adică? Ai putea să nu trimiţi cevà şi doicii, care ne lăptează copiii robilor“?

Acestea şi încă altele, multe pacoste ca dealdeastea, îmi mută gândul dela însurătoare, pentrucă o soţie întotdeauna are să-ţi toarne la vorbe la fel cu cele spuse.

Pa. Zeii îţi ştiu de ştire, pentrucă, pe Hercle, dacă ai apucat odată să-ţi pierzi libertatea, cu greu ai să te mai întâlneşti peurmă cu ea.

Pl. Dar e frumos, când cinevà e de neam mare şi mai e şi bogat, să aibă copii, cari să-i păstreze numele şi al lui şi al neamului său!

Pe. Când am atâtea rude, la ce nevoie mare de copii? Acum trăesc aşà de bine şi fericit, aşàcum vreau şi inima-mi cere. Averea am să mi-o las rudelor, la moarte; li-oiu împărţi-o lor [6]). Până atunci, ele au să stea în preaşma mea, or să mă'ngrijească, vor veni să mă vadă, ce fac, ce-mi trebuie. Nici [7]) n'apucă să se lumineze bine de ziua, că-au şi venit,

1) Calendele (ziua întâi) ale lui Martie, când se făceau cadouri, caşi astăzi mărţişoarele. — 2) Serbătorile Minervei ţineau cinci zile şi aveau loc în Martie. — 3) *haruspicae*. Ghicitoare. — 4) *plicatricem*. *Plicatrix*, exemplu unic. Alte ediţii dau: *Piatricem* (Fleck.) = îngrijitoare la lehuzie. — 5) *ceriaria*. Alţii: *toraria* (Fleck.) = îngrijitoare la boală (gardemalade). — 6) Idei ca acestea au dus la împuţinarea căsătoriilor, născând clasa vânătorilor de testamente din Epoca Imperială. Împăratul Augustus încearcă să abată răul printr'o lege severă. (*Lex de maritandis ordinibus*). — 7) *priu' quam*.

www.digibuc.ro

întrecându-se a mă întreba, cum am petrecut peste noapte. Îmi sunt ca nişte copii, cari îmi trimit chiar daruri. De aduc vreo jertfă zeilor: mie îmi dau partea cea mai mare; mă iau cu ei la prasnice; mă poftesc la ei, la prânzuri, la cine.

Cine-mi trimite mai puţin, acela se crede cel mai nefericit. Se întrec între ei cu darurile. Eu îmi zic atunci în mine: Imi râvnesc averea, deaceea se întrec, să mă nutrească, să-mi aducă daruri.

Pa. Cu câtă judecată şi cât de bine-ţi chibzueşti viaţa! Tràind bine, e caşicum ai avea doi şi chiar trei copii gemeni!

Pe. Pe Polux, să-i fi avut numai şi câte chinuri n'aş fi îndurat [1]) pentru ei! Aş fi fost veşnic cu neliniştea în suflet: Sa fi avut vreunul friguri [2]), aş fi înlemnit de moarte. De-ar fi căzut de ameţeală, la beţie, sau cumvà depe cal, încremeneam de teamá ca şi-a frânt picioarele, sau gâtul!

Pl. Un aşà om nu-i păcat că este avut şi tráeşte o viaţá îndelungată: Căci el ştie şi averea să şi-o păstreze şi viaţa să şi-o trăească şi de prieteni să nu-şi uite!

Pa. O, ce om glumeţ! Mă ierte zeii şi zeiţele, dar drept ar fi fost să se fi orînduit ca oamenii să nu-şi ducă cu toţii viaţa la fel! Dupăcum primarul [3]) care este cinstit, hotărăşte preţul de vânzare al mărfurilor: Marfa, care e bună, să i-se hotărască preţul, să se vândă, pentrucă e bună; cea rea, pentrucă e de proasta calitate, să aducă pagubă celui ce o vinde: la fel s'ar fi cuvenit caşi zeii să fi fost întocmit şi viaţa omeneascá astfel: Cel care e dăruit cu-o fire plàcută, să aibá parte de o viaţá îndelungată, cei cari sunt necinstiţi şi ticăloşi, sá-o isprăvească repede cu viaţa.

Dacă s'ar fi rânduit astfel lucrurile, atunci şi oamenii ar fi cu mult mai puţini răi [4]) şi nelegiuirile le-ar face cu mai puţina neruşinare şi apoi, dacă oamenii ar fi mai cinstiţi şi traiul le-ar fi mai uşor.

Pe. Cine învinueşte cele hotărîte de zei, cine îi bârfeşte,

1) *sati ' cepissem e libris.*—2) *fort ' fuisset febris.*—3) *agoranomus.* Cuvânt grec; corespunde la Romani cu *aedilis.*—4) *minu ' multi mali.*

www.digibuc.ro

e un prost la minte, un nesocotit. Dar, să lăsăm acum laoparte lucrurile astea. Vreau să mă'ngrijesc acum de-ale mâncării, să te cinstesc, dragă oaspete, în casa mea, aşàcum se cuvine şi omenia îmi cere, cu mâncări plácute şi alese.

Pl. Mi-e ruşine şi mie de câtă cheltueala te-am dat. Şi apoi, un oaspete nu poate rămâne aşà întruna în gàsduire la un prieten, fără să n'ajungă o povară, dacă au trecut mai mult de trei zile în şir. Dar, când e vorba de zece zile, asta-i curată nenorocire Troiană [1])! Chiar dacă stăpânul înghite şi tace, sunt însă oamenii casei, cari murmură [2]).

Pe. Dragă oaspete, mi-am deprins robii să mă slujească, iar nu să-mi poruncească ei mie şi să le fiu belea pe cap. Dacà pe ei cumvà îi supără, ceeace pe mine mă bucură, datori sunt să lucreze după voia mea. Totuş, mai cu bătaia, mai fără chef, n'au încotro şi fac şi ceeace nu li-e pe plac. Acum să-mi urmez drumul spre piaţă, la târgueli, aşàcum mi-erà gândul,

Pl. Dacă aşà ţi-e gândul, cel puţin să nu faci mari târgueli; nu risipii banii; eu unul mă mulţumesc şi cu ce-o fi.

Pe. Ci, ca dă-le încolo vorbele astea, învechite şi azi, cu totul uitate! Zău, oaspete dragă, îmi vorbeşti acum ca omul dejos, din popor! Caci numai ăştia au păcatul să spuna, când s'au aşezat la masă şi li s'a pus mâncarea dinainte: „Ce erà nevoie de atâta risipă pentru unii ca noi? Pe Hercle, asta e nesocotinţă curată! Deaci se puteau sătura chiar zece inşi"! Şi tot aducând vina, cà din pricina lor s'au făcut atâtea târgueli, o dau totuş înainte cu mâncarea.

Pa. Pe Polux, chiar aşà se petrec lucrurile! Cu câtă pricepere şi înţelegere le vede el toate!

Pe. Şi aceiaşi oameni, oricât de îmbelşugate ar fi mâncarile, ce li-se pun dinainte, niciodată n'au sa spuna: „Poruncеşte să se ridice asta; ia talerul ăsta; da la oparte şunca, numai vreau. Ia deaci pulpa aceea de porc [3]), ţiparul asta e bun de mâncat rece, ia-l deaci, aide, ridică-l". Pe niciunul n'ai

1) *east odiorum Ilias.* Aluzie la răsboiul Troei, care ţinù zece ani şi părea să numai ia sfârşit. — 2) *murmurant.* — 3) *porcinam.*

www.digibuc.ro

să-l auzi, spunându-ţi astfel de vorbe; în schimb însă se lungesc, se întind cu corpul aproape pejumătate pe masă, ca să poată s'apuce.

Pa. Ce om de ispravă! Ce bine jugrăveşte el obiceiurile urîte!

Pe. Nici a suta parte n'am spus'o, decum aş fi putut spune, dacă aş avea timp de aşàceva.

Pa. Că bine zici, se cade să ne vedem acum mai întâi de treburile noastre. Fiţi deci acum amândoi cu luare aminte. Am nevoie de sprijinul tău, Periplectomenus: Am născocit o minunată smecherie [1]), cu care să putem jumuli pe ostaş pânăla piele şi să dăm o mână de ajutor acestui îndrăgostit şi lui Philocomasium, să şi-o poată lua cu sine, să-i fie numai a lui.

Pe. Vreau să-mi împărtăşeşti şi mie gândul, ce-l ai.

Pa. Dar şi eu vreau ca mai întâi să-mi dai inelul ăsta.

Pe. La ce nevoie de el?

Pa. Când am să-l am, peurmă o să-ţi spun şi eu smecheria pusă la cale.

Pe. Fă ce vrei cu el; ţine-l.

Pa. Află acum şi tu dela mine planul smecheriei, pe care am pus-o la cale.

Pe. Cu urechile întinse, amândoi ascultare îţi vom da [2]).

Pa. Stăpâne-meu [3]) e un crai şi jumătate, cum altul la fel n'a fost şi nici că va mai fi, aşà cred eu.

Pe. Mie mi-o spui?

Pa. El însuş o spune la cine vrea să-l asculte că frumuseţea-i întrece chiar şi pe-a lui Paris şi aşà se făleşte că toate femeile din Ephesus se ţin scaiu, după dânsul!

Pe. Pe Polux, câţi bărbaţi n'ar fi bucuroşi ca toate ce le spui tu acuma despre el să fie numai minciuni [4])! Eu unul ştiu bine c'aşà e precum spui. Dar, Palaestrio, scurtează-ţi vorba. Fii cât se poate de scurt.

---

1) *Sycophantiam. Sycophanta* erà acela care denunţa pe cei cari călcau legea grecească cu privire la exportul smochinelor. Deacì: delator, ipocrit; cel ce şicanează, cel ce înşeală. — 2) *damu' tibi.*

3) *eru' meus.* — 4) *te de isto nunc mentirier.*

www.digibuc.ro

Pa. Imi poţi face rost de o femeie, care [1]) să aibă pe vino încoa, cu inima prefăcută şi plină de viclenie?

Pe. Cetăţeană, sau vreo desrobită?

Pa. Tot una. Un singur lucru numai: Femeia, ce-mi vei aduce-o, să fie curtezană de meserie, din acelea, cari-şi trăesc zilele din vânzarea trupului [2]), cată însă să fie muiere desghe- 785
ţată. Cât despre inimă, nu e nevoie să aibă, pentrucă aşăceva niciuna nu are.

Pe. Vrei să fie femeie în puterea cuvântului, sau numai o fetişcană [3])?

Pa. Aşà, femeie desgheţată [4]), cât de frumoasă, de se poate şi cât de tânără mai ales.

Pe. Iată, atunci am eu pe una [5]), o protejată a mea [6]), o curtezană, tânără de tot. Dar, la ce-ţi foloseşte ea?

Pa. Să-o aduci îngrabă la tine acasă, să-mi vii cu ea încoa 790
gătită, aşà frumos, ca o matroană, cu părul pieptănat, să aibă bucle şi panglici [7]), să pară a fi soţia ta: Aşà trebuie să i-se spună.

Pl. Nu înţeleg, unde vrei s'ajungi.

Pa. O să ştiţi. Dar vreo servitoare are ea cumvà?

Pe. Are şi încă una îndrăcită foc.

Pa. Şi de ea o să-avem nevoie. Spune-i deci femeii, caşi 795
servitoarei, să se prefacă, precum c'ar fi nevasta ta şi că e

---

1) *quoi.* — 2) *quae alat corpus corpore.*

3) *lautam vis an quae nondum sit lauta.* Joc de cuvinte greu de redat. *Lauta (lavo)* — spălată, îmbăiată, deci = distinsă, dar îmbăierea se referă şi la baia, pe care o ia femeia lăhuză (Terentius, *Andria*, 488); în acest înţeles — femeia care a născut şi deci numai e fată.

4) *consucidam. Sucidus, consucidus* = umed; cu suc; deaci: cu sevă, cu viaţă. (Cu acest înţeles: Terentius, *Eunuch.* 318). — 5) *eccillam.*

6) *clientam.* Probabil roabă desrobită, care exersa meseria de curtezană. Când robul se desrobià, rămânea sub protecţia fostului stăpân, care, la început, îl ajuta şi cu parale. (V. nota *Epidicvs*, v. 927).

7) Detaliu preţios p. pieptănătura femeii măritate. Ea îşi aveà părul aranjat în şase bucle *(sex crines)*, cari se ridicau în sus pe cap, în formă de coc şi legate cu panglici. Pieptănătura în bucle caracterizează pe femeia măritată, deaci şi expresia: *capere crines* — a se pieptănà în bucle, însemnà — *a se mărità.* (*Mostel.* 244).

www.digibuc.ro

căzută la dragoste după ostaş. Să dea inelul ăsta servitoarei, ca din partea ei şi ea apoi să mi-l aducă mie, să-l dau ostaşului, să am aerul că eu le-aş face rostu.

Pe. Aud. Nu-mi mai ciocăni urechea, par'că aş fi surd! Dacă vrei, eu cu urechile mele *

Pa. Am să i-l dau şi am să-i spun că inelul mi l-a trimis, mi l-a dat soţia ta, sa-i fac rosturile cu el. Şi el — că doar îi ştiu eu păcatu — se va aprinde îndată. Nimic nu-i place mai mult, biet de el, decât să se lege de muierea altuia, ca un ticălos ce este.

Pe. Pe Soare de l-ai fi rugat şi încă nu ţi-ar fi putut bobi femei mai nimerite pentru aşăceva, decum sunt acestea ale mele. Fii pe pace.

Pa. Atunci, ai grije şi cât de îngrabă. Acum, m'ascultă şi tu, Pleusicles.

Pl. Te-ascult.

Pa. Iată ce-o să faci: Când va veni acasă ostaşul, să nu-ţi uiţi a mai rosti numele lui Philocomasium.

Pl. Dar ce nume să-i spun?

Pa. Dicea.

Pl. Care va să zică numele, pe care l-am ticluit noi mai adineaori?

Pa. Tăcere! Du-te.

Pl. N'am să uit. Dar, la ce nevoie să nu-mi uit de lucrul acesta, te întreb totuş?

Pa. Am să ţi-o spun atunci, când trebuinţa va cere; până-atunci, tăcere. Şi acum, la fel cum acesta s'a aşternut la lucru, vezi-ţi şi tu de rolul tău.

Pl. De-i aşà, mă duc înăutru —

Pa. Şi cele sfătuite să mi-le împlineşti întocmai [1]).

Palaestrio. Lvrcio [2]).

Pa. Cum mai răscolesc toate; câte meşteşuguri întrebu-

1) Pentru ca publicul să fie cât mai lămurit, acţiunea apare ca o lecţie, care se învaţă maidinainte; deaceea sfătuirile au loc afară, în stradă, în faţa publicului. — 2) Scenă de umplutură, menită a umplea o

www.digibuc.ro

inţate! Am să-i smulg astăzi ostaşului ibovnica, dacă soldaţii mei îmi vor fi bine înarmaţi. Dar să-l chem. Ei, Sceledrus, dacă n'ai altcevà de făcut, vino în pragul uşii. Te chem eu, Palaestrio.

Lv. Sceledrus n'are timp.

Pa. Dece?

Lv. Soarbe dormind [1]).

Pa. Ce vrei să spui „Soarbe“.?

Lv. Sforăe. Asta am vrut să zic: Dar, când sforài, e tot una caşicum ai sorbì.

Pa. Ce spui? Sceledrus s'a apucat de dormit, în casà?

Lv. Şi cu nasul să nu-ţi închipui că sforăe numai: Cu el strigá rău de tot.

Pa. A pus se vede în ascuns mâna pe vreo ulcea şi ca orice pivnicer a dosit vreo amphoră cu vin, din cel parfumat cu mirodenii [2]). Ei, dar tu, nelegiuitule, care i-ai facut pe pivnicerul-ajutor, Ei —

Lv. Ce vrei?

Pa. Cum i-a venit lui gust să doarmă aşà dus [3])?

Lv. Cu ochii, pare-mi-se.

Pa. Nu de-asta te întreb, secăturo. Dá-te încoa. Te-am şi nefericit, dacă nu aflu adevărul. Tu, i-ai făcut rost de vin?

Lv. Nu.

Pa. Tăgăduesti?

Lv. Tăgăduesc, pe Hercle, da, că el m'a oprit să spun. La urma urmei, n'am turnat în ulcior [4]) nicicât opt litre de vin [5]) şi nici vin cald n'a băut de prânz.

---

pauză, spre a da timpul necesar lui Periplectomenus să vină cu curtezana. Este una din scenele caracteristice de acest fel la Plautus. — Este un diverbium *(iambi senarii)*. v. 813—873.

1) *sorbet dormiens*. — 2) *nardini*. Vin amestecat cu mirodenii, ca pelinul deastăzi. Vinul astfel amestecat se numià *aromatites* şi se pare a înlocui lichiorul deastăzi. In Plautus mai întâlnim şi alte amestecături: *murrhina*, mirt. *(Pseudolus)*, 741). Deobiceiu Romanii beau vinul curat *(merum)*, sau îndulcit cu miere *(mulsum)*, pentrucă de regulă vinurile italiene erau acre. — 3) *condormiscere*. — 4) *urcerum*. — 5) *heminas*. Màsură, care echivala cu 0,2736 l.

www.digibuc.ro

Pa. Nici tu n'ai băut?

Lv. Zeii să mă piardă, dacă am baut, dacă am putut bea!

Pa. Şi deçe?

Lv. Pentrucà numai am sorbit [1]); erà aşà de cald [2]), cá-mi luase gâtlejul foc.

Pa. Unii se îmbată deabinelea, pecând alţii beau la băutură înăcrită [3]). La bun pivnicer şi subpivnicer, mai fù dată şi pivniţa, în pază!

Lv. Pe Hercle, la fel făceai şi tu, dacă ţi-ar fi încàput pe mână: fiindcă nu poţi să faci ca noi, ne pismueşti acum.

Pa. Ascultă! Au, mai băut-a el şi altadată? Răspunde, ticălosule. Şi, ca să nu zici că nu ţi-am spus-o, să ştii ca te spânzur pe cruce, dacà-o să-mi spui minciuni, Lurcio.

Lv. Záu? Ca sa mă pârăşti laurmă că eu am spus-o, să mă vád apoi dat afara din pivniţa datătoare de viaţă, iar tu, când te-ai apuca sa scoţi vin, sá-ţi iei un alt ajutor.

Pa. Pe Polux, n'am să-o fac. Aide, vorbeşte-mi, cu curaj.

Lv. Pe Polux, niciodată nu l-am văzut pe el scoţându-l. Dar, iată, cum se făceà: Mie îmi poruncià, iar eu peurmă îl scoteam.

Pa. Cam aşà: Vasele cu vin erau cam des aplecate de cap cu gura înjos.

Lv. Pe Hercle, vasele chiar că nu erau aşà clătinate cu putere, cum crezi tu [4]); pentrucă în pivniţă erà un loc puţin în pantă şi lângá vasul cu vin erà o ulcea, cam cât douà libre [5]). O umpleam adesea cam de zeceori: aci o vedeam plina până 'n gură, aci goală până 'n fund. Când ulceaua plescáià de sgomotul vinului, ce cádeà [6]), atunci şi vasul se clătinà de zor.

Pa. Aide, şterge-o acum în casă. Vá ţineţi de beţie în pivniţă. Pe Hercle, de n'am să-l aduc chiar acum pe stăpân din for.

Lv. (aparte). M'am dus! O să ma spânzure stápânu, când o să vină acasă şi o să afle [7]) toate ispravile astea, despre cari

1) *opsorbui.* — 2) *nimi' calebat.* — 3) *poscam potitant.*

4) *istoc.* — 5) *bilibris.* O *libra* aveà 12 *uncia* şi o *uncia* = 0,465 l.

6) *bacchabatur.* Erà sgomotul, plescăitura, pe care o face vinul. când se toarnă dintr'un vas într'altul. — 7) *scibit.*

www.digibuc.ro

până acum nu i-am pomenit. Pe Hercle, am s'o şterg şi eu undevà şi aşà o să-mi mai amân nenorocirea dintr'o zi pe alta! (către public). Să nu-i spuneţi ăstuia, vă rog, pe ce aveţi voi mai scump!

Pa. Unde te duci?

Lv. Sunt trimes undevà. Vin îndată.

Pa. Cine te-a trimes?

Lv. Philocomasium.

Pa. Du-te şi nu zăbovi.

Lv. Dacă în lipsa mea, mi-se hotărăşte pedeapsa, n'ar strică să-mi iei tu şi partea mea. (iese).

Pa. Înţeleg acum cam ce meşteşug învârti Philocomasium. Fiindcă Sceledrus doarme, i-a făcut vânt afară şi ăstui ajutor al lui la pază, ca să poata ea trece încoa, dela noi. De minune!

Iată şi Periplectomenus mi-aduce femeia, pe care i-am cerut-o. Câtu-i de minunată la chip! Pe Hercle, zeii ne-ajută! Ce frumos împodobită păşeşte, par'că n'ar fi curtezană. Treaba imi merge de minune.

Periplectomenvs. Acrotelevtivm. Milphidippa. Palaestrio.

Pe. [1]). Toată afacerea vi-am lămurit-o, în amănunt, în casà, a amândouà şi ţie, Acroteleutium şi ţie, Milphidippa. Şi dacă înşelatoria şi vicleşugul, ce-o să întrebuinţăm, n'au fost îndeajuns de bine patrunse [2]), n'am decât să vă lămuresc din nou, cum trebuie; iar, de-aţi înţeles bine [3]), atunci avem de vorbit altcevà mai de seamă.

Ac. Ar fi dobitocie şi nesimţire curată, stăpâne dragă, să-mi vâr nasul în treburile altora, ori să-ţi făgăduesc ţie un sprijin, dacă nu m'aş şti volnică, ce-mi poate pielea, ori, cât de dibace sunt.

Pe. Şi totuş, nu strică să te mai dăscălesc puţin.

Ac. A dăscăli o curtezană, oricâtă însemnătate şi-ar avea

1) Recitativ (*iambi septenarii*), v. 874--946 -- 2) *minu' si tenetis.* 3) *sati' si.*

www.digibuc.ro

lucrul ăsta, e curată pierdere de timp. N'ai văzut că eu singură, dela mine, cum ţi-am ascultat vorbirea cea fără sfârşit, ţi-am şi spus îndată, ce fel l-am putea mai bine păcăli pe ostaş.

Pe. Şi totuş, nimeni nu poate fi îndestul de deştept [1])! Căci nu odată mi s'a 'ntâmplat să văd destui oameni apucând pe căi greşite, până să [2]) nimerească pe calea adevărată.

Ac. Când o femeie are de 'mplinit o faptă rea, sau cu rea credinţă, are o ţinere de minte neperitoare, o întreagă veşnicie; iar când e vorba de o faptă bună, sau de păstrarea vreunui legământ, se fac dintr'o dată uituce şi nici vorbă să-şi mai amintească cevà.

Pe. Şi tocmai de aşàceva mă tem şi eu, să n'o faceţi şi pe una şi pe alta: Căci mie nu-mi e de folos decât paguba, pe care o s'o aduceţi voi ostaşului.

Ac. Când e vorba să nu ştim binele, ce-l facem, să n'ai nicio teamă.

Pe. Femeia e lucru afurisit [3]).

Ac. St! N'ai teamă. La rele ne 'nţelegem de minune.

Pe. Aşà vă vreau. Veniţi după mine.

Pa. Eu stau locului şi nu le ies în cale! Mă bucur că te văd venind sănătos. Pe Hercle, cu frumoase podoabe îmi vii!

Pe. La timp şi 'ntr'un ceas bun ne vii în cale, Palaestrio. Iată-ţi femeile, pe cari mi-ai spus să ţi-le aduc şi cu podoaba dorită.

Pa. Bravo! Al nostru eşti! Palaestrio salută pe Acroteleutium.

Ac. Rogu-te, cine e ăsta, care mă numeşte pe nume, ca pe-o cunoscută?

Pe. Acesta e arhitectul nostru.

Ac. Salve, arhitectule!

Pa. Fii bine venită! Dar, ia spune-mi: V'a dăscălit îndeajuns?

Pe. Le-aduc pe amândouă bine pregătite.

Pa. Vreau să aud şi eu, ce fel, că mă tem să nu faceţi vreo greşală.

---

1) *sati' sapit.* — 2) *priu' quam.* — 3) *Mala mulier mers est.* (Bentley; — R. Y. Tyr.).

www.digibuc.ro

Pe. La cele arătate de tine n'am mai pus dela mine nicio slovă mai mult.

Ac. Vrei adică [1]) să ne batem joc de ostaşul, stăpânul tău ?

Pa. Bine grăişi !

Ac. Totul este pregătit, minunat, cu pricepere, cu măestrie şi mult haz.

Pa. Vreau acum să te prefaci, precum c'ai fi nevasta acestuia.

Ac. Bine.

Pa. Să te faci că ţi-ar da inima brânci după ostaş.

Ac. Aşà o să fac.

Pa. Şi că rostul s'ar face prin mine şi servitoarea ta.

Ac. Ai fi putut ajunge un iscusit proroc [2]), aşà de bine le spui cele ce au să se întâmple.

Pa. Iar inelul acesta ar fi, caşicum mi l-ar fi adus dela tine servitoarea ta, să-l dau ostaşului, ca din partea ta [3]).

Ac. Chiar aşà.

Pe. La ce nevoie sa le mai aminteşti acum lor lucruri, pe cari le ştiu pe de-a rost ?

Ac. E mai bine aşà. De pildă, stăpâne, dragă, ia gândeşte-te : Când ai de-aface cu un bun arhitect, dacă odată a aşternut bine baza corăbiei, e apoi uşor a face corabia, de vremece baza i-a fost închegată. La fel acum şi temelia întreprinderii noastre este destul de bine [4]) înşghebată şi solid întocmită. Avem lucrători, avem şi arhitecţi, destul de pricepuţi la lucru. Dacă nu ni-se întârzie materialul trebuincios, de care avem nevoie, să ni-se dea, corabia va fi repede închegată, căci ştiu eu ce mari puteri se ascund în geniul nostru.

Pa. De bunăseamă [5]) cà-l ştii pe ostaşul, stăpânul meu ?

Ac. Mă mir de aşà întrebare ! Cum să nu cunosc şi eu pe pacostea lumii, pe vânzàtorul de vorbe late, cu părul încreţit cu fierul, pe muieraticul îmbâcsit de pomezi [6]) ?

---

1) *nemp' ludificari.* — 2) *bonu' uatis.* — 3) laràş lămuriri pentru public, dar cari răpesc tot interesul.

4) *sati' probe.* — 5) *nemp' tu.* 6) *populi odium, magnidicum, cinnunatum, moechum unguentatum.*

www.digibuc.ro

Pa. Dar el, te cunoaşte pe tine?

Ac. Niciodată nu m'a văzut: Cum deci m'ar putea cunoaşte, cine sunt?

Pa. Glăsueşti cum nu se poate mai minunat [1])! Pe Polux, afacerea o să ne meargă atunci şi mai strună.

Ac. Dă-mi mie numai omul pe mână şi de rest fii pe pace. Şi de n'am să ţi-l joc ca în palmă, să cadă atunci toată vina pe mine.

Pa. De-i aşà, mergeţi atunci înăuntru şi aşterneţi-vă la lucru cu mintea 'ntreagă.

Ac. Vezi-ţi de alte treburi.

Pa. Aide, Periplectomenus, dù acum femeile în casă. Eu mă duc în for, să-mi întâlnesc ostaşul şi să-i dau inelul ăsta, spunându-i că mi-a fost dat de soţia ta, care se prăpădeşte cu dragostea după el. Şi când vom sosì din for, să trimiteţi în grabă în calea noastră pe fetişcana asta, caşìcum ar fi fost mânată în taină, la ostaş.

Pe. Aşà o să facem; să n'ai nicio grijă.

Pa. Voi, fiţi cu ochii în patru; cât despre mine, am să vi-l aduc aici dichisit, aşàcum trebuie.

Pe. Mergi cu bine şi toate să-ţi meargă în plin. (către Acroteleutium). Dacă duc afacerea la bun sfârşit, ca oaspetele meu să-i poată astăzi şterpeli ostaşului ibovnica şi s'o ducă deaici cu el, la Athena; dacă punem la cale vicleşugul ăsta [2]) astăzi, cât de bine am să te răsplătesc eu!

Ac. Ne dă şi femeia aceea dela el [3]) o mână de ajutor?

Pe. Un mare şi de nepreţuit ajutor!

Ac. Cred c'o să isbutim atunci. Când va fi pusă în mişcare toată puterea vicleniilor noastre, teamă n'am c'o să ne poată birui nici cea mai dibace viclenie.

Pe. Aşàdar să mergem înăuntru, să ne chibzuim cum trebuie, să putem înfăptui, cu pricepere, îngrijire şi bună întocmeală, ceeace ne-am fost pus în gând să facem, ca nicio şovăială să fie, când va sosì ostaşul.

Ac. Tu eşti cel care ne-întârzii.

---

1) *nimi' lepide.* — 2) *dolum dolamus.* — 3) *ab se mulier operam.*

www.digibuc.ro

ACTVL AL IV-lea.

Pyrgopolinices. Palaestrio.

Py. [1]). Mare mulţumire simţi, dacă, ce-ai pus la cale, ţi-se împlineşte în chip minunat şi aşàcum ai dorit! De pildă, mi-am mânat azi parasitul la regele Seleucus, să-i ducă ostaşii, pe cari i-am strâns cu plată, să-i păzească ţara, aşà că în răstimp mă pot da şi eu odihnei.

Pa. Dece nu-ţi ei fi văzând tu mai bine de treburile tale, decât de ale lui Seleucus, mai ales că ţi-se prilejeşte prin mine cevà nemaipomenit şi de mult folos?

Py. De-i aşà, le las pe toate la oparte şi-ţi dau ascultare ţie. Vorbeşte: Imi pun urechile sub ordinile tale.

Pa. Roteşte-ţi atunci puţin ochii în juru-ţi, ca nucumvà să fie peaci vreunul, care să ne fure vorba, deoarece mi s'a spus să lucrez în mare taină.

Py. Nu-i nimeni.

Pa. Mai întâi primeşte dela mine această chezăşie a dragostei.

Py. Ce-i asta? Dela cine este?

Pa. Dela femeia încântătoare şi nespus de frumoasă, care te iubeşte şi e nebună după marea ta frumuseţe. Inelul àsta mi-l aduse mai adineaori servitoarea ei, să ţi-l dau ţie.

Py. Ce fel? Este ea femeie liberă prin naştere, sau e roabă ajunsă liberă prin varga pretorelui [2])?

Pa. Vai, aş avea eu neobrăzarea, să mă fac către tine mijlocitorul unei desrobite, când tu nu poţi prididi cu răspunsul [3]) la atâtea femei de seamă, cari se înebunesc după tine?

Py. E măritată, sau văduvă?

Pa. Şi măritată şi văduvă.

Py. Cum poate fi aceeaş femeie totdeodată şi măritată şi văduvă?

---

1) Recitativul se continuă însă în alt metru *(troch. săptenarii)*, v. 947-1010. — 2) Pretorul, în ceremonia liberării sclavilor, le atingea fruntea cu o vergea (*festuca*), pronunţând formula consacrată: *liber esto.*
3) *sati' responsare nequeas.*

www.digibuc.ro

Pa. Pentrucă, fiind tânără, s'a măritat cu un bătrân.

Py. Numai spune!

Pa. E de o frumuseţe minunată şi aleasă.

Py. Să nu mă minţi!

Pa. Numai ea singura ar putea sta alături de frumuseţea ta.

Py. Pe Hercle, îmi spui plăcute lucruri! Dar cine e ea?

Pa. E soţia bătrânului acestuia, Periplectomenus, dealături. E moartă de dragoste după tine [1]) şi vrea să fugă dela el: Urăşte pe bătrân. Acuma ea mi-a spus să te rog, să te rog stăruitor, sa-i îndeplineşti dorinţa şi să te îndupleci să-i fii al ei!

Py. Pe Hercle, cum să nu vreau, dacă vrea şi ea!

Pa. Ea, care te doreşte?

Py. Dar, ce ne facem cu muierea aceea, care e acasă?

Pa. Spune-i şi tu, să se ducă, unde-o pofti, mai ales c'o soră de-a ei gemenă a venit încoa, în Ephesus şi maică-sa la fel şi vor s'o ia cu ele.

Py. Ce spui tu, a venit maică-sa în Ephesus?

Pa. Spun cei cari ştiu.

Py. Pe Hercle, iată un minunat prilej, s'o dau pe uşe afară.

Pa. Vrei tu însă să faci o ispravă cuadevărat minunată?

Py. Vorbeşte. Spune, ce gând ai?

Pa. Vrei tu s'o faci să plece repede şi încă să-ţi mai şi mulţumească?

Py. Vreau.

Pa. Atunci, iată ce trebuie să faci: Ai destulă avere. Spune-i ca bijuteriile şi hainele, cu care ai înţolit-o, să-i rămână ei, în dar, să se ducă şi mai las-o să-şi ia dela tine şi orice alt lucru va mai avea ea plăcere!

Py. Imi place, ce spui. Dar să n'alung pe una, iar cealaltă să-şi mute cumvà gândul!

Pa. Vai, mai faci acù pe grozavu! Ea, care te iubeşte ca ochii din cap!

Py. Venus mă ocroteşte [2])!

Pa. St, taci! Se deschide uşa. Dă-te încoa, să nu te simtă.

1) *ea demoritur te.* — 2) *Venu' me amat.*

www.digibuc.ro

Ceea care iese acum afară pe uşe, e corăbioara [1]) aceleia. Vine să ne-aducă veşti.

Py. Ce vorbă e asta: corăbioară?

Pa. E fetişcana aceleia, asta care iese acum afară pe uşe. Ea mi-a adus inelul, pe care ţi-l dădui.

Py. Pe Polux, e chiar frumoasă mititica!

Pa. Faţă de cealaltă, asta e o maimuţă, o curată bufniţă. Ia, vezi-o, cum iscodeşte cu ochii şi cum îşi ascute urechile la pândă, ca păsărarii!

Milphidippa. Pyrgopolinices. Palaestrio.

Mi. (aparte). Iata-l şi sosit înaintea casei circul, unde trebuie sa-mi joc comedia. O să mă prefac, că nu i-am văzut şi că habar n'am, dacă sunt aci.

Py. Taci, să putem trage, nebăgaţi în seamă, cu urechea [2]), dacă pomeneşte cevà despre mine.

Mi. N'o fi poate peaci, prin apropiere, vreunul din aceia, cari se îngrijesc mai mult de treburile altuia, decât de ale sale, care să mă iscodească [3]) ce fac? Vreunul, care seara se hrăneşte din sucul său [4])!

De oameni ca de-i de ăştia mă tem acum, să nu ne strice rosturile, să nu-i stea în cale, în drumul ei de acasă, când va să treacă încoa [5]) stăpâna, cu inima topită de dragostea trupului lui, de iubirea căruia inima nenorocitei a început să-i bată, căci îl iubeşte pe omul acesta, nespus de fermecător, nespus de frumos, pe ostaşul Pyrgopolinices.

---

1) *celox* — corabie mică, uşoară şi repede; navetà. Plautus asemue curtezana cu o corabie (*navis: Menaechmi*, 401), deci *celox* este naveta, ştafeta, pe care o trimite corabia mare, stapână-sa.

2) *tace, subausculteмus.* — 3) *qui aucupet me.*

4) *qui de uesperi uiuat suo.* E vorba de parasiţi. Nefiind poftiţi la masa de seară a cuivà, hoinăresc pe strâzi, lihniţi de foame, în cautarea vreunei mese, pe care, ne găsind-o, rămân nemâncaţi, mulţumindu-se cu ce le puteà da reserva stomacului. V. Ergasilus, în *Captivi*, 68—110, ori Peniculus, în *Menaechmi*, 77—109. Deasemenea Galasimus, din *Stichus*, v. 155-235. — 5) *domo si bitat, dum huc transbitat.*

www.digibuc.ro

Py. Şi asta se prăpădeşte grozav [1]) după mine ? Cum îmi mai laudă frumuseţea ! Pe Polux, astea-s vorbe, ce n'au nevoie de leşie.

Pa. Ce vrei să spui ?

Py. Pentrucă vorbeşte ca o femeie spălată şi numai cuvinte alese !

Pa. Orice spune despre tine, nu sunt altcevà decât numai cuvinte alese.

Py. Dar şi asta e femeie nespus [2]) de plăcută, foarte îngrijită. Pe Hercle, Palaestrio, începe chiar să mă ispitească, ceşice.

Pa. Inainte [3]) chiar de-a o vedea pe cealaltă ?

Py. N'o văd eu prin tine, când am toată încrederea ? Dar, vezi că pe asta o am aci, în faţă şi m'aţâţă la iubire, pecând cealaltă e departe.

Pa. Pe Hercle, să nucumvà să te îndrăgeşti de ea : E logodnica mea. Dacă stăpână-sa se va căsători astăzi cu tine, mă însor şi eu pedată cu asta.

Py. Atunci, dece te codeşti şi nu-i vorbeşti ?

Pa. De-i aşà, vino încoa după mine.

Py. Iată-mă, îţi calc pe urmă.

Mi. O, de mi s'ar prileji să pot întâlni pe cel, pentru care am ieşit afară din casă !

Pa. [1]). Aşà va fi. Ţi-se va împlini dorinţa. Fii pe pace, nu te teme. E cinevà, care ştie unde e acela, pe care-l cauţi.

Mi. Pe cine auzii aci ?

Pa. Pe tovarăşul planului tău, pe părtaşul tainei tale.

Mi. Atunci, pe Polux, taina numai e tainà.

Pa. Ba, e şi nu e.

Mi. Cum vine asta ?

Pa. Faţă de necredincioşi, te poţi ascunde, pecând eu îţi sunt unul din cei mai credincioşi.

Mi. Dovedeşte-mi că eşti din tagma noastră a Bacchantelor [4]).

Pa. O oarecare femeie iubeşti pe-un oarecare.

---

1) *satin.* — 2) *nimi' que.* — 3) *priu' ne quam.*

4) Un singur canticum, v. 1011—1093.

www.digibuc.ro

Mi. Pe Polux, dar dealdeastea sunt destule.

Pa. Dar nu multe trimit din deget daruri.

Mi. Acuma te cunosc. Repede mă scoseşi la drumul ăl bun. Dar, numai e nimeni peaci?

Pa. Şi e şi nu e.

Mi. Dă-mi-te încoa, între patru ochi.

Pa. Vorbă scurtă, sau lungă?

Mi. Numai trei vorbe [2]).

Pa. (către Pyrgop.). Aşteaptă-mă puţin.

Py. Dar eu? Mult am să mai stau aci degeaba, un om aşà de frumos şi aşà de cuceritor?

Pa. Ai răbdare şi stăi locului: Doar pentru tine mă sbat eu.

Py. Grăbeşte-te; stau ca pe foc.

Pa. Domol, domol. Tu ştii că soiul ăsta de marfă aşà e obiceiul să te porţi cu ea.

Py. Aide, aide, fă, aşàcum crezi că e mai bine.

Pa. (aparte). Şi piatra şi nu-i mai fără simţire [3]) ca ăsta! (către Milphidippa). Iată-mă iar la tine. Ce voiai să-mi spui?

Mi. Ce fel vrei să iau cu asalt Troia asta, lucrul ăsta va să mă sfătuesc cu tine.

Pa. Să-i spui caşicum ea s'ar înebuni după el.

Mi. Ştiu asta.

Pa. Să-i lauzi frumuseţea şi înfăţişarea; să-i preamăreşti isprăvile.

Mi. La asta am destulă pricepere, dupăcum ţi-am dovedit-o mai adineaori.

Pa. Ai grijă la toate şi fii cu ochii în patru. Să iei aminte la vorbele mele.

Py. Insfârşit, o să te mai gândeşti astăzi şi la mine? Acù, să mi-te văd lângă mine.

Pa. Iată-mă-s: Porunceşte, de ai cevà de poruncit.

Py. Ce-ţi tot îndrugă aia?

Pa. Imi spune că nenorocita aceea se boceşte, se frământă, se îneacă în lacrămi, pentrucă nu te are lângă ea,

1) *Baccharum.* Această aluzie la Bacchante, ar fi o indicaţie pentru data reprezentării. — 2) *tribu' uerbis.* — 3) *stolidiu' saxum.*

www.digibuc.ro

pentrucă e lipsită de tine: Deaceea a fost mânată încoa.

Py. Spune-i să se apropiie.

Pa. Dar ştii cum să mi-te arăţi? Fă-te că eşti cu totul desgustat, caşicum nu ţi-ar veni la socoteală: Să mă ocărăşti, că prea te port în gura lumii [1]).

Py. Am înţeles şi-am să-ţi ascult sfatul.

Pa. (tare). Aşàdar pot să chem femeia, care te caută?

Py. Să poftească, dacă are să-mi spună cevà.

Pa. Dacă vrei să-i vorbeşti, apropiie-te, femeie.

Mi. Frumosule, fii salutat!

Py. Imi ştie porecla! Şi ţie zeii să-ţi dea cele dorite!

Mi. Cu tine viaţa să-şi lege, te îndură —

Py. Prea mult ceri!

Mi. Nu-i vorba de mine, ci de stăpână-mea, care se prăpadeşte de moarte după tine.

Py. Câte alte femei nu doresc lucrul acesta, dar nu au norocul [2]) ăsta!

Mi. Pe Castor, nu-i de mirare că ţii aşà la preţ, un om atât de frumos şi aşà de vestit, la însuşiri, la chip şi la isprăvi! Fost-a cândvà om mai asemuitor unui zeu, ca el!

Pa. Pe Hercle, dar el nici că-i plămădeală de om — Vulturul şi tot are mai multă plămădeală omenească în el, cred.

Py. (aparte) Am să mă las greu, că prea mă laudă acum.

Pa. (aparte). Il vezi, nemernicul, cum se umflă în pene! (tare). Dar, răspunde-i femeii; ea este aceea dela aceea [3]), despre care îţi vorbii mai adineaori.

Py. Dela care, dela acelea [4])? Că atâtea îmi năpădesc în minte şi nu pot să mi-le amintesc pe toate!

Mi. Dela aceea [5]), care îşi despodobeşte degetele, ca să ţi-le împodobească pe ale tale. Căci inelul acesta l-am dat acestuia, ca din partea aceleia, îndrăgită de tine şi acesta ţi l-a dat apoi ţie.

Py. Şi acum, ce vrei, muiere, vorbeşte.

Mi. Să n'o nesocoteşti pe aceea, care te doreşte, care tră-

1) *te uolgo uolgem.* — 2) *quibu' copia non est.*
3) *haec est ab illa* (p. *illius.*) — 4) *qua ab illarum.* — 5) *ab illa.*

www.digibuc.ro

eşte acum numai pentrucă trăeşti tu. Va mai fi, nu va mai fi, nădejdea ei toată numai în tine şi-a pus-o.

Py. Şi-acum ce vrea?

Mi. Să-ţi vorbească, să te îmbrăţişeze, să te ştie lânga ea. Că, dacă nu-i vii într'ajutor, o să se prapădească, văzând cu ochii. Aide,

scumpul meu Achilles, fă să fie aşà, cum te rog eu, mântueşte o femeie frumoasă, ca un frumos ce eşti: arată-ţi sufletul tău mărinimos, cuceritorule de cetăţi, omorîtorule de regi!

Py. Ei, pe Hercle, plicticoasă afacere! (către Palaest.). De câteori nu te-am tot oprit, ticălosule, să nu-mi mai făgăduieşti ajutorul meu la toată lumea!

Pa. Il auzi, femeie? Ţi-o spusei mai adineaori şi ţi-o mai spun şi-acum: Dacă nu aducem plată vierului [1]), nici pomeneală ca el să împărtăşească scroafa [2]) cu cevà din sămânţa lui.

Mi. I se va da preţul, pe care el însuş îl va cere.

Pa. Vrea un talant de aur, un Philippus. Mai puţin nu primeşte dela nimeni.

Mi. Pe Castor, dar la urmaurmei e chiar ieftin de tot!

Py. Niciodată sgârcenia n'a pus stăpânire pe mine! Am destulă avere, mai bine de o mie bănicioare de Philippi de aur.

Pa. In afară de tezaur. Are, nu grămezi, ci adevăraţi munţi de argint, cum nici Aetina [3]) nu-i aşà de înaltă.

Mi. (aparte). Zău, pe Castor, ticălos om!

Pa. (aparte). Cum îmi mai bat joc de el!

Mi. Dar eu, cum îl mai prostesc!

Pa. De minune!

Mi. (către Pirg.). Dar, rogu-te, dă-mi drumu mai repede.

Pa. Ci, ca dă-i odată un răspuns: Da, ori ba?

Mi. Dece-i chinueşti sufletul nefericitei aceleia, care niciodată nu s'a gândit să-ţi facă rău?

Py. Pofteşte-o să vină chiar ea încoa, afară, la noi: Spune-i c'am să fac tot ce vrea.

Mi. Iată-mi-te acum, aşàcum trebuie: Vrei şi tu ce vrea şi ea!

1) *uerri* (*uerres*). — 2) *proculenam* (p. *porculenam*).
3) *Aetina*. Alte ediţii: *Aethna*.

www.digibuc.ro

Pa. Nu e el chiar aşà, sec la cap!

Mi. Fiindcă n'ai dispreţuit o femeie, care te rugà şi n'ai rămas surd la rugăciunea mea. (încet către Palaestrio). Ce zici, îmi bat joc de el?

Pa. (încet). Pe Hercle, zău, de-mi mai pot stăpâni rîsul: Ha, ha, ha!

Mi. (aparte). D'aia şi eu, tot din pricina asta, mă trăsei mai daoparte de tine.

Py. Pe Polux, nici nu ştii, femeie, în câtă cinstire o am eu pe ea! 1075

Mi. O ştiu şi am să i-o spun.

Pa. Ar fi putut să-şi vândă alteia iubirea, cu aur.

Mi. Pe Polux, te cred ce spui.

Pa. Adevăraţi războinici nasc femeile, pe cari le îmborţoşează el şi copiii trăesc optsute de ani!

Mi. De capu-ţi, palavragiule!

Py. Ba trăesc chiar o mie de ani în şir, secol cu secol!

Pa. Intru aceea spusei şi eu mai puţin [1]), să nu creadă ea 080
că umblu s'o leg la gard cu minciuni.

Mi. Aoleo! Cât o să trăească el însuş, dacă copiii îi trăesc aşà de mult?

Py. Femeie, m'am născut a doua zi, după naşterea lui Juppiter din Ops.

Pa. Dacă se năşteà cu o zi mainaintea aceluia, el ar aveà acum stăpânirea cerului.

Mi. Destul, destul, rogu-vă! Lăsaţi-mă să pot pleca cu viaţă, dela voi!

Pa. Dece nu pleci acum, odatăce ai răspunsul? 085

Mi. Mă duc s'o aduc încoa pe aceea, pentru care mă străduesc atâta. Mai vrei cevà?

Py. Să nu fiu mai frumos [2]) decum sunt! Frumuseţea asta e curată belea pe cap!

Pa. Acum, dece-mi mai stai aci? Dece nu pleci?

Mi. Mă duc.

Pa. Şi, m'asculţi tu? Vorbeşte-i cu meşteşug şi din inimă,

1) *Eo minu' dixi.* — 2) *ne magi' sim.*

www.digibuc.ro

să-i salte inima. (încet). Spune-i lui Philocomasium, dacă e acolo, să treacă acasă, că ostaşul e aci.

Mi. E aci cu stăpână-mea. Ne-a prins în ascuns toată vorbirea.

Pa. De minune! Dacă au auzit, vor şti să se călăuzească şi mai bine.

Mi. Mă întârzii. Mă duc. —

Pa. Nici nu te întârziiu, nici nu te ating şi nici nu te [1])— mai bine tac.

Py. Spune-i să vie cât mai repede încoa. Trebuie să zorim lucrurile.

Pyrgopolinices. Palaestrio.

Py. [2]). Acum, ce mă sfătueşti tu, Palaestrio, să fac cu întreţinuta mea [3])? Că, nu-i chip s'o pot aduce pe asta în casă, mainainte să nu-i fi făcut vânt celeilalte.

Pa. Dece mă mai întrebi ce să faci? Că doar ţi-am spus ce fel putem lucra fără prea multă vorbă. Bijuteriile şi toate hainele ei femeieşti, cu cari ai înţolit-o, să-i fie ale ei: Să şi-le ia, sa şi le aibă, sa le ducă cu ea. Ii poţi spune c'acum e prilejtul cel mai nimerit, să se poată duce acasă: Spune-i că i-a sosit sora ei gemenă şi maică-sa, în tovărăşia cărora [4]) se poate duce mai uşor acasă.

Py. Deunde ştii tu c'au sosit ele?

Pa. Pentrucă am văzut-o cu ochii mei pe soră-sa, aici, în oraş.

Py. A venit s'o vadă?

Pa. Da.

Py. Ţi-a părut femeie frumoasă?

Pa. Prea multe vrei să ştii!

Py. Şi maică-sa, unde spuneă soră-sa că este?

Pa. A rămas la corabie, bolnavă [5]) în pat, cu ochii umflaţi, mi-a spus-o şi mie corăbierul, care le-a adus. Corăbierul însa a tras în găsduire la ăştia.

---

1) *neque tango neque te — taceo.*

2) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 1094—1136. — 3) *ut faciam de concubina?* — 4) *quibu'*. — 5) *lippam.*

www.digibuc.ro

Py. Dar ăsta? 'E bărbat frumos?

Pa. Fugi deaci! Mi-ai fost armăsar dibaciu la iepe [1]) şi-acum îmi umbli şi după bărbaţi şi după femei! Vezi-ţi acum dece trebuie.

Py. Sfătuirea asta, pe care mi-o dai, despre lucrul ăsta vreau să legi tu vorba cu ea, că tu te poţi fireşte mai bine înţelege cu ea.

Pa. Mai bine du-te tu la ea; fă-ţi singur treburile! N'ai decât să-i spui că eşti nevoit să te'nsori. Te-îndeamnă rudele, te silesc prietenii.

Py. Aşà gândeşti tu?

Pa. Şi cam la ce n'aş gândi astfel?

Py. De-i aşà, mă duc înăuntru. În vremea asta, tu să iei seama acì, înaintea casei, să mă strigi, când va veni cealaltă.

Pa. Vezi, să-mi fii cu socoteală la ce o să faci.

Py. Socoteala-i caşi făcută! Nu vrea de bunăvoie, o arunc cu sila pe uşe-afară.

Pa. Treaba-asta să n'o faci! Mai bine să plece dela tine, ea singură, de voie bună. Şi acelea, pe cari ţi le-am spus, dă-i-le: bijuterii, podoabe, cu tot ce ai înţolit-o, să şi-le ia cu sine.

Py. Pe Hercle, aşà mi-e şi dorinţa.

Pa. Cred c'o să isbuteşti uşor. Dar, du-te înăuntru. Nu mai sta.

Py. Te ascult. — (intră în casă).

Pa. (către public). Desfrânatul ăsta de ostaş, nu vi-se pare că-i tocmai aşà, precum vi-l înfăţişam mai adineaori? Acum va să vie la mine Acroteleutium, sau servitoarea ei, ori Pleusicles. Cinstite Juppitere, cum îmi mai ies toate din plin! Pentrucă, pe cei cari-i doream aşà de mult să-i văd, iată-i că-i văd ieşind cu toţii afară, deaci, dela vecin.

Acrotelevtivm. Milphidippa. Palaestrio. Plevsicles.

Ac. [2]). Veniţi după mine şi totdeodată rotiţi-vă privirea împrejur, să nu fie carevà peacì.

1) *ad equas fuisti scitus* admissarius.

2) Recitativ, v. 1137—1215 *(troch. septenarii).*

www.digibuc.ro

Mi. Pe Polux, nu văd pe nimeni altul, decât pe cel, pe care-l dorim, să dăm cu ochii de el.

Pa. Şi eu pe voi.

Mi. Ce faci, arhitectul nostru?

Pa. Eu, arhitectul vostru? lauzi vorbă!

Mi. Dece nu?

Pa. Pentrucă, pelângă tine, nu mă simt vrednic să înfig măcar un singur par în perete [1]).

Mi. Aşà sá fie oare!

Pa. Eşti un puiu de lele, iscusită şi meşteşugit nevoie mare [2])! Cu câtă minunăţie nu zăpăci [3]) ea pe ostaş!

Mi. Şi totuş, puţină ispravă.

Pa. Fii pe pace: Totul ne merge de minune. Numai şi voi să urmaţi a-mi da mai departe ajutorul vostru, aşàcum aţi început. Ostaşul s'a dus în casă, să-şi înduplece ibovnica să plece la Athena, cu sora şi maică-sa.

Pl. Minunat!

Pa. Ba încă şi darurile şi podoabele, pe cari el le-a fost cumpărat femeii, pe toate i-le dă în dar, numai să se ducă dela el: Căci aşà l-am sfătuit eu.

Pl. Asta e chiar treabă uşoară: Dacă şi ea vrea şi el o doreşte.

Pa. Nu ştii tu, că atunci, când te-ai văzut iarăş sus [4]), deasupra, dintr'un puţ adânc, primejdia cea mai mare este să nu cazi iarăş îndărăt [5]) în el. La fel şi noi acum ne găsim cu afacerea noastră la gura puţului: Dacă ostaşul prinde cumvà de veste, va fi peste putinţă să mai ieşim afară. Deaceea acum mai mult ca oricând e nevoie de chibzueală.

Pl. Pare-mi-se că suntem destui, pentruce avem de făcut: Trei muieri, tu al patrulea, eu al cincilea, iar bătrânul al şaselea. Cu vicleniile, ce zac în noi şase, sunt încredinţat că prin vicleşug se poate cuceri orice cetate, oricum ar fi ea. Daţi-vă numai osteneala.

Ac. Deaceea şi noi ne 'ndreptăm spre tine, dacă ai nevoie de noi.

---

1) *palum ut figam in parietem.* — 2) *nimi' facete nimi 'que facunde mala' s.* — 3) *deruncinauit.* — 4) *susum.* — 5) *rusum.*

www.digibuc.ro

Pa. Bine faceţi. Acuma, ţie însărcinarea [1]) asta ţi-o dau.

Ac. Vei dobândi, generale, tot ce vrei, pecât m'or ajutà puterile.

Pa. Vreau să-mi joci pe ostaş, minunat, cu haz şi cu mult şic.

Ac. Pe Castor, îmi ceri lucruri, cari îmi fac chiar plácere.

Pa. Dar, ştii cum?

Ac. Da, să mà arăt că m'aş prăpădi cu dragostea dupá el.

Pa. Ai priceput.

Ac. Şi cá de dragostea lui mi-am lásat bărbatul, în dorinţa de a mă mărita cu el [2]).

Pa. Intocmai. Afara numai de un singur lucru: Sá-i spui anume cá sunt ale tale casele astea deaci, date de zestre şi că bátrânul a plecat dela tine, odatăce ai dat divorţ: Ca să nu-l prinda apoi la urmă teama, sa intre într'o casa strainá.

Ac. Sfătuirea nu-i rea.

Pa. Insá, când el va ieşi încoa afară din casà, vreau ca deacolo, dedeparte, să te prefaci aşà, caşicum ţi-ar fi ruşine de frumuseţea ta, faţá de a lui şi caşicum i-ai ridicà în slava cerului marea-i bogăţie şi totdeodatá să-i preamăreşti chipul, drăgălăşenia, înfaţişarea, frumuseţea. Te-am sfatuit îndeajuns?

Ac. Inţeleg. Şi pentru tine îţi va fi îndeajuns, daca o sa-mi îndeplinesc de aşà fel însarcinarea, să numai ai nimic de zis?

Pa. In destul. (către Pleusicles). Acum şi tu la rându-ţi sá iei seama la cele ce am sá-ţi spun. Indatace vor fi împlinite cele spuse şi ea se va fi înapoiat înăuntru, atunci şi tu pedată sá-mi vii încoa, la noi, îmbracat în costum de corăbier: Sá ai pe cap o palárie macedoneană [3]) de culoare închisá şi o faşe de lâná la ochi [4]): Sá-ţi mai pui o manta scurtá şi tot închisă la culoare, ca aceasta-i culoarea corăbierilor: Să stea

1) *hanc prouinciam.* Palaestrio îşi ia aerul unui general, care dă ordine. — 2) Iarăş lămuriri (cu învăţarea lecţiei pe scenă) şi cari ràpesc tot interesul. 3) *Causiam.* Un fel de palarie macedoneana, cu borduri mari şi resfrânte în sus. (Marg. op. cit. II, pag. 215). Descrie costumul, să nu se încurce publicul. Aşàveva e lucru obişnuit la Plautus. Oridecâteori e vorba de o costumare, ori asemănare de persoane, se previne publicul de mainainte. V. *Amphitruo* v. 142-147; *Menaechmi,* v. 20-23.

4) *scutulam ob oculos laneam.*

www.digibuc.ro

agăţată pe umărul stâng, lăsându-ţi braţul gol. Incinge-te cu cevà, să te aráţi precum c'ai fi conducătorul corábiei. Şi acestea toate le găseşti la unchiaşul nostru, că el are pescarî.

Pl. Şi apoi? Dupăce mă voiu îmbrăcà, dece nu-mi spui, ce am să fac [1])?

Pa. Să vii încoa şi să chemi pe Philocomasium, ca din partea mame-sii. Dacá i-e aminte să meargă la Althena, atunci să viná cu tine de grabă, în port şi de are cevà de dus să poruncească să i-se ducă la corabie; iar, dacă nu vrea să vină, tu dai drumul corăbiei, deoarece vântul îţi e prielnic.

Pl. Descrierea ta mă 'ncântă grozav: Urmeaza.

Pa. Atunci el o va îndemna pedată să plece, să se zoreascá, sá nu-şi întârzie pe maica-sa.

Pl. Multă pricepere mai ai!

Pa. Eu am să-i spun ca ea să mă roage să-i ajut, să-i duc lucrurile în port: Şi el o să-mi poruncească să má duc cu ea în port. Atunci şi eu, dupăcum o ştii şi tu, am să-mi iau deaici talpaşiţele, odată cu tine, drept spre Athena.

Pl. Şi sosind acolo, nici trei zile n'am să las sá treacă şi-am sa-ţi şi dau desrobirea.

Pa. Du-te repede şi îmbracă-te.

Pl. Mai e cevà?

Pa. Sa ţii bine minte toate astea.

Pl. Plec. —

Pa. Şi voi, căraţi-vá îndată deaici în casă: Sunt încredinţat ca ostaşul o sá iasá chiar acum afará.

Ac. Porunca ta e sfântă pentru noi.

Pa. Atunci, aide, plecaţi. Iată că uşa se deschide tocmai la vreme. Paşeşte afara, înveselit la faţă. A isbutit. Sărmanul aleargá după o naluca.

Pyrgopolinices. Palaestrio.

Py. Ce am vrut şi aşàcum mi-a fost gândul, am dobândit dela Philocomasium, prin prietenie, prin recunoştinţá.

1) *facturu' sim.*

www.digibuc.ro

Pa. Nu mă pot dumeri ce atâta zăbavă fuse, acolo, pe tine, înăuntru?

Py. Abiă acum văzui şi eu cât de mult m'a iubit muierea asta.

Pa. Cum asta?

Py. Câte n'a trebuit să-i spun? Ce lungă ne fuse vorba? Dar la urmă tot am dobândit ce am vrut. I-am dat, am dăruit-o cu tot ce a vrut, cu tot ce mi-a cerut. I te-am dat în dar şi pe tine.

Pa. Şi pe mine? Dar cum o să trăesc eu fără tine?

Py. Aide, fii tare! Totdeodată te voiu şi desrobi Cât despre mine, crede-mă că mi-am dat toate silinţele s'o înduplec, să plece fără tine, mi-a fost însă peste putinţă.

Pa. Voiu nădăjdui în zei şi-n tine. Totuş, la urma urmei, deşi îmi vine greu că mă despart de un stăpân aşà de bun, am cel puţin mângâierea, că prin mine frumuseţea ta cea strălucită [1]) e răsplătită cu vecina dealături [2]), pe care ţi-o dau acum plocon, în mână.

Py. Ce atâta vorbă? Dacă isbuteşti, îţi dau libertate şi avere.

Pa. Am să isbutesc.

Py. Dar ard de nerăbdare.

Pa. Cumpătare însă. Stăpâneşte-ţi inima: Nu te arăta prea aprins. Dar iat-o chiar pe ea [3]), iese afară.

Milphidippa. Acrotelevtivm. Pyrgopolinices. Palaestio.

Mi. [4]). Stăpână, iată-ţi ostaşul gata!

Ac. Unde-i?

Mi. Spre stânga.

Ac. Il văd.

Mi. Priveşte-l numai cu coada ochiului, să nu ne simtă cumvà că a fost văzut.

---

1) *ex uirtute formai.* — 2) *super hac uicina.* — 3) *sed eccam ipsam.*

4) Urmează frumoasa scenă a întâlnirii. *Recitativul* e continuat în *iambi septenarii*, până la v. 1283.

www.digibuc.ro

Ac. Il văd. Pe Polux, e timpul să ne îndoim viclenia.

Mi. Începe-o tu.

Ac. (tare). Rogu-te, i-ai vorbit chiar tu? (încet). Vorbeşte tare să te poată auzi.

Mi. Pe Polux, eu însumi i-am vorbit, liniştit, în voie, aşăcum am vrut, după obiceiul meu.

Py. O auzi ce spune?

Pa. Aud. Cât e de veselă, c'o să te întâlnească!

Ac. O, ce fericită femeie!

Py. Cât mă iubeşte, pare-mi-se!

Pa. O şi meriţi!

Ac. Pe Castor, că i-ai vorbit, că l-ai înduplecat cu ruga, par'că mi-ai spune lucruri din poveşti: Se zice că trebuie să-i vorbeşti prin scrisori, prin ştafete, ca unui rege.

Mi. Şi de-ai şti, pe Polux, c'abiă am putut să-i vorbesc, să-l înduplec!

Pa. (către Pyrgop.). Cât de mare trecere ai tu la femei!

Py. Trebuie să sufăr, c'aşà vrea Venus.

Ac. Pe Polux, către Venus mă 'ndrept şi eu cu recunoştiinţă mare şi-o rog, o rog fierbinte, să m' ajute ca cel, pe care-l iubesc, pe care îl doresc atât de mult, să fie îndurător către mine, să nu-mi nesocotească dorinţa.

Mi. Aşà nădăjduesc c'a fi, deşi multe femei se prăpădese după el, dar el nu le ia 'n seamă, le alungă pe toate, în afară de tine.

Ac. Şi tocmai deaceea, teama asta mă chinueşte, că doar îl ştiu eu câtu-i de mândru, să nu cumvà să-şi schimbe gândul, când o da cu ochii de mine şi frumuseţea lui aleasă să nu se desguste pedată de mine.

Mi. N'are s'o facă, ţine-ţi acum firea.

Py. Cum se nesocoteşte singură, pe sine!

Ac. Mă tem ca laudele tale să nu-mi fi slăvit frumuseţea mai mult, decum este!

Mi. De asta m'am îngrijit eu, să mi-te înfăţişez şi mai frumoasă, decât te crede el.

Ac. Pe Polux, de nu va voi să mă aibă de soţie, i-oiu îm-

www.digibuc.ro

brăţişà genunchii, l-oiu rugà fierbinte; şi, de nu va fi chip, cu niciun fel, să-l pot îndupleca, o să-mi fac seama: Că ştiu eu că făr'de el n'am să pot trăi.

Py. Văd că trebuie să 'mpiedec femeia dela moarte. Să mă duc spre ea?

Pa. Nici vorbă de-aşàceva! Ar însemna să te umileşti, dacă te-ai làsa aşà uşor: Lasà-o să vină ea singură, să te caute, să te dorească, să te-aştepte. Vrei să-ţi pierzi faima, de care te bucuri? Să nu faci una ca asta[1]! Că doar norocul àsta ştiu că n'a mai dat peste niciun alt muritor, în afară de doi, de tine şi de Phaon Lesbianul[2]), să fiţi aşà de îndrăgiţi de femei!

Ac. Sa intru la el în casă, sau mai bine, draga mea Milphidippa, cheamă-l tu afară.

Mi. Mai bine să stăm locului, până va ieşi carevà afară.

Ac. Nu mă mai pot stăpâni, să nu intru.

Mi. E închisă uşa.

Ac. O voiu sfărîma.

Mi. Nu eşti în toate minţile?

Ac. Dacă şi el a iubit vreodată, sau dacă e înţelept tot peatât, pecâtu-i şi de frumos, are sa mă ierte, cu inima lui cea îndelung răbdătoare, de tot ce voiu face, în numele iubirii[3]).

Pa. Rogu-te, câtu-i de topită cu dragostea după tine, nenorocita!

Py. O voiu răsplăti îndeajuns!

Pa. Taci, să n'audă.

Mi. Dece-mi rămăseşi locului, ca o zăpăcită? Dece nu baţi la uşe?

Ac. Pentrucă nu e înăuntru acela, pe care-l doresc.

Mi. Deunde ştii?

Ac. O simt după miros. Dacă ar fi înăuntru, nasul mi-ar prevesti-o după miros.

Py. Ştie să ghicească. Pentrucă mă iubeşte, deaceea şi Venus i-a dat darul ghicirii.

---

1) *caue sis faxis.* — 2) Phaon, din Lesbos, un tânàr frumos, pe care l-a iubit renumita poetă Sapho. — 3) *per amorem.*

www.digibuc.ro

Ac. Nu ştiu unde, dar cam peaici, prin apropiere, este acela, pe care doresc sà-l văd: îmi miroase, de-a bine.

Py. Pe Polux, iată o femeie, care vede mai bine cu nasu, decât cu ochii.

Pa. Iubirea a orbit-o.

Ac. Ţine-mă, rogu-te.

Mi. Dece?

Ac. Să nu cad.

Mi. Pentruce?

Ac. Nu mă mai pot ţine pe picioare. Într'atâta mi-a pătruns sufletul cu ochii.

Mi. Atunci, pe Polux, îl zărişi pe ostaş?

Ac. Da.

Mi. Nu-l văd. Unde-i?

Ac. De l-ai iubi, l-ai vedea, pe Polux.

Mi. Pe Polux, nu-l iubeşti tu mai mult ca mine, draga mea dacă nu ţi-e cu supărare.

Pa. Cum te zăresc, toate femeile te iubesc.

Py. Nu ştiu, dacă ţi-am spus, sau nu, până astăzi, că sunt nepotul lui Venus.

Ac. Milphidippa mea, du-te spre el, te rog, vorbeşte-i.

Py. Câtă cinstire-mi arată!

Pa. Vine spre noi.

Mi. Pe voi vá caut.

Py. Şi noi pe tine.

Mi. Dupăcum ai poruncit, iată, mi-am adus afară pe stăpână-mea.

Py. Văd.

Mi. Atunci, spune-i să se apropie.

Py. Că m'ai rugat [1]), îmi călcai pe inimă [2]); n'am s'o alung şi p'asta, ca pe celelalte.

Mi. Pe Polux, dacă ar veni mai aproape de tine, ar amuţi deabinele. Când te priveşte, ochii îi înlemnesc limba în gură.

Py. Văd că trebuie să-i uşurez femeii boala.

---

1) *quando orasti.* — 2) *induxi in animum.*

www.digibuc.ro

Mi. Vezi-o cum tremură! Şi ce prinsă-i de teamă, decum te zări!

Py. Treaba asta o pat ei şi bărbaţii, cu arma 'n mână, mi-te să te mai minunezi de-o muiere [1])! Şi ce vrea ea dela mine?

Mi. Să te duci la ea: Cu tine vrea să trăească, lângă tine să-şi ducă viaţa.

Py. Să mă duc eu la ea, femeie măritată? Dar dacă mă prinde bărbatu-său?

Mi. Dar dacă pentru tine şi-a gonit bărbatul din casă!

Py. Cum a putut-o face?

Mi. Pentrucă îi sunt [2]) de zestre casele.

Py. Aşà?

Mi. Aşà, pe Polux.

Py, Spune-i să se ducă acasă. Acum am să fiu şi eu acolo.

Mi. Vezi, să nu-o laşi în aşteptare. Nu-i mai chinui sufletul.

Py. N'am s'o întârziiu, fireşte. Duceţi-vă.

Mi. Am plecat (ies).

Py. Dar ce văd?

Pa. Ce vezi?

Py. Iată, nu ştiu cine vine, îmbrăcat ca un corăbier.

Pa. Vine spre noi. Are se vede treabă cu tine. E chiar stăpânul corăbiei.

Py. Vine, se vede, să ia pe Philocomasium.

Pa. Aşà cred.

Pleusicles. Palaestrio. Pyrgopolinices.

Pl. [3]). Dacă n'aş şti că şi alţii, în felul lor, n'ar fi făcut, împinşi de dragoste, multe lucruri necugetate, m'aş simţi şi mai ruşinat că dragostea m'a împins să vin încoa, îmbrăcat în straele astea. Insă, de stau şi mă gândesc c'atâţia au săvârşit, din pricina dragostei, multe lucruri urite şi nevrednice de oamenii de treabă, fără a mai pomeni pe Achilles [4]), care

1) *ne tu mirere mulierem.* — 2) *huiiu' sunt.*

3) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 1284—1310.

4) Aluzie la supărarea lui Achilles de a mai lupta în războiul troian, din pricină că Agamemnon îi luase iubita, pe Briseis şi în tot timpul,

www.digibuc.ro

a lăsat să fie măcelăriţi concetăţenii săi — Dar, iată-l pe Palaestrio; e cu ostaşul: Să-mi schimb vorba.

(tare). Muierea-i născută din zăbavă, fireşte. De pildă, orice zăbavă, care e cu adevărat zăbavă, pare mai mică decât cea pricinuită din partea femeii. Cred că asta se capătă din obişnuinţă. Aşà e şi cu această Philocomasium, pe care o tot aştept, să vină. Ia să bat la uşe. Ei, e cinevà aci?

Pa. Tinere, ce este? Ce vrei? Dece baţi?

Pl. Caut pe Philocomasium. Vin dinspre partea maică-sii. Dacă are gând de mers, să meargă. Ne întârzie pe toţi: Vrem să pornim corabia.

Py. Totul e gata de mult. Aide, Palaestrio, bijuteriile, podoabele, veşmintele, toate lucrurile de preţ, ia-ţi ajutoare cu tine să le ducă la corabie. Toate, pe cari i le-am dat, sunt strânse deoparte: Să şi-le ia.

Pa. Mă duc. —

Pl. Grăbeşte-te, te rog, pe Hercle.

Py. N'o să te zăbovească. Dar asta, rogu-te? Ce-ai făcut c'un ochiu?

Pl. Pe Hercle, dar ochiul îl am.

Py. Te întreb de cel strâng.

Pl. Să-ţi spun. Pe Hercle, din pricina dragostei, mă folosesc mai puţin de un ochiu, însă, de m'aş fi putut abţine dela iubire, m'aş folosi caşi de celălalt [1]). Dar, prea mult mă 'ntârzie [2]).

Py. Iată-i că vin afară.

Palaestrio. Philocomasivm. Pyrgopolinices. Plevsicles.

Pa. [3]). Rogu-te, o să sfârşeşti odată acuma cu plânsul?

Ph. Cum să nu plâng? Unde mi-am petrecut cei mai frumoşi ani ai vieţii mele, deacolo plec acum!

---

cât i ţinù supărarea, căzură în luptă mulţi Greci, printre cari şi amicul său Patroclus, ucis de eroul Troian, Hector.

1) Joc de înţeles: Din pricina iubirii, am fost nevoit să mă costumez astfel. — 2) *nimi' morantur.* — 3) Recitativ *(trochaici septenarii)*, v. 1311—1377.

www.digibuc.ro

Pa. Iată-ţi omul, care vine din partea maică-tii şi a sorei tale.

Ph. Il văd.

Py. Ascultă, Palaestrio!

Pa. Ce vrei?

Py. Dece nu spui să i-se aducă afară toate, câte i le-am dat?

Pl. Philocomasium, multă sănătate!

Ph. Şi ţie la fel.

Pl. Maică-ta şi soră-ta m'au rugat să-ţi spun multă sănătate.

Ph. Să fie sănătoase!

Pl. Te roagă să vii, cât timp ne e vântul prielnic, să putem întinde pânzele: Şi, dacă maică-ta erà sănătoasă la ochi, veniau şi ele cu mine.

Ph. Am să viu, deşi n'o fac cu dragă inimă: Evlavia faţă de un om —

Pl. Te înţeleg; eşti femeie cu judecată!

Py. Dacă nu şi-ar fi legat viaţa laolaltă cu mine, astăzi ar trăi ca o proastă!

Ph. De asta mă doare inima mai ales, că mă despart de un aşà bărbat, că tu ai darul să însufli la orişicine deşteptăciune mare şi fiindcă trăeam alături de tine, mă simţeam şi eu mai mândră la suflet: Şi-acum, o văd cu ochii, cum n'o să se mai aleagă nimic din toată mândria asta!

Py. Ah, nu plânge!

Ph. Nu mă pot stăpâni, când te văd.

Py. Ţine-ţi firea.

Ph. Numai eu ştiu câtă durere e pe mine!

Pa. Nu mă miră câtuş de puţin, Philocomasium, c'ai fost fericită acì, dacă frumuseţea, apucăturile, virtutea lui, îţi cuceriserà acì sufletul, pentrucă eu, un rob, şi tot m'apucă plânsul, când mă uit la el şi ştiu că-l părăsesc!

Ph. Rogu-te, cel puţin mă laşi să te îmbrăţişez, înainte[1] de a pleca?

Py. Te las.

Ph. O, ochişoru meu, o, sufletul meu[2]!

---

1) *priu' quam.* — 2) Scenă haslie prin înţelesuri şi jocul de mimică mai ales.

www.digibuc.ro

Pa. (către Pleusicles). Rogu-te, ţine femeia, să nu cadă!

Py. Ce este, rogu-te?

Pa. Pentrucă pleacă delângă tine, i-a venit aşà dintr'o data un rău la inimă, nenorocitei.

Py. Dă fuga în casă şi adă apă.

Pa. Nu-i nevoie de apă, o să-i treacă repede boala. Nu te mai uita la ea, rogu-te, până nu-şi vine în fire.

Py. Dar ăştia prea [1]) şi-au vârît capul unul într'altul. Treaba asta nu-mi place. Ia-ţi buzele dela buzişoarele ei, marinarule, că apoi ţi-ai găsit beleaua!

Pl. Vream să văd, dacă mai suflă, sau nu.

Py. Trebuià să-ţi fi apropiat urechea.

Pl. Dacă tot o vrei [2]), eu ţi-o las.

Py. Nu vreau, ţine-ţi-o.

Pa. Iată-mă, nenorocit şi pace!

Py. (către robi). Ieşiţi şi scoateţi încoa afară toate, pe care i le-am dăruit.

Pa. Te mai salut încăodată, Lar al casei, mainainte [3]) de plecare! Tovarăşi şi tovarăşe de robie, rămâneţi sănătoşi cu toţii şi trăiţi în bună înţelegere: Să vă aveţi cu bine unul cu altul, rogu-vă şi să nu-l daţi uitării pe cel plecat dintre voi.

Py. Aide, Palaestrio, fii tare.

Pa. Vai, nu mă pot opri să nu plâng, când mă ştiu că te las!

Py. Fii om cu judecată.

Pa. Numai eu ştiu cât sufăr.

Ph. (revenindu-şi din leşin). Dar, ce-i asta? Ce s'a întâmplat? Ce văd? O, lumină, fii salutată! * * *

Pa. * Salve, îţi revenişi însfârşit în fire?

Ph. Rogu-te, pe cine îmbrăţişai eu? Sunt pierdută! Sunt eu la mine-acasă?

Pl. Nu te teme, dragostea mea.

Py. Ce mai e şi asta?

Pa. Işi cam pierduse puţin cumpătul. (către Pleusicles). Mă tem, mi-e frică, să nu ne dăm tocmai acum pe faţă.

---

1) *nimi'*. — 2) *si magi' uis*. — 3) *priu' quam*.

www.digibuc.ro

Py. Ce este?

Pa. După părerea noastră, a duce acum toate astea prin oraş, să nu se găsească carevà, să te bârfească.

Py. Am dat din avutul meu, nu din al altora: Puţin îmi pasă mie de alţii. Aide, duceţi-vă în plata domnului [1]).

Pa. Am spus asta pentru binele tău.

Py. Te cred.

Pa. Deacum rămâi cu bine.

Py. Şi ţie drum bun.

Pa. Plecaţi degrabă: Vă ajung şi eu pedată din urmă. Mai am de vorbit cevà cu stăpânul. — Deşi pe ceilalţi i-ai socotit întotdeauna ca pe unii mai de încredere ca pe mine, totuş, din toate privinţele, eu îţi păstrez o adâncă recunoştiinţă. Şi dacă hotărârea ta n'ar fi fost alta, aş fi vrut cu mult mai bine să fiu rob la tine decât liber la alţii.

Py. Nu-ţi pierde firea!

Pa. Vai, când mă gândesc că trebuie să-mi schimb obiceiurile; să mă deprind cu apucăturile muiereşti, să dau uitării pe cele ostăşeşti!

Py. O să te deprinzi.

Pa. Simt că n'am să pot; mi-a pierit tot cheful.

Py. Aide, du-te după ceilalţi; nu zăbovii.

Pa. Rămâi cu bine.

Py. Şi tu, mergi cu bine.

Pa. Te rog să nu mă uiţi, dacă vreodată am să ajung om liber — am să-ţi dau eu de veste — să nu mă dai părăsirii.

Py. Nu-mi stă în fire.

Pa. Când şi când, să-ţi aminteşti cât ţi-am fost de credincios. Dacă ai s'o faci, numai atunci ai să ştii, care-i robul bun [2]) şi care cel rău.

Py. O ştiu şi nu odată am luat eu seama.

Pa. Vei fi ştiind tu ce-i fi ştiind, dar astăzi o s'o şti şi mai mult: Despre purtările mele o să ai destule de spus, înurmă, chiar astăzi.

Py. Mai că-mi vine să-ţi poruncesc să rămâi.

---

1) *cum dis beneuolentibus.* — 2) *scibis tibi qui bonu' sit.*

www.digibuc.ro

Pa. Să nu faci una ca asta: Au să-ţi spună că eşti un mincinos, taler cu două feţe, că nu ai nici pic de credinţă în tine; au să mai spună ca dintre toţi robii tăi numai eu ţi-am rămas singur credincios. Insă, dacă aş socoti c'ar fi cinstit din parte-ţi s'o faci, te-aş îndemna; dar nu se poate. Să n'o faci.

Py. Pleacă odată.

Pa. Voiu suferi în mine, orice-ar fi.

Py. Aşàdar mergi cu bine.

Pa. Mai bine s'o pornesc cu nădejde la drum.

Py. Incăodată, drum bun.

Pânăla întâmplarea de astăzi l-am socotit într'una drept robul cel mai rău: şi-acuma-l văd eu, cât mi-erà de credincios. Şi, de stau să mă gândesc serios în mine însumi, am făcut o prostie, de i-am dat drumu.

Acum, să mă duc acì, înăuntru, la dragostea mea. Dar, auzii cevà, uşa deaci scoase un sgomot.

Pver. Pyrgopolinices.

Pv. [1]). (către cei din casă). Nu mă mai sfătuiţi, îmi cunosc eu datoria. Am să dau cu ochii de el, să tot fie şi la capătul lumii. Il aflu; n'am să mă cruţ deloc.

Py. Ala pe mine mă caută. Să-i ies copilului în cale.

Pv. Ei, pe tine te caut. Salutare, bărbatule prea plăcut, plin de fericire! Doi sunt zeii, cari te iubesc mai mult ca pe oricare alt muritor.

Py. Cari sunt?

Pv. Marte şi Venus.

Py. Posnaş copil!

Pv. Te roagă fierbinte, să mergi înăuntru la ea, te doreşte, te cheamă, te aşteaptă cu nerăbdare. Adă mângâere femeii, care te iubeşte. Dece-mi stai? Dece nu mergi înăuntru?

Py. Merg. — (intră în casa lui Periplectomenus).

Pv. Singur se duce să cadă în laţ acolo. Cursa este întinsă. Bătrânu s'aţine la pândă, să s'arunce asupra acestui

1) Diverbium *(iambi senarii)*, 1378—1393.

www.digibuc.ro

mueratic, îngâmfat de chipul său, care crede că toate, cum îl zăresc, se şi prăpădesc de dragoste după el: şi nu ştie că femeile, caşi bărbaţii, nu-l pot suferi.

Acum mă duc şi eu la tărăboiu; c'aud strigăte în casă.

ACTVL AL V-lea.

Periplectomenvs. Pyrgopolinices. Cario. Lorarii. Sceledrvs.

Pe. [1]). Luaţi-l; dacă nu vrea să vină, umflaţi-l pe sus, afară. Faceţi-l să sboare, între pământ şi cer; deşiraţi-l.

Py. Pe Hercle, te rog, Periplectomenus!

Pe. Degeaba mă rogi, pe Hercle. Cario, vezi sá-ţi fie bine ascuţit cuţitul.

Ca. Decând arde el de dorînţa să-i spintece pântecile mueraticului ăsta, să i-le atârnám, aşàcum li s'atârnă copiilor jucăriile de gât.

Py. S'a isprăvit cu mine!

Pe. Nu încă; prea te zoreşti!

Ca. Să mă şi reped asupra-i?

Pe. Sá-l batem mai întâi [2]) cu bâta.

Ca. Până n'o mai putea.

* * * * * *

Pe. Cum îndrăsnişi, neruşinatule, să scoţi din minţi muierea altuia?

Py. Aşà să má iubească zeii, de n'a venit ea de bunăvoie la mine.

Pe. Minte, pocniţi-l.

Py. Da-mi ragaz, până spun.

Pe. Dece vă oprirăţi?

Py. N'am voie să vorbesc?

Pe. Vorbeşte.

Py. Am fost rugat să vin la ea.

Pe. Cum ai îndrasnit sá vii? Na-ţi-o.

1) Recitativ *(trochaici septenarii)*, v. 1394—1437. — 2) *prius*.

www.digibuc.ro

Py. Aoleo! Destul [1]) mă băturăţi, milostiviţi-vă.

Ca. Să-l spintec acum?

Pe. Cum vrei: Mai întâi, lungiţi-l, întindeţi-l bine.

Py. Indură-te, pe Hercle, să poţi auzi ce vreau să spun, mainainte [2]) de a mă spinteca.

Pe. Vorbeşte.

Py. A fost o pricină la mijloc: Am crezut că e văduvă, pe Hercle. C'aşà îmi spuneà servitoarea, care ne făceà rosturile.

Pe. Jură-te că n'ai să faci la nimeni niciun rău de întâmplarea asta, c'ai fost batut astazi, sau c'o să mai fi bătut, dacă-ţi dam drumul deaci sanătos, ca pe un nepoţel [3]) de-al lui Venus.

Py. Má jur pe Juppiter şi pe Marte, că n'am să fac rău la nimeni, pentruca am fost bàtut aci, pe ziua de astăzi şi că pe buna dreptate socot c'am meritat-o; şi dacă am să pot pleca deaci nebetegit [4]), aş fi chiar mulţumit, faţă de vina mea.

Pe. Dar daca nu-ţi ţii vorba?

Py. Sa rámân betegit [5]) pe toatá viaţa.

Ca. Să-l mai batem puţin, la urmá cred că-i putem da drumul.

Py. Sa te răsplătească deapururi zeii, că prea mi-te arăţi bun apárator!

Ca. De-i aşà, dă-ne un ban de aur.

Py. Pentruce?

Ca. Ca să slobozim astăzi pe nepoţelul lui Venus, nebetegit la membre [6]). Altfel n'o pleci deaici. Vorbă sá n'avem.

Py. Ţi-se va da.

Ca. Acum te aràtaşi mai deştept. Dela tunică, haină şi sabie sa-ţi muţi însa gândul. Nu le mai vezi.

Lo. Il mai pocnim, ori te 'nblânzişi şi-i dai drumu [7])?

---

1) *sati' sum uerberatus.*

2) *priu' quam.* — 3) *nepotulum Venerium.* — 4) *intestatus.*

5) *intestabilis.* — 6) *saluis testibus.* Joc de cuvinte. Vezi, *Carculio*, v. 30—32.— 7) *an iam mittis.* Joc de cuvinte cu ce urmează. *Mittis* = ind. pres. p. doua dela *mitto*, dau drumul, trimit; şi:

www.digibuc.ro

Py. Şi aşà sunt eu destul de îmblânzit [1]) de lovituri. Indurare, vă rog.

Pe. Sloboziţi-l.

Py. Iţi rămân îndatorat.

Pe. De am să te mai prind peaici, nescopit nu scapi [2]).

Py. Numai am ce spune atunci.

Pe. Să mergem înăuntru, Cario. —

Py. Iată-mi vin şi robii mei. Plecat-a Philocomasium ? Spune-mi.

Sc. Şi încă de mult.

Py. Vai de mine !

Sc. Te-ai tângui şi mai mult [3]), dacă-ai şti ce ştiu eu. De pildă, acela, care avea lâna la ochiu, nu erà corăbier.

Py. Atunci, cine erà ?

Sc. Iubitul lui Philocomasium.

Py. Deunde ştii ?

Sc. Ştiu. Cum au trecut de poarta oraşului, n'au mai contenit cu sărutările şi cu îmbrăţişerile.

Py. Vai, nenorocitul de mine ! Văd c'am fost tras pe sfoară ! Ticălosul ăla [4]) de Palaestrio, el mi-a făcut-o mie. Bine mi-a făcut, n'am ce zice !

Dacă şi la alţi afemeiaţi li s'ar face la fel, ar fi mai puţină stricăciune aici, s'ar teme mai mult [5]), s'ar deda mai puţin la astfel de lucruri.

Să mergem la mine. Aplaudaţi.

---

1) *mitis*, adj = blând, îmblânzit. — 2) *carebis testibus.*
3) *magi' dicas.* — 4) *scelu' uiri.* — 5) *magi' metuant.*

www.digibuc.ro

— XIII. —

MOSTELLARIA.

(POVESTEA CU STAFIA).

www.digibuc.ro

PERSOANELE:

TRANIO. SERVVS.	Tranio. Rob.
GRVMIO. SERVVS.	Grumio. Rob.
PHILOLACHES. ADVLESCENS.	Philolaches. Tânăr.
PHILEMATIVM. MERETRIX.	Philematium. Curtezană.
SCAPHA. ANCILLA.	Schapha. Servitoare.
CALLIDAMATES. ADVLESCENS.	Callidamates. Tânăr.
DELPHIVM. MERETRIX.	Delphium. Curtezană.
THEOPROPIDES. SENEX.	Theopropides. Bătrân.
MISARGYRIDES. DANISTA.	Misargyrides. Cămătar.
SIMO. SENEX.	Simo. Bătrân.
PHANISCVS. SERVVS.	Phaniscus. Rob.
PINACIVM (?). SERVVS.	Pinacium. Rob.
SPHAERIO (?). SERVVS.	Sphaerio. Rob.
LORARII.	Robi biciuitori.

— Acțiunea se petrece la Athena. —

www.digibuc.ro

MOSTELLARIA.

ANUL REPREZENTĂRII NU SE CUNOAŞTE.

— I. Originalul grec nu se ştie cu siguranţă; Se bănueşte a fi *Phasma*, a lui Philemon. Mostellaria, pe româneşte: *Stafia*. Un subiect cu totul aparte in teatrul lui Plautus. Prolog nu are.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-lu. Scenă de exposiţiune, un dialog între doi sclavi, din care aflăm că tânărul *Philolaches*, în lipsa părintelui său, s'a împrumutat cu bani dela cămătar, şi-a răscumpărat iubita şi duce o viaţă stricată, după obiceiul grecesc, cu prieteni şi unul din robii săi, Tranio. Asistăm la găteala iubitei şi facem cunoştiinţă cu prietenii de chef, cari veniau la petrecere, beţi gata.

Actul al II-lea. In toiul petrecerii, soseşte din călătorie bătrânul. Incurcătură mare. Dar Tranio nu-şi pierde cumpătul. Dupăce goleşte scena de ei, le spune să închidă uşa şi să stea liniştiţi, să lase impresia că n'ar fi locuită casa.

Actul al III-lea. Soseşte bătrânul. Ca să-l îndepărteze, Tranio scorneşte o poveste fantastică: Casa e blestemată. Intr'o noapte a apărut umbra unui om, care a fost omorît aci şi s'a făcut strigoiu; deci stafie. Atunci ei au fost nevoiţi a părăsi casa. Bătrânul îl crede şi se îndepărtează îngrozit. Dar iată şi cămătarul, care venia, să-şi ceară dobânda banilor împrumutaţi. O nouă scornitură: S'au împrumutat cu bani dela cămătar, ca să cumpere o nouă casă, casa vecinului dealături. Bătrânul îl crede, găseşte chiar că bine s'a făcut şi încredinţează pe cămătar că-şi va primi suma împrumutată. Dar bătrânul vrea să vadă casa. Ce este de făcut? O nouă scornitură. Tranio se duce la vecin şi-l roagă să le arate casa, deoarece stăpânul său vrea să-şi facă una la fel, căci îşi însoară băiatul. Minciuna prinde, *Thespropides* e purtat prin casa vecinului şi rămâne încântat de cumpărătura făcută.

Actul al IV-lea. Bătrânul, la urmă, află c'a fost tras pe sfoară. Revenind spre casă, dă peste doi robi tineri, cari veniseră să-şi ia stăpânul dela petrecere. Dela ei află adevărul. Intreabă şi pe vecin.

Actul al V-lee. Tranio, simţând că bătrânul umblă să-l bată, se aşează pe un altar, loc de refugiu, deunde îi răspunde cu semeţie. La urmă, intervenind un prieten al tânărului, bătrânul îl iartă, fiind încredinţat că nu va plăti el suma împrumutată dela bancher.

— III. Subiect cu o intrigă ingenioasă, plină de interes. De fapt nu e o intrigă, după un plan demainainte chibzuit, ci *simple ieşiri din situaţii*,

www.digibuc.ro

totul mergând la întâmplare, acţiunea trăind din expediente, din *trucuri*; la situaţii noi create se răspunde cu expediente noi. Povestea cu stafia, cu casa cumpărată, cu plimbarea lui Thespropides prin casa altuia, sunt lucruri răuşite şi cari crează situaţii cu adevarat comice. Intriga mergând la întâmplare, nu se spune dela început, ca în celelalte comedii, ce o să fie, răpindu-se interesul pentru acţiune. Comicul reiese din situaţii noi create, nebănuite, neştiute de mainainte. Aceasta este năutatea; prin aceasta, comedia de faţă se deosebeşte de celelalte comedii ale lui Plautus şi se apropie mai mult de dramă modernă, facând din Mostellaria un capo de operă a comediei de intrigă. Piesa e încântătoare, plină de viaţă şi interes.

— IV. Eroii. Eroul principal este *Tranio*, cel care duce acţiunea. Şiret, deştept, inventiv şi plin de îndrăsneală. E din aceeaş stofă cu Eipdicus, din *Epidicus*, ori Palaestrio din *Miles Gloriosus*, deşi cevă mai ingenios. Caşi un adevărat „Arsène Lupin", modern, ştie a se descurca repede. Abiă parează o lovitură, că dă peste alta, pe care o parează din nou, prin trucuri repezi şi ingenioase. *Philematium*, o nouă *Selenium* din *Cistellaria*, deşi nu tot aşà de duioasă. Înţelege şi ea a iubi un singur tânăr. *Scapha* ne reaminteşte pe Cleaereta din *Asinaria*, ori Lena, din *Cistellaria*: sunt din aceeaş ştofă; aceeaş mentalitate. *Theopropides*, naiv şi iertător, ca mai toţi bătrânii lui Plautus. Incolo tipuri comune.

— V. Morala. Piesă cu oarecare tendinţă. Pentru a da o lecţie tineretului, i-se înfăţişează sub ochi priveliştea unei orgii, la care te poate scoborî stricăciunea.

— VI. Caracteristice. 1) intriga şi subiectul, care ies din comun şi sunt cevà aparte. In special povestea în sine cu stafia, care este destul de impresionantă. 2) visul, ca temă dramatică. 3) gateală curtezanei (v. 158-300), prin detaliile, ce ni-se înfăţisează. 4) caşi în alte comedii *(Epidicus, Mercator, Miles Glor)* un personagiu, sclavul *Grumio*, e pus pentru expoziţie, dispare din actul întâi. 5) deosbirea, care se face între sclavul de oraş şi cel dela ţară, caşi în *Casina*. 6) caşi în *Epicus* şi'ntr'altă comedie, *Pseudolus*, obràsnicia neruşinată a sclavului ocupă ultimile scene. 7) scene răuşite, pline de umor şi interes; Dar mai interesant poate ca toate, este scena, în care curtezana îşi face toaleta (v. 157-312), stând de vorbă cu sclava sa. Tânărul îndrăgostit asistă, laoparte, însoţit de sclavul său, dând răspunsuri de aprobare, ori de desaprobare, la cele auzite. Scena aceasta, caşi o alta din *Poenulus* (v. 210-410), ne reaminteşte, în mic şi în mod redus, *corul* din comedia greacă. 8) In sfârşit, în scena dintre Tranio şi cămătar *(Danista)*, în care acesta îşi cere banii cu voce tare (v. 575-610), e un detăliu luat din dreptul popular roman. A-şi cere banii împrumutaţi în gura mare (*flagi tare*), a face scandal, la poartă, sau în stradă, erà la Roma un obiceiu consfiinţit, prin legea celor XII table. (Un exemplu la fel în comedia *Pseudolus*).

— VII. Ca parte *muzicală*, domină *recitativul*. Avem cinci *canticum*: v. 84-156, 313-347, 690-746, 783-803 şi 858-903.

— VIII. Dintre imitaţiile moderne amintim: *Le Dissipateur* al lui Destouches, dar mai ales: *Le retour imprévu* al lui Regnard.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI.

Philolaches îşi scapă din robie, cu parale, iubita şi în lipsa părintelui sau risipeşte toată averea. Când bătrânul se înapoiază, este tras pe sfoara de Tranio: I-se spune că în casă este o stafie şi deaceea au fost nevoiţi a o părăsi.

Intervine un camătar nesăţios, care-şi cere dobânda. Bătrânul e din nou legat la gard: I-se spune anume că banii au fost împrumutaţi, spre a fi daţi drept arvună la cumpărarea unor case.

Voind sa ştie cari sunt, i-se arată casa unui vecin din apropiere. Batrânul o cercetează. La urmă suferă c'a fost tras pe sfoară. Totuş se lasă înduplecat de rugămintele unui prieten al fiului sau.

ACTVL I-iu.

Grvmio. Tranio.

Gr. [1]). Să-mi ieşi afară din cunie [2]), bătutule la spete, care-mi faci pe deşteptu, vârît între farfurii! Ieşi afară din casă, cobea stăpânului. Pe Polux, de-o să mai am zile, am să-mi sar eu sufletu cu tine, la ţară. Ieşi, ieşi, îţi spun, împuţitule, dece mi-te ascunzi?

Tr. Ce sunt sbieretele astea pe tine, blestematule, aci, înaintea casei? Au, crezi că te trezeşti la tine, la ţară? Indepărtează-te delângă casa. Du-te la ţară, şterge-o repede, pleacă dela uşe! Na-ţi! După asta-mi umblai!

Gr. Aoleo! Dece mă loveşti?

Tr. Pentru ca s'o simţi.

Gr. Rabd eu. Să vină el numai stăpânul. Lasă, să vină el numai sănatos, să vadă cum îl mănânci, în lipsă.

— In acrostih. — 1) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 1-83. Scenă de expoşiţiune. — 2) *culina*.

www.digibuc.ro

Tr. Ce spui tu, nici peaproape de adevăr, nici adevărul, cum este, nu-i, tâmpitule! Cum poate cinevà mânca pe unul, care nu e de faţă?

Gr. Tu, mă, un caraghios dela oraş [1]), de risul poporului [2]), tu, să-mi arunci mie în faţă vorba de om dela ţară [3])? Să nu-mi zici mie pe nume, de n'am să te văd, Tranio, învârtind la roata morii şi asta cât de curând! Pe Hercle, în scurtă vreme, Tranio, par'că te văd îngroşând la ţară numărul robilor ferecaţi în lanţuri [4]). Deocamdată, fiindcă aşà ţi-e cheful şi-ţi dă mâna, ţine-te de băutură, risipeşte averea, du la pierzanie * pe acest tânăr de multă ispravă.

Zi şi noapte, ţineţi-vă de chefuri, după moda grecească [5]), desrobiţi la curtezane, făceţi-le femei libere; daţi hrană la parasiţi; faceţi cheltueli nebuneşti cu mesele!

Astfel de lucruri ţi-a fost dat în grije batrânul, la plecarea lui deacasă în străinătate? Aşà o să vadă el că te-ai îngrijit de avutul său? In felul àsta îţi închipui tu că trebuie să fie grija unui rob cinstit, să prăpădească avutul stăpânului şi pe copilul acestuia? Pentrucă eu unul îl socot caşi pierdut, devreme se învredniceşte cu astfel de isprăvi.

Erà o vreme, când niciunul din tinerii din tot cuprinsul Atticei nu erà altul mai [6]) econom şi mai cumpàtat ca el; pecând astàzi bunul său nume e de alt soiu. Şi toate astea s'au făcut numai din imboldul şi îndemnul tau.

Tr. Ce ai tu, blestematule, să te îngrijeşti de mine, sau dece fac eu? Au, rogu-te, la ţară, nu-ţi ai boii tăi, să-ţi vezi de ei? Aşà am eu poftă, să beau, să iubesc, să-mi iau ibovnice. Astea le fac pe pielea mea, iar nu pe obrazul tau.

Gr. Cu câtă neruşinare vorbeşte, scârba!

Tr. Şi pe tine să te trăsnească Juppiter şi toţi zeii! Hâ, puţi a usturoi [7]), apă împuţită, mocârţan dela ţară, ţap, cocină de porci, câine, capră curcită!

---

1) *urbanus scurra.* La fel *Epidicus*, v. 15.—2) *popli.*— 3) In *Casina*, actul I-iu, sc. I, aceeaş rivalitate între robii dela oraş şi cei dela ţară.
4) *genu' feratile.* — 5) *pergraecaminei.* Plautus aminteşte, când e vorba de moravuri stricate greceşti. V. şi *Bacchides*, v. 744, 813; *Mercator*, v. 525. — 6) *magi'*. — 7) *oboluisti alium*. Şi atunci, caşi astàzi, usturoiul erà hrana omului dela ţară şi a claselor sărace.

www.digibuc.ro

Gr. Ce să mă fac şi eu? Dacă tu miroşi frumos, nu-i dă la toată lumea mâna să miroase a mirosuri străine, nici să stea la masa, la loc mai de cinste chiar decât stăpâne-său; nici să-şi ducă viaţa cu mâncări aşà alese, ca tine!

Vezi-ţi de turturelele [1]), de peştii şi paserile tale, iar pe mine mă lasă să-mi manânc usturoiul meu, să-mi vad de ursita mea. Tu fericit [2]), eu nenorocit: fiecare cu norocul sau: Eu ramân cu binele meu, iar tu cu răul tău.

Tr. Grumio, mă faci să cred cà mi-ai pismui soarta, pentrucă a mea ar fi bună, iar a ta rea. E cât se poate de firesc: Mie mi-e dat să iubesc, iar ţie să duci boii la paşune [3]), eu să-mi duc viaţa în fericire, iar tu sa 'noţi în mizerie.

Gr. O, călau ciuruit, c' aşà o s' ajungi, când te-o ciurui gárbaciul, plimbându-te pe strázile oraşului, cu butucul de gât [4]), * când va veni bátrânul acasă.

Tr. Deunde ştii de n'o sa ţi-se întâmple treaba asta mai degrabă [5]) ţie decât mie?

Gr. Pentruca până astăzi eu nu mă ştiu vinovat cu nimic, pecând tu eşti plin numai de pàcate şi acum, caşi în trecut.

Tr. Pune-ţi straje limbuţiei, daca ţii sà nu te umflu pentru vorbele astea proaste.

Gr. Ai de gând sa-mi dai nutreţ, să-l duc la boi? Risipiţi banii pe ticaloşenii, aide, urmaţi mai departe, aşàcum aţi început-o: Beţi, purtaţi-va, ca Grecii [6]), mâncaţi, îndopaţi-vá, umflaţi-và burta!

Tr. Taci şi du-te la ţară. Eu mă reped până în Piraeum, să fac rost de peşte pentru seara asta. Nutreţul boilor am să mă îngrijesc eu, să ţi-l aducă carevà mâine la conac. Dece-mi rămăseşi acum cu ochii căscaţi la mine, spânzuratule!

Gr. Pe Polux, numele ästa pe tine te-aşteaptă şi cât de curând!

---

1) *turtures.* — 2) *fortunatu's.*— 3) *bubulcitarier.* — 4) *patibulatum. Patibulum* erà o bucată grea de lemn, din două bucăţi, cari se desfăceau spre a se prinde între ele gâtul robului pedepsit. — 5) *priu' quami.*

6) *pergraecamini.*

www.digibuc.ro

Tr. Până atunci o duc eu bine acum şi puţin îmi pasă de acest „cât de curând“ al tàu!

Gr. Aşà este. Dar sà nu-ţi uiţi de-un lucru: Supărările vin mult mai iute ca dorinţele prea mult dorite [1]).

Tr. Plicticos să nu-mi fii, acum. Pleacá la ţară, mişcă-te. Sá nu-ţi închipui, pe Hercle, c'o să mă mai poţi zabovi o clipă mai multe (iese).

Gr. Se duse, nu glumă şi nici atâta sá-i pese de cele ce-i spusei! O, zei nemuritori, marturie iau credinţa voastră! Faceţi ca stapânul nostru, care lipseşte deacasă de trei ani de zile, să se înturne cât mai degrabà, până nu i-se iroseşte tot avutul şi casa şi ogorul. Nu vine, în puţine luni, se papă şi ce-a mai ramas.

Acum mà duc la ţară, cà iatá il väd şi pe tânărul nostru stápân, ajuns un stricat dintr'un băiat prea cumsecade.

Philolaches.

M'am [2]) tot chibzuit [3]) şi'ndelung am tot cugetat în mine şi fel şi fel de gânduri mi s'au sbatut în pieptu-mi. In inima mea, daca cumvà o mai am, m'am tot frământat într'una, am chibzuit îndelung la lucrul asta: Cu ce s'ar putea asemui omul, la naştere şi cam ce fel de înfaţişare să cred c'ar avea el,

am ajuns la aceasta parere.

După mine, socot cá omul, când a venit pe lume, se poate asemui cu o casa nouá. Sa vă spun dece. Şi dacă lucrul acesta nu vi se pare adevarat, am să vá fac sa vedeţi, precum c'aşà este. Cá este aşà, cum spun eu, o să vá'ncredinţez de adevär. Şi-atunci şi voi înşi-va, o ştiu eu, aşàcum eu vi-o spun acum că este, de-o să-mi auziţi spusele,

n'o sá spuneţi ca e altfel.

Ascultaţi, cât am s'aduc märturie la cele spuse mai sus şi totdeodatá vreau sa cunoaşteţi şi voi lucrurile laolaltă cu mine.

Casa, odatáce-a fost ispràvitá, vopsită, datá gata în în-

1) *uenire quod obest quam illuc quod cupide petas.*

2) Primul *canticum.* (v. 84-156). — 3) *recordatu' multum.*

www.digibuc.ro

tregime, se laudă arhitectul şi i-se aprobă clădirea şi deaci fiecare doreşte pentru sine un lucru la fel, fiecare vrea să-i fie casa la fel, necruţând cheltueala şi osteneala.

Şi când în ea pătrunde un om de nimic, lipsit de grije, cu o familie leneşe, murdar şi trândav, casa începe îndată să se ruineze, oricât de bună ar fi ea, dacă e rău îngrijită.

Şi deregula cam astfel se'ntâmplă: Vine vijelia şi sfarîmă ţiglele şi olanele: iar stăpânul, care e fără de grije, nu vrea să pună altele la loc.

Vine ploaia, se udă pereţii, plouă în casă; lemnăria începe a putrezi [1]), pierzându-se astfel munca arhitectului; Şi aşà casa ajunge să numai fie buna de nimic şi nu din vina celui ce-a cladit-o.

Şi păcatul ăsta îl are mai toată lumea: Ce-ar puteà drege cu o cheltueala de nimic, o tot amână şi n'o fac, până se pomenesc că li-se nărue pereţii şi casa trebuie să se clădească din întregime, din nou.

Aceste dovezi vi-le adusei cu privire la clădiri; acum vreau să va spun, dece trebuie sa-i socotiţi pe oameni la fel cu casele.

Mai întâi, părinţii sunt arhitecţii copiilor: ei le aştern temelia copiilor; îi cresc, se îngrijesc serios de sănătatea lor, şi, spre a fi folositori în viaţă şi cu vază în lume [2]), nu cruţă nicio osteneală, nici cheltueala n'o socotesc drept cheltueală.

Îi spilcuesc: îi învaţă literile, dreptul, legile, cu
cheltueală şi casnă.

Se străduesc, caşi alţii să dorească a le fi copiii la fel.
La oştire, când vine timpul * * *
le dau un însoţitor, atunci,
deobiceiu pe cinevà din familie.

Deacum încolo ies desub scutul părintelui — artist. Când şi-au împlinit prima campanie, atunci începe să se vadă roadele, ce-o să se-aleagă de clădirea părintească.

De pildă eu, cât timp am fost sub privigherea părintelui arhitect, am fost om de ispravă şi de multă cin-

1) *putefacit.* — 2) *in speciem popli.*

www.digibuc.ro

ste. Pe urmă, când mă lăsai în voia firii mele, pedată
şi pierdui cu totul munca arhitecţilor mei. Venì trândăvia.
Ea fù pentru mine vijelia, care odată cu ea îmi aduse
grindinà şi ploaie. Tot ea gonì din mine ruşinea şi vir-
tutea şi mă làsă pedată despuiat; apoi din nepasare nu
càutai sà m'acopar.

Şi-atunci îndată şi dragostea, întocmai ca ploaia, îmi pă-
trunse sufletul şi se opri tocmai în fundul pieptului, punând
cu totul stăpânire pe întreaga mea fiinţă.

Acum, avere, credinţă, bunul nume, virtute, ruşine, m'au
părăsit dintr'odată. Am ajuns un om, cât se poate de pacă-
tos; şi, pe Polux, lemnària [1]) din mine aşà mi s'a putregait
de umezeală, că nu văd ce fel aş putea să-mi mai dreg casa
mea, să nu se prabuşească cu totul, sa nu dispară din te-
melie, fără să mai poată cinevà să-mi vină într'ajutor.

Mă doare inima [2]), când mă văd ce sunt acum şi
ce-am fost.
Decât mine, nimeni altul nu erà în tinereţe,
mai dibaci * * * la
gimnastică, la disc, la lance, la minge,
alergare, arme, la cal.
Tràiam în fericire,

prin economie şi rabdare eram o pildă pentru alţii; şi cei mai
buni doriau fiecare pentru sine pilduirea vieţii mele. Acum,
când sunt aşàcum sunt, văd şi eu că toată vina sunt numai eu.

Philemativm. Scapha. Philolaches.

Philem. [3]) Pe Castor, demult n'am mai luat eu, cu o mai
mare plăcere [4]), o aşà baie rece şi nu cred, Scapha, să mă
fi curăţit vreodată mai bine.

Sc. Norocul îţi surîde în toate, la fel cum a surîs recolta
cea bogată din äst an.

1) *tigna, umiditate. Tignum* = lemnăria dela o casă.

2) *cor dolet.* — 3) *Canticum* se schimbă în recitativ; 157—312 (*iambi septenarii*, 157-247, şi *trochaici septenarii*, 248-312).

4) *magi' lubenter.*

www.digibuc.ro

Philem. Ce-are de-a face recolta aceea cu baia mea ?

Sc. Cum are şi baia ta cu recolta mea.

Philol. (zărind pe Philem. [1]). O, Venus cea plăcută [2]) ! Asta e vijelia aceea a mea, care m'a desvelit de orice cumpătare, cu care eram acoperit, decând Amor şi Cupido mi s'au vârît în suflet şi nici c'aş mai putea a mă mai împotrivi lor : zidurile îmi zac acum ude în suflet, casa mi s'a năruit cu totul.

Philem. (fără a-l vedea). la seama, rogu-te, Scapha mea, mă prinde îndeajuns haina asta ? Vreau sa-i plac lui Philolaches, ochişorul meu, stăpânul meu.

Sc. Dece nu te-ai lasa, tu, împodobită cu plăcutele tale însuşiri, când eşti aşà de încântătoare ? Amanţii nu iubesc haina curtezanei [3]), ci ce se ascunde sub haină.

Philol. (aparte). Să mă bată zeii, dar Scapha e plină de farmec ; are mult spirit, afurisita. Cât de plăcut ştie ea toate apucăturile, toate gusturile îndragostiţilor !

Philem. Ei, acum ?

Sc. Ce este ?

Philem. Dece nu mă priveşti, să vezi cum îmi vine haina ?

Sc. Cu frumuseţea chipului, orice-ai pune pe tine, te prinde.

Philol. (aparte). De-i aşà, pentru aşà vorbă, Schapha, am să te dăruesc astăzi cu — cevà, că nu mă rabdă inima să te aud lăudându-mi-o pe gratis pe aceea, care mi-e mie dragă.

Philem. Nu vreau sa mă linguşeşti.

Sc. Eşti chiar femeie fară multă minte ! Ei, vrei mai bine să fii vorbită de rău, pe nedrept, decât să-mi fii proslăvită, cum meriţi ? Eu una, pe Polux, vreau cu mult mai mult să fiu lăudată pe nedrept, decât să-mi aud pe drept vorbe urîte şi că alţii îşi bat joc de mutra mea.

Philem. Eu iubesc adevărul, vreau să mi-se spună adevărul : urăsc minciuna.

Sc. Aşà să mă iubeşti tu pe mine şi Philolaches al tău pe tine [4]), de nu eşti încântătoare !

Philol. (aparte). Ce spui, nelegiuito ! Ce jurământ mai fă

1) Philolaches asistă din stradă la gâteala curtezanei, fără să fie zărit de aceasta. — 2) *Venu' uenusta.* — 3) *mulieri'.* — 4) *tuo' te amet.*

www.digibuc.ro

şi ăsta! Aşà, ai, eu s'o iubesc pe ea, dar ea pe mine, nu! Asta dece n'o adăogaşi? Imi iau darul înapoi. Te-ai ars: Ce-ţi făgăduisem, să te ştergi pe bot de el!

Sc. Zău, pe Polux, mă mir, că una ca tine, aşà de iscusită, atât de învăţată şi-aşà de bine crescută, să te prosteşti acum aşà de prost [1]).

Philem. Ia spune-mi, rogu-te, cu ce m'am greşit?

Sc. Pe Castor, faci o mare greşeală că-ţi pui nădejdea toată numai într'unul singur, îi faci toate pe voie şi de alţii numai vrei să ştii. E treaba doamnelor din lumea bună, iar nu curtezanelor, să se robească unui singur bărbat [2]).

Philol. (aparte). Pe Juppiter: Ce-afurisită mai ţin eu în casă! Toţi zeii şi zeiţele, cu toţii, să mă nefericească, cum o fi mai rău, de n'am s'o fac pe matuşa asta să crape de sete, foame şi frig!

Philem. Nu vreau, Scapha, să-mi dai aşà sfaturi urîte.

Sc. Eşti o proastă fără pereche, de crezi că el o să-ţi fie pe vecie amant, ori c'o să te-ajute într'una. Sfatul ăsta ţi-l dau: Cu vârsta, săturându-se de tine, te va părăsi.

Philem. Nu mă aştept la aşàceva.

Sc. Mult mai repede [3]) se 'ntâmplă să vină, la ce nu te-aştepţi, decât la ce te-aştepţi. La urma urmei, dacă spuselor mele nu vrei să le dai crezare, să le socoţi ca adevărate vorbele mele, judecă lucrul dupàce vezi. Vezi-mă ce sunt şi ce-am fost mainainte. Intru nimic şi eu, mai prejos decum îmi eşti tu acum * * * * * * * * * * * am fost şi eu iubită şi am ţinut să păstrez iubire numai unuia singur: care la urmă, pe Polux când vârsta mi-a schimbat culoarea capului acesta, m'a lăsat, m'a părăsit. Cred c'aşà o să se 'ntâmple şi cu tine.

Philol. (aparte). Abià de mă mai ţin, să nu-i sar în ochi aţâţătoarei ăştia!

Philem. Cu banii lui, el m'a liberat din robie, să-i fiu numai a lui: Se cade şi eu să-i ramân credincioasă numai lui.

1) *nunc stulta stulte facere.* — 2) La fel va vorbi şi Cleaereta în *Asinaria* (v. 505—545); Lena în *Cistellaria* (v. 78—120).

3) *magi' saepe.*

www.digibuc.ro

Philol. (aparte). O, zei nemuritori, ce femeie încântătoare, câtă cinste sufletească! Pe Hercle, bine am facut şi mă bucur chiar că pentru ea am ajuns, să numai am nimic.

Sc. Pe Castor, de nu eşti chiar fără minte.

Philem. Dece?

Sc. Pentrucă te mai sinchiseşti, dacă el te iubeşte.

Philem. Dece nu m'aş sinchisi, rogu-te?

Sc. Acum eşti femeie slobodă. Dupăce umblai, acuma îl ai. Dacă el[1]) n'o să te mai îndrăgească, tot bănetul, pe care l-a dat pentru răscumpărarea ta, va fi caşicum l-ar fi aruncat pe fereastră.

Philol. (aparte). Pe Hercle, m'am fript, de n'o strivesc, să nu se mai mişte! Ticăloasa asta, cu îndemnurile ei de rău, o să-i sucească capul femeii.

Philem. Niciodată n'am să mă pot plăti de binele, cu care s'a învrednicit faţă de mine. Scapha, nu mă mai îndemna, să-l preţuesc mai puţin.

Sc. Dar, să te gândeşti numai la un singur lucru: Dacă te robeşti numai lui singur, cât eşti în floarea vârstei, apoi la bătrâneţe o să 'nghiţi în sec.

Philol. (aparte). Aş vrea să mă prefac acum în anghină, să-i pot îmbolnăvi înveninatei ăştia gâtul şi s'o omor, ca pe-o aţâţătoare la rele.

Philem. Se cade să am şi-acum acelaş suflet plin de recunoştiinţă, pe care-l aveam atunci, pecând mă luam cu bine pelângă el, mainainte[2]) de a fi dobândit prin el libertatea.

Philol. (aparte). Facă zeii ce-or voi cu mine, de n'aş fi înstare ca, pentru vorbele astea, pe ea s'o liberez pentru a douaoară, iar pe Scapha s'o strâng de gât!

Sc. Dacă te încredinţează serios c'o să ai cu ce-ţi duce într'una viaţa şi că el o să fie deapururi, cât o trăi, îndrăgostit numai de tine, atunci zic şi eu să te uiţi numai la el şi să-ţi legi viaţa deapururi de el[3]).

---

1) *ill' te.* — 2) *priu' quam.* — 3) *capiundas crinis. Crines capere* = a aranja cuivă părul, a o găti, ca mireasă.

www.digibuc.ro

Philem. Când ţi-ai croit un nume, uşor atunci îţi curg şi banii. Să-mi fac eu numai un nume şi-am să fiu destul de bogată.

Philol. (aparte). Pe Hercle, de-a fi să-mi scot la vânzare chiar pe tata-meu şi bucuros l-aş vinde, decât să te ştiu, în viaţă fiind, trăind în sărăcie, ori cerşindu-ţi pâinea cea de toate zilele.

Sc. Şi ce-o să faci cu ceilalţi, cari te iubesc?

Philem. Mai mult m'or iubi, când or vedea cât sunt de recunoscatoare faţa de cel, care-mi vrea binele.

Philol. (aparte). O, dece nu mi-se vesteşte acum că tata mi-e mort [1]), să mă pot lipsi de moştenire şi să mi-o fac pe ea moştenitoare!

Sc. Averea asta a lui în scurtă vreme o să fie păpată: Zi şi noapte numai contenesc mesele, se mănâncă, se bea, fără niciun pic de economie: Par'că ne-am fi pus curat pe îngrăşate!

Philol. (aparte). Pe Hercle, sunt hotărît ca pilda de economie s'o încep pe pielea ta, pentrucă nici mâncare, nici băutură, n'o să mai capeţi dela mine în aste zece zile.

Philem. Dacă vrei să-mi vorbeşti numai de bine despre el, voie ai sa vorbeşti: o vorbă de rău să mai spui şi pe Castor de n'am să te bat.

Philol. (aparte). Pe Polux, dacă i-aş fi sacrificat prea măritului Juppiter banii, pe cari i-am plătit pentru răscumpărarea ei şi tot n'aş fi făcut o mai dreaptă şi mai bună întrebuinţare. Vezi-o cum mă iubeşte din toată inima. Oh, ce om straşnic mai sunt! Am dat libertatea unui patron, care să mă apere!

Sc. Văd bine că ceilalţi nu preţuesc nimic în ochii tăi, faţă de Philolaches. Deaceea, ca să nu mănânc bătaie pentru el, am să fiu mai bine de aceeaş părere cu tine, numai dacă eşti bine încredinţată că şi el te va iubi pentru vecie.

Philem. [2]) Da-mi oglinda şi cutia cu podoabe, repede, Scapha,

1) Aceste urări de rău la adresa părinţilor, e lucru obişnuit în comedia veche. Ele ne arată gradul de descompunere, în care căzuse lumea grecească. — 2) Se schimbă metrul în *trochaici septenarii.*

www.digibuc.ro

să mă găsească gătită, când va veni aci Philolaches, dragostea mea.

Sc. Femeia, care se dispreţueşte pe sine şi tinereţea ei, dă fuga la oglindă. Ce nevoie ai de oglinda, când tu eşti o oglinda mai mult decât o oglinda?

Philol. (aparte). Pentru aşà vorbă, că niciodată n'ai vorbit tu, Scapha, aşà de frumos, o să dau astázi cevà bani pentru zile negre [1] — ţie însa Philematium a mea.

Philem. Ia, vezi, parul depe cap este el destul de bine rânduit, aşàcum trebuie, la locul lui?

Sc. Când tu eşti aşàcum trebuie şi părul să-l crezi că-ţi este la fel, cum trebuie [2]).

Philol. (aparte). Vai, nu cred să fie o femeie mai afurisită ca asta! Acum, ticaloasa, îi face toate pe voie, mai adineaori i-se încontra la toate [3]).

Philem. Dá-mi albu.

Sc. La ce nevoie de el?

Philem. Să-mi dau pe obraz.

Sc. De-i aşà, dece nu ceri şi negreală spre a înalbi fildeşul?

Philol. (aparte). Minunatá vorba: negreală şi fildeş. Bravo! Bravo ţie, Scapha!

Philem. De-i aşà, atunci dá-mi roşul [4]).

Sc. Nu ţi-l dau. Tu eşti femeie deşteaptă. Vrei să strici cu o noua pictură o cadrá aşà de minunata? La vârsta ta nu trebuie s'atingi cu mâna niciun fel de boia, nici albă, nici chiar albul de Melin, ori vreo altá boia la fel.

Philem. Atunci, ia oglinda deaci.

Philol. (aparte). Vai, nefericitul de mine! A sărutat oglinda! Cât aş fi dat sa fi avut o piatra, cu care să-i sparg capul oglinzii!

Sc. Ţine prosopul şi şterge-ţi mâinile [5]).

Philem. Dece, rogu-te?

---

1) *aliquid peculi. Peculium* erau economiile sclavilor.

2) *commode, commoda, commodum.* — 3) *adsentatrix..... advorsatrix.*

4) *purpurisum.* Detalii preţioase cu privire la găteala unei curtezane.

5) *exterge tibi manus.*

www.digibuc.ro

Sc. Ai ţinut oglinda în mână şi mă tem, să nu-ţi miroase mâinile a argint: Şi să nu bănuească Philolaches că ai primit cumvà argintì[1]) dela un altul.

Philol. (aparte). Nu-mi amintesc să fi văzut o altă codoaşe mai îndràcita! Ce minunat, ce isteţ, îi veni în minte povestea cu oglinda!

Philem. Dar cu pomezi, nici cu astea nu vrei să mă împomădez?

Sc. Şi asta şi mai puţin!

Philem. Dece?

Sc. Pentrucă, pe Castor, o femeie miroase frumos, când nu miroase a nimic. De pildă, babele noastre, cari se tot ung cu pomezi, doar doar de-ar întineri, babele ştirbe, care-şi acoperă cusururile trupului, cu farduri şi când naduşeala se amestecă la o laltă cu boielele, dau un miros, la fel cu mirosul, pe care-l scoate bucàtarul, când amestecă sozurile.

Philol. (aparte). Cu câtà pricepere le ştie ea pe toate! Nici că se poate femeie mai învăţată ca ea. Ce spune ea, este adevărat: Şi apoi cei mai mulţi dintre voi o pricepeţi, cari aveţi peacasá, drept nevastă, vreo babă bàtrână, càreia v'aţi vândut pentru zestrea ei[2]).

Philem. Aide acum, priveşte-mi bijuteriile şi haina. Mă prind ele îndestul, Scapha?

Sc. De asta nu-i treaba mea să mă'ngrijesc.

Philem. Dar atunci, cine, rogu-te.

Sc. Sa-ţi spun: Philolaches. El să nu-ţi cumpere nimic altcevà, decât ce crede el că ţi-ar fi pe gust. Cu aur şi purpură un îndràgostit îşi poate cumpàra graţiile unei curtezane. La ce bun ca ea singură să facă să stralucească în ochli lui, ceeace el nu vrea pentru sine? Purpura e fácută s'ascundá vârsta, iar bijuteriile urîţenia femeii. O femeie frumoasă va fi frumoasă goală, decât îmbrăcată în purpură: Şi-apoi, degeaba

1) *argentum.* Joc de cuvinte. Oglinzile erau din metal şlefuit, de argint în cazul de faţă.—2) In *Poenulus* (v. 210—410) avem o scenă la fel, în care tânărul îndrăgostit şi sclavul său fac reflecţii aparte, drept răspuns la vorbele curtezanei şi ale sclavei sale.

www.digibuc.ro

va fi ea bine împodobită, dacă are apucături rele. Relele deprinderi întină mai rău ca mocirla o podoabă frumoasă. Femeia frumoasă din fire e destulă podoabă [1]).

Philol. (aparte). Imi stăpânesc cam demult mâna [2]). (arătându-li-se). Ce-mi tot faceţi aci?

Philem. Mă 'mpodobesc pentru tine, să-ţi plac.

Philol. Eşti destul de 'mpodobită. (către Scapha). Mergi înăuntru şi ia cu tine şi podoabele astea. Iar tu, dragostea mea, iubita mea Philematium, am mare plăcere să beau cu tine.

Philem. Şi eu cu tine, pe Polux, că, ce-ţi place ţie, aceea îmi place şi mie, dragostea mea.

Philol. Ei, vorba asta a ta nu-i plătită nici cu douăzeci mine.

Philem. Dă încoa zece mine, dragostea mea: Vorba asta vreau să ţi-o vând bine platită.

Philol. Cele zece mine socoteşte-le că le şi ai; ia, fă o mică socoteală: Am dat treizeci mine pentru răscumpărarea ta.

Philem. Dece-mi faci aceste mustrări?

Philol. Eu, să-ţi fac ţie mustrări? Dar mai degrabă aş dori să mi-le fac mie. De mult n'am mai folosit eu nişte bani cu mai multă chibzueală.

Philem. La fel şi eu, niciodată n'am putut să-mi folosesc mai bine dragostea, decând iubindu-te pe tine.

Philol. De-i aşà, socoteala ni-e bine făcută şi-o socotim încheiată între noi: Tu mă iubeşti, eu te iubesc; şi unul şi altul credem că dreptatea ni-e de partea fiecăruia. Cei cari se bucură de noi, s'or bucura şi ei deapururi de fericirea lor; cine ne pismuesc, să n'aibă nimeni ce să le pismuească din fericirea lor.

Philem. Aide-acum, aşează-te la masă. Copile, dă apă pentru mâini, aşează-ne aci masa. Vezi, unde sunt zarurile [3]). Vrei parfumuri?

Philol. La ce nevoie? N'am eu lângă mine parfumul meu

1) Scena aceasta, oricât de interesantă ar fi, devine plicticoasă prin lungimea ei. In comedia veche, de multeori vorbăria şi pildele înlocuesc acţiunea. – 2) şi nu le salut. — Pentrucă salutul se dedea cu mâna întinsă.

3) *Tali.* Obiceiul erà ca la masă să se joace cu zaruri.

www.digibuc.ro

de mirt? Dar, prietenul meu [1]) să fie oare acela, care păşeşte
încoa cu iubita sa? El este, Callidamates, vine cu prietena sa
De minune! ochişorul meu, iata ni s'aduna ostaşii: cer să ia
parte la prada.

Callidamates. Delphivm. Philolaches.

Philemativm.

Ca. [2]). Să-mi vii la vreme 'n cale [3])
Aici la Philolaches.
M'auzi, ca doar-i pentru tine
Porunca ce ţi-o dau.
De-acolo unde-am fost, în grabă
Am şters-o chiar pe uşe-afara:
Aşà mi-se sdrobise masa
Şi convorbirea toata.
Şi-acuma vin la Philolaches,
Să 'ntind aici beţia [4]),
Ne va primi la el, îl ştiu,
Hasliu şi bun la fire!
la vezi, ce mutra-ţi par să am,
Sunt eu băut, ma-micule [5])?
De. Aşà, în halul asta,
Mi-ai fost în totdeauna!
Ca. Te pup de vrei, ori tu pe mine.
De. De-ţi e de-aşà aminte, fie.
Ca. Ce dulce-mi eşti, ţine-ma dragá.
De. la seama c'o sa cazi, ia stai.
Ca. O-o-ochişorul meu, tu mi-eşti [6])!
Eu mi-s baiatul tau, tu mierişoara mea!

1) *meu' sodalis.* — 2) al doilea *canticum,* dela v. 313-347.
3) *Aduorsum ueuire.* E vorba de robii, numiţi *adversatores,* cari veniau de-şi luau stàpânii, luminându-le calea cu torţe aprinse.
4) *Comissatum ibo. Comissatio* erà beţia organisată, care avea loc după màsa, în aceeaş casà, sau aiurea, cum e cazul de faţă.
5) *mamma-madere. Madeo* = sunt muiat de vin, băut.
6) *ocellu's meus* (p. *ocellus es meus).*

www.digibuc.ro

De. Sileşte-te, de poţi, în stradă să nu cazi,
Pân'a putea ajunge la patul dela masă.
Ca. Mă lasă, mă lasă sa cad!
De. Te las. *Ca.* Dar şi, ce-am acù în mână.
De. De cazi, chiar n'o sa cazi tu singur
Cădea-vom împreună.
Ca. Ne va culege-atunci vreunul pe noi căzuţi pe jos.
De. E beat. *Ca.* Sunt beat îmi zici ma-micule [1])?
De. Da-mi mâna. Nu vreau sa-mi cazi în strada.
Ca. Ei, iat-o. *De.* Să mergem împreuna.
Ca. Să merg şi unde? *De.* Au, nu ştii?
Ca. Acuma ştiu, îmi-adusei-aminte: La bautura acasă.
De. Ce spui e chiar-aşà. *Ca.* Imi-amintii-acum.
Philol. Nu-i bine, draga mea, sa ies la aştia 'n caie?
Cà dintre toţi ai mei, e doar cel mai iubit.
Ma'napoiez îndată. *Philem.* Acest „îndata"-i veşnicie.
Ca. E cinevà aci? *Philol.* Da, este. *Ca.* Ei, Philolaches,
Tu-mi eşti cel mai prieten, îţi spun un bun-sosit!
Philol. Sa te iubeasca zeii, ia şezi, Callidamates.
Deunde-mi vii? *Ca.* Deund' se îmbata-omu.
Philem. Dece nu-mi stai şi tu, Delphium?
la daţi şi ei cevà sa bea. *Ca.* Eu am sa dorm-acum.
Philol. Ce faci nu-i lucru nou, cevà nemaifacut.
De. Ce-o sá ma fac cu el pe urma? *Philem.* li lasa'n pace, draga mea.
Copile-aide 'n grabă şi fá 'nconjurul mesei,
Din cupa [2]) varsă vinul, începe-o cu Delphium.

ACTVL AL II-lea.

Tranio. Philolaches. Callidamates. Delphivm. Philemativm. Pver.

Tr. [3]). Juppiter cel prea marit şi-a pus în gând, cu toate

1) *mamma.* — 2) *cantharum. Cantharus,* cupă mare, cu toarte, din care se turna vinul în pahare, la masà. — 3) Recitativ, v. 348-407 *(trochaici septenarii).*

www.digibuc.ro

puterile şi cu tot dinadinsul, să ne piardă pe mine şi pe Philolaches, tânărul nostru stăpân! Nădejdea ni s'a spulberat; mântuirea de nicăeri nu-mi vine. Nici zeul mântuirii n'ar mai putea să ne mai mântue, chiar de-ar dori-o: Aşà-i de mare muntele de nenorocire şi 'ntristare, pe care-l zării eu acuma în port: Stăpânul a venit din străinătate, s'a isprăvit cu Tranio!

E printre voi vreunul, care ar dori să facă rost de cevà parale, care să se'nvoească a fi spânzurat astăzi în locul meu? Unde-mi sunt acei bărbaţii, cari pot îndura durerea şi greutatea lanţurilor ferecate [1]), sau acei cari, pentru trei nummus [2]), merg la asalt şi s'aleg cu corpul străpuns de zece împunsături de suliţi? Eu i-aş da un talent aceluia, care s'ar sui celdântâi pe cruce, însă cu învoiala aceea să i-se ţintuească de douăori picioarele, de douăori braţele. Şi când isprava va fi făcută, poată să vină, să-şi ceară plata, bani peşin.

Dar eu, nu sunt un nenorocit, de n'alerg într'un suflet [3]) acasă?

Philol. Au sosit, au sosit târguelile! Iată, ne vine Tranio din port.

Tr. Philolaches!

Philol. Ce este?

Tr. Şi eu şi tu —

Philol. Ce, şi eu şi tu?

Tr. Ne-a bătut fericea!

Philol. Ce fel?

Tr. A sosit tată-tău.

Philol. Ce-mi auzii eu?

Tr. Suntem pierduţi. A venit tată-tău, îţi spun.

Philol. Unde e, rogu-te?

Tr. Unde e? Acì.

Philol. Cine ţi-a spus-o? Cine l-a văzut?

Tr. Chiar eu cu ochii mei.

Philol. Vai de mine? Ce mă fac eu?

---

1) *plagipatidae, ferritribaces.* — 2) Probabil solda pe zi a unui soldat mercenar. Un *nummus* = 0,25 centime, sau 1 şi 94 = o didrachma grecească — 3) *curro curriculo.*

www.digibuc.ro

Tr. Şi mă mai întrebi ce faci, nenorocitule? Stai tolănit la masă.

Philol. Şi văzutu-l-ai chiar tu?

Tr. Chiar eu, îţi spun.

Philol. Sigur?

Tr. Sigur, îţi spun.

Philol. Sunt mort, dacă ce spui e adevărat!

Tr. Ce mi-ar fi să mint?

Philol. Ce mă fac eu acum?

Tr. Porunceşte să se ridice deacì toate astea. Cine doarme acì?

Philol. Callidamates. Sgâlţâe-l, Delphium.

De. Callidamates; Callidamates, trezeşte-te.

Ca. Sunt treaz. Dă-mi să beau.

De. Trezeşte-te. Tatăl lui Philolaches a sosit din străinătate.

Ca. Să fie sănătos, tată-său!

Philol. El sănătos şi eu mort, mort deabine.

Ca. Să mori de douăori[1])? Cum se poate asta?

Philol. Pe Polux, rogu-te, scoală-te. A venit tata.

Ca. A venit tată-tău? Spune-i să plece dinnou. Ce nevoie avea el să vină chiar acì?

Philol. Ce să mă fac? Tata, când o să sosească, mă va găsi aci beat, ca un nenorocit, iar casa plină de oaspeţi şi muiereturi. E proastă socoteală ca la urmă să te horărăşti să-ţi sapi puţul, tocmai atunci, când setea ţi-a secat gâtlejul. La fel şi cu mine, mă 'ntreb tocmai acum, la sosirea tatii, ce-am să mă fac.

Tr. Iată-l şi p'ăsta! Işi lăsă capul pe masă şi s'aşternù pe dormit! Trezeşte-l.

Philol. Trezeşte-te odată! Tata, îţi spun, va fi acù acì.

Ca. Ce spui tu; tata? Dă-mi pantofii să pun mâna pe armă. Pe Polux, chiar că am să-l omor pe tata.

Philol. Nu strici totul.

De. Taci, te rog.

---

1) Joc de cuvinte. Philol. spusese: *disperii (dis † perii)* şi Callidam. înţelesese *bis † perii (bis* = de douăori).

www.digibuc.ro

Philol. Ridicaţi-l repede pe mâini şi fuga cu el înăuntru.

Ca. Pe Hercle, de n'am să fac din voi oală de noapte [1]), de nu-mi daţi oala.

Philol. M'am nenorocit!

Tr. Nu-ţi pierde firea: O să găsesc eu vreun leac minunat şi pentru teama asta a ta.

Philol. S'a isprăvit cu mine!

Tr. Ai să taci? Am să scornesc eu cevà pentru liniştea ta. Iţi e destul, dacă-o să fac pe tată-tău, ca, la sosirea lui aici, nu numai să nu intre în casă, dar chiar să fugă departe de ea? Voi plecaţi acum deaci înăuntru şi ridicaţi repede astea deaci.

Philol. Şi eu unde-am să stau?

Tr. Unde crezi că-ţi và fi mai bine: cu ea, cu asta a ta, să-mi stai.

De. Ce-ar fi, dacă la urma urmei noi am pleca deaci?

Tr. Nu aşà departe, Delphium. De pildă, înăuntru, puteţi să beţi în voie, nu mai puţin, din pricina întâmplării ăştia.

Philol. Vai de mine! Cam ce-o să iasà din vorbele astea ale tale pline de făgădueli, mă trec năduşelile de frică!

Tr. Nu poţi să te linişteşti odată şi să faci ce spun eu?

Philol. Pot.

Tr. Mai întâi şi 'ntâi, Philematium, du-te înăuntru şi tu Delphium, la fel.

De. La poruncă-ţi suntem ascultătoare; amândouă.

Tr. Aşà să ne-ajute acel prea mărit Juppiter! Acuma, fii cu luare-aminte, de ce vreau eu să te 'ngrijeşti. Mai întâi de toate fă ca uşile să fie închise; înăuntru să iei seama ca nimeni să nu scoată o vorbă măcar [2]).

Philol. Mă voiu îngriji.

Tr. Caşicum în casă n'ar locui nicio suflare de om.

Philol. Bine.

Tr. Şi nici să răspundă carevà, când bătrânul va bate la aste uşi.

Philol. Pe urmă?

1) *matula.* — 2) *muttire.*

www.digibuc.ro

Tr. Porunceşte să mi-se aducă dinăuntru cheia caselor astea [1]). Vreau să închid uşa, deaici, pe dinafară.

Philol. In paza ta má pun pe mine şi nădejdea mea toată, Tranio. —

Tr. Puţin îmi pasă mie, cine-i mai de omenie, patronul, ori clientul!

Omul [2]), căruia nu-i zace în suflet nici pic de îndrăsneală, fie el cum o fi, cât de bun, ori cât de rău, ce uşor se poate porni spre greşeli! Un lucru însă trebuie văzut şi asta-i însuşirea omului plin de 'nţelepciune, ca atunci când ţi-ai croit greşit un drum şi l-ai dus prosteşte, să ai tăria să se petreacă totul în linişte şi fără multe neplăceri, să nu te vezi nevoit a-ţi fi silă de viaţă.

Aşà am să fac şi eu. Neorânduelile, pe cari le-am făcut aci, să se poată scurge în linişte, să se potolească, sá nu avem cevà neplăceri.

Dar, ce-mi cauţi afară, Spaerio? Vai, vai! Frumos îmi mai păzeşti porunca.

Pv. Mi-a poruncit [3]) să te rog foarte mult să 'ndepărtezi, cum ei şti, prin frică pe tată-său, sá nu vină înăuntru la el.

Tr. Ba chiar să-i duci răspunsul ăsta: C'am să-l fac chiar, să nu îndrăsnească măcar să-şi arunce privirea spre casă, să fugă, acoperindu-şi capul, cuprins de frică mare.

Dă-mi cheia şi şterge-o repede deaci, în casă şi 'nchide uşa. Şi eu am s'o încui deaici, pe dinafară. Acum să poftească. Am să-i joc astăzi, aci, unchiaşului, de faţă cu el, nişte jocuri [4]), de cari n'o să aibă norocul să i-se joace la îngropăciune.

Să mă dau încoa, mai la oparte de uşe, deaici am să trag

---

1) *Clauem Laconicam.* Cheie, cu care se încuià uşa pe dinafară. Pe dinnăuntru deregulă se încuià cu zăvoarele *(pessuli.* V. *Aulularia* 105, *Curculio.* 146). P. această chestiune, v. Marquart. op. cit. I. 269-279.

2) Recitativul se schimbă în *diverbium (iambi senarii)*, care ţine dela v. 409-689. — 3) Scenă de umplutură, pentru a da timp necesar lui Theopropides să vină. — 4) *ludos faciam. Ludus* — joc. *Ludos facere* — a-i juca cuiva festa. *Ludos mortua fore.* Alusie la jocurile publice, cari aveau loc în cinstirea morţii unui personagiu de seamă. — Joc de cuvinte şi ironie.

www.digibuc.ro

dela distanţă cu ochiu, deunde am să-i arunc unchiaşului boala în spinare, decum va sosi.

Theopropides. Tranio.

Th. Mare recunoştiinţă îţi port, Neptunus, că te milostivişi să-mi dai însfârşit drumul, cu viaţă, din împărăţia ta. Insă, deazi încolo s'o ştii că, de am să mai ating undele tale cu piciorul numai, fără supărare, îmi poţi face ce vruseşi să-mi faci acum.

Departe, departe de mine, Neptunus, deazi înainte! Tot ce-am avut de încredinţat, ţi-am încredinţat.

Tr. (aparte). Pe Polux, mare prostie, Neptunus, să pierzi un aşà minunat prilej!

Th. După trei ani mă reîntorc şi eu spre casă, din Aegyptus; şi cred că vin dorit de ai mei.

Tr. (aparte). Pe Polux, mult mai aşteptat ar fi putut veni acela, care ne-ar fi vestit moartea ta!

Th. Dar ce-mi văd? Uşa încuiată ziua [1])! Ia, să bat. Ei, e cinevà aci? Deschide carevà uşa?

Tr. Cine cutează să vină aşà de aproape de casa noastră?

Th. Dar ăsta-i chiar Tranio, robul meu.

Tr. O, Theopropides, stăpâne, bun sosit! Mă bucur că ai venit sănătos! Fost-ai sănătos întruna?

Th. Intruna, precum mă vezi.

Tr. Cu atât mai bine.

Th. Dar voi, sunteţi în toate minţile?

Tr. Dece?

Th. Aşà. Pentrucă vă plimbaţi pe dinaintea casei. In casă nicio suflare de om, care s'o păzească; şi nici să deschidă carevà, ori să răspundă cel puţin. Tot bătând cu picioarele, mai mai să sparg uşile.

Tr. Cum? Şi te-ai atins tu de uşile astea?

Th. Cum să nu m'ating? Nu-ţi spusei că mai mai să le sfărîm.

1) Uşa deobiceiu sta neîncuiată în timpul zilei, fiind păzită de un portar (*ianitor: Menaechmi*, v. 673), Un caz la fel în *Stichus*, v. 308.

www.digibuc.ro

Tr. Le-ai atins?
Th. Le-am atins, îţi spun şi am bătut în ele.
Tr. Vai!
Th. Ce este?
Tr. Pe Hercle, rău ai făcut.
Th. Ce vorbă mai e şi asta?
Tr. N'am cuvinte să spun ce faptă urîtă şi rea ai săvârşit.
Th. Ce este?
Tr. Fugi, te rog, îndepărtează-te delângă casă. Fugi încoa, fugi mai lângă mine. Te-ai atins, tu, de uşe?
Th. Cum aş fi putut să bat, dacă nu m' atingeam?
Tr. Pe Hercle, ai omorît —
Th. Pe cine?
Tr. Pe toţi ai tăi.
Th. Toţi zeii şi zeiţele pentru prevestirea asta a ta să facă —
Tr. Mă tem că n'ai să te poţi tămădui pe tine şi pe ai tăi.
Th. Dece? Sau, ce lucru nou ai să-mi mai vesteşti?
Tr. Vai, porunceşte ăstora să stea departea deacolo.
Th. (către robii, cari îl însoţiau). Indepărtaţi-vă.
Tr. Să nu v' atingeţi de casă. Atingeţi şi voi pământul [1]).
Th. Rogu-te, pe Hercle, ci ca vorbeşte-odată.
Tr. Pentrucă sunt şapte luni, decând prin casa asta n'a mai călcat picior de om, decând am părăsit-o noi.
Th. Vorbeşte, dece asta?
Tr. Ia, să privim în juru-ne, să nu fie vreunul, care să ne prindă vorba.
Th. Nu-i ţipenie de om.
Tr. Mai uită-te încăodată.
Th. Nu-i nimeni. Acuma spune.
Tr. S'a săvârşit un groasnic omor.
Th. Ce este? Nu înţeleg.
Tr. Un omor, îţi spun, s'a săvârşit odinioară, foarte de-demult, deşi nu aşà dedemult [2]).
Th. Foarte de demult?

1) In semn de închinăciune. — 2) *antiquom et uetus.*

www.digibuc.ro

Tr. Dar, pe care noi l-am descoperit abiă acum.

Ph. Ce omor e ăsta? Şi cine l-a săvârşit? Spune-mi.

Tr. O gasdă şi-a omorît oaspetele, aflat la strâmtoare. Omul acela al tău, care ţi-a vândut casele astea, aşà cred eu.

Th. L-a omorît?

Tr. L-a jefuit de bani pe oaspete şi peurmă l-a vârît sub pământ, acì, în casă.

Th. Şi deunde bănuiţi voi că s'ar fi săvârşit nelegiuirea asta?

Tr. Sa-ţi spun. Ascultă. Odată, fiul tău [1]) luând masa în oraş, dupàce s'a înapoiat acasă, dela masă, ne-am dus cu toţii la culcare şi-am adormit. Intâmplarea făcù să uit lampa nestinsă [2]) şi deodată acela prinse a striga cât îl luà gura.

Th. Cine? Au, fii-meu?

Tr. St! Taci, ascultă numai. Ziceà c'a venit la el, în somn, mortul acela.

Th. Chiar în somn?

Tr. Da. Dar ascultă numai. Ziceà că mortul acela i-a vorbit în felul ăsta. —

Th. In somn?

Tr. Mare minune să-i fi vorbit unui om pe trezie, când acela fusese omorît acum şeasezeci ani! Eşti uneori de o prostie fenomenală * * * * „Sunt străin de dincolo de mare; sunt oaspetele Diapontius. Locuesc acì, această locuinţă mi-a fost mie ursită să-mi fie, pentrucă Orcus n'a binevoit să mă primească ca locuitor al împărăţiei sale [3]), ca unul care fusesem lipsit de viaţă mainainte de vreme. Am fost înşelat în buna mea credinţă [4]): Gasda m'a omorît aici şi m'a îngropat, ca neoamenii [5]), în ascuns, în casa asta, nelegiuitul, lacom de banii mei. Tu, să pleci acum deaci. Casele acestea sunt nelegiuite şi şederea în ele ceva necurat".

1) *tuo' gnatus.* — 2) *lucernam exstinguere. Lucerna* erà un fel de candelă funerară. — 3) *me Accheruntem recipere.* — 4) *per fidem deceptus sum.* — 5) *insepultum.* Neîngropat după toate regulile datinei.

www.digibuc.ro

D'apoi grozăviile, ce s'au mai petrecut? Un an întreg d'abia ți le-aș putea povesti!

Th. St, St!

Tr. Rogu-te, pe Hercle, ce s'a întâmplat?

Th. A scârțâit ușa.

Tr. A bătul ala deacolo!

Th. Nici picătură de sânge numai am în mine! Morții au venit, să mă ia de viu pe cealaltă lume.

Tr. (aparte). M'am dus! Ăștia din casă vor să-mi strice acum toată născocirea. Tare mi-e frică să nu mă prindă bătrânul cu minciuna.

Th. Ce tot vorbești așà singur cu tine?

Tr. Indepărteazà-te de uşe Fugi, te rog, pe Hercle!

Th. Unde să fug? Fugi şi tu.

Tr. Mie nu-mi e frică, eu am încheiat pace cu morții.

Intvs. [1]) Ei, Tranio!

Tr. (la cei dinnăuntru). De-ai avea minte, nu m'ai mai striga pe nume. (tare). Nu eu sunt cel cu vina, că nu eu am bătut în uşile astea.

* * * * Rogu-te, o să pleci dela uşe?

* * * * * * Ce te-a apucat, Tranio?

Cui spui vorbele astea?

Tr. Au, rogu-te, tu mă strigaseşi pe nume? Așà să-mi ajute zeii, de n'am crezut că mortul acela mă strigă, fiindcă aş fi bătut la uşe [2]). Şi tu încă mai stai aci şi n'asculți de cele ce-ți spun eu?

Th. Ce vrei să fac?

Tr. Să nu te mai uiți înapoi, fugi şi acoperă-ți capul [3]).

Th. Dece nu fugi şi tu?

Tr. Eu am legat prietenie cu morții.

Th. Înțeleg. Dar atunci, mai adineaori? Dece te apucase așà de rău frica?

---

1) Dinnăuntru. Erà Philolaches, care devenise nerăbdător.

2) Povestea aceasta cu stafia trebuie să fi făcut o impresie adâncă asupra unui public superti[ti]os, cum erà poporul roman.

3) *operi caput.* In semn de mare închinăciune. V. *Curculio,* v. 389.

www.digibuc.ro

Tr. Nu te 'ngriji de mine, îţi spun, că de mine îmi port eu de grije. Tu, aşàcum o începuşi, fugi, cât poţi de mult şi chiamă-ţi într'ajutor pe Hercules.

Th. Hercules, te chem într'ajutor — (fuge).

Tr. Şi eu — ţie astăzi să-ţi dea, bătrânule, o mare nenorocire. O, zei nemuritori, nu mă lăsaţi, vă rog! Ce nelegiuire mai făcui şi eu pe ziua de astăzi!

ACTVL AL III-lea.

Danista. Tranio. Theopropides.

Da. Mai păcătos an de dat bani cu camătă nici că am mai putut vedea ca anul, ce se'ntâmplă să fie. De dimineaţă şi până 'n noapte îmi petrec vremea în for şi nu-i chip să 'mprumut la nimeni nicio lăscae măcar.

Tr. (aparte). Pe Polux, acum chiar că m'am fript rău de tot, pentru vecie! Iată cămătarul, care a dat * * [1]) cu cari a fost răscumpărată iubita * * * * Suntem daţi de gol, dacă n'o iau eu înainte, să nu afle bătrânul. Să-i ies în cale.

Dar, ce-o mai fi, de bătrânul se înapoiază aşà grăbit spre casă? Mă tem să nu-i fi sunat cevà pela ureche cu privire la cele povestite. Să mă duc spre el şi să-i vorbesc. Vai, cât mă tem, nenorocitul de mine! Nimic nu-i mai de plâns ca omul, care se ştie cu cugetul neîmpăcat, aşà precum mă ştiu eu. La urma urmei, orice ar fi, am să-i dau înainte cu încurcătura: Aşà cere împrejurarea. (tare). Deunde vii?

Th. Mă găsii cu acela, dela care am cumpărat casa.

Tr. Nucumvà te dăduşi în vorbă despre cele ce-ţi spusei eu?

Th. I-am spus totul, pe Hercle!

Tr. (aparte). Vai, nenorocitul de mine! Mă tem ca toată bunătatea de înşelătorie să nu se fi dus pe gârlă!

Th. Ce-mi tot bolboroseşti de unul singur!

Tr. Chiar nimic. Dar, ia spune-mi: Şi spusu-i-ai, rogu-te?

Th. I-am spus, îţi spun, toate în şir.

---

1) *argentum faenore* (Cammerarius): banii cu împrumut.

www.digibuc.ro

Tr. Şi ţi-a mărturisit şi el despre oaspete?

Th. Ba, chiar tăgăduieşte.

Tr. Tăgăduieşte? * * * * * când.

Tr. Ia, gândeşte-te: * * * *

Th. * Astfel nu ţi-aş spune eu, dacă mi s'ar fi mărturisit el? Acum, ce părere ai că trebuie să facem?

Tr. Ce părere am eu? Pe Hercle, ia-ţi un judecător, să vă judece, dar, vezi, s'alegi pe unul, care să mă creadă pe mine şi-o să-l dai gata dintr'o înghiţitură, cum înghite vulpea para [1]).

Da. Dar, iată-l pe Tranio, robul lui Philolaches, cel care nu-mi plăteşte nici dobânda, nici din capete [2]).

Th. Unde mi-te duci?

Tr. Nu mă duc nicăeri. (aparte). Sunt un nenorocit, un nelegiuit, venit pe lume sub nişte zei duşmănoşi. Asta are să vină spre mine de faţă cu bătrânul. Cu adevărat chiar că sunt un nenorocit! Din amândouă părţile mi-se încurcă iţele. Să-i iau eu însă înainte.

Da. Vine el spre mine: Sunt scăpat. Am nădejde de bani.

Tr. E vesel; degeaba însă. Misargyrides [3]), îţi spun multă salutare.

Da. Şi ţie la fel. Ce e cu banii mei?

Tr. Pleacă deaci, boule! Abiă venişi şi mă şi săgetaşi la inimă!

Da. Omul ăstă nu-i sănătos la cap!

Tr. Omul ăsta-i aiurit, de tot!

Da. Glumele astea, dă-le mai bine la o parte.

Tr. Spune atunci, ce pofteşti?

Da. Unde este Philolaches?

Tr. Nici că se putea să-mi vii mai la timp potrivit în cale-mi, decum îmi venişi acum.

Da. Ce este?

Tr. Dă-te încoa.

Da. Dece nu mi-se plăteşte dobânda?

---

1) *pirum uolpes.* — 2) *sortem argenti.*

3) *Misargyrides:* Neiubitorul de arginţi. In ironie.

www.digibuc.ro

Tr. Te ştiu că eşti cu vocea tare: Nu sbiera aşà.

Da. Ba, chiar c'am sà sbier, pe Hercle.

Tr. Ah, fa-mi placerea.

Da. Ce placere vrei sá-ţi fac?

Tr. Sa te duci acasă deaici, rogu-te.

Da. Să mà duc?

Tr. Şi sa-mi vii cam pela nămiază.

Da. Aşàdar, o să mi-se dea dobânda? 580

Tr. O sa ţi-se dea: Acuma, pleacă.

Da. Dece aş mai lua eu drumul din nou încoa, să mă ostenesc degeaba, sau sa-mi pierd vremea? Ce-ar fi, dacă aş sta eu mai bine aici pânala amiaza?

Tr. Mai bine du-te acasa, ţi-o spun serios, pe Hercle, du-te tu numai * * * dobânda * *

Da. Dece nu-mi platiţi dobânda? Ce va sa zica asta? 585

Tr. Ei, pe Hercle, fireşte că tu — mai bine însa, du-te, asculta-ma pe mine.

Da. Pe Hercle, chiar c'am să-i strig numele.

Tr. Bravo, de minune! Acum, cá strigi, sa ştii că ţi-ai şi câştigat bani!

Da. Imi cer ce e al meu. Destul m'aţi tot purtat cu vorba, în felul asta, atâta amar de vreme. Daca nu va sunt pe plac, daţi-mi îndàrăt bani şi voiu pleca, Cu o vorbá ca asta şi v'aţi 590 scăpat de orice supărare [1]).

Tr. Primeşte-ţi suma împrumutată [2]).

Da. Ba dobânda, asta o vreau eu mai întâi.

Tr. Ce spui, scârbosul scârboşilor? Imi venişi să mi-te spargi aici? Mulţumeşte-te cu ce ai în mâna [3]). Nu-ţi da, nu-ţi datoreaza?

Da. Nu-mi datorează?

Tr. Nici cât un vârf de cuţit [4]), n'o să-ţi iei. Au, nu te temi 595 c'o să fugă afará din oraş, din pricina dobinzilor tale, dacă suma împrumutata nu vrei sá i-o primeşti?

---

1) *responsiones.* — 2) *sortem accipe.* — 3) *agas quod in manumst.*
4) *nec frit quidem.*

www.digibuc.ro

Da. Dar eu nu cer capitalul: Dobânda aceea, asta să mi-se dea mai întâi.

Tr. Plicticos să nu-mi fii. N'ai să iei, fă ce pofteşti. Numai tu eşti, poate, care dai bani cu împrumut!

Da Daţi-mi dobânda, plătiţi-mi dobânda. O să-mi daţi îndată dobânda? O sa mi-se dea dobânda?

Tr. Dobânda în sus, dobânda în jos! Asta chiar că nu mai ştie alta poveste decât dobânda lui! Cara-te deaci! Nici c'am putut vedea vreodata animal mai scârbos ca tine!

Da. Pe Polux, sa nu-ţi închipui c'o sa ma 'nspaimânţi acum cu astfel de vorbe.

Th. Afacerea asta începe sá ma neliniştească [1]: că, deşi e dela distanţa, dar ma arde rau! (tare). Ce dobânda e aia, rogu-te, pe care o cere ala?

Tr. (către cămătar). Tata-său, iata-l c'a sosit din străinătate, mai acum. El o sa-ţi plătească şi dobânda şi capitalul. Nu ne'ncurca [2] treburile cu cererile tale. Crezi ca n'o sa te plătească?

Da. Dacá mi-se dá, n'am sà zic nu.

Th. Ascultá.

Tr. Ce vrei?

Th. Cine-i ala deacolo? Ce cere el? Dece-mi tot pomeneşte de baiatul meu Philolaches şi ce atâta galagie faţa de tine? Ce-i datoreaza lui?

Tr. Te rog, pe Hercle, pregateşte-te sá-i arunci în gura dobitocului astuia nişte bani.

Th. Sa ma pregatesc — ?

Tr. Pregateşte-te sa-l isbeşti cu banii peste gură.

Da. Astfel de isbituri de argint le sufar uşor de tot!

Th. Despre ce argint e vorba?

Tr. Este — Philolaches îi datorează astuia un nimica tot.

Th. Şi cât e de nimic nimicul asta?

---

1) *calidum hoc est. Calidus* — cald, fierbinte, dar şi = şiret, viclean; lucru ce neliniştește. Joc de cuvinte. — 2) *inconciliare.* Cu acest înţeles şi în *Persa.* v. 834.

www.digibuc.ro

Tr. Cam — patruzeci mine. Să nu-ţi închipui că suma este prea mare.

Da. Un nimica tot, fireşte.

Tr. Il auzi? Nu-i el, rogu-te, pe Hercle, arătarea adevăratului cămătar, lifta cea mai spurcată de oameni?

Th. Nu de asta mă îngrijesc eu, cine este el, ce fel este, sau deunde este: Lucrul ăsta vreau să mi-l spui, asta doresc s'o ştiu: Aud chiar şi de o dobândă la aceşti bani?

Tr. Ii datorează peste tot patruzeci şi patru mine. Spune-i că-i dai, să se ducă deaci.

Th. Eu, să-i spun că-i dau?

Tr. Spune-i.

Th. Eu?

Tr. Chiar tu. Spune-i odată, ascultă-mă. Făgădueşte-i, aide, îţi spun: te sfătuesc eu.

Th. Răspunde-mi: Ce-a făcut cu banii ăştia?

Tr. Nu sunt bani pierduţi.

Th. De-i aşà, plătiţi-i voi, dacă nu sunt bani pierduţi.

Tr. Fii-tău a cumpărat o casă.

Th. O casă?

Tr. O casă.

Th. Bravo, Philolaches, cum îmi mai calci pe urmele tatălui tău [1]): ai şi început să te-arunci în afaceri! Spui, tu, o casă?

Tr. O casă, îţi spun. Da, ştii ce casă?

Th. Deunde vrei să ştiu.

Tr. Vai!

Th. Ce este?

Tr. Nu mă 'ntreba.

Th. Şi dece?

Tr. Spilcuită, ca o oglindă [2]), de-o albeaţă strălucită.

Th. Pe Hercle, bine a făcut. Dar, cu cât a plătit-o?

Tr. Cu atâţi talanţi din cei mari, cât mine şi tine. Insă, drept arvună, a dat aceste patruzeci mine. Le-a împrumutat

1) *patrissat*, dela πατριάξω. — 2) *speculoclaras. (speculum + clarus).*

www.digibuc.ro

dela ăsta, ca să le dea aceluia. Ai priceput acum? Pentrucă, dupăce casele noastre ajunseră astfel, cum ţi-o spusei, numai decât şi el a cumpărat alte case [1]).

Th. Pe Hercle, bună socoteală.

Da. Ei, a cam venit vremea de amiaz.

Tr. Plăteşte-l, te rog, să nu ne mai omoare cu duhoarea lui împuţită. Îi datorează patruzeci şi patru mine, capital şi dobândă.

Da. Chiar atâta e, nu cer nimic mai mult.

Tr. Pe Hercle, zău, de n'aş vrea s'o văd şi p'asta, că-mi ceri un ban mai mult.

Th. Tinere, cu mine ai deacum socoteala.

Da. Atunci, să-i cer dela tine?

Th. Să-mi vii mâine, să-i ceri.

Da. Mă duc: Mi-e deajuns, dacă am să-mi iau mâine banii.

Tr. (aparte). Toţi zeii şi zeiţele să-l nefericească! Intr'atâta mi-a încurcat socotelile, cum e mai rău. Pe Polux, nu-i soiu de oameni mai scârboşi, nici mai lipsiţi [2]) de cinste, ca neamul ăsta cămătăresc [3]).

Th. Şi'n ce parte a oraşului a cumpărat fii-meu casele astea?

Tr. Acuma chiar că m'am dus pe copcă!

Th. Ai să-mi spui ce te întreb?

Tr. Am să-ţi spun. Umblu însă să-mi aduc aminte numele proprietarului.

Th. Aide, aduţi-l atunci aminte.

Tr. (aparte). Ce să mă fac acum, decât că dela vecinul ăsta dealături [4]) * * să spun că fii-său ar fi cumpărat casele? Am auzit şi eu, pe Hercle, că minciuna pe negândite e cea mai nimerită. Orice te 'nvaţă zeii, se cade s'o spui şi tu.

Th. Ei, aşădar? Ţi l-ai amintit acum?

Tr. Trăsni-l-ar zeii — pe tine însă mai degrabă — dela vecinul ăsta dealături a cumpărat fii-tău casele astea [5]).

---

1) Scornitura e ingenioasă, nepreväzută, nepregătită de mainainte, aşàcum e obiceiu (compară de pildă *Miles Gloriosus*).

2) *nec minu'*. — 3) *danisticum*, dela δανειστικός.

4) *in uicinum... eas emisse.* — 5) *de uicino emit.*

www.digibuc.ro

Th. Serios ?

Tr. Dacă ţi-i aminte să-i întorci banii înapoi, atunci e lucru serios, dacă n'ai acest gând, atunci cumpărătura nu-i serioasă.

Th. N'au prea fost alese la bună poziţie.

Tr. Ba, la cea mai bună.

Th. Pe Hercle, doresc să le cercetez şi eu casele astea. Să batem la uşe. Cheamă pe cinevà încoa, afară, Tranio.

Tr. (aparte). Iată-mă, chiar că m'am dus pe copcă ! Acum nu mai ştiu ce să mai spun. Valurile ma isbesc iarăş din nou de aceeaş stâncă de piatră.

Th. Ei, acum ?

Tr. (aparte). Pe Hercle, de ştiu eu ce am să mă fac ! Sunt strâns rau cu uşa.

Th. Cheamă repede pe cinevà afară şi roagă-l să ne călăuzească prin casă.

Tr. Ei, dar aici sunt şi femei : Să vedem mai întâi, dacă ele vor, sau nu.

Th. Ce spui e drept şi adevărat. Du-te de ia înţelegere şi roagă-le. In răstimpul ăsta, eu am să te-aştept aici afară, pânăce te înapoiezi.

Tr. (aparte). Zeii şi zeiţele, cu toţii, să te piardă cu totul, batrânule ! Că prea rău îmi încurci în toate chipurile socotelile mele !

Bravo ! La timp iată-l şi pe stăpânul casei, pe Simo, că-mi iese încoa afară ! Am să má dau aci, laoparte, până am să-mi chem în minte sfatul senatului meu. Şi la urmă am să-i ies în cale, când am să găsesc ce trebuie să fac.

Simo. Tranio. Theopropides.

Si. [1]). Cât ţinù anu, nu mă simţii mai bine acasă şi nici să mă fi înveselit mai mult mâncarea ! Imi dete nevasta un prânz grozav de bun ! Şi-acum mă pofteşte să merg la culcare : nici gând de aşăceva. Nu-mi fù bănueala zadarnică, pe-

1) Al treilea canticum. vers. 690-747.

www.digibuc.ro

datăce văzui că mi-se dă o masă mai bună ca deobiceiu: Voiă mătuşa să m'atragă spre culcuş. Nu-i bun somnul după masă [1]). Dă-l încolo! Mă strecorai şi eu, pe nesimţite, afară din casă. Mătuşa, ştiu, c'a dat boala în ea, în casă.

Tr. (aparte). In seara asta are să-i fie bine de tot unchiaşului: Pentrucă şi cina şi culcarea, o să-i fie cu noduri!

Si. De stau, să mă gândesc mai mult în sufletul meu: Nu are parte de un somn ca lumea cel care are o nevastă cu zestre şi pedeasupra mai e şi bătrână: Pentru asemenea oameni, a merge la culcare, e boală curată; deaceea şi eu acum m'am hotărît să mă duc deaci mai bine în for, decât să merg la culcare, în casă.

Pe Polux, nu ştiu ce fel sunt ale voastre [2]), a mea o ştiu prea bine, câtu-i de arţăgoasă cu mine şi cât are să-mi mai fie şi mai mult decum a fost, după întâmplarea asta.

Tr. (aparte). Plecarea asta a ta deacasă, unchiaşule, o să ţi-se întoarcă pe dos [3]) şi vina n'ai s'o dai pe seama zeilor; pentrucă tu însuţi, pe drept şi după toate legile, o să dai tot tu singur vina pe tine.

Acuma e momentul să mă duc spre el, să-i vorbesc. Il am la mână! Am găsit cu ce să-l păcălesc pe unchiaş, înşelătoria, prin care să pot alunga departe de mine durerea. Să m'apropiiu. Zeii să te aibă în cea mai bună a lor pază, Simo.

Si. Să fii sănătos, Tranio.

Tr. Cu sănătatea cum stai?

Si. Nu mă plâng. Ce faci?

Tr. Ţin mâna unui om de prea multă omenie.

Si. Că mă lauzi, te porţi ca un prieten.

Tr. O meriţi.

Si. Fireşte. Insă eu, pe Hercle, nu ţin mâna unui rob de ispravă.

Th. Ei, puşlamao, vino înapoi, la mine.

Tr. Acum am să fiu, acolo.

Si. Ei, acum? Pecând?

1) *non bonust somnu' de prandio.* — 2) Către public.
3) *abitus tuo' tibi fecerit male.*

www.digibuc.ro

Tr. Ce este?
Si. Ce se cam obişnueşte să se petreacă aci, înăuntru.
Tr. Ce vrei să spui?
Si. Ştii tu cam ce vreau să spun. Bine faceţi.
* * * urmezi pilda altora.
Viaţa câtu-i de scurtă, ia gândeşte-te.
Tr. Ce? Ei,
abiă acum pricepui că vrei să spui despre isprăvile noastre deaci.
Si. Pe Hercle, plăcut vă duceţi viaţa, aşàcum se şi cade, cu vin şi cu mâncare, cu peşte ales, voi ştiţi cum să trăiţi.
Tr. Aşà chiar că ne fù viaţa de pânăacì: Deacù însă toate aceste bunătăţi ne-au sburat, Simo.
Si. Ce fel?
Tr. Aşà ne-am prăpădit cu toţii, Simo.
Si. Ce spui? Când până astăzi v'au mers toate din plin?
Tr. C'a fost aşà, cum zici, nu spun altfel. Fireşte c'am dus o viaţă pe cinste, aşàcum ne-a fost voia.
Dar astăzi, Simo, aşà ne-a părăsit vântul corabia —
Si. Ce este? Ce fel?
Tr. Cum-i mai rău.
Si. O corabie, care fusese adusă la loc sigur, pe uscat!
Tr. Vai!
Si. Ce este?
Tr. M'am omorît, nefericit de mine!
Si. Ce fel?
Tr. Pentrucă a venit o altă corabie, care umblă să ne spargă învelişul corăbiei noastre.
Si. Iţi vreau binele, aşàcum ţi-l vrei şi tu, Tranio. Dar, despre ce e vorba?
Tr. Să-ţi spun. Stăpânu-a venit din străinătate [1]).
Si. Atunci * * îţi sună a bine, mai întâi încătuşarea în fiare [2]), apoi spânzurătoarea pe cruce.
Tr. Pe-ai tăi genunchi, te rog, să nu-i sufli unchiaşului nicio vorbă.
Si. Dela mine n'o să afle; teamă să n'ai.

1) *eru' peregre uenit.* — 2) *ind' ferriterium.*

www.digibuc.ro

Tr. Patroane, te salut.

Si. N'am nevoie de aşà clienţi, de teapa ta [1]).

Tr. Acum, pentruce m'a mânat încoa, la tine, stăpânul —

Si. Mai întâi răspunde-mi la ce te 'ntreb eu: Despre isprăvile astea ale voastre a mirosit el cevà bătrânul?

Tr. Câtuş de puţin.

Si. Certatu-şi-a el cumvà pe fii-său?

Tr. Aşà-i de senin la suflet, cum e ziua cea senină. Aşàdar, m'a trimis, să te rog, cu rugă mare, să-i îngadui să-ţi cerceteze casele astea ale tale.

Si. Nu le am de vânzare.

Tr. Ştiu prea bine lucrul ăsta. Insă, bătrânul vrea să-şi facă şi el în casele sale un gynaeceum [2]), băi, un loc de preumblare şi portice [3]).

Si. Ce, a căpiat, se vede?

Tr. Să-ţi spun dece. Umblá să-şi însoare pe fii-său şi asta cât de curând şi pentru aceea vrea să-şi facă un gynaeceum din nou. Că, spunea el, nu ştiu ce arhitect i-ar fi lăudat casele astea, ca pe-o clădire, nespus de bine construita [4]). Şi deaceea vrea şi el să-şi ia din ele un model, afară numai dacă tu nu vrei. Şi asta, cu atât mai mult vrea el să şi-le aibă drept model, cu cât i s'a spus şi lui ca te bucuri de o umbră plăcută, în timpul verii, pe arşiţa soarelui şi asta toată ziua.

Si. Aş, deunde, pe Polux! Când umbra e pretutindeni, aici, la noi, soarele dogore de dimineaţă şi până 'n seară: Ne pândeşte la uşe ca un adevărat cămătar şi nu-i chip să pot avea şi eu parte de cevà umbrá aici la mine, decât poate în fundul puţului, să fie aşàceva.

Tr. Ce? E poate vreuna a unei Sarsine, dacă Umbră nu ai [5]).

---

1) Aci sfârşeşte *canticum*. Deacum se schimbà metrul (în *iambi senarii)*, pentruca şi sentimentele erau altele. Se potoliserà şi acum se venia la lucruri mai serioase. Urmează partea rostită *(diverbium)*, dela v. 747—782. — 2) *gynaeceum*. Partea din casa grecească, în care erau odăile rezervate femeilor. — 3) Detaliu preţios cu privire la locuinţă.

4) *insanum bene*.— 5) *si Umbram non habes*. Joc de cuvinte. *Umbra* = umbrá, dar şi Umbria, patria lui Plautus. *Sarsina* — oraş în Umbria; iar *Sarsinatis* = locuitor (în cazul de faţă: femeie) din Sarsina.

www.digibuc.ro

Si. Plicticos să nu-mi fii. E aşà, precum îţi spun eu.

Tr. Dar totuş vrea să le vadă.

Si. Să le vadă, dacă aşà i-e lui plăcerea. Va găsi cevà, care să-i fie pe plac, n'are decât să-şi facă şi el la fel.

Tr. Să mă duc, să-l [1]) chem încoa?

Si. Du-te şi cheamă-l.

Tr. Se spune că Alexandru Cel Mare şi Agathocles [2]) au 775
săvârşit amândoi minunăţii mari: Ce va fi de mine, cel de al treilea, care singur înfăptuesc aşà neperitoare lucruri mari! Asta poartă disagii măgarului, la fel cum îi poartă şi celălalt unchiaş. Mi-am făurit o meserie nouă şi care nu-i rea: De pildă, catârgii au măgari cu disagii pe ei, iar eu mi-am oamenii cu disagii pe ei. Ăştia duc mult la povară: Oricât i-ai încărca, ei o duc.

Acum [3]), nu ştiu, să-l chem? Mă duc spre el.
Ei, Theopropides!

Th. Ei, cine mă strigă?

Tr. Robul [4]) cel mai de credinţă stăpânului.

Th. Deunde-mi vii?

Tr. Pentruce m'ai mânat, ţi-aduc ruga 'mplinită.

Th. Dece mi-ai zăbovit atâta, rogu-te, acolo?

Tr. Bătrânul nu avea timp de aşàceva; l-am adăstat şi eu.

Th. Aceeaş boală din trecut, să-mi fii încet la treabă.

Tr. Ei, de-ai vrea, te-ai gândi la vorba asta: A 780
sufla şi a sorbi totdeodată, nu-i treabă aşà uşoară [5]).
Nu putui să fiu în acelaş timp şi aici şi acolo.

Th. Şi acum?

Tr. Vezi-o, cercetează-o, cum ai plăcere.

Th. Aide, mergi, condu-mă.

---

1) *homimem.*—2) *Agathocles.* Agathocles, tiran al Syracuzei (361-289 a. Cr.). Rezultă deaci că el era mort la data reprezentării originalului grec. Deci piesa grecească n'a putut fi reprezentată decât după anul 289. — 3) Sentimentele se schimbă. Tranio devine un altul. Urmează un nou canticum, al 4-lea, până la v. 802, în *Bacchici tetrametri.*

4) *ero seruo' fidus.*— 5) *simul flare sorberetque hau factu facilest.*

www.digibuc.ro

Tr. Au, te 'ntârziiu eu?
Th. Cât despre mine, te urmez deaproape.
Tr. Chiar bătrânul, iată-l, te aşteapta la intrare. Dar, ce posomorîtă mutră mai are, că şi-a vândut casele!
Th. Şi cam ce vrea, la urma urmei?
Tr. Se roagă să 'nduplec pe Philolaches, să i-se dea casa îndărăt.
Th. Nu sunt de acelaş gând. Fiecare cu norocul său, la sămănat. De ne-ar fi fost vânzarea rea, nouă nu ne-ar fi îngăduit să-i dăm îndărăt casele. Ce bruma de câştig avem, se cade să-l ţinem pentru noi. Omul nu trebuie să fie prea larg la inimă *
Tr. Pe Hercle, mă 'ntârzii * Urmează-mă îndată.
Th. Bine.

Imi dau silinţa asta.

Tr. Bătrânul, iată-l colo. Ei, ţi-am adus omul.

Si. [1]). Mă bucur, Theopropides, c'ai venit sănătos de prin străinătate.

Th. Zeii să te aibă în sfânta lor pază!

Si. Mi s'a spus că vrei să cercetezi casele astea.

Th. Numai de nu-ţi a fi peste mână [2]).

Si. Ba, mi-e chiar la îndemână [2]). Du-te înăuntru şi vezi-le.

Th. Dar femeile —

Si. N 'ai să te 'ngrijeşti de nicio femeie. Preumblă-te prin toată casa, după plăcere, caşi la tine.

Th. „caşi la tine“?

Tr. Ah, fireşte-te să-i mai arunci acum, la supărare, precum că ţi-a vândut casele! Nu-l vezi pe unchiaş ce posomorît e la faţă?

Th. Il văd.

Tr. Prinurmare, să nu te vadă că-i rîzi în faţă, ori ţi-ar face cumvà plăcere; să nu aduci vorba că le-ai cumpărat.

---

1) Aci, încetează *canticum*, care se transformă în recitativ, în metru *trochaici septenarii*, până la v. 857.

2) *incommodum.... commodum.* Joc de cuvinte.

www.digibuc.ro

Th. Pricep. Şi sfatuirea ţi-o găsesc la locul ei, cum te găsesc şi pe tine om de inimă. (către Simo). Aşadar.

Si. Poţi să intri înauntru şi cercetează casa pe îndelete, după plăcere.

Th. Văd că te porţi bine şi cu îngăduinţă.

Si. Pe Polux, vreau să-ţi împlinesc voia. Vrei poate pe cinevă, să te călăuzească?

Th. Fugi deacolo cu călăuza asta [1]), nu-mi place. Oricum ar fi, mai bine să mă rătăcesc singur prin casă, decât să mă ducă altul de mână [2]).

Tr. Vezi vestibulul ăsta dela intrare şi locul de preumblare [3]), cum le găseşti?

Th. Pe Polux, luminoase, pe cinste.

Tr. Aide, priveşte stâlpii, ce fel sunt, câtă trăinicie, câtă grosime!

Th. Nu-mi amintesc să fi văzut stâlpi mari frumoşi.

Si. Pe Polux, cu frumoase parale i-am fost cumpărat şi eu odinioară.

Tr. Il auzi? „i-am fost", zice el? Abiă de-şi mai poate astâmpăra lacrimile, sé pare.

Th. Cu cât i-ai fost cumpărat?

Si. Am dat trei mine pentru amândoi, în afară de adusul lor.

Th. Pe Hercle, dar sunt mult mai prejos, decum îi crezui eu la prima ochire.

Tr. Dece?

Th. Pentrucă, pe Polux, pe câteşi doi îi macină cării, chiar dela inima [4]).

Tr. Se vede c'au fost tăiaţi ne la vremea lor, ăsta li-e boala. Dar şi aşă şi acum încă sunt destul de buni [5]), dacă s'ar acoperi cu smoală; lucrătura lor însă nu pare să fie opera

---

1) *perductorem.* — 2) *perductet. Perducto* — a duce pe cinevă de mână, a-l călăuzi, deunde: *perductor* = călăuzitor, călăuza. Deaci a derivat alt înţeles: A duce pe cinevă de nas, a-l înşelă, ademeni. (V. şi v. 846). Joc de cuvinte. — 3) *ambulacrum.* Probabil peristilul, cu coloanele şi grădina interioară, cari se zăriau în fund.

4) *ambo ab infumo tarmes secat.* — 5) *sati' boni.*

www.digibuc.ro

vreunui barbar, mâncător de terciu [1]). Vezi-le încheetura uşilor.

Th. O văd.

Tr. Priveşte cu ce măestrie îşi dorm somnul.

Th. Dorm? 830

Tr. Asta „cum se îmbină una cu alta", vrusei să spun. Ai înţeles acum?

Th. Orice lucru, cu cât îl privesc mai mult, cu atât îmi place şi mai mult [2]).

Tr. Vezi tu pictura aceea, în care o cioară îşi bate joc de doi vulturi?

Th. Pe Polux, n'o văd.

Tr. Dar eu o vad. De pildă, între cei doi vulturi stă cioara; ea plescăe cu ciocul pe cei doi vulturi, unul câte unul. Rogu-te, ia priveşte încoa, la mine, să poţi vedea cioara. O vezi acum? 835

Th. Zău, de văd eu vreo cioară acolo [3]).

Tr. Atunci, dacă nu vrei să vezi cioara, uită-te într'acolo spre voi, că poate ai să poţi vedea vulturii.

Th. Ca să sfârşim vorba, nu văd aci nicio pasăre jugrăvită.

Tr. Aide, s'o lăsăm încurcată, îţi cred: Vârsta îţi împiedecă vederea. 840

Th. Toate, pe cât le pot şi eu vedea, îmi plac cu toate la nebunie, fireşte.

Si. Insfârşit, merită osteneala să păşim mai departe [4]).

Th. Pe Polux, bine ne 'ndemni.

Si. Ei, copile [5]), călăuzeşte-l prin casă şi prin odăi. Te-aş călăuzi [6]) chiar eu, de n'aş avem treabă în for.

---

1) *pultiphagus barbarus. Pultiphagus,* mâncător de *puls* = un fel de terciu, amestecătură de făină, legume şi bob, cu care se hrăniau Romanii mainainte de a fi cunoscut pâinea; şi în urmă mâncarea săracului. Deci: mâncarea naţională, ca mamaliga la ţăranul nostru. Prin *barbarus*, Plautus înţelege pe Romani. (V. *Asinaria*, v. 11, prologus).

2) *magi' contemplo, tanto magi' placet.*

3) Pentruca, în definit, nu erà nicio pictură. Erà o scornitură a lui Tranio, ca să-şi bată joc de el. Aluziile se înţeleg uşor.

4) *latiu'*. Aceasta plimbare prin casă străind, în credinţa că e a ta, e cât se poate de amusantă şi creează situaţii cu adevărat comice.

5) *Puer*, rob tânăr, din casă. — 6) *ductarem. Ducto:* a călăuzi, dar

www.digibuc.ro

Th. Dă-o încolo de călăuză; nu-mi trebuie aşàceva. Orice ar fi, mai bine să mă rătăcesc singur prin casă, decât să mă ducă un altul de nas.

Si. Prin casă, am spus.

Th. Aşàdar, pot merge şi fără călăuză.

Si. Cum vrei.

Th. Atunci, să intru înăuntru.

Tr. Stăi, să văd, nucumvà câinele [1]) —

Th. Du-te atunci şi vezi.

Tr. Pst! Pleacă, câine! Pst! Ai să pleci, potaie? O să te duci deaci, să te spânzuri? Şi încă-mi mai stai? St! pleacă deaci!

Si. Nu-i nicio primejdie. Aide * e aşà de blândă, ca o mieluşea. Poţi să intrii înăuntru fără fricà. Eu mă duc deaci în for.

Th. Bine faci. Umblă sănàtos! Tranio, deşi nu-i de temut, aide, vezi să ia mai bine căţeaua asta dela uşe.

Tr. Ia uităte-te la ea, cât de blândă îmi stă acioată. Afara numai dacă nu vrei să pari plicticos şi fricos.

Th. Iată, îţi fac pe voie. Vino aşàdar după mine, înăuntru.

Tr. Eu unul, n'am să mă îndepartez de urma paşilor tăi.

ACTVL AL IV-lea.

Phaniscvs [2]).

Robii, cari nici prin gând nu se ştiu vinovaţi cu nimic şi totuş se tem de pedeapsă,
aceia sunt spre folos stăpânilor.

Pecând aceia, cari nu se tem de nimic, când s'au făcut vinovaţi de pedeapsă,

---

şi: a duce pe cinevà de nas, a fi tras pe sfoară. Theopropides îl ia în acest al doilea înţeles, deaceea îi raspunde cu verbul: *perducto (quam perductet quispiam)*, care aci are acest înţeles. Joc de cuvinte.

1) E vorba de câinele păzitor al casei, care sta la intrare. Deaci şi inscripţia dela intrare: *cave canem.*

2) Al cincilea canticum şi cel din urmă (v. 858-903.) în metri foarte variaţi. Scenă de umplutură, menită a împlini o pauză de act. (V. *Miles Glor.* V. 824.) şi a da timp lui Theopropides, să viziteze casa vecinului.

www.digibuc.ro

aleargă la lucruri necugetate:
Se gândesc la fugă, fug; dar şi ei, dacă sunt prinşi, s'aleg cu bătaia, în loc de bani albi pentru zile negre * * *.
Deaceea şi eu, în mintea mea * * * mă feresc,
decât a-mi încărca spatele de rele.
Cum mi-a fost până aci, se cade să-mi fie şi deacum încolo spatele ferit şi neatins de loviturile biciului. Dacă am să-i pot porunci, o să-mi am un bun înveliş şi când pe alţii s'or abate nenorocirea, pe mine n'are să mă plouă.
Stăpânul aşà este, cum vor robii să fie.
Buni sunt, e şi el bun; necinstiţi, e şi el rău.
Depildă, acum, în casa noastră, avem atâţia prea stricaţi, risipitori al banului strâns cu trudă, cu spatele
numai răni.
De li-se spune să vină în calea stăpânului:
„Nu merg, nu-mi mai bate capul [1])!
Ştiu eu dece te zoreşti: Te mână gândul într'alt loc. Pe Hercle, ţi-e acum aminte să mergi, aiurea, să paşti iarbă, catârule"! Pentru zelul meu, cu aşà vorbe mă alesei la urmă. Ieşii afară. Şi din atâţia robi, numai eu singur alerg în calea stăpânului. A doua zi dimineaţă, când stăpânul va afla-o, mâine o să-i pedepsească cu lovituri de piele de bou.
Şi la urma urmei, la ce m'aş îngriji eu mai mult de spatele lor decât de al meu! Ei au să fie cei cu urmele de biciu pe spate [2]), mai mult decât aş fi eu lovit cu fringhia.

Pinacivm. Phaniscvs.

Pi. Stăi, mi-te-opreşte-acolo,
Ei, Phaniscus!
O să mi-te uiţi încoa?
Pha. Plicticos chiar să nu-mi fii.
Pi. Vezi, maimuţa, cum se umflă!

1) *molestu' ne sis.* — 2) *bucaedae* (dela *bos* + *caedo*). *Bucaeda*, sclav biciuit cu biciul făcut din piele de bou.
3) Idei cam la fel le are şi un alt rob, în *Aulularia* (v. 590-605).

www.digibuc.ro

Ai să stai, sau nu, acolo,
Parasit neruşinat?
Pha. Parasit? *Pi.* De vrei s'o ştii: Orişiunde poţi fi dus
c'o bucăţică de pâine.
Pha. Aşà mi-s şi-mi place mie. Grija mea dece mi-o porţi?
Pi. Fiindcă te-a'ndragit stăpânu, mi-ai ajuns nesuferit.
Pha. Ochii, zău, chiar că mă dor! *Pi.* Dece? *Pha.* Fumul
nu-l pot suferi.
Pi. Tacă-ţi floanca, meştere, fabricant de bani de plumb.
Pha. N'ai să poţi să mă sileşti, vorbe-urîte ca să-ţi spun.
Doar mă ştie el stăpânu. *Pi.* Işi cunoaşte el salteaua [1]).
Pha. Dacă-ai fi pe nebăute [2]), n'ai spune la măgării.
Pi. Eu să-ţi fac ţie pe voie, iar tu mie chiar deloc?
Ticălosule, mai bine, ai şi tu să luàm stăpânul [3]).
Pha. Zău, pe Hercle, chiar te rog, să mă ierţi cu vorbe
d'astea.
Pi. Iată, c'am să-ţi fac pe voie şi-am să bat acum la uşe.
Ei, e cinevà aci, care să-şi apere uşa
De ocara, ce li-o fac? Imi deschide carevà?
Niciun om, debunăseamă, să-mi iasă încoa-
afară!
Altfel, cum li-e şi firea, cu toţi, oameni de nimic.
Deaceea şi mai mult, am să-mi fiu cu ochii 'n patru [4]),
Să nu vină-afará vreunu, să mă mângâe-urît.

Pheopropides. Tranio.

Tr. (ieşind din casa vecină [5]). Ei, cum ţi-a părut cumpărătura?
Th. Foarte, foarte încântat!
Tr. Par ele sa fi fost cumpărate prea scump?
Th. Pe Polux, pe cât ştiu, nicăeri nu mi s'a 'ntâmplat să
văd case cumpărate mai pe nimic, ca àstea!
Tr. Şi-ţi plac, ai?

---

1) *suam culcituram.* Compară, *Persa*, v. 280-295. – 2) *si sobriu' sis.*
3) *ito aduorsus.* Callidamates, care spusese să vină să-l ia (v. 313).
4) *eo magi' canto est opu' ne.* — 5) Acum metrul se schimbă. *Canticum* e înlocuit cu recitativ *(trochaici septenarii)*, v. 904—992.

www.digibuc.ro

Th. Mă mai întrebi dacă îmi plac? Ba, pe Hercle, chiar că-mi plac.

Tr. Dar odăile femeilor? Dar porticele?

Th. Nespus de bune. Nici prin clădirile publice nu cred să fie vreunele mai mari ca acestea.

Tr. Pentrucă eu însumi şi cu Philolaches am măsurat toate porticele deprin clădirile publice.

Th. Şi ce-a ieşit?

Tr. Că dintre toate acestea sunt cu mult cele mai lungi.

Th. O, zei nemuritori, frumoasă lovitură! Pe Hercle, de mi-ar da acum pe ele şase talanţi din cei mari, bani peşin şi încă nu i-aş primi în ruptu capului.

Tr. Pe Hercle, chiar de ţi-ar fi ţie aminte să-i primeşti şi eu tot nu te-aş lăsa în ruptu capului.

Th. Cu târgul ăsta, ne-am întrebuinţat bine banii noştri.

Tr. Mărturiseşte-o cinstit că totul s'a făcut cu sfatul şi din îndemnul meu. Eu l-am îndemnat să ia cu împrumut banii dela cămătar, pe cari i-am dat acestuia, drept arvună.

Th. Ai mântuit întreaga corabie [1]). Aşădar îi mai datorăm ăstuia optzeci mine [2]).

Tr. Niciun ban mai mult.

Th. Astăzi o să-şi şi primească baniii.

Tr. Chiar aşà şi trebuie, să n'aibă el ce spune [3]). Sau, numără-mi-i mie, ca eu apoi să-i număr aceluia.

Th. Numai să nu m'aleg cu vreo înşelătorie, dacă ţi i-aş încredinţa ţie.

Tr. Să am eu atâta minte [4]) să te înşel, în chipul ăsta, cu vorba, ori cu fapta?

Th. D'apoi şi eu să n'am minte [4]) să nu mă ştiu păzi de tine, să nu-ţi încredinţez nimic?

Tr. Pentrucă, decând robesc la tine [5]), înşelatu-te-am eu vreodată cu cevà?

---

1) *seruauisti omnem ratem:* Ai dus corabia la mal, ai mântuit încărcătura. Deaci: ai făcut o bună afacere. — 2) In total 120 mine, o mînă = 97 fcs. Deci: 11640 fcs. — 3) *ne qua caussa supsiet.* — 4) *ausim... ausim.* (dela *audeo)*, joc de cuvinte. — 5) *postquam tuo' sum.*

www.digibuc.ro

Th. D'apoi şi eu m'am tot ferit întruna: mulţumită zeilor şi priceperii mele! Dacă mă pot păzi de tine ceşice, asta-i destulă înţelepciune [1]).

Tr. Zic şi eu la fel cu tine.

Th. Acuma, du-te la ţară; spune-i lui fii-meu c'am sosit.

Tr. Am să fac, precum îmi spui.

Th. Spune-i să vină degrabă către oraş, cu tine împreună.

Tr. Bine.

Acum, o să mă 'nfurişez prin dos la cheflii noştrii, să le spun cât de liniştite stau lucrurile şi ce fel am putut îndepărta deaici pe unchiaş.

Phaniscvs. Theopropides. Pinacivm.

Pha. Aici, nici sgomotul conmesenilor, ca altădată, nu-l mai aud, cum nici flautistul cântând, sau vreo altă suflare de om.

Th. Ce-o mai fi şi asta? Ce mi-or fi căutând oamenii aceia la casa mea? Ce vor? Dece s'or fi uitând înăuntru?

Pha. Să încep iarăş sa bat la uşe [2]). Ei, deschide, ei, Tranio, o să deschizi odată?

Th. Ce comedie-o mai fi şi asta?

Pha. Deschizi odată? Venim în calea lui Callidamates.

Th. Ei, tinerilor, ce-mi lucraţi acolo? Dece sfărîmaţi uşile astea?

Pi. Ei, bătrânule, ce te amesteci, unde nu-ţi fierbe oala?

Th. Ce m'amestec eu?

Pi. Afară numai dacă n-ei fi vreun nou praefectus, care să te îngrijeşti de treburile altora, să cercetezi, să vezi, să auzi.

Th. Numai sunt casele astea [3]), unde staţi voi.

Pi. Ce spui? Ce, şi-a vândut Philolaches casele? Sau unchiaşul ăsta umblă să ne lege la gard?

Th. Spun adevărat. Dar voi, ce-mi învârtiţi peaci?

Pha. Să-ţi spun. Stăpânul nostru chefueşte aci.

Th. Stăpânul vostru chefueşte aci?

---

1) Bine înţeles, cum se ştie păzi şi în cazul de faţă!

2) In acest timp cei doi robi statuseră laoparte, liniştiţi, neobservaţi de bătrân. — 3) sub înţeles: *meae sunt*, ale mele.

www.digibuc.ro

Pha. Precum spun.

Th. Tinere, eşti tare posnaş!

Pi. Şi noi am venit să-l luăm.

Th. Pe cine?

Pi. Pe stăpânul nostru. Rogu-te, de câteori să ţi-se tot spună?

Th. Tinere, aici nu locueşte nimeni. Te văd doar că eşti copil cinstit.

Pha. Nu locueşte aci, în casele astea, tânărul Philolaches? 950

Th. A locuit, însă a părăsit casele astea, e multă vreme deatunci.

Pha. Bătrânul ăsta e ţignit rău de tot! Te 'nşeli amarnic, tăticule, pentrucă, dacă n'a părăsit casele, nici astăzi, nici ieri, atunci ştiu prea bine, că locueşte aici.

Th. Dar dacă sunt şase luni împlinite, decând nicio suflare de om numai locueşte aici.

Pi. Visezi.

Th. Eu? 955

Pi. Tu!

Th. Tu, plicticos să nu-mi fii! Dă-mi pace, să pot vorbi cu băiatu ăsta. Nimeni nu locueşte.

Pha. Ba bine că nu! Locueşte, pentrucă ieri, alalteri, a patra, a cincea, a şasea zi şi aşă mai departe, dupăce tată-său a plecat în străinătate, n'a fost chip să treacă nici trei zile, să nu se facă vreo beţie aici.

Th. Ce spui?

Pha. Nici trei zile n'a fost chip să treacă şi aci se mânca, se bea, se aduceau femei desfrânate, se tocmeau cântăreţe din liră, din flaut, se petrecea à la greca [1]).

Th. Cine făcea astea?

Pha. Philolaches.

Th. Care Philolaches?

Pha. Al cărui tată [2]) este Theopropides, pare-mi-se.

Th. Vai, m'am prăpădit, dacă ăsta spune aceste lucruri ca adevărate! Să urmez mai departe cu întrebările! (tare). Şi

1) *pergraecari.* — 2) *quoiu' patrem.*

www.digibuc.ro

spui tu că Philolaches ăsta al tău, oricine o fi el, obişnueşte să chefuească aci, cu stăpânul tău?

Pha. Aşà e, îţi spun.

Th. Copile, păcat de chipu-ţi, că 'ncolo eşti tare prost! Vezi, să nu te-i fi abătut cumvà pela vreo cârciumă [1]) şi acolo să fi băut cevà mai mult ca deobiceiu.

Pha. Dece?

Th. Spun asta, să nu fii nimerit din greşeală la vreo alta casă.

Pha. Ştiu unde trebuie să merg şi-mi cunosc locul, unde am venit. Philolaches aci locueşte, al cărui tată este Theopropides. Care, dupăce tată-său i-a plecat deaici, după negustorie, a liberat o flautistă.

Th. Aşàdar, Philolaches?

Pha. Da, pe Philematium.

Th. Cu cât?

Pha. Cu treizeci. —

Th. Talanţi?

Pha. μὰ τὸν Ἀπόλλω, mine!

Th. A liberat-o?

Pha. A liberat-o sănătos, cu treizeci mine [2]).

Th. Spui tu că Philolaches şi-a luat o amantă cu treizeci mine?

Pha. Spun.

Th. Şi că pe ea a mântuit-o din robie?

Pha. Spun.

Th. Şi çă, după plecarea tatălui său deaci, în ţări străine, s'a pus pe chefuri într'una, împreună cu stăpânul tău?

Pha. Spun.

Th. Dar? A cumpărat el casele acestea din vecinătate?

Pha. Nu spun.

Th. Şi c'a dat acestuia deaci chiar patruzeci mine, să-i fie drept arvună?

Pha. Nici asta nu spun.

1) *ad merendam. Merenda* erà mâncarea, care se luà după prânz, între orele 4—5. — 2) Treizeci mine = 2910 fcs.

www.digibuc.ro

Th. Vai! Mă nenoroceşti!

Pha. Ba, ăsta deaci şi-a nenorocit pe tată-său!

Th. Imi vesteşti lucruri adevărate!

Pha. Bine erà să fi fost neadevărate! Eşti poate vreun prieten de-al tatalui?

Th. Vai, pe Polux, îmi vorbeşti de tatăl aceluia, ca de un nenorocit!

Pha. Şi asta încă n'ar fi nimic, cele treizeci mine, pelângă multe alte cheltueli risipitoare, pe cari le face!

Th. Şi-a nenorocit părintele!

Pha. E aci un singur rob din cale-afară de nelegiuit, Tranio: Ăsta ar fi înstare să s'atingă şi de obolul sfânt al lui Hercules [1]). Pe Polux, mi-e mai mare milă de tată-sau, care, de-o afla toate astea, cum s'au petrecut, jăratecul [2]) o să-i ardă nenorocitului sărmana lui inimioară.

Th. Bine înţeles dacă toate astea sunt adevărate.

Pha. Ce-aş câştiga să spun minciuni [3])?

Pi. Ei, voi, deschide carevà uşa?

Pha. Dece mai baţi la uşile astea, când nu-i nimeni înăuntru? Pare-mi-se să se fi dus într'alta parte, să isprăvească cheful. Să mergem acum. —

Th. Tinere —

Pha. Şi să venim mai târziu, să-l căutăm. Vino încoa după mine.

Pi. Vin.

Th. Tinere, o şi plecaşi?

Pha. Pentru spatele tău, libertatea ţi-e drept haina de apărare; pentru mine, dacă n'am teamă de stăpân şi nu mă 'ngrijesc de el, nu am cu ce-mi acoperi spatele de lovituri.

Theopropides. Simo.

Th. [4]). Pe Hercle, m'am nefericit! Ce mai atâtea vorbe?

1) Lui Hercules i-se oferià a zecea parte din victime. V. *Bacchides*, 665; *Truculentus*, 561. — 2) *Corculum carbunculus amburet.*

3) *Quid merear quam ob rem mentiar?*

4) Diverbium *(iambi senarii)*. V. 993-1040.

www.digibuc.ro

Dupá câte mi-le auz'i, nu m'am fost călătorit numai până în Aegyptus, dar chiar până 'n deşerturile pustii, pânăla capătul pământului, m'am fost plimbat, aşà că nu mă ştiu, unde mai sunt acuma.

Adevărul am să mi-l aflu acum, că iată-l pe acela, dela care fii-meu a cumpărat casele. Ce faci?

Si. Păşesc din for spre casă.

Th. Ce noutaţi mai fură astăzi prin for?

Si. Chiar că fură.

Th. In sfârşit, ce?

Si. Văzui un mort ducându-l la groapă!

Th. Hâm!

Si. Asta-i vestea cea nouă. Văzui un mort, scoţându-l afară din casă. Se spunea că până mai adineaori fusesse în viaţă.

Th. Vai de capul tau!

Si. Imi umblii dupá veşti noi, ca unul care n'ai trăi pe lumea asta [1])!

Th. Pentrucă ieri picai şi eu deprin ale ţări străine.

Si. Am fost poftit în oraş, să nu te-aştepţi dar să te poftesc la mine, la masă [2]).

Th. Pe Polux, nici că m'am gândit!

Si. Mâine însă, de nu m'o pofti un altul mainainte, — eu, aş putea, depildă, lua masa la tine.

Th. Pe Polux şi la asta m'am gândit tot aşà de puţin! Insă, dacă nu prea eşti în treburi, dă-mi puţină ascultare.

Si. Foarte bucuros.

Th. Ai primit patruzeci mine dela Philolaches, s'o ştiu şi eu [3])?

Si. Nicio lăscaie, pecât ştiu.

Th. Dar, dela robul Tranio?

Si. Asta şi mai puţin.

Th. Pe care ţi le-a dat, drept arvună?

Si. Ce, visezi?

Th. Eu? Poate mai degrabă tu, care, în felul ăsta tăgăduind, nădăjdueşti să poţi strica târgul făcut.

1) *ut otiosus.* — 2) Aluzie ironică la obiceiul de a ospăta pe cel care venià dintr'o lungă călatorie. — 3) *quod sciam.*

www.digibuc.ro

Sl. Ce târg?

Th. Pe care fii-meu, în lipsa mea, l-a încheiat cu tine.

Sl. Cu mine, să fi încheiat el vreun târg, cât timp tu mi-ai fost plecat deaci? Ce târg şi 'n ce zi?

Th. Iţi datorez optzeci mine argint.

Sl. De bună seamă, mie unuia nu, pe Hercle! Insă, dacă mi-te ştii dator, dă-i încoa. Să-ţi ţii cuvântul dat, să nu umblii să-ţi iei cumvà vorba înapoi.

Th. Fireşte că n'am să tăgăduesc, precum că nu m'aş şti dator şi voiu plăti; dar, şi tu să nu tăgădueşti, precum c'ai primit cele patruzeci mine.

Sl. Rogu-te, pe Polux, priveşte-mă în ochi şi răspunde-mi: * * * * * mine argint.

* * * * *

Th. Să-ţi spun. * * * *

Sl. Aşà, dela mine a cumpărat el casele?

* * * * *

Sl. Spunea că umbli să-ţi însori băiatul şi deaceea vrei să-ţi zideşti şi tu la fel, la casele tale, spunea el.

Th. Am vrut eu să zidesc aci, la mine?

Sl. Aşà mi-a spus el mie.

Th. Vai de mine, m'am nenorocit cu totul! Nici glas numai am. Vecine, sunt prăpădit, s'a sfârşit cu mine!

Sl. Oare Tranio să fi făcut isprava asta?

Th. Ba, a făcut totul val vârtej. Şi-a bătut astăzi joc de mine, în chip ruşinos.

Sl. Ce spui?

Th. Lucrul e aşà, precum ţi-l spun eu: M'a batjocorit astăzi, să-mi ajungă-o viaţă întreagă [1]).

Acum te rog fierbinte, să nu mă laşi şi să-mi dai o mână de ajutor.

Sl. Ce vrei?

Th. Vino cu mine, rogu-te.

Sl. Fie!

1) *deludificatust me in perpetuom modum.*

www.digibuc.ro

Th. Şi 'mprumută-mi robi şi bice [1]).

Si. Ia-i.

Th. Cu prilejul ăsta, ţi-oiu povesti şi eu toate, în ce chip am fost bătaia lui de joc, pe ziua deazi.

ACTVL AL V-lea [2]).

Tranio. Theopropides.

Tr. Omul, care-a fi făr' de curaj la strâmtoare, nu plăteşte nici cât o coaje de nucă [3]); dar, la drept vorbind, în ce mă priveşte pe mine, eu n'aş şti să spun ce însemnează vorba asta că omul nu plăteşte nici cât o coaje de nucă.

Pentrucă, dupăce stăpânul mă mână la ţară, să-i aduc pe fii-său, mă strecurai într'acolo, în ascuns, printr'o străduţă dosnică, în grădina noastră, prin poarta grădinii, care dă în străduţă, o deschid şi pe acolo îmi scot afară întreage mea legiune şi pe bărbaţi şi pe femei. Dupăce îmi adusei din cetatea împresurată la loc sigur căprăria mea, iau hotărîrea să convoc senatul, adică pe beţivanii noştri. Abiă că-i strânsei laolaltă, că mă şi deteră afarà din senat.

Când mă văzui şi eu constrâns la singura mea chibzuire, fac şi eu ce pot, ce fac şi alţii, cei mai mulţi, cărora li s'au zăpăcit şi încurcat socotelile: Zoresc mai departe cu zăpăceala, să nu dau răgaz a-se limpezi lucrurile. Pentrucă îmi dau eu prea bine seama că nu-i chip să mai putem ţine neştiute de bătrân lucrurile astea.

* * * * * *

Să mă grăbesc, să-i iau înainte şi să 'ncheiu pace. Mă zăbovesc singur. Dar, ce să fie, de-a scârţâit uşa [4]) vecinului dealături? Asta e chiar stăpânul meu [5]). Vreau să-i sorb [6]) vorbirea.

Th. (către robi). Staţi acolo, în dosul uşii, ca, la ceadântâi

1) La fel, în *Epidicus*, bătrânul Periphanes cere ajutorul lui Apoecides, ca să pedepsească pe Epidicus. — 2) Intreg actul al cincelea e un recitativ, în *trochaici septenarii*. — 3) *nauci non erit.*

4) *fori' concrepuit.* — 5) *eru' meus.* — 6) *gustare sermonem uolo.*

www.digibuc.ro

chemare, să vă şi repeziţi afară şi repede să-i aruncaţi fia- 1060
rele de mână. Am să-mi aştept aci, înaintea casei, pe cel care-şi bătù joc de mine, să-mi sar şi eu astăzi frumos sufletul cu pielea lui, numai să am eu zile.

Tr. (aparte). Afacerea s'a dat pe faţă. Ei, Tranio, acum e acum, să te văd ce ai să faci!

Th. Cu pricepere şi iscusinţă să mă iau cu binişorul pelângă el, să-l pot prinde, când va veni aci. N'am să-i arăt aşà dintr'o dată cursa, am să-i arunc laţul, fără s'o simtă. 1070
M'oiu preface că habar n'am din toate astea.

Tr. (aparte). O, ticalos muritor! Un altul mai învăţat ca el nu se poate găsi în toată Athena! Imi va fi greu să-l pot juca astăzi pe degete; e tare ca piatra. Să mà duc spre el, să-l strig.

Th. Acum aş vrea să-mi iasă el în cale.

Tr. Dacă cu adevărat mă doreşti, pe Polux, iată-mă aci de faţă, în faţa ta [1]). 1075

Th. De minune! Tranio, ce veşti?

Tr. Ne vin ţărănoii dela ţară [2]). Philolaches va să pice şi el acum încoa.

Th. Pe Polux, îmi vii chiar la timp. Vecinul ăsta al nostru, pare-se, sà-mi fie un îndràsneţ şi un vıclean.

Tr. Dece?

Th. Pentrucă spune că nu vă recunoaşte —

Tr. Tăgăduеşte el?

Th. Şi nici că i-aţi fi dat vreodată vreo sumă de bani.

Tr. Fugi deacì! Iţi baţi joc de mine, nu cred să tăgădu- 1080
ească!

Th. Dece?

Tr. Ştiu eu, îţi vine ţie acum a glumi. Pentrucă acela nu poate tàgăduì.

Th. Ba, pe Hercle, tăgăduеşte, nu glumă, şi nici pomeneală să-şi fi vândut el casele astea lui Philolaches.

Tr. Ei, au tăgăduеşte el şi suma primită, rogu-te?

---

1) *adsum praesens praesenti tibi.* — 2) *Ueniunt ruri rustici.*

www.digibuc.ro

Th. Dar, dacă se leagă să-mi dea jurământ, de vreau, precum că nici casele astea nu le-a vândut, nici bani nu i s'au dat * * * * i s'au dat.

Th. Vorba asta i-am spus-o şi eu lui.

Tr. El, ce spune?

Th. Mi s'a legat să-mi pună la îndemână toţi robii săi spre a fi întrebaţi.

Tr. Fleacuri! Nici pomeneală să-i dea, pe Polux.

Th. Ii dă, la sigur.

Tr. Dece nu-l chemi la judecată.

Th. Mâine. Am să 'ncerc, aşà cred.

Tr. „Aşà cred"? Ba chiar s'o faci. Dă-mi-l încoa pe mâna mea.

Th. Aşàdar, dacă aş chema oamenii încoà?

Tr. Treaba asta trebuià s'o fi şi făcut-o. Sau, sileşte-l să-ţi facă proces de revendicare [1]) pentru case.

Th. Ba, mai întâi vreau asta, să încep cu cercetarea robilor [2]).

Tr. Pe Polux, te sfătuesc s'o faci. In răstimpul ăsta eu am să pun stăpânire pe altarul ăsta.

Th. Dece?

Tr. Greu mai pricepi lucrurile! Fireşte, când o să-i sileşti la mărturisire, să nu-şi poată afla aci vreo scăpare [3]). Deaici am să-ţi dau o mână deajutor, să nu-ţi încurce cercetarea.

Th. Scoală.

Tr. Nici gând.

Th. Nu sta pe altar, te rog.

Tr. Dece?

Th. Să-ţi spun: Pentrucă tocmai lucrul ăsta îl vreau şi

1) *mancupio poscere. Mancupium, mancipium* (dela *manus, capio*) erà acţiunea juridică de a pune mâna, în prezenţa a cinci martori, asupra unui obiect, pentru a dobândi dreptul de propietate. Deaci expresiile: *mancipio dare* = a vinde; *m. poscere* = a revendica; *res mancipii* = lucru ce ne aparţie. — 2) *quaestioni accipere. Quaestio* erà cercetarea juridică. — 3) Altarele, cari se aflau pe pieţe, pela răspântii, erau, caşi templele, loc de refugiu pentru cei urmăriţi.

www.digibuc.ro

eu, să se refugieze ei acolo. Lasă-i. Cu atât mai uşor îmi va fi să-l osândesc la o amendă în faţa judecătorului.

Tr. Vezi-ţi mai bine de treabă [1]): Dece vrei să mai zăpăceşti lucrurile? Nu ştii cât bucluc e să umbli prin ale judecăţi [2]).

Th. De-i aşă, dă-te jos. Am cevă de sfatuit cu tine.

Tr. Dar, pot şi deaci să-ţi dau sfatul meu. Am mai multe idei, când stau jos. Şi apoi, sfătuirea are mai multa greutate, dacă porneşte din locuri sfinte.

Th. Dă-te jos, lasă gluma. Ia uită-te în ochii mei.

Tr. Mă uit.

Th. Mă vezi?

Tr. Te văd. De s'ar mai vârî între noi un al treilea, ar muri de foame.

Th. Dece?

Tr. Pentrucă n'ar mai avea ce câştiga. Amândoi suntem doi pişicheri, pe Hercle.

Th. M'am dus!

Tr. Ce-ţi e?

Th. M'ai înşelat.

Tr. Cum asta?

Th. Mi-ai stors frumuşel banii pe nas [3]).

Tr. Ia vezi, chiar aşă să fie: nucumvà îţi curg mucii [4])?

Th. Ba, până şi creerii mi-ai stors din cap. Am aflat toate blestemăţiile voastre, tot răul, din rădăcina lui. Ce zic eu, din rădăcină, ba chiar cu rădăcina lui cu tot [5]), pe Hercle.

Tr. Pe Polux, fără voia mea, nici gând să mă dau astăzi prins în mâna ta.

Th. Chiar acum am să poruncesc să-te împresoase cu foc şi vreascuri, tâlharule [6]).

---

1) *Quod agas, id agas.* — 2) *Nescis quam metuculosa res sit ire ad iudicem.*— 3) *probe med emunxti. Emungo* = A-şi sufla nasul; şi la fig. = a înşela pe cinevă. Joc de cuv. — 4) *num mucci fluont?*

5) *radicitus, exradicitus.* — 6) Cel care se refugiă în templu, sau pe vreun altar, cum e cazul de faţă, devenià immun. Scriitorul C. Nepos ne povesteşte despre Pausanias, care se refugiase în templul Minervei, ca să scape de prigonitorii săi. *(De viris ill.* Pausanias, v.).

www.digibuc.ro

Tr. Să nu faci una ca asta, pentrucă sunt mai gustos fiert în apă, decât prăjit la foc [1]).

Th. Pe Polux, am să dau o pilduire cu tine.

Tr. Îţi plac, se vede, deaceea umbli să mă dai drept pildă.

Th. Vorbeşte: Ce fel mi-am lăsat eu băiatul, când am plecat deaci?

Tr. Cu picioare, cu mâini, cu degete, urechi, ochi, buze.

Th. Altcevă te întreb eu.

Tr. Şi eu acum îţi răspund tot altcevă. Dar iată-l văd pe prietenul lui fii-tău, păşind încoa, pe Callidamates: De faţă cu el, lămureşte-te cu mine, dacă vrei cevă.

Callidamates. Theopropides. Tranio.

Ca. Dupăce-mi uitai de toate, prin somn şi-mi adormii beţia, Philolaches îmi spuse că tată-său i-a sosit din străinătate şi ce fel l-a păcălit, la sosire, robul; el spune că se teme să s'arate în faţa tatălui său. Deaceea dintre toţi prietenii, m'a ales numai pe mine, să-i fiu mijlocitor, să-i mijlocesc împăcarea cu tată-său [2]).

Dar, iată-l tocmai la timp. Îţi spun salutare şi, fiindcă ai venit sănătos din străinătate, mă bucur, Theopropides. Pe ziua de astăzi o să iei masa acî, la noi; aşă să fie.

Th. Callidamates, să te iubească zeii. Despre partea mesei însă, să mă ierţi.

Ca. Dece nu vii?

Tr. Făgăduieşte: Merg eu în locu-ţi, dacă ţie nu-ţi face plăcere.

Th. Biciuitule, iar îţi baţi joc de mine?

Tr. Pentrucă spun să merg eu în locul tău?

Th. N'ai să mergi. Am să te ţintuesc pe cruce [3]), aşăcum meriţi.

Ca. Aide, lasă astea. Tu, la mine la masă —

Tr. Spune c'o să te duci. Dece taci?

Ca. Dar tu, la ce mi-ei fi dat fuga acolo pe altar?

Tr. Ca un mare nesocotit, cum sosî acasă, mă şi umplù

1) Obrăsnicie la fel, Epidicus în *Epidicus*, Pseudolus, în *Pseudolus*, în scenele finale. — 2) La fel, în *Mercator*, un prieten mijloceşte o împăcare între părinte şi fiu. — 3) *ferare faxo in crucem.*

www.digibuc.ro

de frică. Spune acum ce am făcut. Acuma, iată un judecător, care să ne judece pe amândoi. Aide, spune pricina.

Th. Spun că mi-ai stricat băiatul.

Tr. Ascultă-mă puţin. Mărturisesc că s'a greşit, că 'n lipsa ta şi-a liberat iubita, c'a împrumutat bani cu camătă; şi banii ăştia spun că i-a cheltuit. Au, făcut-a el altcum, de ce fac tinerii din cele mai deseamă familii?

Th. Pe Hercle, cu tine trebuie, să mă ţin bine, că prea-mi eşti meşter la vorbă.

Ca. Lasă-mă să judec eu pricina asta. Dă-te jos, să m'aşez eu în locul tău.

Th. Foarte bine. Judecă-ne tu neînţelegerea.

Tr. Să nu cad în vreo capcană [1])! Fă să n'am a mă teme, pentru mine, caşicum ai fi tu în locul meu.

Th. Toate i le-aş ierta, în afară de felul [2]), în care şi-a bătut joc de mine.

Tr. Pe Hercle, bine am făcut şi mă bucur de ce-am făcut: Când ai părul alb şi la o vârstă ca a ta, se cade să fii mai deştept.

Th. Ce să mă fac acum?

Tr. Dacă eşti prieten cu Diphilus şi Philemon [3]), spune-le lor în ce fel te-a tras pe sfoară robul tău [4]): Le-ai da cele mai frumoase modele de tragere pe sfoară pentru comediile lor.

Ca. Taci puţin. Dă-mi şi mie rândul la vorbă. Ascultă.

Th. Ascult.

Ca. Mainainte de orişice, mă ştii bun prieten cu fiul tău. El s'a îndreptat catre mine, că lui i-e ruşine să s'arate în faţa ta, pentruca a făcut cele pe care ştie că le ştii. Acuma, eu te rog, să-i ierţi prostia şi avântul tinereţii: E copilul tău. Tu ştii că la o vârstă ca a sa se cam obişnueşte, să se joace cu astfel de jocuri [5]). Orice a făcut, cu noi împreună le-a făcut: cu toţii ne-am greşit. Dobânda, suma împrumutată şi tot ce s'a cheltuit, cu răscumpărarea iubitei, pe toate ţi-le vom da, le-om lua pe seama noastră, pe cheltueala noastră, nu pe a ta.

1) *enim istic captio est.* — 2) *quibu' modis.* — 3) Diphilus şi Philemon autori greci de comedie. — 4) *tuo' seruus.* — 5) *tali ludo ludere.*

www.digibuc.ro

Th. Nu puteà veni la mine un mijlocitor mai convingător ca tine. Nici supărat nu sunt pe el şi nici cumvà pică nu-i port. Ba încă, să iubească, să petreacă, să facă ce-o pofti, dar să fiu şi eu acasă; că-i pare rău de risipa făcută, mi-e destul atâta pedeapsă.

Ca. E foarte ruştnat.

Tr. După iertarea asta, cu mine cum rămâne?

Th. Ai să fii spânzurat şi snopit în bătăi, mocirlo.

Tr. Chiar dacă mă pocăesc şi eu?

Th. Dacă mai am zile, te omor, pe Hercle.

Ca. Fă să-ţi fie iertăciunea deplină: De hatârul meu, iartă-i, te rog şi lui Tranio vina asta.

Th. Orice alt lucru ai vrea, mai uşor a fi să-l poţi dobândi dela mine, decât faptul de a nu-mi săra eu sufletul cu ăsta, pentru faptele lui prea ticăloase [1]).

Ca. Iartă-l, te rog şi pe el. *

Th. Nu-l vezi ce fel îmi stă, spânzuratul.

Ca. Tranio, astâmpără-te, de ai puţină minte.

Th. Astâmpără-te tu şi nu-i mai cere lucrul ăsta: Ca să-l pot astâmpăra, îl moiu eu cu nueaua.

Tr. Nu-i nevoie.

Ca. Aide-acum, lasă-te să fii înduplecat.

Th. Nu vreau, să mă rogi.

Ca. Te rog, pe Hercle.

Th. Nu vreau, îţi spun, să mă rogi.

Ca. Te împotriveşti degeaba. Iartă-i şi lui o greşeală ca asta, numai asta — rogu-te, fă-o pentru mine.

Tr. Dece mi-te laşi aşà greu? Caşicum mâine n'o să fac altă boroboaţă la loc; Atunci o să te poţi răsbuna, cum vrei, de amândouă şi de una şi de cealaltă.

Ca. Induplecă-te.

Th. Aide, du-te, du-te, fără pedeapsă. Ei, să-i mulţumeşti ăstuia.

Privitori, povestea aceasta e sfârşită; băteţi din palme.

1) *factis pessumis pessum premam.*

www.digibuc.ro

— XIV. —

PERSA.

(OMUL DIN PERSIA).

www.digibuc.ro

PERSOANELE:

TOXILVS. SERVVS.	Toxilus. Rob.
SAGARISTIO. SERVVS.	Sagaristio. Rob.
SATVRIO. PARASITVS.	Saturio. Parasit.
SOPHOCLIDISCA. ANCILLA.	Sophoclidisca. Servitoare.
LEMNISÉLENIS. MERETRIX.	Lemniselenis. Curtezană.
PAEGNIVM. PVER.	Paegnium. Rob Băeţandru.
VIRGO.	Fecioară.
DORDALVS. LENO.	Dordalus. Codoş.

— Acţiunea se petrece la Athena. —

www.digibuc.ro

PERSA.

REPREZENTATĂ CĂTRE ANUL 197 A. CR. (PH. FABIA).

— I. Nu se cunoaşte originalul grec [1]). *Persa* pe româneşte: *Persanul*, denumire împrumutată dela numele unui personaj din piesă. Nu are prolog.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-lu. In lipsa stăpânului, care crà dus tocmai în Persia, după negustorie, robul său, *Toxilus*, îndràgostit de o curtezană, care se găsià în stăpânirea unui codoş, e în căutarea banilor, ca s'o răscumpere. Se adresează unui prieten, cerându-i să-l ajute.

Actul al II-lea. *Toxilus*, caşi un tânàr de bună familie, îşi are parasitul său, pe *Saturio*, care aveà o fată. Ca să păcălească pe codoş, pun la cale o înşelătorie: Să înfăţişeze pe fata lui Saturio, ca pe o străinà, adusă de un oarecare Persan, să o vândă pentru frumuseţea ei.

Actul al III-lea. In răstimp, prietenul *Sagaristio* îi face rost de bani, înşelându-şi stăpânul. *Toxilus* îi primeşte, cu gândul să-i înapoieze, înşelând pe codoş. Facem cunoştinţă cu fata parasitului, o fecioară cinstită, demnă, care se revoltà de cele puse la cale. Se supune însă. *Toxilus* se înţelege cu codoşul, să-i aducă iubita, ca să-i numere apoi banii.

Actul al IV-lea. *Toxilus*, cu ajutorul prietenului *Sagaristio*, îmbracat ca Persan, dându-se drept un trimis dela stăpânul din Persia, cu o scrisoare de recomandare, ca să-şi poată vinde sclava, păcăleşte pe codoş, care cumpără prosteşte pe fata parasitului. La urmă îşi face apariţia parasitul, care-şi reclamă fata şi astfel codoşul înţelege c'a fost păcălit.

Actul al V-lee. Toxilus, în tovărăşia iubitei şi a prietenului, îşi sarbătoreşte isbânda, bătându-şi joc de codoş.

— III. O comedie de sclavi, în care aceştia au luat locul stăpânilor. Subiect banal, cu o intrigă şi mai banală: un codoş păcàlit cu ajutorul unei persoane travestite, care aduceà o scrisoare plàsmuità. Aşàceva Plautus e mai utilizat şi în alte comedii *(Bacchides, Curculio. Epidicus, Pseudolus, Trinummus).* Sfârşitul la fel, caşi într'o altă comedie, în *Stichus:* sclavi cari petrec şi joacă pe scenă. Afară de unele dialoguri vii (scena, v. 183-250; 273-300), încolo nimic deosebit. Adesea, piesa se mărgineşte la glume şi atitudini uşoare (v. 182-250, 273-300), menite a înlocui o acţiune, care lipseşte.

— IV. Eroii. In lumea de stricaţi, o singură figură simpatică: fiica pa-

1) Se crede că originalul grec făceà parte din comedia de mijloc, scrisă pe vremea lui Demosthenes. (Frid. Hueffner),

www.digibuc.ro

rasitului *Saturio*. In felul, în care vorbeşte şi i-se împotriveşte părintelui său, are cevà din demnitatea şi energia romană. E o a doua Alcumena, din *Amphitruo*, ori Clevstrata, din *Casina*.

— V. Morala. Niciuna. Aducând pe scenă sclavi stricaţi, poate că Plautus a voit să pună sub ochii contimporanilor săi imagina unei societăţi greceşti, intrată în descompunere.

— VI. Caracteristice. 1) Exemplu de transformare a unei teme banale a unei comedii greceşti, în piesă muzicală şi de petrecere. Un exemplu da fel am avut cu *Casina*. 2) rolul important dat unei fecioare, de oameni liberi şi care e adusă pe scenă. E o inovaţie, pentrucă deobiceiu fetele nu apar în scenă. Să fie o inovaţie a lui Plautus? 3) ideile frumoase ale fetei despre virtute şi demnitate, despre bunul nume, pe care trebuie să-l aibă o fată săracă, dacă vrea să se mărite, deoarece „cele bogate se pot mărita cu parale“: *sutele mărită slutele* (v. 387). 4) obiceiuri la mese (v. 760-777. La fel în *Stichus*). 5) scena de mimică a celor doi sclavi, dela v. 842-856 şi cari imită *Staticuli*, joc de mimică, plin de gesturi şi caraghioslâcuri (v. nota dela v. 826).

— VII. Ca parte *muzicală*, foarte *caracteristică*: Două acte în lirism, întâiul şi ultimul, cari încadrează piesa. Are şase *canticum*: 1) Scena întâia din actul întâi; 2) un solo al sclavei Sophoclidisca, urmat de un duo cu Lemniselenis, v. 168-182; solo al lui Sagaristio, v. 251-278; 4) duo, v. 474-500; 5) în actul al V-lea, două canticum: 753-776 şi 777-856.

Ne înfăţişează următoarele particularităţi: 1) Comedia începe şi se sfârşeşte în cântece. Caşi in *Casina* şi în comedia de faţă, ultimul act e un întreg canticum; 2) uneori canticum se transformă pentru un moment în recitativ. (Canticum, v. 251-279, e transformat in recitativ, v. 257-267; 3) scrisoarea plăsmuită a stăpânului lui *Toxilus* e citită de Dordalus în *iambi senarii*, în mijlocul unei scene de cântece *(canticum* şi *recitativ)*. Aceste schimbări, în cuprinsul unei scene, ne dau măsura să putem vedea mai bine silinţa poetului de a stabili o cât mai strânsă legătură între muzică şi sentiment. —

Toate aceste variaţii de metru îi dau piesei un ton muzical, vesel şi distractiv. Piesa se sfârşeşte în cântece şi veselie, caşi *Casina*, *Pseudolus* şi *Stichus*.

— VIII. Nu cunoaştem nicio imitaţie modernă.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI. I.

Plecându-i stăpânul, Toxilus îşi cumpără dragostea, cu bani şi se îngrijeşte ca codoşul să-i libereze iubita din robie. Pe o fecioară, care ar fi fost răpită cu forţa de un pirat îl îndeamnă pe codoş s'o cumpere: Ea e fiica parasitului său, travestită.

Şi astfel, chefuind la masă, îşi bate joc de Dordalus, căzut în cursă.

ACTVL I-iu.

Toxilvs. Sagaristio.

To. [1]). Cel care, pentru întâia oară, îndrăgostindu-se, sărac fiind, a pornit pe calea Amorului, a întrecut cu amăräciunile sale chiar şi amăräciunile lui Hercules. Pentrucă m'aş răsboi mai bucuros cu un leu, cu un balaur, un cerb, un mistreţ din Aetolia, cu paserile Stymphalice [2]), cu Antaenus [3]), decât cu zeul Amorului.

Aşà am ajuns de nenorocit tot căutând într'una bani să'mprumut; şi oriunde mă îndrept cu ruga, n'au altă vorbă, să-mi spună, decât că „parale nu-s".

Sag. Robul, care vrea să-şi slujească cinstit stăpânul, pe Polux, trebuie să-şi vâre în suflet atâtea şi-atâtea lucruri, pe cari le ştie el că-i plac stăpânului, de este el de faţă, sau nu.

Eu unul, nici cu plăcere nu-i slujesc, nici pe gust nu-i sunt stăpânului îndeajuns [4]), cu toate acestea, întocmai ca o-

---

In vers acrostih. Al doilea cuprins. (argumentum) este în fragmente, cari nu se pot traduce.

1) Primul canticum v. 1-53. — 2) Nişte paseri legendare, hidoase, şi de pradă, cu aripi de aramă, cari trăiau în jurul unui lac din Arcadia şi atacau oamenii. Fură omorîte la urmă de Hercules. — 3) Antaenus, uriaş, care a fost omorît de Hercules. — 4) *sati' sum.*

www.digibuc.ro

mul bolnav la ochi, stăpâne-meu, nu-şi poate totuş astâmpăra mâna [1]), fără a nu-mi da mie poruncile sale, fără a nu-şi pune în mine nădejdea treburilor sale.

To. Cine să fie acela deacolo, care mi-se năzăreşte în faţă?

Sag. Cine să fie acesta, care-mi stă aşà înainte?

To. Pare să-i semene lui Sagaristio.

Sag. Este Toxilus, prietenul meu.

To. El e, cu siguranţă.

Sag. Pare-mi-se că el este.

To. Să mă duc spre el.

Sag. Să merg şi eu spre el.

To. O, Sagaristio, zeii să te iubească!

Sag. O, Toxilus, zeii ţi-or da, ce doreşti.
Cu sănătatea cum stai?

To. Cum pot şi eu! *Sag.* Cum mai petreci?

To. Cum se petrece [2])!

Sag. Şi cel puţin eşti mulţumit?

To. Dacă mi-se'ntâmplă ce doresc eu, prea mulţumit atunci.

Sag. Prea prosteşte [3]) ştii să te foloseşti de prieteni.

To. Dece?

Sag. Se cade să te îndrepţi cu gândul spre ei.

To. Eu unul te credeam chiar mort de-abinelea, deaceea nu te mai vizitam.

Sag. Afacerile, pe Polux. —

To. Industria fierului [4]), poate?

Sag. Mai bine de-un an, decând fusei ferecat la moară, ca un adevărat tribun peste nuele.

To. Milităria asta e o boală cam veche la tine.

Sag. Şi, cu sănătatea, te-ai împăcat într'una?

To. Nu prea.

Sag. Pe Polux, pari chiar gălbenejos.

To. M'am fost rănit într'o luptă cu Venus: Cupido mi-a străpuns inima cu o săgeată.

---

1) *eru' meus manum apstinere.* — 2) *Quid agitur? — Viuitur!*
3) *nimi' stulte* — 4) *ferreum* (negotium). Aluzie ironică la fiarele, cu cari se ferecau sclavii.

www.digibuc.ro

Sag. Şi robii se ţin acum peaci de dragoste?

To. Ce erà să fac şi eu? Să mă 'ncontrez cu zeii? Să m'apuc la trântă cu ei, ca Titanii, când la
aşàceva [1]) nu mă ţin curelele?

Sag. Vezi numai ca săgeţile de ulm [2]) să nu-ţi străpungă coasta.

To. Imi tràesc libertatea, ca un rege [3]).
Sag. Ce fel? *To.* Pentrucă stăpânul mi-e plecat deaici.
Sag. Spui tu, că-i plecat deaci?
To. Dacă şi ţie vrei să-ţi fie bine,
vino: vei trăi laolaltă cu mine,
vei fi hrănit ca un rege.

Sag. Vai! Mă şi apucá o mâncărime pela spate, decum te auzii spunând vorbele astea.

To. De un lucru însă mă chinuesc eu acum.

Sag. De care?

To. Ziua deazi e cea mai grozavă pentru mine: Iubita mea va fi ea liberă, ori va rămâne deapururi în robie?

Sag. Ce vrei tu acum, ei bine, o vreau şi eu.

To. Iţi stă în mână să mă ai prieten pentru vecie.

Sag. In ce fel?

To. Să-mi dai şasesute nummus [4]), pe cari să-i dau pentru liberarea aceleia şi pe cari ţi-i repun la loc, pe dată, în aste trei, ori patru zile.
Aide, fii-mi prieten, ajută-mă.

Sag. Deunde neobrăzarea asta, neruşinatule, să îndrăzneşti să-mi ceri o aşà mare sumă de bani? De-a fi să mă vând cu totul şi deabià aş putea căpăta suma, pe care mi-o ceri tu. Asta e caşicum ai umbla acum să storci apă din piatră poroasă, care ea însuş e secată de sete [5]).

To. Aşà ţi-e omenia?

---

1) *quibu' sat esse.* — 2) *ulmeae catapultae. Catapulta*, maşină de răsboiu de aruncat săgeţi. — 3) Să se observe tonul familiar al dialogului. Compară, d. ex. *Epidicus*, actul I-iu, scena I-a. — 4) Dacă un nummus = 1 fcs, 94, 600 = 1164 fcs. — 5) *qui ipsus siti aret.*

www.digibuc.ro

Sag. Ce pot face?

To. Mă întrebi? la deundevà cu împrumut.

Sag. Fá tu ce-mi spui mie sa fac.

To. Am căutat; n'am găsi pe niciunde.

Sag. Am să mă căsnesc şi eu, numai să pot găsi.

To. Atunci, cu siguranţá, c'o să-i am.

Sag. Dacă i-aş avea în casá, ce mi-ar fi să nu-ţi fágăduesc? Ce pot să fac, e să-mi dau bucuros osteneala.

To. Orice-ar fi, sá vii la mine. Totuş încearcă, acelaş lucru o să-l fac şi eu bucuros.

Sag. Dacá-mi pică cevà, * îţi şi dau de ştire.

To. Te rog —

Sag. Şi eu la fel.

To. Sa-mi dai cu nădejde mana asta de ajutor.

Sag. Ah! Má omori cu zile!

To. Păcatul dragostei, nu al meu, mă face acum, să nu ştiu ce spun.

Sag. Pe Polux, te las.

To. Te şi duci? Umblá sănătos. Dar, să mi-te înapoiezi cât ei putea de repede, să nu mă faci, să pornesc în căutarea ta. Am să stau în casá, până am să-i pot coace codoşului una şi buná.

Satvrio[1]).

Un vechiu obiceiu al meu, moştenire străveche din străbuni, îl păzesc, má ţin de el şi-l am în mare grije, că numai mulţumită lui strămoşii mei n'au avut dece se îngrije vreodată, cu meseria asta de parasit: Tata, bunicu, răsbunicu, străbunicu, răstrăbunicu, rás răstrăbunicu [2]), întocmai caşi şoarecii, au ros într'una talerile altora şi 'n meseria asta rozătoare nici că i-a putut întrece carevà şi pentru aceea şi lumea le dase porecla de oameni cu capete groase.

---

1) *Saturio*, parasit. Vezi Ergasilus din *Captivi*, III, ori Peniculus, din *Menaechmi*, III. Un tip interesant e şi Gelasimus, din *Stichus*. — Diverbium *(iambi senarii)*, v. 54-167.— 2) *pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos.*

www.digibuc.ro

Dela ei îmi ţin eu meseria asta şi rangul strămoşesc. Deaceea nici pârîtor al altora [1]) nu vreau să mă fac, nici să-mi primejduesc pielea, ca să răpesc avutul altuia, nu-mi trebuie, nici cei cari o fac nu mi-s pe plac. Spusu-v'am pe înţeles?

Pentrucă, cel care face treaba aceasta mai mult [2]) pentru binele obştesc decât pentru al său, te face să-l socoteşti ca pe un cetăţean iubitor de ţară şi de treabă. Iar dacă se osândeşte vreun stricător de legi [3]), să dea jumătate din câştig în folosul obştesc. Şi încă ar mai fi cevà de adăogat la legea asta: Când un pârîtor [4]) a pus mâna în ceafa vreunuia, să poată şi acesta la rându-i să-l ia de ceafă, să se înfăţişeze deopotrivă amândoi în faţa judecătorilor [5]): Dacă s'ar face lucrul acesta, n'ai mai vedea pe nicăeri astfel de oameni, cari, prin viclenii, cusute cu aţă albă, pun mâna pe averea altora.

Dar, sunt eu în toate minţile de mă 'ngrijesc de treburile publice, când sunt magistraţi, cari s'ar cuveni, să se îngrijească de ele [6])?

Acum mă duc acì, înăuntru, să văd rămăşiţele de mâncare depe ziua de ieri, mai sunt ele, sau nu în fiinţă, suferit-au de friguri, fost-au cumvà oblojite, ca să nu pună nimeni mâna pe ele? Dar, se deschid uşile, să-mi zăbovesc puţin paşii.

Toxilvs. Satvrio.

To. Găsii un miljloc, să-mi libereze astăzi codoşul iubita, cu banii săi. Dar iată-l pe parasit, de ajutorul caruia am eu acum nevoie. Am să mă fac, caşicum nu l-aş vedea: în felul ăsta am să mi-l pot câştiga. (Către robii din casă). Luaţi seama

1) *quadrupulari.* E vorba de delatori *(quadrupulator)*, corespunzători la Greci cu *Sycophantae*. Delaţiunea a existat şi pe vremea Republicei; însă ea ajunse o meserie bănoasă şi temută în timpul imperiului, începând sub Tiberius. Termenii consacraţi atunci fură: *delator* şi *defero* (pâràsc). — 2) *magi' quam sui quaesti.* — 3) *legerupam.*

4) *qudrupulator.* — 5) *ad trisuiros. Tresviri*, cei trei bărbaţi, erau magistraţii, cari judecau la Roma asemenea afaceri. Deobiceiu ei veghiau la paza oraşului (v. *Amphitruo*, 155), la siguranţa publică, executau pedepsele. Aveau diferite numiri, după funcţiile, pe cari le îndeplineau. — 6) Înţelegând c'a mers prea departe, Plautus se opreşte.

www.digibuc.ro

acolo şi daţi-i zor mai repede, să nu-mi fie zăbavă, când am să vin înăuntru. Amestecă vinul cu miere, ai grije de gustuĭ şi fructe [1]), să fie bine coapte, în tavă şi stropeşte-le cu floare de vin. Pe Polux, acù o să-mi pice încoa, cred, şi fărtatul meu de beţie.

Sat. De mine e vorba, bravo!

To. Acù o să vină şi el, dela baie, bine spălat, cred.

Sat. Cum le ştie el pe toate, cu rostul lor!

To. Aveţi grije să fie bine coapte plăcintele [2]) şi pâinişoarele, să nu mi-le daţi necoapte.

Sat. Spune lucrurile pe şartul lor. Crude nu-s bune de nimic, dacă nu le înghiţi bine prăjite. Apoi sosul prăjiturilor [3]), dacă nu este un sos gros, cel subţire, gălbinicios spălácit, nu-i bun de nimic: sosul de prăjitură trebuie să fie măcar ca terciu de dat la câini [4]). N'am poftă să-mi meargă în băşică mâncarea stomacului.

To. Nu ştiu cine-mi vorbeşte peacì, prin apropiere.

Sat. O, Juppiter al meu, cel pământesc, fărtatul tău de masă [5]) îţi vorbeşte!

To. O, Saturio, îmi vii tocmai la timp!

Sat. Pe Polux, spuseşi o minciună şi nu-ţi stă frumos: Pentrucă îţi vin nesătul, nu sosesc sătul [6]).

To. Dar, o să mănânci, pentrucă înăuntru focurile fumegă [7]), să 'ndestuleze stomacul. Am poruncit să se încălzească mâncările din ajun.

Sat. Drept e că şunca poate fi pusă a doua zi la masă şi rece.

To. Aşà am şi poruncit.

Sat. Dar cevà saramură de peşte?

To. Vai, mă mai întrebi?

---

1) *colutea.* Pe greceşte: κολοιτία. *(Baguenaudier,* pe fr.).

2) *collyrae,* un fel de prăjituri de foi. — 3) *ius collyricum.*

4) *iuream. Iurea,* un fel de amestecătură subţire, care se da la câini. *(Pâtée,* la Francezi). — 5) *coepulonus.* — 6) *nam essurio uenio, non aduenio saturio.* Joc de cuvinte, cu *Saturio,* numele parasitului, ca răspuns la exclamaţia lui Toxilus: *O, Saturio.* — 7) *fumant focula.*

www.digibuc.ro

Sat. Bine te mai pricepi tu la ale gusturi!

To. Dar, îţi mai aminteşti tu de ce vorbisem eu cu tine, pe ziua de ieri?

Sat. Imi amintesc: Ca mreana şi ţiparul să nu fie puse la încălzit; reci, de pildă, mult mai uşor pot fi curăţiţi de oase. Dar, dece întârziem şi nu ne repezim la asalt! E vremea dimineţii şi tot muritorul se cade să mănânce.

To. E prea de dimineaţă.

Sat. Treaba, pe care o începi de dimineaţă, îţi merge bine toată ziua.

To. Te rog să m'asculţi acum: Ţi-am povestit pe ziua de ieri şi m'am rugat de tine să-mi dai cu împrumut şasesute nummus.

Sat. Imi amintesc şi ştiu şi m'ai rugat şi n'am deunde să-i dau. E un nimica tot parasitul, care are bani de dat la alţii [1]: Intr'o bună zi îi vine gust să s'apuce şi el de mese, să trăească din banii săi, dacă îi are. Un adevărat parasit, trebuie să fie sărac şi fără mult bagaj: Un borcan cu usoare, o perie de baie [2]), o ceşcuţă de băut, o pereche de pantofi, o manta, o pungă chiar poate să-şi aibă, în care să-şi ţină sărăcia [3]), cu care să-şi poată şi el îndulci ceşice familia sa.

To. Numai vreau acuma bani: Imprumută-mi pe fii-ta.

Sat. Pe Polux, aşăceva până acum încă n'am făcut-o pentru nimeni.

To. Nu pentruce te gândeşti tu.

Sat. Ce vrei cu ea?

To. Ai s'o afli: Cum ea este frumoasă şi plină de farmec.

Sat. Aşà este.

To. Codoşul deaci nu te cunoaşte nici pe tine şi nici pe fiică-ta.

Sa. Pe mine mă cunoaşte numai acela, care îmi dă de mâncare.

---

1) *Argentumdonides.* Nume glumeţ, făurit de Plautus.

2) *Strigilem. Strigilis,* un fel de perie, de metal, sau de os, pe care o întrebuinţau băiaşii să curăţe murdăria dede corp. Parasiţii făceau se vede şi meseria asta. — 3) *paullum praesidi.* (V. şi *Poen.* 671).

www.digibuc.ro

To. Aşà e. Iţi stă în putinţă, să-mi faci rost de banii ăştia.

Sat. Asta doresc şi eu, pe Hercle.

To. De-i aşà, lasă-mă s'o vând.

Sat. S'o vinzi, tu?

To. Ba, am să pun pe un altul s'o vândă, care să spună că este străin. Mai ales că nu sunt nici şase luni, decând codoşul ăsta a venit din Megara, să s'aşeze aci, la noi.

Sat. S'alege prafu de mâncare. Despre asta se mai poate vorbi şi mai peurmă.

To. Ştii ce fel „se mai poate“? In ruptu capului, pe Hercle, la mine, n'ai să mănânci, să-ţi intre bine în cap, mainainte de a-te lega, faţă de mine, c'ai să faci ce-ţi cer eu. Nu-mi vii încoa cu fii-ta şi asta cât mai în grabă, pe Hercle, de nu te dau afară din corporaţia noastră. Ei, acum? Ce zici? Dece nu spui ce gând ai?

Sat. Rogu-te, pe Hercle, vinde-mă şi pe mine, de aşà ţi-e cheful, dar să mă vinzi sătul.

To. Dacă ţi-e aminte să faci, fă-o.

Sat. Am să fac, aşàcum vrei.

To. Bine faci. Mişcă-te, du-te acasă, Invaţă-o cu pricepere, dar mai ales cu multă iscusinţă pe fii-ta, ce să ştie povesti: Unde să spună că s'a născut, cari i-au fost părinţii, unde a fost răpită. Insă, să spună precum că s'ar fi născut departe de Athena şi să mai şi plângă, când va aminti toate astea.

Sat. O să taci? De treiori pe atâta este ea mai pricepută, decum o vrei tu să fie.

To. Pe Hercle, plăcută vorbă! Dar, ştii ce-o să mai faci? Ia o tunică şi o cingătoare şi mai ado şi o clamidă şi o pălărie de om călător [1]), pe cari să le aibă pe el acela, care o s'o vândă codoşului —

Sat. Ei, de minune!

To. Caşicum ar fi străin.

Sat. Bravo!

---

1) *causeam. Causea*, pălărie cu borduri mari, apărătoare de soare. V. *Miles. Glor.* v. 1178.

www.digibuc.ro

To. Şi pe fiică-ta să mi-o aduci îmbrăcată frumos, ca pe-o străină.

Sat. Ma [1]), costumele deunde?

To. Ia-le dela director [2]). Trebuie să ţi-le dea: Edilii au tocmit piesa cu totul [3]).

Sat. Acù am să fac să şi fie aduse acì. Dar eu unul nu ştiu nimic din toate astea.

To. Un nimica tot, pe Hercle. Insă, dupăce voiu primi banii, pedată şi tu să ceri dela codoş să-ţi libereze fata.

Sat. O să-şi vadă el, dacà n'am să-mi iau îndată dela el fata —

To. Du-te şi îngrijeşte-te de astea. In răstimp, vreau să-mi trimit robul la iubita, să stea cu inima liniştită, ca astăzi am să-o sfârşesc eu într'un fel. Dar, prea mult mă lungesc la vorbă.

ACTVL AL II-lea.

Sophoclidisca. Lemniselenis.

So. [4]). Slabă la minte să fi fost, uitucă şi năroadă,
Vorbe atâtea să-mi vorbeşti! Se pare că mă iei
Proastă la fire-o necioplită, din cale-afară de mult.
Vinul pe care-l beau, nicidecum, să-mi uit-a ta poruncă.
Firea mea toată, socoteam, de tine cunoscută.
Fost-am cu tine la un loc, păşim-al cincelea-an.
Oaie la şcoală să fi mers, şi încă slovele-aş şti.
Firea mea toată s'o cunoşti, nici când nu te-ai gândit,
acum, ca niciodată [5]).
Ia mai taci, mai lasă 'ndemnul
N'am să-mi uit, mă ştiu pricepe,

1) πόθεν *ornamenta?* — 2) *aps chorago. Choragus* erà directorul, care se îngrijea de costume. Despre el a mai fost menţiune în *Curculio*, unde chiar apare în scenă, la începutul actului al IV-lea. V. şi *Trinummus*, v. 858. — 3) *Aediles*. Edilii erau cei, cari se îngrijeau de representarea pieselor în zile de festivităţi. Se adresau directorilor de trupe, cu cari alegeau piesa şi hotărau preţul.

4) Al doilea canticum, v. 168-182, în *anapesti*. — 5) *fans atque infans*. *Fans* = cel ce vorbeşte; *infans* = cel ce nu vorbeşte încă.

www.digibuc.ro

Ţin eu minte ce-i în mine.
Tu iubeşti, nenorocit-o,
Asta sufletul [1]) ţi-l fierbe!
Dar şi eu îi port de grije,
Am eu leac să-l lecuesc.
Vai de cel ce rău iubeşte!
Insă mult mai rău-i de-acela
Care încă nu iubeşte:
Viaţa la ce-i foloseşte [2])?
Se cade-acuma să mă duc, stăpâna să-mi ascult,
In felu-acesta s'a vedea, şi ea în rându lumii.
Să dau cu ochii de Toxilus, să-i umplu a lui urechi
De cele spuse de stăpână.

Toxilvs. Paegnivm. Sophoclidisca.

To. [3]) Spusele mele priceputu-le-ai tu bine şi cu temeiu? O sa-ţi aduci, cum trebuie, aminte de ele; le ţii minte?

Pa. Mai bine ca tine, care m'ai învăţat.

To. Aşà sà fie, cap de nuele?

Pa. Aşà cred.

To. De-i aşà, ce ţi-am spus eu?

Pa. Am sa i-le spun şi eu aidoma.

To. Pe Polux, nu ştii.

Pa. Pe Hercle, sá punem rămăşag, dacă nu le am eu în minte, nu le ştiu şi mai ales daca ştii tu câte degete ai la mână, pe ziua de astázi.

To. Eu, să leg rămăşag cu tine?

Pa. Cu curaj, dacă ai poftă să pierzi.

To. O pace bună e mai cuminte.

Pa. De-i aşà, lasă-mă să plec.

To. Şi te îndemn, şi te las; însă, aşà te vreau: Aleargă, să-mi fii acasă, când eu te-aş crede tot acolo.

Pa. Am s'o fac.

---

1) *tuo' animus.* — 2) *quid ei homini opu' uita est?*
3) Recitativ *(trochaici septenarii)*, v. 183-250.

www.digibuc.ro

To. Aşàdar, încotro mi-te duci acum?

Pa. Acasă: Să fiu acasă, când m'ai credea acolo.

To. Copil afurisit [1]) ce-mi eşti! Şi pentru vorba asta o să-ţi dau cevà bani de puşi deoparte [2]).

Pa. Pe Hercle, îmi cunosc eu buna credinţă a stăpânului şi neobrăzarea, cu care obişnueşte să făgăduească şi nici cá-i poţi sili vreodată ca, pentru reaua lor credinţá, sà-i târăşti în faţa judecàţii.

To. Du-te acuma.

Pa. Am să fac, să mă lauzi.

To. Dar, tàbliţele astea, Paegnium, vezi să le dai lui Lemniselenis însăş şi vesteşte-o de cele spuse.

So. Mă 'ntârziiu, să mă duc, încotro am fost mânată.

Pa. Mă duc.

To. Du-te, fireşte. Eu am să mă duc acasă. Fă să-mi împlineşti treaba asta, cu grije. Sboară cu gândul —

Pa. Aşà, cum sboară struţul [3]) prin circ.

Se şi duse deaci înăuntru! Dar cine să fie asta, care păşeşte încoa spre mine?

So. Asta e chiar Paegnium.

Pa. Asta e Sophoclidisca, servitoarea [4]) aceleia, la care sunt trimis.

So. Mai afurisit decum e copilul àsta, nici că se mai poate vreunul, în ziua deastàzi!

Pa. Am s'o strig.

So. Să-mi încetinez pasul.

Pa. Să mă opresc. Să mă proptesc în faţa ei.

So. Paegnium, copil delicios, salutare. Ce faci? Cu sănătatea cum stai?

Pa. Sophoclidisca, zeii — pe mine m'or iubi.

So. Dar pe mine?

Pa. Pe Hercle, pe cine-a voi ei din noi amândoi. Dar, de-ar

---

1) *scelu' tu.* — 2) *ego aliqui te peculiabo.*

3) *marinus passer. Passer:* vrabie. Dar aci pare să aibă înţelesul de *avis* (pasăre, în genere). — 4) *peculiarest. Peculiara* — roabă cumpàrată prin propriile mijloace ale cuivà.

www.digibuc.ro

fi să te răsplătească după merit, pe Hercle, te-ar avea în ura lor şi numai rău ţi-ar face.

So. Isprăveşte-o cu vorbele astea de rău.

Pa. Când îţi vorbesc, aşàcum o meriţi, îţi spun vorbe de bine, iar nicidecum de rău.

So. Ce faci?

Pa. Iţi stau în faţă şi mă uit la o femeie nelegiuită.

So. Pe legea mea, copil mai afurisit ca tine nici c'am mai văzut vreun altul!

Pa. Ce rău fac eu, sau cui spun eu vorbe de rău?

So. Orişicui, pe Polux, când ţi-se prilejeşte.

Pa. Până acum nimeni nu mi-a spus vorba asta.

So. Şi totuş, pe Polux, mulţi ştiu c'aşà este.

Pa. Mă-ă!

So. Măc-sina!

Pa. Judeci pe alţii după calapodul tău.

So. La urma urmei, mărturisesc fireşte că sunt aşà, cum trebuie să fie una dintr'o casă de codoş.

Pa. Ne-am cam lungit prea mult la vorbă.

So. Dar tu? Mărturiseşti că eşti aşà, precum spun eu?

Pa. Aş mărturisi-o, dacă aş fi.

So. Pleacă acum, m'ai învins.

Pa. De-i aşà, pleacă tu atunci.

So. Ia, lămureşte-mă, încotro ai treabà?

Pa. Dar tu, încotro?

So. Spune tu.

Pa. Spune tu.

So. Eu te 'ntrebai mai întâi.

Pa. Ca s'o afli mai în urmă.

So. Eu merg acì, nu prea departe.

Pa. Şi eu la fel merg, nu prea departe.

So. De-i aşà, unde mergi, afurisitule?

Pa. De n'am să aflu mai întâi dela tine, nici pomeneală să poţi afla dela mine ce mă 'ntrebi.

So. Pe Castor, nici gând să poţi afla astăzi dela mine, mainainte să fi auzit eu dela tine.

www.digibuc.ro

Pa. Aşà ?
So. Aşà !
Pa. Eşti o îndrăcită.
So. Şi tu un afurisit [1]).
Pa. Dacă-aşà, mă prinde.
So. Pe mine, vezi, nu mă prinde.
Pa. Ia spune ? Cu tot dinadinsul vrei să tăinueşti încotro te duci, răutatea răutăţilor ?
So. Au, pusu-ţi-ai în cap, să-mi ascunzi, încotro ai fost trimis, capul răutăţilor ?
Pa. Cum e întrebarea şi răspunsul ! Poţi să te duci, dacă aşà ţi-e omenia. Nu ţin atâta să ştiu, sănătate bună.
So. Stăi.
Pa. Dar, sunt grăbit.
So. Dar şi eu, pe Polux, sunt la fel.
Pa. Ce ai ?
So. Tu, ce ai ?
Pa. Nimic, zău !
So. De-i aşà, să-ţi văz mâna.
Pa. Mâna asta ?
So. Unde-ţi e cealaltă, cea stângă, care şterpeleşte ?
Pa. Iacă-o [2]) acasă. N'am luat-o cu mine.
So. Ai, nu ştiu ce.
Pa. Nu mă atinge, ademenitoareo !
So. Dar, dacă te iubesc ?
Pa. N'ai prea nimerit-o !
So. Dece ?
Pa. Pentrucă a iubi pe unul, care nu recunoaşte, asta numai iubire nu-i.
So. Cât ţi-e vremea, foloseşte-te de frumuseţea asta copilărească şi de frageda ta vârstă, de nu vrei să fii şi atunci, când părul va prinde a încărunţi [3]), mereu acelaş rob nenorocit. Şi apoi nu cântăreşti nici optzeci de greutăţi.

---

1) *mala ' s.... scelestu ' s.* — 2) *Eccam.* — 3) *ubi uorsicapillus fias.* P. înţeles, v. nota dela v. 285.

www.digibuc.ro

Pa. In meseria asta a dragostei, viguoarea preţueşte cu mult mai mult ca greutatea [1]). Dar, îmi pierd osteneala degeaba.

So. Dece?

Pa. Pentrucă le spun astea, uneia pricepute. Dar mă 'ntârzii.

So. Stăi!

Pa. Eşti plicticoasă!

So. De-i aşà, chiar c'am să fiu, de nu aflu, încotro ai treabă.

Pa. La voi.

So. Şi eu, pe Polux, la voi.

Pa. Ce treabă mi-ai acolo?

So. Ce te priveşte asta?

Pa. De-i aşà, acum n'ai să te poţi duce, dacă nu-mi spui şi mie.

So. Nesuferitule!

Pa. Aşà mi-e gustul! Pe Hercle, să tot vrei tu, şi încă n'ai să poţi fi mai rea, decum sunt eu.

So. A mă răsboi cu tine în răutate, e nenorocire curată!

Pa. Rea marfă mai eşti! Dece te temi?

So. De ce te temi şi tu: De întârziere.

Pa. Aşàdar, spune-mi.

So. Dar, am fost oprită, să mă spovedesc faţă de nimeni; mai degrabă ar vorbi un mut.

Pa. Şi mie mi s'a spus, cu multă stăruinţă, să nu mă destăinuesc faţă de nimeni, de-a fi să vorbească toţi muţii mai degrabă decât mine.

So. Dar, ia ascultă-mă pe mine: Să ne legăm pe cuvânt şi să ne spovedim unul altuia.

Pa. Ştiu eu: Toate codoaşele şi-au mâncat credinţa. Şi păianjenu de apă [2]) atârnă cevà mai greu ca credinţa unei codoaşe.

So. Spune-mi, dragă.

Pa. Spune-mi, dragă.

---

1) *militia militatur* (s. *Veneris) multo magi' quam pondere.*

2) *tippulae.* După Festus, *tippula* erà „un fel de animal mic, cu şase picioare şi aşà de uşor că putea sta deasupra apei, fără a se afunda".

www.digibuc.ro

So. Nu-mi trebuie dragostea ta.

Pa. Uşor ai putea-o căpăta.

So. Ţine-ţi-o [1]).

Pa. Şi tu tăinuirea.

So. Tăinuită chiar va fi.

Pa. Şi-a mea ascunsă.

So. Duc aceste tăbliţe stăpânului tău Toxilus.

Pa. Du-te, iată-l acasă. D'apoi şi eu duc stăpânei tale, Lemniselenis, bradul ăsta cu peceţi pe el [2]).

So. Ce stă scris acolo?

Pa. Caşi tine, cum tu nu ştii, nici eu nu ştiu; decât poate cuvinte dulci.

So. Mă duc.

Pa. Şi eu la fel.

So. Să mergi sănătos. 250

Sagaristio.

Lui Juppiter [3]) prea bogat, prea slăvit,
Născut fiu al lui Ops,
Prea înalt, a tot putinte şi a tot bine făcător,
Dătătorul de speranţe, belşug şi bogăţii mari,
* bucuros eu îi înalţ, aşăcum i-se cuvine,
Cântece de slavă.

---

1) Când se 'ntâlnesc doi sclavi, îşi uită de treburi şi s'apucă de glumit, rîd şi şeguesc din toată inima, se ironizează, îşi iau la vale stăpânii, ori se insultă: Compară: *Asinaria*, v. 265-330; *Epidicus*, actul I, sc. I; *Miles Glor.* v. 813-873; *Casina*, v. 90-142; *Mostellaria*, v. 1-83; *Persa*, 273-300 şi aiurea. Dar mai ales, *Rudens*, v. 415-458.

2) *abiete.* Romanii scriau cu un vârf ascuţit (numit *stilus*) pe tăbliţe *(tabellae)*, de brad *(abies)*, unse cu ceară (*cerra*, *Bacch.* 715-748; *Pseudolus*, 36) şi când scrisoarea erà mai lungă, scrisul se urma pe mai multe tăbliţe (*Curc.* 410); apoi se aşezau cu scrisul înăuntru, se legau *(obligare)*, cu o sfoară de in (*linum*), petrecută prin găuri, prevăzute în cadrul lemnului şi se sigilau (*obsignare*), cu un sigiliu oarecare (*signum*), aplicat în ceară (*Bacch.* 789, *Curc.* 423, *Pseudolus*, 55).

3) Al treilea canticum, v. 251-279, care între v. 257-267 se schimbă în *recitativ* (*trochaici octonarii* şi *septenarii*).

www.digibuc.ro

Pentrucă îmi dă putinţa, să-mi pot ajuta amicul,
Ca prieten ce-i sunt, să-l înlesnesc la strâmtoare,
Cu bani daţi de împrumut.

Lucru la care nici că visam, nu m'aşteptam, ori bănueam cumvà, îmi dete prilejul ăsta, caşicum mi-ar fi picat din cer, aşà dintr'o dată.

De pildă, mă trimise stăpânu [1]) în Eretria, să-i cumpăr nişte boi de muncă, îmi dete banii, spunându-mi că peste şapte zile [2]) va fi acolo târg de vite: Dobitocu, să-mi încredinţeze el banii, caşicum nu m'ar şti ce-mi poate pielea. Pentrucá am să fac altcevà cu banii ăştia: „Boi de vânzare nu erau".

In felul ăsta şi unui prieten am să-i aduc fericirea şi sufletului meu multă înveselire. Strâng într'o zi, să-mi fie bine pentru o mai îndelungată vreme. De-mi voiu auzi un „trosc, plosc" pe spate, puţin îmi pasă.

Acum, o să-mi dăruesc din belşug prietenul cu indivizii ăştia îmblânziţi, din pungă. Şi apoi, la urma urmei, e chiar curată plăcere ca pe cei prea sgârciţi, uncheşi hodorogiţi, lacomi, inimi pestriţe, cari ţin sub cheie chiar solniţa cu sare, e bine să-i cam pişti [3]).

Virtute este, când prilejul
Te 'ndeamnă, te deşteapta. Şi-apoi, ce-o să-mi facă?
Că m'o snopi în bâte, că în fiare m'ar vârî!
Să mă bată! Să nu creadă că'n genunchi eu am să-i cad!
Vai de el! Pentru mine, nimic nou nu va să fie,
Ce n'am mai păţit vreodată. Dară iată pe Paegnium,
Robul lui Toxil', cel tânăr.

Paegnivm. Sagaristio.

Pa. Imi împlinii porunca, aşàcum mi-se dete.

---

1) *eru' meus.* — 2) *dixit ess' dieseptumei.*

3) Aci se sfârşeşte *recitativul* (cuvinte spuse la sunetul flautului), spre a-se relua *canticum* întrerupt. Acest pasagiu e foarte caracteristic pentru o mai bună înţelegere a muzicei plautine. Se vede clar deosebirea dintre un *canticum* şi un *recitativ.*

www.digibuc.ro

Şi-acum mă 'ndemn spre casă. *Sag.* Stăi, deşi
te văd grăbit!
Paegnium, mă ascultă. *Pa.* Pe-un altul va să-ţi afli, de
vrei, ascultător să-ţi fie. *Sag.* Stăi!
Pa. Mă plictiseşti grozav, de-aş fi cumvà dator la tine,
Ce-ar fi-atuncea, zău, când azi mă plictiseşti atâta?
Sag. Afurisite, îţi întorci spre mine-încoa privirea?
Pa. Mă ştiu că sunt fără putere şi d'aia scapi aşà uşor,
de aste vorbe rele.
Sag. Stăpâne-tău, Toxilus, unde-i?
Pa. Unde are el plăcere. Au vrei
Pe tine să te 'ntrebe? *Sag.* Otravo,
O să-mi răspunzi-odată, unde este?
Pa. Nu ştiu, îţi spun, bătutule la spete!
Sag. [1]). Aşà vorbe de rău spui unuia mai mare?
Pa. Că te-ai învrednicit de ele mai întâi, îndură acum şi tu. Zelos la treabă, limbut la inimă, aşà mi-a poruncit stăpânul să fiu.
Sag. O să-mi spui unde-i Toxilus?
Pa. Îţi spun, să te duci, să nu-ţi mai auzi de nume!
Sag. Pe ziua deazi o să mănânci bătaie.
Pa. Din pricina ta, se vede, cucule [2])! Pe Hercle, de mă tem, chiar de-a fi să-ţi străpung faţa, mortăciuneo [3])!
Sag. Văd eu ce-i cu tine: Ai şi început să mi-te încovoi de şira sprinării.
Pa. Aşà sunt eu. Ce te priveşte asta pe tine? Şi apoi, nu sunt pe gratis [4]), ca tine!
Sag. Prea te crezi grozav!
Pa. Pe Hercle chiar că sunt. De pildă, eu sunt încredinţat c'o să mă văd ajuns om slobod, pecând tu niciodată n'ai să tragi nădejdea asta.
Sag. Obrasnic să nu-mi fii!

---

1) Deaci, v. 280-328, *canticum* se schimbă în recitativ *(iambi septenarii)*. — 2) *cucule*. — 3) *morticine*. — 4) *at non sum gratiis*. Aluzie la homosecsualitate. Sclavii tineri şi frumoşi, cari îşi vindeau trupul. O aluzie şi în *Mostellaria*, v. 894.

www.digibuc.ro

Pa. Ce spui că faci, degeaba mi-te lauzi.

Sag. Du-te de te spânzură.

Pa. Şi tu acasă: c'acolo te-aşteaptă spânzurătoarea gata!

Sag. Mă chezăşueşti tu!

Pa. Ce bine-ar fi să n'ai parte de cine te-a chezăşuì, să poţi rămâne la închisoare!

Sag. Ia ascultă!

Pa. Ce pofteşti?

Sag. O să-mi mai spui la vorbe urîte, ticălosule?

Pa. La urma urmei, când eşti rob, nu poţi opri pe un altul, să nu-ţi spună vorbe de rău.

Sag. Aşà, ai? Uite ce o să-ţi dau.

Pa. Nimic, pentrucă n'ai nimic.

Sag. Zeii şi zeiţele să mă piardă cu toţii —

Pa. Ca prieten, îţi urez să-ţi împlinească ce ceri.

Sag. Asta o zic şi eu, de n'am să te înfig în pământ cu pumnii, pe ziua de astăzi, de m'ei cădea în mână.

Pa. Tu să mă înfigi pe mine? Mai degrabă pe tine or să te înfigă [1]) alţii pe cruce şi cât de curând.

Sag. Zeii şi zeiţele pe tine — ştii ce urmează să mai spun, de nu mi-aş stăpâni limba. N'o că pleci?

Pa. Mă'ndepărtezi, uşor, pentrucă umbra mea a şi început să mănânce bătaie înăuntru. —

Sag. Să-l trăsnească zeii şi zeiţele! Caşi un şarpe, e o bestie cu două limbi [2]), un nelegiuit. Pe Hercle, bine că se duse deaci [3]).

Se deschide uşa. Iată-l că-mi iese acum afară acela, pe care-l doream aşà de mult să-l întâlnesc.

Toxilvs. Sophoclidisca. Sagaristio.

To. Să-i spui c'am şi găsit, deunde să fac rost de bani. Indeamnă-o să fie liniştită, spune-i c'o iubesc atât de mult şi ajutându-se pe ea, m'ajută şi pe mine! Cele ce-ţi spusei să i-le vesteşti, intratu-ţi-a bine în cap?

---

1) *defigam.... adfigent.* — 2) *bestiast bilinguis.* — 3) Din lipsă de acţiune serioasă, intriga se reduce la astfel de scene.

www.digibuc.ro

So. Nu sunt aşà groasă la cap, cum îi mistreţul de gros la piele [1])!

To. Grăbeşte-te; du-te acasă.

Sag. Să-mi iau acum faţă de ästa o mutră de om mare. Să înaintez spre el cu mâinile sprijinite pe şolduri şi cu haina strânsă cu semeţie pe corp.

To. Dar cine-a fi ästa, care-mi umblă ca un ulcior cu două toarte [2])?

Sag. Să scuip cu putere, ca un om de seamă.

To. Asta e chiar Sagaristio. Cum stăm, Sagaristio? Avem vreo nădejde? Despre cele rugate, ai tu vreo mică speranţă?

Sag. Apropie-te. O să vedem. Vreau să faci ce spun. Vino, mişcă-te.

To. (zărindu-i punga la gât [3]). Ce-i umflătura asta dela gâtul tău?

Sag. E o guşe, vezi să n'o apeşi; că m'apucă durerile, dacă o atinge o mână rea.

To. Când ţi-a crescut guşa asta?

Sag. Astăzi.

To. Să pui să ţi-o spargă [4]).

Sag. Mă tem s'o sparg inainte de vremea ei, să nu m'aleg cu'n doamne fereşte.

To. Vreau să-ţi văd şi eu mai deaproape boala asta a ta.

Sag. Ah, ah! Fugi şi fereşte-te de coarne.

To. Dece?

Sag. Pentrucă sunt aci, în pungă, doi boi.

To. Scoate-i afară, rogu-te, nu-i lăsa să moară de foame.

Sag. Mă tem să nu-i mai pot aduce înapoi la staul [5]), să nu se rătăcească.

---

1) *Magi' calleo quam aprugnum callum callet. Calleo* = a avea bătături la mâini. Deacì: a şti un lucru, a fi priceput; a fi şiret. *Callum* = bătătură, cevà îngroşat, gros; piele groasă. Deaci: nesimţire. *Aprugnus-a-um*, de mistreţ. Joc de cuvinte. — 2) *ansatus ambulat.*

3) Pentru siguranţă, punga se atârna de gât, în faţă. (*Epidicus*, 360). — 4) *secari.* — 5) *in bubile.* Să se observe spiritul şi tonul familiar al dialogului.

www.digibuc.ro

To. Am să-i aduc eu, Frică să n'ai.

Sag. Te cred. Am să ţi-i încredinţez ţie. Vino încoa. Aci se află banii, despre care mă rugaseşi mai adineaori.

To. Ce spui?

Sag. Stăpânul m'a trimis să-i cumpăr în Eretria nişte boi. Acum, pentru mine, Eretria va fi casa asta a ta.

To. Vorbeşti cu nespus de mult haz. Dar şi eu, banii ăştia, am să ţi-i înapoiez de 'ngrabă, pe toţi, în întregime, pentrucă am şi pus la cale o mare înşelătorie, am ticluit, ce fel aş putea să smulg dela codoş banii ăştia —

Sag. Cu atât mai bine.

To. Şi femeia să fie liberată şi banii să-i dea chiar el, dela sine. Vino, dar, cu mine. La lucrul ăsta, am nevoie de ajutorul tău.

Sag. Foloseşte-te de mine, cum vrei.

ACTVL AL III-lea.

Satvrio. Virgo.

Sat. [1]). Ce-am pus la cale, să ne iasă din plin şi pentru mine şi pentru tine şi însfârşit şi pentru această mare veşnicie a stomacului, mâncarea cea deapururi, s'o am într'una, să-mi fie din belşug şi fără de sfârşit [2])! Vino după mine încoa, copila mea şi zeii să ne ocrotească.

Treaba, la care ai să fii pusă, o ştii, o ai în minte, o înţelegi; ţi-am împărtăşit şi ţie gândurile toate. Intru aceea te-am şi gătit în felul ăsta. O sa-mi fii vândută, pe ziua de azi, fată.

Vi. Rogu-te, tată dragă, deşi te ştiu că-ţi place să mănânci bucuros la mesele altora, au, de dragul stomacului tău, să-ţi vinzi pe propria ta fată?

Sat. Mare minune că mai degrabă de dragostea regelui Philippus [3]), sau a lui Attalus, decât de a mea, te-aş vinde pe tine, care eşti fata mea!

---

1) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 328—469. — 2) *supersit, suppetat, superstitet.* — 3) *regi' Philippi.* Să se observe ideile sănătoase ale fetei în comparaţie cu ale părintelui său, decăzut, ca toţi parasiţii.

www.digibuc.ro

Vi. Mă ai drept ca pe-o servitoare, sau ca pe-o fată a ta?

Sat. Pe Hercle, asta stă mai mult în căderea stomacului s'o judece. Stăpânirea, pare-mi-se, că eu o am asupra ta, iar nu tu asupra mea.

Vi. Puterea asta părintească e un drept [1]) al tău, tată. Cu toate acestea, deşi starea noastră, tată, ni e foarte săracă- cioasă [2]), e mult mai bine să ne ducem viaţa în cumpătare şi modestie; pentrucă, dacă ruşinea îşi dă mâna cu sărăcia, săracia se face şi mai grozavă, iar încrederea oamenilor şi mai de nimic.

Sat. Eşti chiar plicticoasă.

Vi. Nu sunt şi nici nu cred să fiu, pentrucă, ca o mai mică ce sunt, îi arăt părintelui meu calea adevărată. Şi apoi, rău voitorii împraştie svonul, aşăcum l-au auzit.

Sat. Să şi-l împrăştie şi ducă-se să se spânzure! Toate duşmăniile astea le preţuesc numai puţin decum [3]) aş preţui o masă fară mâncare.

Vi. Tată dragă, ticăloşenia omenească n'are moarte. Ea trăeşte chiar atunci când o crezi moartă [4]).

Sat. Ce? Te temi că n'am să te vând?

Vi. Nu mă tem, tată. Insa nu vreau nici în glumă s'o spui.

Sat. Chiar vorbă de-a surda. Treaba asta o să se facă mai degrabă după voia mea, decât dupa a ta.

Vi. Facă-se.

Sat. Ce mofturi mai sunt şi astea?

Vi. Ia, gândeşte-te, tată, la vorba asta: Când stăpânul îşi ameninţă robul cu bătaia, demulteori ea rămâne simplă amenințare, dar daca a pus mâna pe biciu, i-a dat depe el cămaşa jos, câtă durere pe bietul om! Şi eu acum mă îngrozesc de un lucru, care poate că n'o sa fie.

Sat. Fata, caşi muierea, care are mai mult spirit decât le place părinţilor, nu e nimic de capul lor, dacă sunt netrebnice.

Vi. Fata, caşi muierea, care tace în ea, dacă vede că se

---

1) *tua istaec potestas est.* — 2) *pauperculae.*

3) *non plure existumo.* — 4) *pater, hominum inmortalis est infamia: etiam tum uiuit quom esse credas mortuam.*

www.digibuc.ro

pun la cale lucruri necinstite, nu e nimic de capul lor, dacă sunt netrebnice.

Sat. Mai biue fereşte-te, să nu mănânci trânteală.

Vi. Dar dacă nu mă pot şti ferì, ce să fac? Mai bine te vreau pe tine, să te ştii ferì.

Sat. Atunci, eu sunt un om rău [1])?

Vi. Nu eşti şi nici nu-mi şade frumos s'o spun; ţin însă să-ţi deschid ochii, să nu ţi-i deschidă alţii, mai slobozi la limbă [2]).

Sat. Să spună, orice-or pofti; că eu, dela gândul ăsta, nu mă schimb.

Vi. Insă, de mi-ar fi îngăduit şi mie, în felul meu, ai lucra poate mai cu minte, iar nu aşà prosteşte.

Sat. Aşà-mi place.

Vi. Văd şi eu că-ţi place să ai aşà gusturi cu mie; dar, dacă şi mie mi-ar fi plăcerea la fel, nu ţi-ar mai da mâna să ai aşà gusturi.

Sat. Ai să-mi fii înţelegătoare la vorbele tatălui tău, sau nu?

Vi. Am să fiu.

Sat. Ştii acum cele ce te-am învăţat?

Vi. Pe toate.

Sat. Şi cum ai fost răpită cu forţa?

Vi. Dibăcia nu-mi lipseşte.

Sat. Şi cari ţi-au fost părinţii?

Vi. Ii am în minte. De nevoie, o să mă faci s'ajung o fată rea. Dar, ia seama, ca atunci când ai să vrei să mă măriţi, faima asta să nu alunge pe tineri.

Sat. Taci, proasto! Nu vezi apucăturile de azi ale oamenilor, cât de uşor se mărită aici fetele, cu toată faima lor de rău? Au zestre, cu parale se face agurida miere [3])!

Vi. De-i aşà, adu-ţi aminte că sunt fără zestre.

Sat. Să nu te mai aud vorbind astfel: Pe Polux, ce să spun, mulţuită zeilor şi strămoşilor mei, să nu spui că eşti fată fără zastre, când ai destulă zestre acasă:

---

1) *malu' ne.* — 2) *quibu' licet.* — 3) *dum dos sit, nullum uitium uitio uortitur.* La noi: „Sutele mărită slutele"!

www.digibuc.ro

Iată, mi-am o întreagă ladă [1]) plină cu cărți. Dacă ai să duci la bun sfârșit afacerea, de care ne îngrijim, o să ți-se dea drept zestre șasesute cuvinte scoase din ele, toate grecești curate, din Attica, niciunul Sicilian. Cu o așà zestre ai putea să te măriți și după un cerșetor.

Vi. Dece nu mă duci, tată, unde ți-ai pus în gând să mă duci? Vinde-mă; sau, fă din mine — orice pofteşti.

Sat. Cererea e cuminte și dreaptă. Vino încoa după mine.

Vi. Ascultătoare-ți sunt la poruncă.

Dordalvs.

Nu știu ce fel de socoteală o mai fi și pe vecinul ăsta al meu, care mi s'a jurat c'o să-mi dea astăzi banii? Pe cari, dacă n'o să-mi dea și ziua de azi va trece, eu am să-mi pierd banii, iar el jurământul.

Dar a scârtâit uşa acolo. Cine mi-o ieşi afară pe uşe?

Toxilvs. Dordalvs.

To. Ingrijiți de astea înăuntru, acum mă înapoiez și eu acasă.

Do. Oh, Toxilus, cum stăm?

To. Oh, mocirlă codoşească, bălegar public, amestecat cu noroiu, nelegiuit, necinstit, făr'de credință, ruina poporului, uliu răpitor de bani, lacom și pizmăreț, neruşinat, hrăpăreț, hoț de drumul mare [2]) — nici în treisute versuri n'ar putea cinevà să-ți cânte pe de-a 'ntregul [3]) nelegiuirile. — Iți iei banii? Ia-ți-i, neruşinatule, ține-ți banii, îi ai acum? Mă simt și eu în stare să te fac, să-ți primeşti banii, mocirlo? Nu mă credeai volnic, precum c'aş putea să-ți fac rost de bani, tu, care nu te-ai încrezut să-mi împrumuți bani, până nu ți-am dat jurământ?

Do. Dă-mi pace să răsuflu, să-ți pot răspunde. Prea mărite bărbat al poporului, cocină de robi împuțită [4]), slobozitor de femei stricate, năduşeala bicelor [5]), rozător de lanțuri [6]), ce-

1) *eccillum habeo soracum* (σώρακος).

2) *procax, rapax, trahax.* — 3) *traloqui* p. *transloqui.*

4) *stabulum seruitricium.* — 5) *suduculum flagri.* — 6) *tritor compedium.* Pentrucă lanțurile se uzau prin multă frecătură în mers.

www.digibuc.ro

tatea morilor [1]), rob pe vecie, plin de lăcomie, mâncăcios, furător, fugar [2]), dă banii încoa, dă-mi banii, neruşinatule. Pot să-ţi cer banii? Banii, îţi spun, dă-mi-i. Dece nu-mi dai banii? N'ai pic de ruşine? Un codoş îşi cere banii, robitule la alţii, ca să-i libereze amanta. S'o audă toată lumea [3]).

To. Pe Hercle, taci, te rog. Nu-mi arăta cât poţi să ţipi!

Do. Am o limbă înadins croită, ca să răsplătească răul. Sarea mi-se vinde şi mie cu acelaş preţ, caşi ţie. Dacă limba nu mă apără, de sare niciodată numai are parte să lingă [4]).

To. Nu mai fii supărat acum. Pentru aceea fusei şi eu mâniat pe tine, fiindcă nu voiai, să-mi dai crezare despre bani.

Do. Mare minune, să mă 'ncred în tine, să-mi faci şi mie, ce obişnuesc să facă unii bancheri: De le-ai încredinţat cevà, pedată o şi şterpelesc din for mai repede şi decât iepurele, când a fost slobozit în circ pe poartá [5]).

To. Ţine-ţi banii.

Do. Dă-mi-i, aşàdar.

To. Aci va să fie şasesute nummus, bani curaţi, număraţi întocmai. Ingrijeşte, să dai libertatea femeii şi adă-mi-o îndată încoa.

Do. Va fi pedată acì. Pe Hercle, de ştiu cui să-i încredinţez acum banii ăştia, să-i examineze [6]).

To. Te temi poate să-i dai pe mâna cuivà?

Do. Mirare nu-i, devremece bancherii o şterg din for mai repede şi decum se 'nvârteşte roată în mers.

To. Ia-o, peaci, prin ulicioara asta, deacurmeziş [7]), în for;

---

1) *pistrinorum civitas.* Aluzie la pedeapsa de a învârti la moară.

2) *edax, furax, fugax,* ca răspuns la vorbele lui Toxilus, dela v. 410.

3) Banii dela datornici se cereau cu voce tare. La fel *Mostellaria.* Aci e o parodiere a acestui obiceiu.

4) *delinget salem.* — 5) *argentarii.* Bancherii se bucurau de această proastă reputaţie de a fugi cu banii clienţilor. V. şi *Curculio,* v. 373, 558.

6) In vechime circulau mulţi bani falşi, cari se falşificau uşor, pentrucă nu aveau zimţi pe margini. Erau oameni anume însărcinaţi cu controlarea lor, numiţi *nummulari* (sau *spectatores pecuniae,* la Terentius, *Eunuchus* şi pe cari comentatorul Donatus îi numeşte: *probatores*). V. şi *Epidicus* v. 178. — 7) *trauorsis* p. *transuersis.*

www.digibuc.ro

şi tot peaci să te'ngrijeşti, să vină femeia la mine, prin grădină.

Do. Am să mă 'ngrijesc, să-ţi vină îndată.

To. Dar nu în văzul lumii.

Do. Înţeleaptă măsură.

To. Pentru închinăciune la zei se va duce mâine [1]).

Do. Pe Hercle, chiar aşà.

To. Cât îmi stătuşi, mi-te şi înapoiai.

ACTVL AL IV-lea.

Toxilvs.

Dacă te-ai îngrijit de-un lucru, cu sânge rece şi bună rânduelală, lucrul acela îţi aduce întotdeauna în mână o bună răuşită. Şi, pe Polux, dupăcum fiecare se îngrijeşte serios de lucrul său, tot astfel la urmă va culege roadele. De e om rău şi de nimic, pe orice pune mâna, îi ies toate pe dos; este el om de ispravă, îi merge şi treaba strună.

Afacerea asta am urzit-o în chip posnaş şi iscusit, deaceea sunt încredinţat c'o să-mi iasă sfârşitul cu bine. Acum, am să-mi zăpăcesc pe ziua de azi pe codoş de aşà fel, ca el singur să nu mai ştie, cum a scoate-o la căpătâiu.

Ei, Sagaristio, vino afară şi adă şi pe fată şi acele tăbliţe, pe cari ţi le-am pecetluit, pe cari mi le-ai adus întocmai dela stăpâne-meu din Persia.

Sagaristio. Toxilvs.

Sag. Au te 'ntârziiu?

To. Bravo, bravo! Eşti împopoţonat ca un rege! Turbanul dă o strălucire plăcută îmbrăcămintei. Dar pantofii, ce frumos o mai prinde pe cea găsduită la tine! Dar; v'aţi pregătit îndeajuns?

Sag. Tragicii şi comicii nu cred să se fi putut cândvà mai bine pregăti.

To. Pe Hercle, mă ajuţi în chip minunat!

---

1) După liberare, robul, devenit libertus, se ducea în templu, s'aducă zeilor mulţumiri şi sacrificii.

www.digibuc.ro

Aide, du-te într'acolo, departe din privirea mea şi taci. Când m'ai vedea vorbind cu codoşul, atunci va fi pontu să mi-te arăţi şi tu. Acuma, la lucru.

Dordalvs. Toxilvs.

Do. [1]) Omului, căruia îi au zeii de grijă, îi bate şi norocul la uşe! De pildă eu, care isbutii astăzi să am economie de două pâini pe zi. Astfel, servitoarea, care a fost a mea până astăzi, acum e a lui: a câştigat-o cu banii săi. Chiar deazi ea va mânca din mâncarea altuia, din a mea n'o să mai guste [2]).

Nu sunt eu om de ispravă, cetăţean minunat, care am făcut astăzi şi mai mare prea populata cetate Attică, mărind-o cu o cetăţeană mai mult?

Şi ce larg la inimă mai fusei pe ziua de azi, la câţi nu le dădui cu împrumut bani! Nici chezăşie nu primii dela nimeni, cum trebuie: în aşà le dam crezare la toată lumea. Şi nici teamă n'am că toţi aceştia, în care [3]) mă 'ncrezui astăzi, au să-şi calce cuvântul dat, în faţa judecăţii: De azi încolo vreau să-mi fiu om de omenie [4]) — lucru care nici n'a să fie, precum nici n'a fost!

To. (aparte). Pe individul ăsta am să mi-l prind în lanţ în mod meşteşugit, în aşà fel îi e pregătită cursa, să se ducă pomina. Să m'apropiiu de el. Ce faci?

Do. Te cred.

To. Deude-mi vii, Dordalus?

Do. Te cred. Zeii să-ţi dea, ce doreşti.

To. Ei, mi-ai dat femeii slobozenie?

Do. Te cred, pe Polux, te cred, îţi spun.

To. Ai făcut-o femeie slobodă?

Do. Mă omori cu zile! Dar dacă-ţi spun că te cred pe cuvânt?

To. Spune-mi pe cinste: Ai liberat-o acum?

Al patrulea canticum, v. 470-500. Dordalus cântă, preamărindu-şi isprava făcută. — 2) *nihil gustabit de meo.*

3) *quibu' credidi.* — 4) *bonu' uolo esse.*

www.digibuc.ro

Do. Pe Polux, spun. Cercetează în for, la Pretor [1]), dacă pe mine nu vrei să mă crezi. E liberă, îţi spun: Mă 'nţelegi?

To. Şi pe tine să te aibă în sfânta lor pază zeii! Deacum încolo, nici ţie, nici la vreunul din ai tăi, niciodată n'am să vă mai fac, ce nu v'ar fi pe plac.

Do. Lasă, nu te jura, te cred îndeajuns [2])!

To. Unde este acum desrobita ta?

Do. La tine.

To. Zici tu, că e la mine?

Do. Zic, îţi spun, la tine este, îţi spun.

To. Aşà să mă iubească zeii, de nu-mi cer ei acum cu stăruinţa, să-ţi spun atâtea lucruri bune, pentru vorba asta! De pildă, erà un lucru, pe care îl tot täinueam să ţi-l spun: Acum vreau să ţi-l povestesc, deunde [3]) te-ai putea alege c'un frumos câştig. Am să fac să mă pomeneşti într'una, câtă viaţă am să am eu şi ai să ai şi tu.

Do. La vorbele tale de bine, urechile mele cer să întăreşti aceste frumoase făgăduieli.

To. E meritul tău că mă port dupăcum meriţi. Şi, ca să mă cunoşti c'aşà am să fac, ţine tăbliţele astea, citeşte-le.

Do. Ce mă priveşte pe mine astea?

To. Ba chiar te privesc şi sunt în interesul tău, pentrucă mi-au fost aduse mai acum din Persia, dela stăpânul meu.

Do. Când?

To. Mai acum.

Do. Ce spun ele?

To. Intreabă-le: ele însuşi ţi-or spune-o.

Do. Dă-mi-le atunci.

To. Dar, să le citeşti cu voce tare.

Do. Să taci, cât am să le citesc [4]).

To. Citeşte: O vorbă n'am să suflu [5]).

---

1) *ad praetorem.* Liberarea se făcea în for, înaintea judecătorului *(praetor).* — 2) *sati' credo.* — 3) *Und' tu.* — 4) *pellego* p, *perlego.*

5) Aci încetează *canticum*, care se transformă în recitativ (*trochaici septenarii)* până la v. 672, în afară de scrisoare, care se citeşte liniştit, în *iambi senarii*, diverbium, v. 501-512, 520-527. Această scenă, caşi

www.digibuc.ro

Do. „Salutare lui Toxilus şi la toţi ai casei trimite Timarchides. De vă afaţi sănătoşi, mă bucur. Eu, fost-am sănătos într'una, îmi văd de treburi şi câştig bune parale. De prin părţile astea, nici c'am să pot a mà înturna spre casă, nici în opt luni, aşà mă ţin locului afacerile. Perşii au cuprins oraşul Chrysopolis, din Arabia, plin de bogăţii, ca oraş vechiu ce erà: Se strânge la un loc prada, să se vândă în folosul obştesc. Lucrul ăsta mă ţine departe de casă. Ajutor şi găsduire vreau să-i dai acestuia, care-ţi aduce tăbliţele. Ai grije de ce nevoi va avea, că şi el, în casa lui, m'a avut în cea mai mare cinstire".

Do. Ce mă priveşte pe mine, sau treburile mele, ce treburi învârtesc Perşii, sau ce-mi lucrează stăpâne-tau [1])?

To. Taci, prostule! Nici nu bănueşti ce norocire te adastá şi ce flacără strălucitoare de câştig umblă să-ţi aducă zeiţa Norocului.

Do. Cine e zeiţa asta a Norocului, dătătoare de câştig?

To. Intreabă scrisoarea, care o cunoaşte. Eu unul atâta aş fi ştiut şi eu, cât şi tine, dacă nu citeam mainainte. Dar, precum începuşi, vezi din scrisoare, cum stau lucrurile.

Do. Sfătuirea e bună. Fă tăcere.

To. Acum ai să vii la ce te priveşte pe tine.

Do. „Acesta [2]), care aduce tăbliţele, duce cu el totdeodata o fecioară distinsă, de o frumuseţe fermecătoare, furată şi adusă tocmai din fundul Africei. Vreau să-i înlesneşti, s'o poată vinde.

Dar, cel care-o cumpără, s'o cumpere pe-a sa răspundere: garanţie nici nu făgăduieşte, nici nu dă nimeni. Vezi, să-şi primească banii, adevăraţi şi bine socotiţi. Ingrijeşte-te de astea şi ai grije şi de oaspete să fie bine îngrijit [3]). Sănătate".

To. Ei, acum? Dupăce citişi ce fuse aşternut pe ceară, mă crezi acum?

---

scena v. 251-272, e foarte caracteristică pentru muzică: Scrisoarea e citită fără muzică, în mijlocul unei scene, in care muzica însoţeà cuvântul.

1) *eru' tuo'*. — 2) *ist'*. — 3) *haec cura et hospes cura ut curetur.*

www.digibuc.ro

Do. Unde e acum oaspetele acela, care a adus încoa tăbliţele acestea?

To. Chiar acum cred c'o să pice încoa: S'a dus, s'o aducă dela corabie.

Do. Nu-mi trebuie procese şi gâlceavă. La ce aş arunca eu banii pe fereastră [1])? De nu mi-se dă garanţie, ce nevoie am eu de târgul ăsta?

To. Ai să taci, sau nu? Nu mi-am închipuit vreodată să-mi fi aşà de murdar, ca o oală de noapte [2])! Dece te temi?

Do. Chiar că mă tem, pe Hercle. Doar sunt mâncat de-aldeastea. Sunt destul de păţit, ca să ma mai proptesc şi acum cu nasul în noroiu.

To. Nu văd nicio primejdie.

Do. Înţeleg eu, dar mi-e teamă.

To. La urma urmei, ce treabă am eu. De m'amestec, o fac aşà pentru tine, ca să te-ajut, să te poţi folosi tu înaintea altora [3]).

Do. Mulţumirile mele! Insă, e mai plăcut lucru, să te cuminţeşti din paguba altora, decât alţii din a ta.

To. La urma urmei, cine-o să vină după ea tocmai din fundul Africei. O cumperi, sau nu?

Do. Să văd şi eu marfa.

To. Bine zici. Dar iată, la timp chiar că vine oaspetele acela, care a adus aceste tăbliţe.

Do. Ăsta e?

To. El e.

Do. Asta e fata aceea furată?

To. Ştiu şi eu, cât ştii şi tu, afară numai de un lucru, că e de-o frumuseţe aleasă, pe Polux, oricine ar fi ea.

Do. Pe Polux, la chip e destul de arătoasă.

To. Cu ce sgârcenie o laudă, călăul! Să-i cercetăm pe tăcute chipul.

Do. Că bine zici.

---

1) *quamobrem ego argentum enumerem foras?* — 2) *matulam.*

3) Cam acelaş limbaj îl ţine şi Epidicus, în *Epidicus*, v. 257-280, când umblă să-şi înşele stăpânul.

www.digibuc.ro

Sagaristio. Virgo. Toxilvs. Dordalvs.

Sag. Athena părutu-ţi-a un oraş îndestul de fericit şi plin de bogăţii?

Vi. Înfăţişarea oraşului am văzut-o, obiceiurile oamenilor însă prea puţin.

To. Au, dela început, nu-ţi pare să fi grăit o vorbă înţeleaptă?

Do. Chiar, dela prima vorbă nu-i putui vedea înţelepciunea.

Sag. Dar, din câte putuşi vedea, oraşul, părutu-ţi-a el bine întărit în zidurile sale?

Vi. Dacă locuitorii au purtări frumoase şi oraşul va fi bine întărit, cred eu. Dacă gonesc afară din oraş, viclenia, hoţia banului public şi lăcomia; apoi, în al patrulea rând, pismuirea, în al cincilea, ambiţia, în al şaselea bârfeala, în al şaptelea, jurământul strâmb —

To. Bravo!

Vi. în al optulea, nepăsarea, în al nouălea, vătămarea adusă altuia, în al zecelea, crima, care e şi răul cel mai mare. Unde lipsesc acestea, oraşul acela va fi îndeajuns de bine apărat prin zidurile lui fireşti; iar acolo, unde ele s'au cuibărit laolaltă, o sută de ziduri şi tot n'ar fi în stare să-i apere avutul.

To. Ei, ce zici?

Do. Ce vrei?

To. In tovărăşia acelora, tu vii al zecelea: Trebuie s'o ştergi deaici într'altă parte.

Do. Dece?

To. Pentrucă eşti din cei cari jură strâmb.

Do. Ce-i drept, vorbe proaste chiar că nu spune.

To. E tocmai ce-ţi trebuie, îţi spun: Cumpără-o.

Do. Pe Polux, cu cât mă uit mai mult la ea, cu atât îmi place şi mai mult!

To. Dacă ai s'o cumperi, o, zei nemuritori, nu va fi codoş mai bogat ca tine! Ai să despoi, după plac, oamenii de averea şi robii lor; ai să ai de-a face cu cele mai alese feţe, cari ţi-or căuta prietenia: vor veni să petreacă la tine.

Do. D'apoi şi eu n'am să-i las înăuntru.

www.digibuc.ro

To. D'apoi şi ei o să-ţi cânte noaptea pela porţi [1]), o să le dea foc: că va trebui să-ţi păzeşti casa cu uşi ferecate în fier, să-ţi îmbraci casa în fier, să pui praguri de fier, încue-
turi de fier, inele de fier [2]); să nu faci economie la fier: La urmă şi ţie va trebui să-ţi pui la picioare lanţuri grele de fier!

Do. Mai bine du-te de te spânzură!

To. Du-te tu, mai bine — cumpără-o; ascultă-mă pe mine.

Do. Mai întâi să văd cât cere.

To. Vrei să-l chem încoa?

Do. Mă duc eu spre el.

To. Ce faci, oaspete?

Sag. Vin, îţi aduc pe asta, despre care îţi pomenii mai adineaori. Corabia a intrat de ieri noapte în port. Vreau s'o vând, dacă se poate; dacă nu se poate, vreau să plec deaci, cât mai în grabă.

Do. Fii sănătos, tinere!

Sag. Bineînţeles, că o vând, dacă va fi să mi-se dea preţul ei.

To. Ei bine, dacă n'ai s'o vinzi pe preţ bun acestuia, care vrea s'o cumpere [3]), la altul nici să nu te mai încerci.

Sag. Îi eşti prieten?

To. Aşà, precum îi sunt toţi zeii, cari locuesc în cer.

Do. Atunci îmi eşti duşman curat. Pentrucă, faţă de neamul codoşesc, niciun zeu [4]), oricât de larg la inimă să fi fost el, niciodată n'a fost binevoitor.

Sag. Ascultă. Ţi-e aminte s'o cumperi?

Do. Dacă şi ţie ţi-e aminte s'o vinzi şi mie mi-e s'o cumpăr; bineînţeles, dacă ai timp de aşàceva, precum îl am şi eu.

Sag. Spune, arată tu preţul.

Do. Marfa doar a ta este, tu trebuie, să-i faci preţuirea.

To. Drept e ce spune el.

---

1) Vezi şi *Mercator*, v. 406-411. O asemeni serenadă la poartă avem în *Curculio*, v. 145-215. — 2) *ferream seram atque anellum.*

3) *hoc emptore. Emptor*, subst verbal: cel care cumpără. Subst. acestea verbale în *tor* vor fi foarte mult întrebuinţate mai târziu decătre scriitorii bisericeşti. — 4) *ullus deu'*.

www.digibuc.ro

Sag. Vrei să faci o bună cumpărătură?

Do. Şi tu vrei să faci o frumoasă vânzare?

To. Văd eu, pe Hercle, c'amândoi aveţi acelaş gând.

Do. Aide, spune-mi odată preţul, deschis [1]).

Sag. O spun din capul locului [2]): Pentru ea nu-ţi va da nimeni chezăşie. Ştii asta?

Do. Ştiu. Arată-mi preţul cel mai depe urmă, cu care ţi-e aminte s'o vinzi, ca să ţi-o pot cumpăra.

To. Taci, taci. Pe Hercle, eşti chiar un prost făr'de pereche, mai rău ca un copil.

Do. Dece.

To. Pentrucă mai întâi vreau să afli dela fată lucruri, cari me sunt de folos.

Do. Pe Hercle, ce mă sfătueşti, nu-i rău. Ia gândeşte, eu, codoşul acela învăţat, mai mai să cad în cursă, de nu te nimereai tu lângă mine! Ce bine e să ai lângă tine un prieten, când ai să faci cevà [3]).

To. Din ce neam, ori în ce ţară, s'a fost născut, sau din ce părinţi se trage, ca să nu spui c'ai cumpărat-o cu ochii închişi, după imboldul meu [4]), înşelat de mine; vreau s'o cercetezi.

Do. Ba, sfatuirea chiar ca ţi-o laud, crede-mă.

To. (către Sag.). Dacă nu-ţi e cu suparare, el ar vrea să cerceteze puţin pe fată.

Sag. Cât de mult, cum are plăcere.

To. Dece stai? Du-te şi tu spre el şi roagă-l şi tu acelaş lucru, sa-ţi îngădue, s'o întrebi ce vrei; deşi mie îmi spuse că-ţi dă această îngaduinţă, totuş cred că e mai bine, să te duci chiar tu spre el, să nu te ia drept un prost.

Do. Mă sfătueşti destul de bine. Oaspete, vreau s'o cercetez puţin.

Sag. Câtu-i dela pământ la cer, oricum ai plăcere.

Do. Spune-i, să vină [5]) încoa spre mine.

---

1) *prognariter.* — 2) *priu' dico.*

3) Cam aceleiaşi idei le are şi Periphanes, în *Epidicus* (v. 425-430), în împrejurări la fel. — 4) *me impulsore.* — 5) *dum ea accedat.*

www.digibuc.ro

Sag. (către Vi). Du-te spre el şi dă-i ascultare. (către Dordalus). Intreabă-o, cercetează ce vrei.

To. (catre Vi.). Aide, acum e acum, vezi să intri în luptă sub bune auspicii.

Vi. Voinţa zeilor ne-ajută, taci. M'oiu îngriji, să ne înapoiem spre lagăre cu frumoasa pradă.

To. (către Dordalus). Dă-te acolo, la o parte, am să ţi-o aduc eu.

Do. Aide, fă cum crezi tu că e spre folosul nostru.

To. Ei, fă-te încoa, fată! (încet). Ia aminte la ce faci.

Vi. Să taci. Mă voiu îngriji, aşàcum vrei.

To. Urmeaza-mă. (către Dordalus). Ţi-o adusei, dacă ai cevà de aflat dela ea.

Do. Vreau însă să fii şi tu de faţă.

To. Nu pot, pentrucă trebuie sa mă mă'ngrijesc de oaspete, cum mi-a poruncit stapânul. Afară numai dacă el nu ţine să fiu şi eu de faţa?

Sag. Ba chiar du-te, de-l ajută.

To. (către Dordalus). Iţi dau ajutorul, ce-mi ceri.

Do. Ţie ţi-l dai, când e să-ţi ajuţi un prieten.

Sag. Intreabă-o.

To. (către Vi.). Ei, tu, fii trează.

Vi. Destul mi s'a tot spus: Deşi sunt numai o sclavă, îmi ştiu eu, care mi-e datoria, să spun adevarul, când sunt întrebată, aşàcum l-oiu şti şi eu.

To. Fată, iata un om de ispravă.

Vi. Cred.

To. Nu multa vreme ai să robeşti la el.

Vi. Aşà nadajduesc şi eu, pe Polux, dacă părinţii mei şi-or cunoaşte, care li-e datoria.

Do. Nu vreau sà te prinda mirarea, că noi umblăm să te cercetam cu privire la patria ta, sau la parinţi tăi.

Vi. La ce m'ar prinde mirarea, omule draga? Robia m'a învaţat, sa nu ma mai minunez de nenorocirile mele.

Do. Nu plânge!

To. (aparte). Ah! Bat-o zeii, s'o bată! E aşà de iscusită,

www.digibuc.ro

aşă de pricepută! Ce minte înţeleaptă, cum ştie ea rostul, la ce trebuie!

Do. Cum te numeşti?

To. (aparte). Acum mă tem să nu se greşească.

Vi. In patrie, mă numeam Lucris.

To. Numele, caşi prevestirea, dintr'un început însemnează mare câştig [1]). Dece n'o cumperi? (aparte). Tare mă temui să nu se greşească. A întors-o bine.

Do. Dacă te cumpăr, nădăjduesc că şi pentru mine ai să-mi fii tot o Lucris, aducătoare de câştig.

To. Dacă ai s'o cumperi, pe Hercle, n'are să-ţi robească [2]) nici pânăla sfârşitul lunii, crede-mă.

Do. Pe Hercle, asta chiar o vreau şi eu.

To. De vrei, să ţi-se împlinească dorinţa, pune umărul. (aparte). Pânăacum chiar că nu s'a greşit cu nimic.

Do. Unde te-ai născut?

Vi. Unde mi-a spus maică-mea, în cunie, într'un colţ, dinspre partea stângă.

To. Ai să ai o curtezană cu noroc: S'a fost nascut la loc cald, unde de cele mai multeori sunt toate bunătăţile. (aparte). E prins bine codoşul; cu întrebarea, să-i spună, unde s'a născut, l-a jucat frumos.

Do. Dar eu te'ntreb despre ţara ta, care îţi este?

Vi. Care să-mi fie alta, decât aceasta, unde mă aflu acum.

Do. Dar eu te'ntreb despre aceea, care ţi-a fost mainainte?

Vi. La ce-a fost pânăaci, nu mă mai gândesc de loc, ca un lucru ce-a fost: întocmai caşi omul, odatăce şi-a dat sufletul, la ce bun să-l mai cercetezi, ce-a fost?

To. Inţelept răspuns, aşă să am eu parte de zei! Şi totuş e cevă, care te îndăioşează. Insfârşit, fată, care ţi-e ţara, aide, lămureşte-mă acum repede. Dece taci?

Vi. O spun destul de înţeles: Devremece robesc acl [3]), aceasta mi-e patria mea.

To. Despre partea asta chiar poţi să n'o mai întrebi. N'o

1) Pentrucă *Lucris* = *lucrum*, care însemnă câştig. Joc de cuvinte.
2) *seruibit tibi.* — 3) *quando hic seruio.*

www.digibuc.ro

vezi că nu-i aminte să vorbească? N'o mai târî [1]) şi tu în amintirea nenorocirilor sale.

Do. Ascultă? Tată-tău a fost luat prizonier?

Vi. N'a fost luat, dar, ce-a avut, a pierdut.

To. Se pare să fi fost din neam bun: Nu ştie vorbi altcum decât ce e adevărat.

Do. Cine a fost? Spune-mi numele.

Vi. La ce bun aş mai aminti despre nefericitul de el, cine a fost? Acum, de bunăseamă ca-l pot numi pe el un Nenorocit şi pe mine o Nenorocită!

Do. Ce fel erà el în vaza alor săi?

Vi. Niciunul nu erà mai bine văzut: Robii, caşi oamenii liberi, îl iubiau deopotrivă.

To. Un om nefericit, vrei să spui, devremece şi el însuş e aproape pierdut şi prietenia altora şi-a pierdut-o.

Do. Am s'o cumpăr, aşà cred.

To. Şi acum încă „aşà cred"? După mine fata e de neam mare. Ai să te umpli de bani, cu ea.

Do. Numai să dea zeii, să fie aşà!

To. Cumpără-o acum.

Vi. Iţi spun asta s'o ştii: Când tata va afla, precum c'am fost vândută, pedată va şi veni aci, el însuş şi mă va răscumpăra dela tine, pe Castor.

To. Ei, acum?

Do. Ce este?

To. O auzi ce spune?

Vi. Pentrucă, deşi avutul i-a fost prăpădit, are totuş prieteni.

Do. Numai plânge; ai să-mi fii repede femeie liberă, dacă o să cazi cât mai des [2]). Vrei să fii a mea?

Vi. Numai să nu fiu prea mult timp roaba ta, vreau.

To. Cât e de dornică de libertate! Asta o să-ţi aducă câştig mare. Fă târgul, de e să-l faci [3]). Eu mă reîntorc la acela. (către Vi.). Urmează-mă. (către Sag.). Ţi-o aduc înapoi.

Do. Ţinere, o ai de vânzare?

---

1) *ne inducas.* — 2) *si crebro cades. Cado* = în înţelesul de a păcătui. — 3) *age si quid agis.*

www.digibuc.ro

Sag. Dorinţa aceasta îmi e mai mare [1]), decât aceea de-a o pierde.

Do. Atunci, lamureşte-te în puţine cuvinte : Cât să ţi-se dea, asta, spune-o.

Sag. Am să mă port deaşă fel, să-ţi fac pe voie, ca s'o poţi cumpara. O poţi avea pe o suta mine.

Do. E prea mult.

Sag. Optzeci.

Do. Prea mult.

Sag. Niciun ban mai puţin nu se poate, din ce am să spun acum.

Do. Aşàdar, care este? Spune repede şi-arată preţul.

Sag. Pe-a ta raspundere, o ai pe şasezeci mine argint [2]). 665

Do. Toxilus, ce fac?

To. Zeii şi zeiţele, mâniaţi, îţi turbură mintea, nelegiuitule, de mai stai la gânduri şi n'o cumperi.

Do. Le ai.

To. Du-te, ado încoa banii. Pe Polux, nu-i scumpă nici cu treisute mine. Făcuşi un bun târg.

Do. * * Le ai.

To. (aparte, catre Sag.). Bravo, bine-l mai jupuişi!

Sag. Ei, şi pentru veşminte mai pune pedeasupra încă zece mine.

Do. Mai degrabă am să le scad, decât să le mai pun.

To. Taci, nu-l pricepi că el caută pricină, să strice vân- 670
zarea? Dut-te şi fă rost de bani.

* * şi ce frumos se mai nenorocì!

Do. Ei, nu-l slăbi din ochi.

To. Ci, că du-te odată în casă.

Do. Mă duc, s'aduc banii.

Toxilvs. Virgo. Sagaristio.

To. [3]). Pe Polux, fecioară, ne-ai dat o mână de ajutor

1) *magi' lubet.* — 2) O mină — 97 fcs, deci 5820 franci. Detaliu preţios. — 3) Acum recitativul se schimbă în diverbium *(iambi senarii)*, dela v. 673-752, care se continuă pânăla sfârşitul actului al IV-lea.

www.digibuc.ro

vrednică de laudă, cinstită, înţeleaptă şi cu sânge rece.

Vi. Lucrul bun, care se face la oamenii buni [1]), se cade ca el să fie şi serios şi plin de recunoştiinţă.

To. M'auzi tu, Persanule [2])? Când ai să primeşti banii dala ăsta, să te prefaci, ca unul, care te-ai duce deadreptu la corabie.

Sag. Nu mă 'nvăţa.

To. Apoi, prin straduţa cea dosnică, să te reîntorci la mine, peacolo, prin grădină.

Sag. Imi spui ce are să fie.

To. Doar, te sfătuesc şi eu, ca nu cumvà să nu-mi mai nimereşti casa, când te-i vedea cu banii!

Sag. Ce-ai fi tu în stare, vrei să fac şi eu?

To. Taci, fă economie de voce: Ne iese prada-afară.

Dordalvs. Sagaristio. Toxilvs.

Do. Sunt aci şasezeci mine, bani adevăraţi, mai puţin cu două mine.

Sag. Ce e cu banii ăştia?

Do. Să-mi plăteşti punga asta [3]), sau de nu, s'o fac să-şi reia drumul îndărăt spre casă.

Sag. Nu-ţi erà destul că eşti codoş: îţi erà teamă, nenorocitule, spurcatule, sgârcitule, să nu-ţi pierzi punga?

To. Dă-i pace, rogu-te. Zii-i codoş şi nu te mai minuna dece face!

Do. (aparte). Cu târgul ce făcui, mă ajutară bine zeii pe ziua deazi: Nici capul nu mă doare, c'o să-mi fie frică, să-i pierd. (tare). Aide, ţine-o.

Sag. Aşează-o colea, la gât, de nu-ţi e cu supărare.

Do. Aş, ce se potriveşte, bucuros!

Sag. Mai aï cevà cu mine?

To. Dece eşti aşà grăbit?

---

1) *si quid bonis boni fit* = Când cei buni s'ajută între ei.

2) *Persa.* Deunde şi numele comediei.

3) *cruminam.* O pungă: două mine = 194 fcs. Acl e o exagerare.

www.digibuc.ro

Sag. Aşà cere treaba: Scrisorile, cari mi-au fost încredinţate, vreau să le duc; apoi, am mai auzit că un frate gemen de-al meu ar robì peaici. Vreau să dau de el şi să-l răscumpăr.

To. Pe Polux, chiar că-mi amintişi de un lucru. Pare-mi-se, să fi zărit, prin oraş, pe unul, care aduce foarte mult cu tine, la înfăţişare, cam aceeaş statură.

Sag. Dacă n'o fi chiar frate-meu.

Do. Cum te numeşti?

To. * Ce-ţi ţine asta de cald?

Do. Nu ştii dece?

Sag. De-i aşà, ascultă, ca să ştii: Vaniloquidorus, Virginesuendonides, Nugiepiloquides, Argentumextenebronides, Tedigniloquides, Nugides Palponides, Quodsemelarripides. Numquameripides [1]). Iată-ţi.

Do. Vai, pe Hercle, în câte feluri se mai scrie şi numele ăsta al tău!

Sag. Aşà sunt obiceiurile Persanilor: Avem nume lungi şi întortocheate. Altcevà mai ai cu mine?

Do. Mergi sănătos!

Sag. Vă las sănătoşi, pentrucă mi-e gândul numai la corabie,

To. Erà mai bine să-mi fii plecat pe ziua de mâine; astăzi ai fi luat masa la mine.

Sag. Să auzim de bine.

Toxilvs. Dordalvs. Virgo. Satvrio. Sagaristio.

To. Acum, că se duse deaci, ne putem deslega limba, cum vrem. Fireşte, ziua deastăzi ţi-a hărăzit mult noroc; pentrucă nu e vorba de o simplă cumpărătură numai, ci de un adevărat câştig.

1) Cuvinte făurite de Plautus, având următoarele înţelesuri: Turnător de vorbe deşarte, Vânzător de fecioare, Indrugător de vorbe late, Storcător de arginţi, Indrugător de cuvinte vrednice de tine (*Te † digni † loquides*), Scornitor de minciuni, Cel care înhaţă odată, Cel care numai dă înapoi, ce a înhăţat odată.

www.digibuc.ro

Do. Ce fel de câştig e ăsta, o ştie numai acela, care mi-a vândut, pe-a mea răspundere, o fată furată, şi-a primit banii şi s'a dus peacì încolo. Cum pot eu şti acum, de n'a veni cinevà, să-mi ceară liberarea ei? Şi unde am să-l urmăresc? In Persia? Vorbă de clacă!

To. Şi eu care credeam să aflu mulţumire la tine, pentru ajutorul meu!

Do. Recunoştiiţă chiar că-ţi port, fireşte, Toxilus; că doar am văzut eu, ce bucuros, îmi dădeai bunul tau sprijin.

To. Ţie? Şi încă, ce bucuros!

Do. Stai! Am uitat mai adineaori, să dau nişte porunci, cari mi-e'à aminte, să le dau, în casă. Păzeşte-o. (iese).

To. E chiar bine păzită.

Vi. Şi tata acum, care întârzie!

To. Dar, dacă l-aş chemà?

Vi. E şi timpu.

To. Ei, Saturio, vino afară. Acum e sorocit ceasul, să ne răsbunăm pe vrăjmaş.

Sat. Iată-mă. Au, vă 'ntârziu?

To. Aide, dă-te departea cealaltă, departe din privirea noastră şi sa taci. Când o să má vezi vorbind cu codoşul, atunci să faci gălágia.

Sag. Pentru un om deştept, învăţătura multă strică.

To. Apoi, când am să plec —

Sag. Dece nu taci? Ştiu ce vrei.

Dordalvs. Toxilvs.

Do. Ducându-mă în casa, i-am snopit pe toţi în bătaie cu biciul, în aşà pline de murdarie îmi erau lucrurile şi casa.

To. Venişi, în sfârşit?

Do. Venii.

To. N'ai să te plângi că nu te-am hărăzit pe ziua de astăzi cu o mare fericire.

Do. Nu zic ba şi recunoştiinţa mea o ai.

To. Acum, mai ai cevà cu mine?

Do. Să-ţi meargă toate din plin!

www.digibuc.ro

To. Pe Polux, urarea asta a ta chiar c'am s'o folosesc acasă, pentrucă mă şi văd alături de desrobita ta.

Satvrio. Virgo. Dordalvs.

Sat. De n'am să-l nefericesc, m'am nefericit eu. Dar iată-l chiar pe el, înaintea casei, la timp potrivit.

Vi. Multă sănătate, tată dragă.

Sat. Sănătate, copila mea.

Do. Aoleo! Persanul m'a mâncat fript!

Vi. Acesta e tatăl meu.

Do. Hâm, ce? Tată-tău? M'am nenorocit deabinelea! De-i aşà, dece-mi stau şi nu-mi bocesc, ca un nenorocit, cele şasezeci mine?

Sat. Pe Polux, am să te fac eu, nelegiuitule, să te boceşti mai bine pe tine însuţi.

Do. Sunt mort!

Sat. Aide, vino la judecată [1]), codoşule.

Do. Pentruce mă chemi la judecată?

Sat. Am să ţi-o spun acolo, în faţa judecătorului. Te chem dar la judecată.

Do. Ai martori, cari să dea mărturie?

Sat. Pentru unu ca tine, càláule [2]), care îmi faci negustorie cu cetăţeni, oameni liberi, s'ating eu urechea unui om liber, ca să-mi poată sluji drept martor [3])?

Do. Lasă-mă să vorbesc.

Sat. Nu vreau.

1) *Age, ambula in ius.* Formula consacrată.

2) Oamenii nelegiuiţi, ca hoţii, codoşii, puteau fi târîţi la judecată fără martori. Ei se numiau: *intestati.*

3) Cel care voià să dea în judecată pe cinevà, se îngrijà mai întâi de martori *(testes).* In prezenţa părţilor, i-se atingea urechile, *(aures atterere),* întrebându-l, dacă voia să-i slujească drept martor; formula consacrată erà: *Licetne antestari?* Dacă răspunsul erà afirmativ *(Licet),* se punea mâna pe pârît, spunându-i-se să meargă la judecată *(Age, ambula in ius).* Ca martori numai cetăţenii liberi puteau fi; sclavii nu. Aceştia erau: *intestabiles.*

www.digibuc.ro

Do. Ascultă.

Sat. Sunt surd. Mişcă-te. Ia-o peaici, nelegiuit ademenitor de fete mari. Vino şi tu, fata mea, cu noi, pânala judecător.

Vi. Te urmez.

ACTVL AL V-lea[1]).

Toxilvs. Lemniselenis. Sagaristio.

To. Duşmanii răpuşi, cetăţenii mântuiţi, ţara liniştită, pacea închiata[2]), rasboiul sfârşit, biruinţa câştigata, oştirea şi garnizoanele neatinse, pentrucă ne-aţi ajutat cu bine, tu, Juppiter şi toţi ceilalţi zei atot puternici, din cer. Vă sunt recunoscător şi vă mulţumesc, fiindcă m'am putut rasbuna, cum trebuie, pe vrăşmaşul meu.

Pentru aceea şi eu acum am să purced la împarţirea prăzii de rasboiu între partaşi, sa dau fiecăruia partea sa.

Veniţi afară, aici vreau, înaintea intrării şi-a uşii, să-mi primesc, cum trebuie, tovaràşii de luptá. Aşterneţi acì paturile, puneţi tot ce trebuie. Aci vreau să mi-se înfiga steagul[3]), mai întâi, deunde am să-i fac pe toţi să-mi fie, veseli, glumeţi şi mulţumiţi, cu sprijinul cărora mi se împliniră, mai cu uşurinţă[4]), cele ce voii, sa mi se împlinească. Pentrucă nelegiuit este omul, care ştie sa primeasca binele dela un altul şi nu se pricepe să-l întoarcă înapoi.

Le. Toxilus scump, dece eu stau departe de tine şi tu la fel, departe de mine?

To. Aide, de-i aşà, apropie-te de mine şi îmbrăţişează-mà, dacă vrei.

---

1) Intreg actul al cincilea e în cântece. Sunt două canticum: întâiul, v. 753-776; al doilea, v. 777-sfârşit. Comedia se sfârşeste în cântece şi veselie.— 2) *Hostibu' uictis, ciubu' saluis, re placida, pacibu' perfectis.*

3) *aquilam.* Steagul comandantului de armată, care se înfigeà înaintea cortului său. Comediile lui Plautus sunt pline de asemeni metafore militare, pentrucă el trăià vremurile marilor răsboaie, cu Carthaginezii. V. prologus din *Cistellaria.* V. şi *Miles Gl.* v. 220-230.

4) *quorum opera mihi facilia factu facta.*

www.digibuc.ro

Le. Cum să nu vreau!

To. Oh, nimic nu-i mai dulce [1]) ca asta! Dar, rogu-te, o- 765
chişoru meu, dece nu ne-am aşeza noi acum pe paturi, la masă?

Le. Toate, câte tu le vrei, la fel le doresc şi eu.

To. Iţi îndeplinesc dorinţa. Aide, aide, aşădar aide,
Şi tu, Sagaristio, te-aşează, la locul mai de frunte [2]).

Sag. Nu ţin atât' la masă. Mai bine jumătate,
Din suma invoită. *To.* Mai aşteaptă.

Sag. Această vorbă, mai aşteaptă, e cam lungă pentru mine.

To. Fa aşa: Aşează-te la masă. Plăcuta zi deazi,
Ziua, în care m'am născut, în plăceri să o petrecem.
Daţi apă pentru mâini [3]), aduceţi la masă.
Unei flori ca tine îţi dau florile astea. Tu, să ne fii regină [4]), 770

Le. Aide, copile,
Incepe-o deacolo, din partea mai de cinste [5]).
Cu câte şeapte cyathus [6]), ne'ncununează cheful.
Mişcă-ţi mâna, te grăbeşte.

To. Paegnium, cam târziu îmi dai mie să beau;

---

1) *magi' dulcest.* — 2) *acumbe in summo.* De obiceiu la o masă erau nouă locuri, câte trei de fiecare cele trei părţi ale mesei, a patra fiind lăsată liberă. Cele din stânga se numiau: *summus*, cele din dreapta, *infimus*, sau *immus*, cele dela mijloc, *medius*. De jurul celor trei părţi erau paturi *(lectus)*, pentrucă Romanii mâncau la masă, culcaţi pe o rînă. Deaci: a pune masa: *sternere lectos*, a-se aşeza la masă: *accumbere mensam*; ori: *in immo, in summo*, când se desemna locul.

3) *date aquam manibus.* Pentru spalat Cum Romanii mâncau cu mâinile, se murdăriau şi deci se spalau des, la masă.

4) *tu hic eri' dictatrix nobis.* La chefuri, deregula se alegeà un şef, care prezidà masa şi ordonà numărul paharelor şi cantitatea de vin, care trebuià să se bea. El aveà diferite numiri, ca: *Rex bibendi, magister, dictator (dictatrix*, cum e aici, pentrucà era o femeie), *arbiter, regina vini, strategus (Stichus* v. 702). Toţi trebuiau să i-se supuna. El sta deobiceiu în *lectus medius.* — 5) *age ab summo.* La fel, în *Asinaria*, 891, *Mostellaria*, 347, *Stichus*, 766.

6) *septenis cyathis. Cyathus* erà o măsură, cu care se turnà în cupe vinul, ordonat decatre Regele banchetului. Aci, Lemniselenis erà regina mesei. La fel, în *Mostellaria*, v. 347; *Stichus*, v. 705.

Asemeni petreceri pe scenà, Plautus a pus în încă alte trei comedii: *Asinaria Mostellaria* şi *Stichus*.

www.digibuc.ro

Imi toarnă, ca să beau. Mie, vouă şi iubitei,
Sănătate să ne fie.
Ziua, cea deazi doiită, zeii mi-a fost dăruit,
Că te am pe tine 'n braţe, ca pe-o roabă desrobită.
Le. Şi asta mulţumită ţie. *To.* In sanătatea tuturor,
Mâna mea îţi trece-acum paharul ăsta ţie [1]),
Cum se cuvine între iubiţi. *Le.* Dă-mi-l.
To. Ţine-l. *Le.* Şi cel care-mi vrea răul,
Caşi cel care se 'ncânta de a noastră fericire,
Şi 'n sănătatea lor să le fie.

Dordalvs. Toxilvs. Sagaristio.
Paegnivm. Lemniselenis.

Do. [2]). Cari sunt, vor fi, caşi cei cari au fost şi-or să mai fie în urmă, pe toţi aceştia laolaltă eu singur îi întrec cu uşurinţă, că sunt ursit să-mi duc viaţa, ca cel mai nenorocit dintre oameni! M'am dus, s'a sfârşit cu mine! Ziua deastăzi a strălucit pentru mine în chipul cel mai nenorocit, să mă dea gata, în aşà fel Toxilus m'a legat la gard prosteşte [3]) şi mi-a nimicit avutul.

Ca un nenorocit ce sunt, aruncai pe fereastră un car de bani [4]), îi pierdui şi pentruce i-am aruncat nu m'am ales cu nimic!

Pe Persanul acela şi pe toţi Persanii şi la urmă chiar pe toate persoanele [5]), să-i piardă toţi zeii! Numai Toxilus mi-a făcut mie, nenorocitul, toate astea. Că nu i-am dat crezământ în privinţa banilor, deaceea şi el mi-a întins cursa asta: Pe care, de mai am zile, pe Polux, de n'am sa-l trimit la spânzurătoare şi de n'o să-l încătuşez în fiare! Cel puţin de-a fi

1) *bene omnibu' nobis, hoc mea manu' tuae poculum donat.* Când se închina în sănătatea cuivà, seridică paharul la înălţimea ochilor şi se oferià persoanei dorite, însoţindu-l de cuvintele: *Tibi propino.* (Ţi-l închin ţie). V. şi *Curculio*, 359; *Stichus*, 710.

2) Al doilea canticum. — 3) *Toxilu' me perfabricauit.*

4) *uehiclum argenti miser eieci.*

5) *Persam, Persas, personas, perdant*, alliteraţie.

www.digibuc.ro

să vină cândvà acasă stăpâne-său [1]), lucru pe care îl nădăjduesc —

Dar, ce-mi văd ochii? Uită-te, ce comedie mai e şi asta? Pe Polux, aci e beţie, în regulă! Să mă apropiiu. O, bunule bărbat, fii salutat şi tu, la fel, buna mea desrobită!

To. Asta-i chiar Dordalus.

Sag. Spune-i să vino încoa.

To. Vino, dacă-ţi face plăcere.

Sag. Aide, să-l primim cu aplause,

To. Dordalus, omul cel mai placut, salutare! Locul tău, iată-l acì. Uşează-te aci pe pat. Daţi-i apă pentru picioare [2]). O să te grăbeşti, copile?

Do. C'un singur deget măcar de-o să m'atingi, ticălosule, şi te şi fac una cu pământul [3])!

Pa. D'apoi şi eu, cu paharul ăsta, te-am şi chiorît de-un ochiu!

Do. Ce spui, spânzuratule, rupătorule de bice? Frumos mă mai înv ârtişi pe ziua de astàzi, în ce bucluc mă vârîşi, ce fel mă jucaşi pe degete cu Persanul tău?

To. Lasă laoparte sfada, de eşti om cu judecată!

Do. Şi tu, bună desrobită, mi le-ai ştiut azi pe toate
Şi mi te-ai ascuns de mine?

Le. E chiar prostie curată, când se simte omul bine,
Tu să-i caţi atuncea ceartă. Timp destul şi mai peurmă,
Să mi te 'ngrijeşti şi deastea [4]).

Do. Grozav, la inimă mă-arde!

To. Dă-i o cupă; stinge-ţi focul,
Dacă inima îţi arde, să nu-ţi ia şi capul foc [5]).

Do. Cum văd mă cam luaţi la vale!

1) *eru' redierit eius.*— 2) Cei poftiţi la masă, îşi descălţau încălţămintea, li se da apă să-şi spele năduşeala, apoi luau în picioare pantofi curaţi şi în urmă se suiau pe pat, la masă.

3) *me uno digito attigeris, te ad terram adfligam.*

4) *magi' par agerest.* — 5) *exstingue ignem, caput ne ardescat.*

www.digibuc.ro

To. Paegnium, ne fá pe măscăriciu [1]), dar, şti, deosebit.
Fă-ţi jocul cum îl ştii, că dela mine voie ai.
O, deminnue, cu mutra ta regească şi aşà de prefácuta!
Pa. Posnaş, se cere, ca să fiu şi poftă mare am,
Să-l iau la vale pe codoş, aşàcum i se cade.
To. Cum o 'ncepuşi, dă-i înainte.
Pa. Codoaşe, pentru tine, asta.
Do. M'am dus! Mai, mai, să mă doboare!
Pa. Tine-ţi, mai na acum şi p 'asta.
Do. Fa-ţi cheful, după voie,
Cât stăpânu-ţi nu-i acasă.
Pa. Nu vezi, cum te ascult la vorbă?
Dece nu-mi eşti şi tu pe plac, să faci ce te sfatuesc eu?
Do. Şi sfătuirea, care-ţi e? *Pa.* Un şireang mai gros
Să-ţi iei şi să te-atârni de el.
Do. Ia vezi, nu mă atinge, că te pisălogesc,
Cu bastonul ăsta al meu. *Pa.* Fá-o.
Că dela mine voie ai.
To. Stai, stai, Paegnium, dă-i pace să răsufle.

Do. Pe Polux, de n'am să vă mântui din rádacină!

Pa. D'apoi şi pe tine acela, care locueşte deasupra noastră, care îţi vrea tot raul şi o să ţi-l facă. N'o spun ei, ci eu.

To. Aide, plimbă în jurul mesei vinul îndulcit cu miere, dă-ne să bem, să ne fie paharele până 'n vârf pline. S'a cam trecut vremea, decând numai băurăm; cam demult ni s'a secat gâtlejul.

Do. Să dea zeii, să beţi băutura, care să vi-se oprească în gât.

---

1) *cinaedum. Cinaedi*, caşi *moriones, scurrae, copreae, fatui, fatuae, nani, derisores, sabulones*, erau bufoni, de o înfăţişare hiduoasă şi bizară, aşàcum îi descrie Martialis: „cu capul ţuguiat şi urechile lungi şi mişcătoare ca ale măgarului" (IV. 39, 15). Şi jucau un joc plin de caraghioslâcuri. O aluzie şi în *Stichus*, v. 770 Şi boerii noştrii din trecut îşi aveau asemeni specimene de oameni, numiţi *măscărici*, cari îi înveseleau la masă, şi pe cari îi puneau să insulte pe neprieteni. Un exemplu avem în com. *Pseudolus*, v. 357-390.

www.digibuc.ro

Sa. Nu mă pot stăpâni, codoşule, să nu-ţi joc un joculeţ [1]), pe care-l juca odinioară un Hegea. Ia vezi, dacă-ţi e îndestul pe plac.

To. La fel vreau şi eu să joc jocul, pe care odinioară îl juca, în Ionia, Diodorus [2]).

Do. Vă paşte nenorocirea, de nu vă cărăbăniţi deacì.

Sag. Şi mai şi vorbeşti, neruşinatule? Dacă mă mai atâţi, acum îţi aduc iarăş din nou pe Persan.

Do. Iată, tac, pe Hercle. Insă, Persanul, tu eşti, cel care m'ai jumulit pânăla piele.

To. Taci, prostule! Asta i-e frate-său gemen.

Do. Asta?

To. Şi încă foarte, foarte gemen!

Do. Zeii şi zeiţele să vă spânzure şi pe tine şi pe frate-tău gemen!

Sag. Care te-a pierdut, că eu nu mă ştiu cu nimic vinovat.

Do. De-i aşà, pentrucă el e cel cu vina, să cadă asupra-ţi blestemul.

To. Aidem, de vreţi, să ne batem joc de el.

Le. Dacă nu-i vinovat, nu se cade şi nici n'ar sta frumos, din parte-mi.

To. Cred că e, pentrucă nu erà om de înţeles, când te cumparam.

Le. Şi totuş, nu — totuş. —

To. De-i aşà, ia seama, fereşte-te de rău şi urmează-mă. Se cuvine să-mi fii ascultàtoare la vorbà, pentruca, pe Hercle, fără mine, fará sprijinul meu, în scurta vreme el ar fi făcut acì din tine, o femeie de rând [3]). Dar, ásta-i recunoştiinţa a-

1) *quin saltem staticulum.*

2) Hegeas şi Diodorus erau doi mimi celebri. Cei doi scavi îşi bat joc de codoş, fac tot felul de maimuţarii, imitând mimica *(staticuli)* a celor doi mimi celebri. Probabil mai mult o mimică de ocazie, improvizată. Despre un astfel de joc, cu ochii numai, ne povesteşte scriitorul Apuleius, despre *Venus, în Pantomima din judecata lui Paris (Meth.* X, 32). O menţiune mai întâlnim şi în: *Pseudolus*, v. 1275 şi *Stichus* v. 770.

3) *prostibilem.* La fel, *Cistellaria*, 331; *Persa*, 765.

www.digibuc.ro

celora, cărora le dai libertatea: De nu se împotrivesc stăpânului, nu se cred destul de liberi, destul de omenoşi [1]), destul de cinstiţi, dacă nu fac toate astea, dacă nu le aruncă la vorbe rele, dacă nu răsplatesc binele cu nebinele!

Le. Pe Polux, binele făcut ma'ndeamnă, să mă supun poruncii tale.

To. Eu îţi sunt adevăratul tău protector, care am plătit bani pentru tine. * vreau să ne batem frumos joc de el.

Le. In ce mă priveşte, bucuros mi-oiu da silinţa.

Do. (aparte). Bine nu ştiu ce lucruri rele îmi mai pun la cale indivizii aceia, să-mi facă rău.

Sag. Ei, voi!

To. Ce-i? 845

Sag. Asta-i Dordalus, codoşul, care face negustorie cu fecioare de oameni liberi? Asta-i acela, care a fost cândvà băiat frumos?

Do. Ce va să zică asta? Aoleo, mi-a repezit un ghionţ! Am să vă ciomăgesc.

To. D'apoi şi noi ţi-o făcurăm şi încă o să ţi-o mai facem.

Do. Aoleo, m'a ciupit de noadă!

Pa. Nu-i nimic! D'aldeastea ai mai văzut tu şi altădată.

Do. Iar o începuşi, stârpitură!

Le. Patroane dragă, ai înăuntru, la cină, rogu-te.

Do. Din neghiobia mea, îmi rîzi şi tu acum în nas? 850

Le. Pentrucă te poftesc, să te simţi şi tu bine?

Do. Nu-mi trebuie aşà simţire!

Le. N'ai decât!

To. Ce zici? Cei şasesute nummus ce comedie mai fac, ce buclucuri mai aduc?

Do. Rău mă nenorocii! Bine se mai pricep, să-întoarcă la duşman răul făcut!

Sag. Ne-am răsbunat îndestul [2])!

Do. Aşà e şi mâna vi-o 'ntind acum.

---

1) *nec sati' liber, nec sati' frugi.*

2) *sati' sumpsimu' supplici iam.*

www.digibuc.ro

To. Şi-apoi pe furci o vei întinde. 855
Sag. Te du în casă — de te spânzură.
Do. Caşicum aici, cu mine, nu s'ar fi făcut destulă militărie!
To. * că te-ai luptat cu Toxilus [1]). Dragi privitori, rămâneţi cu bine. Codoşul, s'a sfârşit cu el.
Caterva [2]): Băteţi din palme.

---

1) * = să-ţi aminteşti (probabil?) — 2) Trupa.

www.digibuc.ro

— XV. —

POENVLVS.

(CARTHAGINEZUL).

www.digibuc.ro

PERSOANELE:

AGORASTOCLES. ADVLESCENS.	Agorastocles. Tânăr.
MILPHIO. SERVVS.	Milphio. Rob.
ADELPHASIVM. } PVELLAE.	Adelphasium. } Tinere.
ANTERASTILIS. }	Anterastilis. }
LYCVS. LENO.	Lycus. Codoș.
ANTAMOENIDES. MILES.	Antamoenides. Ostaș.
ADVOCATI.	Martori.
COLLYBISCVS. VILICVS.	Collybiscus. Vechil.
SYNCERASTVS. SERVVS.	Syncerastus. Rob.
HANNO. POENVS.	Hanno. Carthaginez.
GYDENNIS. NVTRIX.	Gydennis. Doică.
PVER ANCILLA.	Servitoare. Copilă.

— Acțiunea se petrece la Calydon. —

www.digibuc.ro

POENVLVS.

REPREZENTATĂ ÎNTRE ANII 195—192 (G. MICHAUT [1]).

— I. Piesă din greceşte. Este rezultatul unei contaminări. Unul din originale se cunoaşte: *Carchedonius*, piesă probabil de Menandrus; celălalt original nu se cunoaşte. Pe latineşte, comedia are două nume: *Poenulus*, adică Carthaginezul şi *Patruus Pultiphagonides* (aşàcum e denumită în prolog. v. 54), adică „*Unchiul Pultiphagonides*". Are plolog post plautin, foarte interesant pentru cunoaşterea publicului, care venià la teatru.

— II. *Cuprinsul. Prologus.* Trăiau la Carthagina doi veri primari. Unul aveà un băiat, celălalt două fetiţe. Atât băiatul, cât şi cele două fetiţe, cu doica lor, au fost furaţi cu toţii şi vânduţi prin străini: Pe băiat unuia, care, neavând copii, îl înfiază, iar pe fete unui codoş. Se fac cu toţii mari. Băiatul, tânărul *Agorastocles*, este îndrăgostit de vara sa, fără s'o ştie că-i e rudă; de cealaltă, e îndrăgostit un militar. Părintele tânărului e mort de mult; tatăl fetelor însă trăeşte şi va veni în localitate, în căutarea lor.

Actu I-lu. Tânărul *Agorastocles* îşi destăinueşte robului său iubirea. Deoarece codoşul, ca să-l speculeze, nu voià să primească banii pentru răscumpărarea fetei, robul îl sfătueşte, să alerge la un şantaj: Să-şi trimită vechilul deghizat în casa codoşului, cu o sumă de bani asupra lui, cu gândul că ar fi un străin dornic de plàceri. Codoşul îl va primi, îi va lua banii şi va cădea în cursă, sub învinuirea de furt. Va fi dat în judecată şi osândit după lege.

Actul al II-lea. Codoşul se întoarce dela templu spre casă, însoţit de ostaş, care venià, să-i ceară pe una din fete, pe *Anterastilis*, pe cea mai mică.

Actul al III-lea. *Agorastocles*, însoţit de maritori *(aduocati)* isbuteşte a-şi pune planul în aplicare: îşi introduce vechilul deghizat în casa codoşului, care îi ia banii în văzul tuturor. La urmă, se arată Agorastocles, care îşi reclamă vechilul, ca rob al său şi cere codoşului, să meargă la judecată, ca tăinuitor şi hoţ de bani.

Actul al IV-lea. *Milphio*, robul lui Agorastocles, află dela *Syncerastus*, robul codoşului, că cele două fete sunt cetăţene, furate de mici copile din Carthagina; şi cum Agorastocles erà tot Carthaginez ar pu-

1) După aluzia dela v. 665.

www.digibuc.ro

tea să le ceară liberarea. Deci o *nouă intrigă*, care se pune la cale. Actul al V-lea. Își face apariția parintele fetelor, Carthaginezul *Hanno*, care era în căutarea lor și el da deslegarea acțiunei. Își recunoaște fetele și codoșul rămâne cel pacalit. Agorastocles se va însura cu una din fete.

— III. Comedia are două acțiuni. Acțiunea principală, ca rezultat al intrigei, pusa la cale, la început și care se desfășoara în actele I, II, III, în 815 versuri, din 1371, câte are comedia. Din actul al IV-lea începe o alta, care se plamadește în durata unui act — al IV-lea — spre a fi părasita în actul următor — ultim — când sosirea părintelui, Hanno, desleaga definitiv problema. Deși de fapt par a fi trei intrigi, cu trei acțiuni, fara nicio legatură între ele: Ceadintâi: încercarea de șantaj asupra codoșului, cu ajutorul unor martori *(aduocati)*, actul I, II, III; a doua: fetele ar putea fi mântuite, ca fiind dovedite Carthagineze și deci compatrioate cu tânarul îndragostit (Agorastocles), actul al IV-lea; și cea din urma: apariția neașteptata a parintelui, Hanno, care își desrobește fetele — în realitate însa, de fapt, sunt numai două: Cele dintâi două topite într'una singură: silința de a liberà pe cele două fete printr'o intriga *„à la Scapin"*; ultima, eliberarea printr'o recunoaștere (părinți, în cazul de față, aiurea jucăriile). Deci avem combinate la un loc cele două metode cunoscute ale comediei vechi grecești. E lucru evident că avem de a face cu o *contaminare*. Plautus a avut sub ochi două și poate chiar trei originale grecești. Și aiurea Plautus a mai făcut uz de contaminare [1]), nicaeri însă în mod așà stângaciu ca aici.

Subiectul prezinta asemanare cu alte comedii: Cele două curtezane, căzute în mâna codoșului și silințele tânarului să le mântue, este acțiunea comediei *Rudens*; parintele neobosit în cautarea fetelor pierdute, e aceeaș temà din comedia *Menaechmi*, cu singura deosebire că acolo cel cautat este fratele.

Se naște acum întrebarea, dacă Plautus, aducând pe scena romană un Carthaginez, un om al națiunii, cu care Românii erau în răsboiu de exterminare, n'a urmarit un anumit scop; n'a făcut-o cu gândul de a-și bate joc?

Ce-i drept, după unele aluzii și cuvinte răutăcioase, spuse la adresa lui *Hanno*, prin gura robului Milphio, care își bate joc de costumul, înfățișarea și limba Carthaginezului (v. 975—1035), s'ar părea că aceasta să fi fost intenția; totuș, din unele mărturisiri (v. 1054), din faptul ca Hanno e înfățișat ca om de ispravă, cinstit, bun părinte, om de omenie, adevărul pare să fie altul. Plautus a urmărit un efect pur *dramatic* și atâta tot.

Pentrucă faptul de a fi adus pe scena romană un Carthaginez, cu o

1) V. de pildă comediile: *Captivi, Epidicus, Miles gloriosus, Stichus.*

www.digibuc.ro

aşă zisă limbă carthagineză, un cetăţean al oraşului, cu care Romanii purtaseră două războaie grele, nu eră un subiect puţin comun: Un Carthaginez, în plină Romă, pe o scenă romană, numai la câţivă ani în urmă, decând Hannibal se oprise la porţile Romei îngrozite, eră un subiect de senzaţie.

Ca acţiune şi intrigă, comedia de faţă este una din cele mai slabe: Fără unitate, fără viaţă, mişcare, umor. Cel mult poate fi o comedie de efect momentan, de senzaţie.

— IV. Eroii. Caractere slabe, nimic deosebit, în afară de cele două surori, curtezane cinstite, mândre de cinstea lor şi cari n'au alt gând decât acela de a-se mântui din robie şi a scăpa de ruşinea, în care o soartă nemiloasă le-a aruncat. Spre deosebire de curtezanele bătrâne, deobiceiu Plautus le descrie simpatic pe cele tinere. Menţionăm caracterul de pietate şi gravitate al bătrânului *Hanno*.

— V. Morala. Niciuna, pentrucă nu poate fi o morală încercarea de şantaj, cu martori plătiţi.

— VI. Caracteristice: 1) In primul rând prologul. Pus alături de prologurile din *Amphitruo*, *Captivi*, *Miles gloriosus* (în parte), ne înfăţişează un document serios pentru istoria teatrului şi cunoaşterea psihologiei poporului, care venia, să asiste la reprezentaţii. 2) Scena cu martori *(advocati)*, din actul al III-lea. Are multă culoare romană. Pare să fie liberţi de dată recentă, dar cari arată o mândrie plină de demnitate romană; vorbesc, cum numai un Roman puteă vorbi. Deasemenea, perchiziţia, care se face codoşului, e procedura romană în caz de furt. Totul probează că scena e în mare parte opera lui Plautus. 3) In scenele, în cari iau parte aceşti „aduocati", avem o urmă serioasă de cor grecesc. pe care o mai întâlnim şi aiurea [1]). 4) Urme de cuvinte punice; termeni injurioşi la adresa Carhaginezilor (v. 113, 1309-1313). 5) Sfârşitul dublu al comediei, lucru care ne învederează că comedia a suferit modificări ulterioare. 6) Apariţia neaşteptată în ultimul moment a unui personaj (*Hanno*), care, ca un „deus ex machina", desleagă o intrigă, care părea că nu se mai rezolvă. 7) Trei menţiuni caracteristice: Cuvintele actorului din prolog: „mă duc, să mă îmbrac" (*ego ibo, ornabor*, v. 123), cari ne fac să credem că prologul fusese spus de însuş şeful trupei; tabloul, ce ni-se face, despre curtezanele de rând (v. 263—270) şi lumea, care le frecventă (v. 828—840); obiceiuri, ce se practicau, de sărbătorile lui Venus (act I şi ultim). 8) Caşi în *Mostellaria* şi ací, scena, în care cei doi, tânărul îndrăgostit şi sclavul său, asistă laoparte la convorbirea celor două curtezane şi dau răspunsuri de aprobare, sau de dezaprobare, ne reaminteşte *corul* grecesc, redus la

1) La fel o urmă neîndoelnică de cor grecesc în *Rudens (corul pescarilor*, v. 299-305).

www.digibuc.ro

cea mai simplă expresie. 9) Caşi *Casina* şi comedia de faţă are două nume, corespunzând la representaţii deosebite.

— VII. Ca parte *muzicală*, lirismul propriu zis foarte redus. In total sunt două *canticum* de scurtă durată: Unul, la început, în actul întâi, de 50 versuri (210—260) şi celdealdoilea, în actul al V-lea, de 26 versuri (1174—1200). Incolo, *recitativul* îşi dispută locul cu *diverbium*, care ocupă mai mult din jumătatea versurilor.

— VIII. Nu cunoaştem nicio imitaţie modernă.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI.

Un copil, la vârsta de şapte ani, este furat în Carthagina. Un bătrân, care nu îndrăgià femeia, îl înfiază pe tânărul acesta, pe care îl cumpărase şi şi-l face moştenitor. Două rude ale acestuia fuseseră şi ele răpite, împreună cu doica lor.

Le cumpără Lycus şi chinueşte pe un îndrăgostit. Dar acela, cu o sumă de bani la el, îşi vâră vechilul peste codoş şi astfel îl învinueşte de furt.

Vine Carthaginezul Hanno, pe tânăr îl află drept fiu al fratelui său, iar pe cele două fete, cari fuseseră răpite, le recunoaşte ca pe ale sale.

PROLOGVS [1].

Vreau să vă 'nfăţişez cevà din Achiles al lui Aristarchos [2], deaceea îmi iau începutul din acea tragedie: „Potoliţi-va şi tăceţi, iar gândul vi-l întoarceţi spre noi, vă roagá, să-i daţi ascultare generalul“ — actor [3].

Să-mi stea liniştiţi pe bănci [4] şi cei înflămânziţi, caşi cei

— In vers acrostih.

1) Prologul acesta nu e de mâna lui Plautus. Caşi prologul din *Amphitruo* (partea dela început), *Casina*, *Captivi*, *Menaechmi*, *Miles gl.* (începutul), e un prolog post plautin, scris în urmă, după moartea lui Plautus, când se readuseră din nou pe scenă comediile poetului. (A-se vedea nota dela prolog. *Casina).* — 2) Poet grec. E vorba de tragedia *Achilles*, tradusă de poetul latin Ennius.

3) *imperator-histricus*. Urmează deaci că prologul este pronunţat de însuş directorul trupei, dealtfel ca în toate prologurile post plautine. Aceasta se vede şi din felul, în care vorbeşte. Dealtfel, faţă de dezordinile, cari fură în teatru, în această epocă, mărturisite în prologurile post plautine, numai un actor cu greutate putea apostrofa mulţimea (v. *Captivi*, 10-16; *Miles glor.* 81-82), a o îndemna la linişte şi ascultare, cum o face şi în prologul de faţă. — 4) *in subselliis*. Pe vremea lui Plautus nu erà teatru permanent cu bănci în formă de amphitheatru. Ele se introduseră mai târziu. (V. *Amph.* 65).

www.digibuc.ro

cari aţi venit mâncaţi gata. Cei cari v'aţi îndestulat acasă, aţi fost mai deştepţi, iar cei cari aţi venit flămânzi, săturaţi-vă acum cu povestea noastră. Şi totuş, dacă aveaţi cu ce vă 'ndestula acasă, mare prostie, ca, de dragul nostru, să veniţi să staţi aici, înfometaţi.

„Ridica-te în sus, pristave [1]) şi fă ascultare în public". Decând tot aştept să te vad făcându-ţi datoria! Nu lăsa în adormire glasul, cu care îţi ţâi zilele şi îmbrăcămintea; pentrucă, de n'ai să strigi, cu tăcerea, o să te pomeneşti cu foamea la uşe. Bine, acum poţi sà stai jos. Rasplata-ţi va fi îndoită.

Mare bine-ar fi, dacă mi-aţi pazi poruncile: Picior de curtezână stricata să nu se aşeze în faţa scenei [2]), lictorul [3]) să-şi mai ţină gura, să mai amuţească nuelile, pedelul [4]) să-şi mai lase plimbatul, încoace şi 'ncolo, pe sub nasul nostru, nici să mai însoţească lumea pela locurile lor, când actorul e în scenă. Cei cari dorm prea mult acasá, neavând ce face, se cade să stea ca oamenii de treabă şi sá nu s'aştearnă pe dormit [5]). Robii să nu se aşeze, unde e locul oamenilor liberi şi n'ar strica să-şi plătească intrarea [6]). Dacă nu au deunde, să se ducă acasă, scăpând astfel de-o îndoită nenorocire: aici,

1) *Praeco.* Erà strigătorul public, care, la tribunale, strigà părţile, în adunările poporului, strigà deputaţii, in teatre, făceà linişte; pe străzi, strigà, făcând cunoscute mulţimii ordinele, ce primià; în vânzările publice, strigà preţurile, etc. In teatre, erà însărcinat cu ordinea. — La fel *Asinaria* v. 4-5. — 2) *in proscaenio. Proscaenium* erà partea dinainte a scenei. — 3) *Lictor.* Ofiţer, care erà înarmat cu fasce (mănunchiu de nuele), mergeà înaintea Dictatorului, a Consulului, a Pretorului, să le deschidă calea, prin mulţime. Aici probabil: comandantul gărzii dată de Prefectul poliţiei pentru ordine în teatru şi numită „*conquisitores*", despre care e menţiune în *Amphituo*, v. 65. —

4) *Dissignator.* Controlori, cari arătau locul fiecăruia. Martial îi numeşte — *locarii.* Ei ţineau şi ordinea, mai ales la înmormântări.

5) Intr'o altă comedie e o aluzie la fel, la cei cari dormeau în teatru. (*Mercator*, 160). Oboseala, pentrucă mulţimea venià decuvreme, ca să-şi ocupe locurile, căldura, băutura şi mâncarea, ca în zi de sărbătoare, îi predispuneau spre somn şi plictiseală.

6) *aes pro capite.* Ar urma deaci că şi sclavii erau admişi la reprezentaţiile teatrale, dacă îşi puteau plati intrarea!

www.digibuc.ro

corpul învinețit de nuele, acasa de bice, când stapânii s'or înapoia spre casa şi-or vedea că şi-au uitat de ale treburi [1]). Doicile să-şi vadă acasa de pruncişorii fara glas, sa nu-i aducă la teatru: ar suferi şi ele de sete şi copilaşii ar muri de foame; iar nouă nu ne-ar sparge aici urechile, lihniţi fiind de foame, ca iezii.

Doamnele din lumea bună să privească pe tăcute şi tot pe tăcute să şi rîda, să se stăpânească a vorbi tare cu vocea lor ascuţită, sa-şi lase pentru acasă pacatul de a-şi povesti una alteia, ca nucumvà şi aci, caşi pela casele lor, să fie plictiseala bărbaţilor.

Iar cei cari au grija representaţiei [2]), să nu cumvà să dea vreunuia premiu [3]) pe nedrept, ori ca, din mai ştiu şi eu ce ambiţie, să lase laoparte pe unii, pentru ca cei fără talent să fie puşi înaintea celor buni [4]).

Şi încă un lucru, pe care mai mai erà să-l uit: In toiul jocului actorilor, robi însoţitori ai stăpânilor [5]), vedeţi să-mi daţi fuga la tarabele depeste drum [6]); acum, când e timpul, acum când placinţile scot aburi de calde ce sunt, alergaţi.

Aceste porunci, cari sunt spuse în numele meu, ca general al actorilor, fiecare să şi-le amintească, pe Hercle, ca pe-o datorie a sa.

Acum vreau să mă 'ntorc cu mintea spre firul povestei, să-mi fiţi şi voi, caşi mine, deopotrivă cunoscători ai ei. Pentru aceea acum am să vá statornicesc locul, unde se petrece povestea, calea, pe care o urmează şi intriga, că doar pentru aşàceva am păşit eu înaintea domniilor voastre.

De nu vá e cu supărare, vreau să vă spun mai întâi nu-

1) Un spectacol teatral, fiind un eveniment pentru oraş, atrăgea multă lume. Probabil că şi sclavii fugiau deacasă, să caşte gura, strecurându-se în teatru *(cavea)*. — 2) *curatores* = *aediles*, cei cari aveau în grije organizarea serbărilor. — 3) *palma*. E vorba de premiile, cu cari se răsplăteau actorii. — 4) Aceeaş ideie şi în prologul comediei *Amphitruo*, v. 95-95. V. nota deacolo. — 5) *pedisequi*.

6) *in popinam*. Unde se vindeau băuturi calde. Aci e vorba de plăcinte *(scribilitae)*. Când le venià foame, stăpânii probabil că-şi trimiteau robii, deranjând astfel pe actori pe scenă.

www.digibuc.ro

mele comediei. Dar, chiar de nu vă e pe plac, am să-l spun totuş, dacă voia o am dela aceia, în puterea cărora le stă lucrul acesta.

Comedia aceasta se numeşte Καρχηδόνιος [1]); pe latineşte Plautus a numit-o: Patruos Pultiphagonides [2]). Numele îl ştiţi. Aflaţi acum şi cele ce urmează, pentrucă povestea aici îşi va afla judecata, pe scenă e locul să i-se povestească cuprinsul, voi ne sunteţi judecatorii. Vă rog, să fiţi cu luare aminte.

A fost odată doi Carthaginezi, veri buni după tată, de neam mare şi mari bogaţii. Unul din ei trăeşte, celalalt a murit. Intru aceea vi-o spun şi eu mai cu încredere, pentrucă mi-a spus-o şi mie acela, care i-a făcut găteala de îngropăciune [3]).

Dar bătrânului acela, care a murit, singurul său [4]) copil, pe care-l avusese, i-a fost smuls, din bogăţie şi dela sânul părintesc, în Carthagina, copil mic fiind, în vârstă de şapte ani, cu şase ani mainainte să fi murit părintele său. Pentrucă acesta, când vede că singura sa odraslă i s'a fost răpădit, de durere cade la boală grea: lasă drept moştenitor pe vărul său dinspre partea tatălui şi apoi fără mult bagaj o porneşte pe cealaltă lume.

Cel [5]) care răpi copilul, îl aduce cu sine în Calydona, îl vinde aici unui oarecare batrân bogat, doritor de copii, dar care ură femeia. Batrânul, de bună credinţă, cumpără pe fiul gasdei sale. Şi pe copilul acela şi-l înfiază ca pe al său şi-l lasa moştenitor peste avere, când fù să-şi dea şi el sfârşitul obştesc. Tânărul acesta locueşte acolo, în casele acelea.

Acum mă reîntorc din nou spre Carthagina: Dacă aveţi vreo veste de dus, vreo treabă de împlinit, cel care nu-mi va

---

1) *Karchedonius* = *Carthaginiensis* — Omul din Carthagina, deunde a ieşit denumirea actuala a comediei: *Poenulus*.

2) *Patruus* = Unchiul; *Pultiphagonides* = mâncător de (cel mănânca) *puls*. Despre acest fel de mâncare, V. nota *Mostellaria*, v. 828. In traducere rom. ar fi: *„Unchiul mămăligar"*. Se pare că numele acesta: *Patruus Pultiphagonides*, a fost numele primitiv, sub care Plautus şi-a reprezentat comedia la început. Schimbarea în *Poenulus* a avut loc în urmă. — 3) *pollinctor*. Cioclu, dar şi cel care făceà toaleta mortului. — 4) *unicu' qui fuerat*. — 5) *ill' qui*.

www.digibuc.ro

da plată, îşi va răci gura degeaba ; nu-i vorbă, că şi cel care-mî va da plată şi mai mare prostie va face [1]).

La rându-i şi celălalt văr primar după tată, bătrânul care e acum în viaţă, în Carthagina, avù şi el două fete, una în vârstă de cinci ani, cealaltă de patru : Intr'o bună zi, din Magara [2]), se făcură nevăzute deacasă, cu doica lor cu tot.

Cel care le răpi, le duse la Anactorium şi le vândù pe câteşi trele şi pe doică şi pe fete, pe bani gata, unui om, dacă şi un codoş mai poate fi socotit om, cel mai nelegiuit din câţi îi rabdă pământu. Voi înşivă vă puteţi da acum cu socoteala cam ce fel de om poate fi acela, care răspunde la numele de Lycus [3]) : om cu peri de lup.

Din Anactorium, unde locuise pânăacì, a venit să s'aşeze prin părţile astea, în Calydona, nu de mult timp, aşàcum îl mâna negustoria. Locueşte în casele acelea.

Tânărul nostru a căzut la dragoste mare după una din cele două fete, fără să bănuească precum că i-ar fi cumvà rudă, nici sá ştie cine-ar fi, ori să se poată măcar apropia cumvà de ea, aşà de rău îl frământă codoşul, iar cât despre partea îndrăgostirii, să facă cevà cu ea, nici vorbà de aşàceva ; de mers cu ea vreodată, codoşul nici pomeneală să-i lase fata : Pentrucă a simţit c'o iubià, umblă să-l stoarcă de parale [4]).

Pe fata mică umblă s'o răscumpere, să şi-o aibă întreţinută un oarecare ostaş, care e căzut la dragoste după ea.

Insă, părintele lor, Carthaginezul, decum le-a pierdut, le tot caută într'una peste mări şi ţări [5]). Cum a pus piciorul în vreun oraş, îndată şi cercetează pe toate curtezanele, peunde li-e locuinţa la fiecare ; le dă bani, rămâne peste noapte la ele, le cercetează apoi într'una, deunde sunt, ale cui sunt, dacă au fost robite în răsboiu, ori cumvà furate, care li-e obârşia,

1) O glumă la fel, în prol. *Menaechmi*, v. 51-55. Pentru a înveseli publicul, adesea prologul e preserat cu glume : vorbe de spirit, legi glumeţe, aluzii de tot felul. — 2) Magara, numele unei mahalale din Carthagina. — 3) *Lycus*, pe greceşte : lup. (Λύκος).

4) *tangere hominem uolt bolo*. La fel v. 1286.

5) La fel, Menaechmus în *Menaechmi*.

www.digibuc.ro

cari li-au fost părinţii. Şi în felul ăsta, cu pricepere şi îndemânare, îşi urmează cu căutatul fetelor sale.

Cunoaşte toate limbile, dar se fereşte cu bună ştiinţă [1]: E un adevarat Carthaginez. Ce mai atâta vorbă [2]! El a picat ieri spre seară, cu o corabie, în portul nostru, părintele celor două fete; dar el e şi unchiul tânărului nostru.

Ţine-ţi acum firul povestei [3]? Dacă-l ţineţi, urziţi-l; luaţi însă seama, să nu-l rupeţi, rogu-vă, lasaţi-l sa se dapene singur.

Ei, mai mai eră sa-mi uit să vă mai spun şi ce mai este. Acela [4], care a înfiat pe tânăr drept fiu al său, a fost o gasdă a acelui Carthaginez, unchiul acestui tânăr. Acesta va veni astăzi aci şi-şi va găsi fetele şi pe acest fiu al fratelui sau, dupăcum vă spusei.

Eu mă duc să mă îmbrac [5]; voi să ne ascultaţi cu bunăvoinţă. Cel care va veni astăzi aci, îşi va găsi fetele şi pe acest fiu al fratelui său [6]. Pentru rest, sănătate şi rabdare. Eu mă duc, acum urmează să mă schimb în altcevă [7]. Pentruce o să mai fie, ràmân alţii, cari o să va lamurească [8].

Rămâneţi sànătoşi şi ajutaţi-ne, ca sa v'ajute şi pe voi zeiţa Mântuirii.

ACTVL I-iu.

Agorastocles. Milphio.

Ag. [9]. Nu odată ţi-am încredinţat, Milphio, multe lucruri, îndoelnice, spinoase, încurcate, pe care tu, cu înţelepciune, pri-

1) *sciens se scire.* — 2) *Poenus plane est.* In ochii Romanilor, Carthaginezii treceau drept oameni şireţi, mincinoşi şi perfizi.

3) *iamme hoc tenetis?* La fel în *Captivi*, v. 10. — 4) *ill' qui.*

5) *ego ibo, ornabor.* Rezultă deaci că prologul a fost rostit de un actor cu rol în piesă; şi cum acesta eră chiar directorul, se înţelege că şi ei aveau roluri de jucat. — 6) Aceleiaşi cuvinte dela v. 121-122. Probabil vreun adaos posterior. — 7) Aceste cuvinte vin să completeze nota dela No. 1. — 8) Actorii din scena I-a, cari urmau imediat, dupăce se retrăgea Prologus. Urmează deaci că Prologus jucă un rol, care venià mai târziu, probabil pe al lui: *Lycus, Antamoenides,* sau *Hanno.*

9) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 1-209.

www.digibuc.ro

cepere, pătrundere şi destoinicie, mi le-ai dus la bun sfârşit, prin silinţa ta! Pentru cari [1]) binefaceri, mărturisesc că-ţi datoresc şi libertatea şi multă recunoştiinţă placută.

Mi. O vorbă mereu spusă ajunge o vorbă înţeleaptă, numai dacă ea vine la vremea ei. Pentrucă vorbele tale dulci sunt pentru mine, aşàcum se obişnueşte să se spună, curat vorbe de claca, αἱ δὲ κολλῦραι λύραι [2]). Acum îmi eşti dulceag la vorbă; şi ieri mi-ai rupt fără milă trei bice de vână de bou pe spinare.

Ag. Ca un îndrăgostit ce sunt, dacă din pricina dragostei [3]) mă greşesc cu cevà, Milphio, se cade ca şi tu să mi-le treci cu vederea.

Mi. Par'că zic eu altfel. Dar şi eu acum pic de dragoste; lasă-mă deci să te bat, aşàcum mi-ai făcut şi tu, din chiar tam-senin: peurmă, mi-ei trece apoi şi tu cu vederea [4]), că doar sunt îndrăgostit!

Ag. Dacă inima te 'ndeamnă şi-ţi face plăcere, nu te opresc: Spânzură-mă, aruncă-mă în lanţuri, bate-mà; mă învoesc, te las.

Mi. Dar, dacă-ţi uiţi de învoeală, la urmă, când te-i vedea scăpat, iar eu spânzurat sus?

Ag. Să am eu inima asta, să fac una ca asta şi ţie mai ales? Să crezi că mă doare şi pe mine, pedatăce văd că eşti batut!

Mi. D'apoi pe mine, pe Hercle!

Ag. Ba, pe mine.

Mi. Asta aş fi vrut şi eu mai bine! Şi acum ce vrei?

Ag. Dece aş mai umbla să te mint? Iubesc, ca un nebun.

Mi. Treaba asta o simte şi spatele meu.

Ag. Vreau să-ţi spun, de vecina mea Adelphasium, curtezana mai răsăritä a codoşului deaci.

Mi. Vorba asta n'o aud acum dela tine pentru întâia oară!

Ag. Mă topesc de dragostea ei. Dar, vezi că nu-i mocirlă mai mocirloasă ca codoşul ăsta, Lycus, stăpânul ei.

Mi. Vrei tu să-l dărueşti cu o piază rea?

Ag. Vreau.

1) *quibu' pro benefactis.* — 2) *cântece ademenitoare.*
3) *amans per amorem.* — 4) *postid locorum.*

www.digibuc.ro

Mi. Atunci, dărueşte-mă pe mine.

Ag. Pleacă deacì, spânzuratule!

Mi. Spune-mi însă serios: Vrei să-l dărueşti cu-o nenorocire?

Ag. Vreau.

Mi. Atunci, dărueşte-mă tot pe mine: Le va avea pe amândouă şi piaza rea şi nenorocirea.

Ag. Iţi arde a glumì.

Mi. Vrei tu să-ţi fac astăzi iubita libertă, fără nicio cheltuealâ din parte-ţi?

Ag. Vreau, Milphio.

Mi. Am să te fac să isbuteşti. Ai tu în casă treisute Philippi de aur?

Ag. Şi şasesute.

Mi. Treisute ajunge.

Ag. Ce să faci cu ei?

Mi. Taci. Pe codoş şi cu toată familia lui am să ţi-l dau astăzi plocon, în mână.

Ag. Cum ai s'o faci?

Mi. Ai să ştii: Vechilul tău [1]) Collybiscus este el acum în oraş? Pe el nu-l cunoaşte codoşul ăsta. M'ai înţeles îndestul?

Ag. Inţeleg eu, pe Hercle, dar nu ştiu, unde baţi tu pontu [2]).

Mi. Nu pricepi?

Ag. Nu, pe Hercle.

Mi. Atunci am să te fac eu să ştii. Banii să-i fie daţi lui, să-i ducă codoşului şi să spună, precum că-i străin, deprin alt oraş: că vrea să facă dragoste şi să asculte de glasul inimii sale; că vrea să i-se dea un loc potrivit, unde să-şi petreacă vremea, mai la oparte, neştiut de nimeni.

Codoşul îl va primi pedată la sine, lacom de bani, precum este: va ascunde pe om şi banii săi.

Ag. Ideia nu-i rea.

Mi. Tu să-l întrebi, de nucumvà robul tău se află, sau nu, la el. El [3]) îşi va da cu socoteala, precum c'ar fi vorba de mine: va începe pedată să tăgăduească. La ce ai mai sta a-

1) *tuo.* — 2) *sed quo euadas nescio.* — 3) *ill' me censebit.*

www.digibuc.ro

tunci la îndoeală ca pedată să nu-l şi învinueşti pe codoş de
furt îndoit şi de bani şi de omul tău? Şi cum nu va avea
deunde să-şi procure banii, când va veni înaintea judecăţii, îţi
va adjudeca ţie judecătorul întreaga lui avere[1]). In felul ăsta
vom prinde în cursă pe codoşul Lycus.

Ag. Sfatul tău îmi place.

Mi. Şi încă, de am să-i dau ultima scliviseală, atunci şi
mai mult ai să spui vorba asta: acum e d'abiă în faşe.

Ag. Eu mă duc la templul lui Venus, afară numai dacă
numai vrei cevà, Milphio. Astăzi e ziua ei de prăznuire.

Mi. Ştiu.

Ag. Vreau să-mi desfătez ochii cu curtezanele frumos gătite[2]).

Mi. Mai întâi, asta să ne fie gândul, să ne vedem de hotă-
rîrea, pe care am pus-o la cale. Să mergem înăuntru, să dichi-
sim pe Collybiscus, vechilul, să-şi poată îndeplini înşelătoria.

Ag. Deşi Cupido mă frământă pela inimă, totuş am să-ţi
dau ascultare.

Mi. Am să fac, să te bucuri de cele ce vom înfăptui.

Ii zace sărmanului în pieptu-i rana adâncă a iubirii, care
nu-i chip să se poată tămădui vreodată fără pagubă mare.
Aşà om nelegiuit este codoşul ăsta Lycus, împotriva căruia,
nenorocitul, îmi stă gata maşina mea de răsboiu, pe care am
s'o reped în curând din locul ei asupra lui.

Dar iată-o şi pe Adelphasium ieşind afară din casă cu
Anterastilis. Ea este — aceea de care pomenii mai întâi — ca-
re-mi face stăpânul, să-şi iasă din sărite. Ia, să-l chem în-
coa, afară.

Ei, vino afară, Agorastocles, dacă vrei să vezi o privelişte
din cele mai încântătoare.

Ag. Ce-i gălăgia asta pe tine, Milphio?

Mi. Iată-ţi, dragostea ta, dacă vrei s'o priveşti.

---

1) *addicet praetor familiam totam tibi.* V. nota, *Bacchides*, v. 1205. vol. I. — 2) Templele ajunseră locuri de întâlniri amoroase. Ce va fi mai târziu, la Romani, o vor mărturisi un Ovidius, în *Ars amandi*, ori un Tertullianus, în *Apologeticum*.

www.digibuc.ro

Ag. O, zeii să-ţi dea multă fericire, că-mi prilejuişi o aşà de placută privelişte!

Adelphasivm. Anterastilis. Ancilla. Milphio. Agorastocles.

Ade. [1]). Vrea cinevà să-şi găsească beleaua, să-şi cumpere o corabie şi o muiere, numai aceste două lucruri să şi-le aibă. Pentrucă, nimic nu-ţi dă mai multă casnă, decât ele, dacă cumvà ţi-ai pus în minte sa le împodobeşti. Nici chip să poată fi vreodata destul de împodobite şi nici că poate fi îndeajuns de bine împlinită dorinţa aceasta de împodobire. Şi acestea, precum vorbesc, le spun ca pe unele, încercate de mine, în casà. De pildă, din răvarsatul zorilor şi până'n clipa deacum, decum s'a crăpat de ziua, n'am avut o clipă de şedere, amândouă, la un gând, într'una n'am mai stat, să ne spalăm, să ne fricţionam, să ne ştergem [2]), să ne gătim, să ne lustruim, spilcuim, boim, să ne sulemenim. Şi cele doua servitoare, cari ne-au fost date, nu mai prididesc, spălându-ne şi curăţindu-ne; iar cei doi oameni, puşi la căratul apei, s'au rupt de oboseală.

Ce să mai spun, o singură femeie şi cât bucluc! Dar când sunt două, o ştiu eu bine, dau atunci de lucru unui întreg popor, mai mult chiar decât se cuvine. Zi şi noapte, oricare le-ar fi vârsta, mereu se tot împodobesc, se spală, se şterg, se spilcuesc. Şi apoi femeile nu au nicio măsură. Oricât ne-am spăla şi curăţi, nu cunoaştem niciun sfârşit [3]).

Pentrucă, oricât s'ar tot spăla femeia, dacă nu e şi spilcuită, după mine este, caşicum nici nu s'ar fi spălat.

Ante. Zau, de nu mă prinde mirarea, soră dragă, auzindu-te tot înşirând la astfel de vorbe, pe tine, care-mi eşti aşà de pricepută, de învăţată şi aşà de iscusită! Pentrucă, aşà împodobite, cum ne dăm silinţa să fim şi deabià putem bobi vreun îndrăgostit şi ala ca vai de el [4]).

1) Işi fac intrarea cântând: Canticum, v. 210—260. — 2) *fricari, stergeri.* — 3) *neniam. Nenia* = cântec de îngropăciune. Aci: *sfârşit.*
4) *aegre amatorculos.*

www.digibuc.ro

Ade. Aşà e. Totuş, ia gândeşte-te însă la lucrul ăsta: In toate lucrurile o măsură e lucrul cel mai de dorit [1]), sorá dragă. Tot ce e prea peste măsură, aduce oamenilor neplaceri.

Ante. Soră dragă, ia gândeşte-te, iubito, de nu se spune şi despre noi la fel, cum se povesteşte despre peştele în saramurá, care e fará niciun farmec. fără vreun gust deosebit: Dacá nu-i lasat mai mult timp în apă multă, până să-i iasă din el duhoarea:

miroase, e prea sărat, ţi-e silă, să-l atingi.
La fel suntem şi noi,
aceeaş plámădeală au şi femeile în ele,
prea nesarate şi fără vino 'ncoa,
fără îngrijire şi cheltuealá.

Mi. Asta-i chiar bucatarească în regulă, după cum îmi dau eu cu socoteala, Agorastocles: Se pricepe la pregătitul saramurei.

Ag. Dece mă superi?

Ade. Soră dragă, cruţá-mă, te rog: Destul că ne-o tot spun alţii, ca să mai pomenim acum şi noi despre cusururile noastre.

Ante. Mă astâmpăr.

Ade. De-i aşà, îmi placi. Dar la asta acum
răspunde-mi mie:
Avem aci toate,
cari ne trebuie, pentru a împăca pe zei?

Ante. M'am îngrijit de toate.

Ag. Ziuă frumoasă, însemnată şi plină de frumuseţe, pe Polux, zi vrednică de Venus, căreia i-se sarbatoreşte astázi ziua!

Mi. Dar mie nu-mi zici nimic, că te chemai încoa-afară?
Au, nu mi-se cade-acum să-mi dai
un butoiaş cu vin de-l vechiu? Spune să
mi-se dea. Nu răspunzi nimic?
Şi-a pierdut limba, pe cât se pare.
Ce-mi înlemnişi aşà, pironit locului, răule [2])?

1) *modus omnibus rebus optumum est habitu.* Compară Horatius: *Est modus in rebus sunt certi denique fines.* (*Sat.* I. 1, 106). — 2) Dela v. 261, *canticam* se schimbă în recitativ, care ţine până la v. 409.

www.digibuc.ro

Ag. Lasă-mă să iubesc, nu mă turbura şi taci.

Mi. Tac.

Ag. Dacă tăceai, numai eră acum nevoie, să mai spui acest „tac", al tău.

Ante. Să mergem, soră dragă.

Ade. Ei, draga mea, la ce mi te-i fi zorind atâta?

Ante. Mă întrebi? Ne aşteaptă doar stăpânul la templul lui Venus.

Ade. Să aştepte, pe Polux. Stăi. La altar acum e mulţi- 265
mea în toiul ei. Sau poate că ţi-e aminte să te amesteci şi tu prin ea, printre femeile acelea de rând, ibovnice de brutari [1]), pleava din jurul morilor de măcinat [2]), nenorocite îmbâcsite de pumezi puturoase, ibovnice scârboase de sclavi [3]), cari te împut cu mirosul lor de cârciumă şi pat, de scaun şi şedere [4]), pe cari un om ca lumea nici când să le fi atins vreodată cu mâna măcar, necum să le mai şi aducă acasă, târfe de sclavi împuţiţi, femei de doi oboli [5]). 270

Mi. (aparte). Pe cruce să te văd! Mergi cu neobrăzarea până a ne înfrunta chiar pe noi ăştia, robii, nelegiuito! Caşicum ar pica de frumuseţe şi regii s'ar prăpădi după ea! Dihania de muiere, îmi împroaşcă la vorbe de nimic, că n'aş da pe ea nici aburul vinului din pahar, chiar de-a fi s'o am şapte nopţi în şir.

Ag. O, zei nemuritori şi a tot puternici, ce poate fi mai 275
frumos la voi? Prin ce v'aş putea crede mai nemuritori decum sunt eu, care îmi desfătez ochii cu aşà mari frumuseţi? Venus numai e acum ea Venus: Pe asta am să mi-o proslăvesc eu acuma drept Venus, să mă iubească, să-mi fie deacum încolo nevoitoare! Milphio, ei Milphio, unde eşti?

---

1) *prosedas, pistorum amicas.* — 2) *reginas* (alţii: *reliquias*) *alicarias. Alica* = pleava ce rămâne dela măcinat. *Alicaria* = femei de rând, care staţionează înjurul morilor, pentru a culege pleava, ce cade.

3) *seruilicolas sordidas.* — 4) *stabulum statumque, sellam et sessibulum.* — 5) *diobolaria.* Tablou interesant. Compară cu cele ce se mai spun la v. 828-840. V. şi *Cistellaria*, v. 385-408; *Pseudolus*, v. 210-216.

www.digibuc.ro

Mi. Iată-mă, prăjit gata [1]), aci, lângă tine.

Ag. Dar eu nu te vreau prăjit în sec [2]).

Mi. Stăpâne, chiar că-ţi baţi joc de mine.

Ag. D'apoi, dela tine învăţat-am şi eu toate astea.

Mi. Si pe asta chiar, să iubeşti o femeie, de care niciodată nu te-ai atins?

Ag. Ce-are aface! Pe Polux, dar pe zei nu-i iubesc eu şi-i tem, fără să-i ating totuş cu mâna?

Ante. Vai, pe Castor! Când mă uit la îmbrăcămintea noastră a amândorora, mi-e mai mare ruşine, ce fel suntem îmbrăcate?

Ade. Ba, destul de potrivit! Şi apoi, pentru un stăpân ca al nostru şi faţă de negustoria, ce învârtim, suntem chiar destul de bine îmbràcate. Ca nu e cu putinţă să te alegi cu câştig, dacă nu faci cheltueală, o ştiu; şi totuş, câştigul numai e câştig, dacă cheltuelile îl întrec, surioară. Deaceea e mai sănătoasă vorba aceea „destul", care ne este îndestul deobiceiu; pentrucă aceasta ne e mai mult decât destul [3]).

Ag. Aşà să mă iubească zeii, cât aş vrea să mă iubească ea, mai bine decât zeii, Milphio! Pentrucă femeia asta ar fi în stare şi pe o piatră de granit s'o facă, ca s'o poată iubi.

Mi. Pe Polux, acl n'ai minţit, pentrucă eşti mai prost şi ca piatra de granit, de n'ai de lucru s'o iubeşti.

Ag. Şi judecă şi tu: Până azi, capul meu încă nu s'a frecat de al ei [4]).

Mi. De-i aşà, să dau fuga undevà, la vreun eleşteu, sau lac, să fac rost de cevà nămol [5]).

Ag. Ce să faci cu el?

Mi. Să-ţi spun: Să vă frec [6]) capul şi ţie şi ei.

Ag. Dar'ar boala 'n tine!

Mi. D'apoi şi eu dupăce-mi umblu!

---

1) *assus* = prăjit fără apă. — 2) *elixus*, prăjit în apă. Joc de cuvinte.

3) *eo illud satiust, satis' quod satis est habitu; (hoc) plus quam sat est.* — 4) *cum illac numquam limaui caput.*

5) *limum.* — 6) *limem. Limo* = a murdări cu noroiu, dar şi = a frecà. Joc de cuvinte: *limavi, limum, limem.*

www.digibuc.ro

Ag. Mă nefericeşti.

Mi. Tac.

Ag. Dar vreau, pentru vecie.

Mi. Chiar aşà, stăpâne, mă biciueşti chiar cu glumele mele şi pedeasupra mai faci încà şi spirite.

Ante. Dragá soră, acum te poţi socoti destul de frumos împodobită, cred; însă, numai când o sa te asemui cu celelalte curtezane, atunci poate c'o sá-ţi faci inimă rea [1]), dacă ai să zăreşti pe vreuna mai frumos gătita.

Ade. Pizmuirea, caşi răutatea, pânàacum încă n'au încolţit în inima mea, soră dragă. Eu una preţuesc mai mult podoaba unui suflet distins decât podoaba aurului bogat: Aurul, îl dă norocul; natura, sufletul ales. Imi place mult mai mult să mi se spună că sunt mai mult bună decât bogatá. O curtezană s'ar cădea să aibă mai multa cuviinţă decât purpură; pe-o curtezanà ar prinde-o mai multa cuviinţă, decât aurul depe ea. Purtarile urîte întină o podoaba frumoasá mai rău decum ar întina-o noroiul, iar purtarile frumoase fac să se treacă uşor cu vederea peste o îmbrăcaminte urîtă [2]).

Ag. Ei, tu, vrei să înfaptueşti o isprava minunatá şi plină de mareţie?

Mi. Vreau.

Ag. Şi o să-mi dai ascultare?

Mi. Da.

Ag. Du-te acasă şi spânzură-te.

Mi. Dece?

Ag. Pentrucă n'ai să mai auzi niciodată aşà vorbe plăcute. La ce ţi-ar mai folosi viaţa? Ascultă-mă acum pe mine şi spânzură-te.

Mi. Fireşte, dacă ai să te spânzuri şi tu laolaltă cu mine, cum se spânzură strugurii uscaţi.

Ag. Dar, vezi că eu o iubesc pe asta.

Mi. D'apoi şi eu iubesc mâncarea şi băutura.

---

1) *cordolium.*—2) Acesta e păcatul comediei vechi de a se pierde în consideraţiuni de tot felul, reducând pe ceilalţi actori în scenă, la simpli figuranţi. Oricât de frumoase ar fi ele, ţin însă în loc acţiunea.

www.digibuc.ro

Ade. Ei, tu, ia ascultă.

Ante. Ce vrei?

Ade. Ia, vezi? Ochii, cari-mi erau plini de urdori [1]), îşi au ei acum strălucirea lor?

Ante. Ba, mai e un pic de urdoare tocmai în mijlocul ochilor. Dă-te încoa, să ţi-i frec.

Ag. (către Milphio, care făcuse o mişcare spre Adelph.). Cum, vrei să-i atingi, ori să-i freci ochii, cu mâinile astea murdare?

Ante. Lenea ne-a stăpânit cam mult, pe ziua deastăzi.

Ade. Dece, rogu-te?

Ante. Pentrucă nu sosim la altarul lui Venus încă înainte de revărsatul zorilor, să-i ducem noi maintâiu focul la altar.

Ade. Ha, ha! Noi n'avem nevoie de aşăceva. Numai femeile, cari îşi poartă urîţenia la întuneric, se zoresc înaintea celorlalte, să meargă noaptea la închinăciune. Se silesc bucuroase, să sacrifice, mainainte ca Venus să-şi fi isprăvit somnul; că, dacă ele ar fi să vină, când Venus este trează, cu urîţenia lor, cred, pe Castor, c'ar fi în stare s'o facă chiar pe Venus, s'o ia la fugă din templu.

Ag. Milphio.

Mi. Pe Polux, vai, nefericitul de Milphio! Ce mai vrei acum cu el?

Ag. Rogu-te, pe Hercle, cum îi curg din gură vorbele ca mierea [2])!

Mi. Ce folos, dacă nu-s prăjituri, susan, mac, grâu şi nuci coapte [3]).

Ag. Am eu mutra că iubesc?

Mi. Nenorocirea e că Mercurius iubeşte aşà de puţin!

Ag. Pe Polux, unde s'a pomenit ca un îndrăgostit să iubească dragostea ca pe-o marfă [4])?

---

1) *pleni oculi sorderum qui erant.*

2) In *Mostellaria* e o scenă la fel, cam tot peatât de lungă (155 v. faţă de 200), în care o curtezană vorbeşte cu sclava ei şi tânărul îndrăgostit, adresându-se sclavului său, dă răspunsuri de aprobare, ori de dezaprobare. V. Studiul comediei. — 3) *sesumam, frictas nuces.*

4) Pentrucă Mercurius erà zeul negoţului.

www.digibuc.ro

Ante. Să mergem, sora mea.
Ade. Să mergem, de vrei, cum pofteşti.
Ante. Urmează-mă.
Ade. Te urmez.
Mi. Se duc.
Ag. Dar dacă ne-am duce spre ele?
Mi. Du-te.
Ag. Primei primul salut, celeideadoua un salut de mâna a doua; celei de a treia, unul fără nicio valoare.
Anc. De-i aşà, mi-am pierdut munca şi osteneala zadarnică [1].
Ag. Incotro ai pornit-o?
Ade. Eu? Spre templul lui Venus.
Ag. Dece într'acolo?
Ade. Să-mi îmblânzesc prin rugă pe Venus.
Ag. Ei, au, nucumvà e mâniată?
Ade. Pe Hercle, mi-e chiar prielnică.
Ag. Mă pun eu chezăşie pentru ea. Ce zici?
Ade. Dece-mi faci pe nesuferitul, rogu-te?
Ag. Oh, aşà de nemiloasă!
Ade. Lasă-mă, rogu-te.
Ag. Dece aşà grăbită? Acum e acolo gloata în toiul ei.
Ade. Ştiu. Sunt însă acolo femei, pe care vreau să le privesc şi să-mi fiu şi eu privită de ele.
Ag. Ce plăcere să dai privirii o femeie frumoasă, ca să priveşti pe cele urîte?
Ade. Pentrucă astăzi este la templul lui Venus târg de curtezane: Acolo îşi dau întâlnire negustorii şi deaceea şi eu vreau să mă arăt în lume.
Ag. Numai marfa, care n'are cătare [2]), se cade să alerge ea singură după cumpărător. O marfă de preţ uşor îşi află cumpărător, chiar de n'ar fi aşezată la bună vedere. Ce zici? Când ai să-ţi uneşti corpul tău de al meu, la mine acasă, să facem împreună nani [3])?

1) *et oleum et operam perdidi.* — 2) *inuendibili merci.*
3) *palpas et lalas.* Asonanţă. *Lalo* = Cânt cântecul *(lalla)*, pe care îl cântau doicile, ca să-şi adoarmă pruncii.

www.digibuc.ro

Ade. In ziua, în care Orcus îşi va slobozi din infern morţii!

Ag. Am în casă nu ştiu câţi bani de aur, nerăbdători să-mi sară din pungă [1]).

Ade. Dă-i încoa, la mine, să-i fac eu, să le treacă pedată nerăbdarea [2]).

Mi. Încântătoare, pe Hercle! Te poţi duce chiar depeacum deadreptul la spânzurătoare! Cu cât mă uit mai bine la ea, cu atât şi mai mult îmi pare cevà a evea, din poveşti [3]).

Ade. Scurtează-ţi vorba. Mi-e silă.

Ag. Aide, ridică-ţi voalul ästa [4]).

Ade. Sunt femeie cinstită, încetează, te rog, cu pusul mâinii pe mine, Agorastocles.

Ag. Ce să fac acum?

Ade. De eşti om cu judecată, ai putea să nu te cam prea îngrijeşti de mine.

Ag. Ce, să mă'ngrijesc acum [5]) de tine? Ce zici, Milphio?

Mi. Iarăş, nesuferitule! Ce vrei?

Ag. Dece e mâniată ea pe mine?

Mi. Dece e mâniată ea pe tine? La ce m'aş îngriji eu? Şi apoi, întrucât ar fi mai mult a mea grija asta [6])?

Ag. Pe Hercle, te-ai şi dus pe copcă, dacă nu mi-o faci să-mi fie potolită, la fel cum e marea atunci, când alcedonia îşi lasă puii ei [7])!

Mi. Ce să fac?

Ag. Induplecă-o cu ruga, îmblânzeşte-o, linguşeşte-o.

Mi. Bucuros am s'o fac. Numai ia aminte, să nu te porneşti la urmă, să-ţi pisălogeşti cu pumnii solia [8]).

Ag. N'am să fac.

Ade. Nu te porţi cinstit cu mine. Mă tot porţi cu vorba şi

1) *lymphatici.* Dela *lympha*, apă limpede, care ţâşneşte din fântână. — 2) *lymphaticum.* — 3) *nimbata et nugae merae. Nimbata* (dela *nimbus* = nor): cu fruntea adumbrită de nori. Se spuneà de zei.

4) *amiculum.* — 5) *curem*, ca răspuns la cuvintele lui Adelp. *curare hanc facere.* Joc de cuvinte şi cu cele ce urmează.

6) *qur ego id curem? namque istaec magi' meast curatio?*

7) *alcedo pullos educit suos.* V. nota prologus, *Casina*, v. 26.

8) *pugnis pectas postea.*

www.digibuc.ro

rău faci. Făgăduieli frumoase cu grămada, ca la urmă toate să cadă baltă [1]). Te-ai jurat, să mă mântui din robie, nu o dată, ci de sute de ori: Decând te tot adăst şi în răstimpul ăsta nici gând să mă gândesc a-mi afla aiurea vreun alt sprijin şi până astăzi nu văd în schimb nimic, din parte-ţi. Şi astfel şi acum nu robesc mai puţin ca întrecut.

Aide, soră; iar, tu, îndepărtează-te delângă mine.

Ag. M'am nefericit! Nu-i spui nimic, Milphio?

Mi. Placerea mea, desfătarea mea, viaţa mea, farmecu meu, ochişorii mei, buzişoara mea, mântuirea mea, guriţa mea, mierea mea, inima mea, colastra mea, caşul meu proaspăt [2]).

Ag. Să rabd eu, să-i spună toate astea, de faţă cu mine? Liniştit ca lumea n'am să-mi fiu, până n'am să-l trimit pe sus, la călău, mai iute ca quadriga cu cei patru cai de cursă.

Mi. Nu te mânia, rogu-te, pe stăpân, din pricina mea. Am să fac eu, dacă numai eşti suparată, să dea şi mai mult şi să facă, să te vezi cetăţeană Attică, femeie slobodă. Dece nu-i îngădui, să vină mai lângă tine. Dece, faţă de aceia, cari îţi vor ţie binele, nu le vrei şi tu lor la fel? Dacă pânăacì el te-a tot purtat cu vorba, acum, deazi înainte mincinos n'o să-ţi mai fie. Lasă-te, să te pot îndupleca, lasă-mă, să te prind de urechi, să te pot săruta [3]).

Ade. Inlături, papugiu făţarnic, la fel cu stăpâne-tău!

Mi. Şi ştii cum? Pe Hercle, de n'am să-l fac acum, să se 'nece în plânş [4]), dacă nu mi-te fac blândă, cum o să mă'nece şi el în nuele [5]), dacă nu mi-te 'mblânzesc; tare mă tem: Cunosc eu apucăturile urîte ale acestui om sucit. Deaceea te rog şi eu, dragostea mea, să mi-te laşi, să te înduplec.

Ag. Nu plătesc nici cât o ceapă degerată [6]), dacă nu-i scot

1) *omnia incassum cadunt.* — 2) *colustra, meu' caseus molliculus.*

3) Scenă inutilă şi care ţine acţiunea în loc. N'are alt scop decât pe acela de a provoca un umor ieftin, la un public cu o mentalitate redusă. Scene de bâlciu. Aşàceva nu e un lucru nou în comedia lui Plautus. Pentru noi modernii, e de neînţeles cum un stăpân îşi poate pune servitorul, să-i pledeze o cauză intimă şi-asta în prezenţa sa.

4) *faciam ploratillum.* — 5) *uerberetillum.*

6) *Non ego homo trioboli sum.* Nu plătesc nici trei parale.

www.digibuc.ro

secăturii ăştia ochii şi dinţii. Ei, na-ţi, dragoste! Ţine-ţi, mierea, inima, buzişoarele, mântuirea, guriţa ei!

Mi. Faci o mare nelegiuire, stăpâne: Iţi baţi solia!

Ag. De-i aşà, mai ţine şi pentru asta: Mai pun pedeasupra şi ochişorii, buzişoarele, limba.

Mi. Ai s'o isprăveşti?

Ag. Aşà te-am pus eu s'o rogi?

Mi. Şi cum trebuià s'o rog?

Ag. Mă întrebi? Aşà trebuià să-i spui, nelegiuitule: Dragostea lui, te rog, mierea lui, inima lui, buzişoara lui, limba lui, guriţa lui, desfătarea lui, mântuirea lui cea plăcută, veselia lui, colastra lui, caşul lui cel dulcişor [1]), netrebnicule, inima lui, dorinţa lui, guriţa lui, netrebnicule! Toate acelea, pe care i le spuneai ca din partea ta, să i-le fi spus ca dintr'a mea.

Mi. Te rog, pe Hercle, dragostea lui şi ura mea, prietena lui cu ţâţe mari [2]), iar mie neprietenă şi rău voitoare, ochii lui, urduroasa mea, mierea lui şi fierea mea, nu-mi mai fii mâniata pe el şi dacă lucrul acesta nu-i cu putinţă, ia-ţi un streang şi te spânzură cu stăpâne-meu şi întreaga noastră familie. Ca văd eu bine că din pricina ta am să ajung, să-mi trag sufletul de azi pe mâine [3]), într'atâta îmi am mereu spatele numai răni cojite, par'că ar fi coaje de scoică [4]), din pricina dragostei voastre.

Ade. Rogu-te, îmi ceri să-l opresc, să te mai bată, când nici trecerea asta n'o am, să numai fie mincinos faţă de mine?

Ante. Răspunde-i, rogu-te, o vorbă pe placu-i, să ne fie şi el pe plac [5]), pentrucă ne ţine în loc dela treburile noastre.

Ade. Ai dreptate. Iată, îţi mai iert şi această greşeală, pentru cea dinurmă oară, Agorastocles. Numai sunt mâniată.

Ag. Numai eşti?

Ade. Nu sunt.

Ag. Dă-mi atunci o guriţă, să te cred.

---

1) *huiiu' colustra, dulciculus caseus.*
2) *mammeata.* — 3) *uictitandum sorbilo.* — 4) *ostreatum.*
5) *commode, ne incommodus nobeis sit.*

www.digibuc.ro

Ade. Iţi voiu da la urmă, când am să vin înapoi dela sluşba religioasă.

Ag. Atunci, du-te repede.

Ade. Vino, soră dragă.

Ag. Şi m'auzi tu?

Ade. Iarăş?

Ag. Să-i spui lui Venus multă sănătate din parte-mi.

Ade. Am să-i spun.

Ag. Şi mai ascultă şi asta.

Ade. Ce este.

Ag. Să vă fie închinăciunea cât mai scurtă. Şi încă o vorbă? Uită-te spre mine. S'a uitat! Pe Polux, la fel şi Venus cred c'o să-şi întoarcă privirile spre tine.

Agorastocles. Milphio.

Ag. [1]). Ce mă sfatueşti acum, Milphio?

Mi. Să mă iei la bătaie şi să-ţi scoţi în vânzare casele: pentrucă, pe Hercle, fără nicio frică, poţi să-ţi vinzi casele.

Ag. Cum asta?

Mi. Nu ţi-ai strămutat tu deobiceiu locuinţa în capul meu!

Ag. Să mă slabeşti cu vorbe d'astea!

Mi. Acum, ce vrei?

Ag. Am dat lui Collybiscus, vechilul, treisute Philippi de aur mai adineaori, înainte de a mă fi chemat tu afară. Acum te rog pe tine, Milphio, pe mâna ta cea dreaptă şi pe soră-sa, din stânga, pe ochii tăi, pe dragostea mea, pe Adelphasium a mea, pe libertatea ta —

Mi. Hâm, acum chiar că-ţi răcişi gura degeaba!

Ag. Micul meu Milphidiscus, fericirea mea, mântuirea mea, fă ce-mi făgăduişi c'ai să faci, c'o să-i vin de hac codoşului.

Mi. Asta-i chiar lucru prea uşor. Dă fuga, ado martori cu tine; în răstimpul ăsta, eu am să-ţi dichisesc în casă vechilul cu haine şi înşelătorie. Zoreşte-te şi du-te.

Ag. Fug.

1) Diverbium *(iambi senarii)*, dela v. 410-503.

www.digibuc.ro

Mi. Ce spui, e mai mult treaba mea decât a ta [1]).

Ag. Dar şi eu, dar şi eu, dacă duci la bun sfârşit treaba asta —

Mi. Du-te acum.

Ag. Dacă astăzi n'am să te —

Mi. Ci, ca, du-te, acum.

Ag. Mântui din robie. —

Mi. Du-te, odată.

Ag. Pe Hercle, să nu mă învrednicesc —

Mi. Oh!

Ag. Vai!

Mi. Pleacă, acum.

Ag. De toţi morţii depe cealaltă lume.

Mi. Ai să te duci odată?

Ag. Şi nici de câtu-i apă în mare —

Mi. O să mi-te duci?

Ag. Cum nici de toţi norii, câtu-s de mulţi —

Mi. O să te porneşti odată?

Ag. Ori de stelele, câtu-s pe cer —

Mi. Ai să încetezi, să-mi mai baţi urechile?

Ag. Cum nici de asta, nici de aceea, nici — lucru serios însă — şi nici, pe Hercle — ce mai atâtea vorbe? Dece n'ar fi aşà? Lucru care cu o singură vorbă — se poate spune aci tot ce vrei — şi nici, pe Hercle, serios — şi ştii cum? Aşà să mă iubească zeii — vrei să-ţi vorbesc în credinţă? Lucru, care aci între noi, poate fi îngăduit, — aşà pe mine, Juppiter — ştii ce fel? Mă crezi, ce-ţi povestesc eu?

Mi. Dacă nu-i chip, să te fac, să pleci, plec eu atunci. Pentrucă, pe Hercle, vorbirea asta a ta numai un Oedipus ar fi în stare s'o descurce, că numai el a putut deslega ghicitoarea Sfinxului [2]).

---

1) Aluzie la faptul că robii mergeau în fuga pe străzi. (V. versul, 532); precum şi la obiceiul sclavilor de a fugi dela stăpân. Joc de cuvinte.

2) Oedipus, regele Thebei. *Sphinx*, monstru din împrejurimile Thebei. Propunea ghicitori trecătorilor, pe cari îi omorà, dacă nu le puteau deslegà.

www.digibuc.ro

Ag. Se duse deacĭ supărat! Se cade acum să-mi iau seama, ca nucumvà, din neghiobia mea, să-mi aduc întârziere dragostei mele.

Mă duc, să vin cu martorii, dacă aşà te îndeamnă zeul amorului, ca omul liber să dea ascultare celui robit.

ACTVL AL II-lea.

Lycvs. Antamoenides.

Ly. Toţi zeii să-l nefericească pe acel codoş, care, deazi încolo, va mai jertfi vreo jertfă lui Venus, ori îi va mai aduce un bob de tămâie măcar. De pildă eu, astăzi, nefericitul, am jertfit zeilor, din cale afară de supăraţi pe mine, şase mieluşei şi tot n'a fost chip să fac pe Venus, să-mi fie prielnică. Fiindcă nu putui, să-mi fac jertfa plăcută, plecai şi eu pedată supărat deacolo, numai vrui să se mai cerceteze măruntaele; şi nici măcar să le mai văd, devremece preotul îmi spuse că nu sunt bune. Şi socotii şi eu atunci că zeiţa numai merită osteneala asta. În felul ăsta, îmi retrăsei şi eu frumos mâna dela o Venus lacomă. Fiindcă n'a vrut să se mulţumească cu ce-i erà îndeajuns, am pus şi eu punct la toate. Aşà mă port eu, aşà se cade să fiu.

Dela întâmplarea asta, am să fac de aşà fel ca ceilalţi zei şi zeiţe să se mulţumească cu mai puţin [1]), să fie mai puţin lacomi, când or afla [2]) că un codoş a lăsat pe Venus cu mâinile întinse.

Şi popa, papugiu şi el, un om, pe care n'ai da nici trei parale, spuneà că în toate măruntaele nu mi s' aratà decât nenorociri şi pierderi şi că zeii precum c'ar fi mâniaţi pe mine. Ce crezare se cuvine să mai dai lucrurilor sfinte, sau celor omeneşti? Dar tot mă alesei şi eu la urmă cu o mină de argint, în dar.

Dar, rogu-vă, unde păcatu îmi rămase acum ostaşul acela, care mă dărui mai adineaori cu banii ăştia, pe care-l poftii la masă? Dar, iată-l, păşeşte încoa.

1) *contentiores mage erunt.* — 2) *quom scibunt.*

www.digibuc.ro

Anta. Aşà, cum începusem să-ţi spun, codoşleţule [1]) dragă, despre bătălia aceea Pentetronică [2]), când am omorît, într'o singură zi, cu mâinile mele, şasezeci mii de oameni sburători.

Ly. Oameni — sburători?

Anta. Chiar aşà, precum zic.

Ly. Au, rogu-te, se află undevà oameni, cari sboară?

Anta. Au fost. Dar i-am omorît eu.

Ly. Cum ai putut?

Anta. Să-ţi spun. Am înarmat oştirea cu vâsc şi prăştii, în care aşterneam mainainte foi de podbeal [3]).

Ly. Dece?

Anta. Să nu se prindă vâscul de praştie.

Ly. Spune mai departe. Pe Hercle, spui la minciuni cu carul! Peurmă?

Anta. In prăştii se puneau gogoloaşe mărişoare de vâsc şi cu ele dam porunca, să se arunce în oamenii sburători cu praştia. Ce atâta vorbă? Pe cari îi pocniau cu vâscul, îi şi doborau grămadă la pământ, cum ai scutura perele. Şi pe fiecare, cum cădea, îl şi omoram, ca pe-o turturea, vârându-i penele în cap [4]).

Ly. Dacă una ca asta s'a putut cândvà petrece, pe Hercle, atunci să mă osândească Juppiter, să-i aduc într'una jertfă, fără nădejde de vreo răsplată.

Anta. Şi nu-ţi vine a crede?

Ly. Te cred, cum s'ar cuveni, să mă cred pe mine însumi. Aide, să mergem înăuntru.

Anta. Până a ni-se aduce mâncarea, vreau să-ţi mai povestesc şi o altă bătălie.

Ly. Nu ţin.

Anta. Ascultă.

Ly. N'am să te ascult, pe Hercle.

Anta. Cum? Pe Hercle, am să-ţi pisălogesc capul cu

1) *lenulle. Lenullus,* diminutivul lui *leno.* — 2) *Pentetronica.* Nume închipuit. — 3) *folia farferi. Farferus,* un fel de plantă cu floare galbenă şi frunza mare.

4) *per cerebrum pinna sua sibi quasi turturem.*

www.digibuc.ro

pumnii, dacă nu-mi dai ascultare, ori — du-te de te spânzură.

Ly. Mai bine, mă duc la spânzurătoare.

Anta. Şi-i lucru hotărît?

Ly. Hotărît.

Anta. De-i aşà, atunci, de ziua asta prielnică, zi de sărbătorire a lui Venus, dă-mi mie pe curtezana ta, pe cea mai mică.

Ly. Jertfa mi-a fost de aşà fel, că amân toate lucrurile serioase depe ziua de astăzi pe o altă zi. Mi-am pus în minte să păzesc zilele de sărbàtoare, ca adevărate zile de sarbătoare [1]).

Acum, să mergem deaci înăuntru. Urmează-mă.

Anta. Te urmez. Pe ziua de azi chiar că sunt soldat în solda ta [2]).

ACTVL AL III-lea.

Agorastocles. Advocati.

Ag. [3]). Aşà să mă iubească zeii, de este cevà mai plictisitor ca un prieten, care se lasă pe tânjeală, mai ales când e vorba de un om îndrăgostit, care zoreşte toate, orice şi-a pus în gând să facă. La fel şi eu, aduc cu mine aceşti martori, oameni cu pasul aşà de încet [4]), mai zăbovitori şi ca năvile cu pânză, pe marea cea nebătută de vânturi. Şi tocmai deaceea şi eu într'adins, pe Hercle, m'am ferit de ajutorul prietenilor mai vârstnici: îi ştiam mai domoli la mers, din pricina vârstei şi mă temui, să nu-mi aducă zăbavă la dragoste. Şi-mi alesei aceşti sgârîe brânză [5]), oameni de nimic, cu picioarele parc'ar fi legate, cum nu se mai poate de zăbovitori la mers.

Dacă vi-e aminte pe ziua deazi să mergeţi, mergeţi, sau duceţi-vă deaci de vă spânzuraţi. Aşà înţelegeţi voi că trebuie să se mişte nişte prieteni, ca să dea o mână de ajutor unui om îndrăgostit? Pentrucă mersul àsta al vostru este, caşicum l-ai cerne prin ciurul, prin care se ciurue făina [6]); afară nu-

1) *profestos festos.* — 2) *iam tuo' sum mercennarius.*
3) Recitativ *(trochaici septenarii)*, v. 504—614.
4) *spissigradissumos. Gradus* — mers, pas; *spissus* — strâns, mic.
5) *procos. Procus* — cel care e pretendent la mâna unei femei tinere.
6) *gradus succretust cribro pollinario.*

www.digibuc.ro

mai dacă n'aţi rămas cu obiceiul ăsta, decând vă mişcaţi picioarele, împiedecate în fiare, ca robi [1]).

Adv. Ei, oricât oameni de jos şi nevoiaşi ţi-am părea noi ţie, dacă nu ne vorbeşti, cum trebuie, cu toată bogăţia şi boeria ta [2]), ştim şi noi să punem cu îndrăsneală la locul lor pe cei bogaţi. Slugi plecate nu-ţi suntem, să ne pese de ce iubeşti, ori ce urăşti tu. Când am plătit bani pentru răscumpărarea noastră, banii noştri i-am dat, iar nu pe ai tăi. Ca atare suntem oameni slobozi. Puţin ne pasă de tine şi nici să-ţi treacă prin minte că ne poţi robi dragostei tale, ca pe nişte datornici robiţi sufleteşte [3]). Oamenilor liberi le şeade mult mai bine, să meargă prin oraş în pas măsurat, căci a fugi, să-ţi tragi sufletul, asta-i curat fugă de rob [4])

Şi apoi, acum ţara-i în linişte, duşmanii răpuşi [5]), nu se cade, să facem tărăboiu pe străzi. Şi, dacă-ţi erà aşà de'ngrabă, trebuià, să ne fi adus încoa de ieri, ca martori. Să nu crezi c'o să ne apucăm acum, carevà din noi, s'o luăm la fuga prin oraş, să se ia mulţimea cu pietre după noi, ca după unii ieşiţi din minţi [6]).

Ag. Ia, să fi spus că vă duc la templu, la vreun prasnic oarecare [7]), c'aţi fi întrecut atunci şi pe cerbi, în fugă, ori pe cei cu picioroange, în mers. Pecând acum, pentrucă v'am spus că vă iau ca advocaţi şi martori, v'a intrat guta în picioare, de-aţi întrecut şi pe melc în încetineală.

Adv. Şi, la adică-te, nu plăteşte osteneala, să ai dece alerga, în goană, acolo, unde poţi bea, mânca, dela altul [8]), cât pof-

---

1) *cum pedicis.* Urmează deacì că aceşti advocati erau liberţi, foşti robi desrobiţi, cari îşi închiriau serviciile la orişicine şi a căror situaţie nu prea cadra cu vorbele mari, pe cari Plautus le pune în gura lor.

2) *diues de summo loco.* — 3) *addictos esse.* V. nota dela v. 186.

4) *seruoli esse festinantem currere.* — 5) Probabil aluzie la războiul al doilea punic, care se terminase cu bine la anul 201 a. Cr. deci cu câţivà ani mainainte de prima reprezentare a comediei.

6) *pro cerritis insectabit lapidibus.*—7. E vorba de prasnicele, care aveau deobiceiu loc la temple după sacrificii şi la care erau poftiţi prietenii (ca în *Rudens),* ori oameni de ocazie.

8) *ubi bibas, edas de alieno.*

www.digibuc.ro

ţeşti, până n'ei mai putea, fără să te ştii dator a înapoia într'o zi stăpânului mâncarea, pe care i-o mănânci?

Şi apoi, de bine, de rău, chiar aşà săraci cum suntem, avem şi noi mâncarea noastră acasă [1]). Să nu prea ne omori cu dispreţul tău. Puţinul acela, pe care-l avem şi noi, e al nostru, suntem stăpâni pe el; şi datorii nici noi nu avem de cerut dela nimeni, dar nici pe noi nu ne trage carevà de mânecă [2]). De dragul tău, nimeni dintre noi n'o să-şi rupă vinele dela picioare.

Ag. Prea sunteţi porniţi spre mânie, din cale-afară de iute. Astea vi-le spusei şi eu doară în glumă.

Adv. Tot în glumă să ni-le iei şi tu vorbele, cu care îţi dădurăm răspunsul [3]).

Ag. Vă rog, pe Hercle, ca ajutorul, pe care mi-l daţi, să-mi fie grabnic ca luntrea, iar nu greoiu ca corabia cu pânze. Cel puţin de-aţi merge şi ca uncheşii, cărora le tremură picioarele, că nu-i chip să vă cer, să vă grăbiţi ca flăcăii.

Adv. Vrei să-ţi faci treaba liniştit şi pe 'ndelete, ai atunci ajutorul nostru; dacă ne iei cu zorul, te sfătuesc atunci, să-ţi iei alţi martori, cari ştiu alerga.

Ag. Cunoaşteţi chestia, v'am povestit, dece am nevoie de ajutorul vostru. E vorba de codoşul ăsta, care îşi tot bate joc de mine, de atâta amar de vreme, ce fel i-a fost pregătită cursa, cu privire la banî şi la robul meu [4]).

---

1) *sumu' pauperculi, est domi quod edimus.*

2) *neque nos quemquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat.* A-se observa tonul plin de mândrie şi demnitate afectată, pe care Plautus îl pune în gura acestor oameni de jos. E cevà din mândria spaniolă, aşà de bine redată de un B. Ibanez în „*Terre maudite*“: „*Săraci suntem, dar nu ne-am născut la spatele vreunei pietre de mori*“. Să fi înţeles Plautus a lua apărarea sărăcimii şi a da o lecţie de mândrie naţională celor bogaţi, cari îşi îngăduiau orice, pentrucă aveau avere?. — 3) Scena aceasta, în care aceşti advocati se laudă pe sine şi scenele următoare, în care ei iau indirect parte la acţiune, dau răspunsuri de aprobare, de încurajare (v. în special v. 711—745) le putem socoti drept urmă de *cor* grecesc. V. şi *Rudens*, v. 290—305.

4) *de lenone, de auro, de seruo meo, paratae ut sint insidiae.*

www.digibuc.ro

Adv. Toate astea le ştim prea bine noi, dacă bineînţeles le ştiu şi privitorii, că doar pentru ei se joacă acuma piesa: Pe ei e mai bine să-i lămureşti, ca să ştie despre ce e vorba, când s'o desfăşura acţiunea [1]). De noi nu te 'ngriji: Ştim pe de-a rost toată povestea, ca unii, cari am învăţat-o laolaltă cu tine, ca să-ţi putem da răspunsul la întrebări.

Ag. Chiar aşà e. Totuş, ca să má pot încredinţa că voi ştiţi povestea, povestiţi-mi-o şi spuneţi-mi şi mie, cele ce vă spusei şi eu mai adineaori [2]).

Adv. Aşà, ai? Ne încerci, dacă ştim? Crezi poate că noi am uitat ce fel ai dat cei treisute Philippi de aur lui Collybiscus, vechilul tău, pe cari sá-i ducă aci la codoş, duşmanul tău şi că el [3]) va să se dea, caşicum ar fi străin deaiurea, din alt oraş? Şi când el va fi dus banii, tu să te şi grăbeşti, să vii acolo, sa-ţi ceri robul tău, împreună cu banii.

Ag. Vă amintiţi de minune; mi-aduceţi mântuirea [4]).

Adv. El va tăgădui: Işi va da cu părerea că este vorba de Milphio al tău. Imprejurarea asta va face, să se îndoească suma furată. Codoşul îţi va fi adjudecat ţie. Intru aceasta tu vrei, să ne ai pe noi drept martori.

Ag. Aţi prins bine afacerea [5]).

Adv. Şi pe Hercle, abià am putut-o atinge cu vârful degetelor, aşà-i de mititică.

Ag. Trebuie să lucrăm repede şi în grabă. Zoriţi-vă deci cât vă ţin puterile.

Adv. De-i aşà, sănătate bună! Vezi-ţi de alţi martori mai iuţi, că noi suntem oameni domoli [6]).

Ag. Sunteţi destul de buni la mers, numai că, pe Hercle, vorba vă e proastă. Eu unul n'aş zice ba, să vă văd coapsele [7]) căzute în călcâe.

---

1) Vorbele acestea vin să lămurească obiceiul de a repeta înaintea publicului ceeace are să fie. V. în special, *Miles gloriosus.*

2) *quae uobis dudum dixi dicite.* — 3) *isq' se.* — 4) *seruasti' me.*

5) *teneti' iam. Teneo* = a ţine, *tenere rem* = a prinde, a pricepe un lucru. Joc de cuvinte cu cele ce urmează. — 6) *tardi sumus' nos.*

7) *femina. Femen* p. *femur.* (La fel, *Mil. gl.* 202).

www.digibuc.ro

Adv. D'apoi şi noi, pe Polux, vedea-ţi-am limba în rănichi şi ochii în pământ!

Ag. Asta-i! Nu vă şeade frumos, să vă mâniaţi acum şi voi pentru o vorbă spusă în glumă!

Adv. D'apoi nici ţie nu-ţi şeade frumos, să spui unor prieteni vorbe proaste, fie chiar şi 'n glumă!

Ag. Să lăsăm astea. Ştiţi ce vreau.

Adv. Cum nu se poate mai bine: Să-l dai pierzaniei pe codoşul cel fărădelege. Asta ţi-e gândul.

Ag. Aţi prins bine chestia. Bravo! La timp ne iese afară şi Milphio cu vechilul. Păşeşte îmbrăcat, ca un rege şi plin de pricepere la viclenie.

Milphio. Collybiscvs. Agorastocles.

Advocati.

Mi. Cele spuse le ai acum în minte?

Co. De minune.

Mi. Vezi, să nu-mi fii gros la cap!

Co. Ce atâta vorbă! Chiar aşà gros la cap, ca mistreţu la piele, n'am să fiu [1])!

Mi. Ia seama ca cele spuse, cu privire la înşelătoria noastră, să le ştii pe de-a rost [2]).

Co. Pe Polux, le stiu chiar mai bine [3]) şi ca actorii deprin tragedii, sau comedii.

Mi. Eşti un om iscusit.

Ag. Să ne apropiem. Martorii, iată-i.

Mi. Alţi oameni mai potriviţi la ce avem să facem nici c'ai fi putut aduce. Niciunul nu pare să fie din cei cari sfinţesc sărbătorile: Clienţi obişnuiţi ai comiţiilor [4]). Acolo îşi au lo-

1) *callum aprugnum callere.* Joc de cuvinte. *Milp.* spusese: *uide sis calleas. Calleo* = A avea bătături la mâini, provenite dintr'un meşteşug oarecare. Deaci două înţelesuri figurate: A avea pielea groasă, a fi nesimţitor şi: a avea experienţă, a fi priceput. Jocul de cuvinte este asupra acestor două înţelesuri. — 2) *condocta dicta.* — 3) *condoctior.*

4) *Comitiales. Comitium* erà partea forului, unde aveau loc adunările poporului. Aici, *comitiales* = martori de meserie. V. *Curculio*, v. 470.

www.digibuc.ro

cuinţa, acolo ai să-i zăreşti, mai des chiar decât pe judecători însăşi. Cei cari scornesc la pricini, nu sunt în ziua de azi mai pricepuţi în ale legilor, decum sunt aceştia, cari, dacă n'au cu cine a-se împricina, scornesc ei pricina.

Adv. Zeii să te nefericească!

Mi. Pe voi, mai bine, pe Hercle — oricum aţi fi, dar cari totuş vă purtaţi frumos şi cu mărinimie, că întindeţi o mână de ajutor stăpânului îndrăgostit. Dar ăştia, ştiu ei, despre ce este vorba?

Ag. Toată afacerea pe de-a 'ntregul ei.

Mi. De-i aşà, atunci fiţi cu luare aminte. O să ştiţi voi cunoaşte pe codoşul ăsta Lycus?

Adv. Treabă uşoară!

Co. Dar eu, pe Polux, nu-l ştiu, ce fel îi e înfăţişarea. O să mi-l arătaţi voi [1]).

Adv. De asta o să ne îngrijim noi. S'o sfârşim cu sfătuirea.

Ag. Asta are cu el treisute nummus de aur, bani peşin.

Adv. Trebuie acum caşi noi să vedem aurul ăsta, Agorastocles, ca să ştim, ce să spunem la urmă, când va fi, să mărturisim.

Co. Aide, vedeţi-l.

Adv. Onorat public, să fim bine înţeleşi c'aci e vorba de aur de comedie [2]): Cu acest soiu de aur, muiat în apă, se îngraşe boii în sălbateca noastră ţară. Dar, în împrejurarea de faţă, ca să ne putem juca piesa, el este aur adevărat. Aşà o să ne prefacem că este.

Co. La fel cum o să vă prefaceţi şi cu mine, precum c'aş fi străin.

Adv. Bine înţeles. Şi un străin, care ai sosit astăzi şi caşlcum te-ai fi rugat de noi, să-ţi bobim vreun loc mai retras şi dătător de plăceri, unde să te poţi da în voie la dragoste, la băutură, după obiceiul grecesc [3]).

Co. Ei, pe Polux, afurisiţi oameni!

1) *uolo demonstretis.* — 2) *aurum comicum.* E vorba de *lupinus*, un fel de legume papilanacee, de mărimea bobului de fasole, colorat, şi care se întrebuinţa ca furaj. — 3) *pergraecere.* V. *Mostellaria*, v. 22.

www.digibuc.ro

Ag. D'apoi eu i-am dăscălit!

Mi. Şi pe tine, mainainte, cine?

Co. Aide, intraţi în casa, Agorastocles, să nu vă zărească, aci, cu mine, codoşul, să ne fie cumvà vreo piedecă la înşelatoria noastră.

Adv. Omul ăsta e plin de înţelepciune: Faceţi aşà, cum vă îndeamnă el.

Ag. Sa plecăm. Dar voi —

Adv. Destul ni s'a tot spus. Pleacă.

Ag. Plec.

Adv. Rogu-te, pe zeii nemuritori, ci ca pleacă odată!

Ag. Plec.

Adv. Bine faci.

Co. Pst. Taci!

Adv. Ce este?

Co. Uşile deaci făptuiră acum o mare nelegiuire.

Adv. Ce nelegiuire?

Co. Scârţâiră cu sgomot.

Adv. Zeii să te nefericească! Dă-te la spatele nostru.

Co. Bine.

Adv. O să mergem noi înainte.

Co. Fac şi ei la fel ca domnişorii dela oraş [1]): Pun oamenii, să meargă în urma lor [2]).

Adv. Individul ăla, care iese afară, este codoşul.

Co. De treabă om: Ce mai mutră de om ticălos! Cum o ieşi acum afară, am să-i şi sorb sângele din el, dela distanţă.

Lycvs. Advocati. Collybiscvs.

Ly. (către cel din casă). Ostaşule [3]), acum sunt şi eu înapoi. Vreau sa găsesc nişte prieteni de petrecere, pe sprinceană, cari să ne ţină de urît. Până atunci, o să fie aduse de ale gurii şi poate c'or pica spre casă şi muierile noastre, dela slusba religioasa. Dar, ce-o fi cătând încoa atâta suflare de oameni?

1) *scurrae. Scurra*, v. nota, *Epidicus*, v. 15. — 2) Aluzie la sclavii *pedisequi*, cari însoţiau pe stăpâni. — 3) Antamoenides.

www.digibuc.ro

Ce gând i-o fi mânând? Dar ăla, cu chlamida pe el, care îi urmează dela distanţă, ce-o mai fi şi cu el?

Adv. Cetăţeni din Aetolia îţi spun salutare, Lycus, deşi salutarea asta, pe care ţi-o aducem, nu ne e din inimă, ca unii cari nu prea îndrăgim neamul codoşesc.

Ly. Şi voi să aveţi cu toţii parte de norocire, deşi o ştiu prea bine că aşàceva n'are să fie, pentrucă nici Norocul nu se prea împacă cu oameni, ca voi.

Adv. Asta-i curată deşteptăciune pusă în gura proştilor, cari îşi închipuesc că-i mare pricopseală, dacă spun la prostii unora mai deşteptţi ca ei.

Ly. Cine nu ştie calea, care duce la mare, n'are decât să-şi ia rîul drept călăuză la drum. Până astăzi, eu unul n'am cunoscut calea de a vă vorbi vorbe urîte. Acum însă voi îmi sunteţi rîul; pe voi cată să vă urmez: Dacă o să vorbiţi frumos, voiu merge şi eu dealungul malurilor voastre; o să-mi spuneţi vorbe urîte, oiu călca şi eu pe albia voastră.

Adv. A face bine unui om rău e cam la fel, caşicum a fi să faci rău unuia de treabă.

Ly. Ce fel?

Adv. Iată acum. De ai să faci vreun bine unui om rău, e o binefacere zadarnică; îi faci rău unui om de treabă, n'are să ţi-o uite, câte zile a avea el.

Ly. Posnaşă vorbă! Dar ce are asta de aface cu mine?

Adv. Pentrucă venim la tine pentru cinstea ce-ţi purtăm, deşi noi nu prea avem pentru neamul codoşilor, cine ştie ce mare cinstire.

Ly. Dacă-mi aduceţi cevà bun, vă rămân îndatorat.

Adv. Din bunul nostru [1]), nici nu-ţi aducem, nici nu-ţi dăm, nici nu-ţi făgăduim şi însfârşit nici gând n'avem să-ţi dăm.

Ly. Pe Hercle, vă ştiam eu ce vă poate pielea: Aşà vă e omenia! Şi acum, ce vreţi?

Adv. Pe ăsta, cu chlamida pe el, aşà precum îl vezi, s'a mâniat Marte [2]) pe el.

1) *boni de nostro.* — 2) Joc de cuvinte. *Lycus* — lup (pe greceşte) şi lupii erau patronaţi de Marte, zeul războiului. Înţelesul se desfăşoară în versul următor. Vezi şi *Truc.* v. 656.

www.digibuc.ro

Co. Ba, asta, mai degrabă pe capul vostru!

Adv. Şi acum îl aducem la tine, Lycus, să-l sfâşii în bucăţi.

Co. (aparte). Vânătorul păşeşte acum cu prada spre casă: Câinii îl mână frumuşel spre cursă pe lupul Lycus.

Ly. Cine-i ăsta?

Adv. D'apoi nici noi nu-l ştim, cine a fi. Numai atâta, că mai azi dimineaţă, pecând mergeam spre port, l-am văzut scoborând dintr'o corabie plină cu mărfuri: La scoborîre, se îndreaptă aşà dintr' odată spre noi, ne dă bună ziua şi noi îi răspundem la fel.

Co. (aparte). Indrăciţi muritori! Cu câtă pricepere o cârmesc pe calea înşelătoriei!

Ly. Şi apoi?

Adv. Prinse apoi a lega pe loc vorbă cu noi. Ne spuse precum că e străin şi nu cunoaşte oraşul; că ar vrea să i-se arate un loc mai la o parte, unde să-şi petreacă vremea. Ţi-l aducem. Acum tu, dacă zeii te ajută, aşterne-te la lucru: prilejul ţi-se prilejueşte.

Ly. Şi asta o doreşte şi el cu tot dinadinsul?

Adv. Are bani cu el.

Ly. (aparte). Mi-a căzut prada în mână!

Adv. Vrea să bea, să iubească.

Ly. Am să-i dau un loc plăcut.

Adv. Locul însă el îl vrea ascuns, să nu-l ştie nimeni şi nimeni să-l vadă. Căci a fost ostaş, în Sparta, la regele Attalus, aşà precum chiar el ne-a spus-o; şi deunde a luat-o la fuga, fiindcă se cucerise oraşul [1]).

Co. (aparte). Povestea cu ostăşia e cât se poate de minunată; iar cea cu Sparta e încântătoare [2])!

Ly. Să vă răsplătească zeii şi zeiţele cu toate bunătăţile şi pentru buna sfătuire şi pentru prada, ce-mi aduceţi.

Adv. Ba încă, după chiar spusele sale — şi-acuma-i inte-

1) Aluzie la cucerirea Spartei decătre Flaminius şi Eumene, la 559 (195, a. Cr.). Ar fi o indicaţie pentru stabilirea datei reprezentării comediei (G. Michaut). — 2) *nimi' lepide de latrone, de Sparta optume.*

www.digibuc.ro

resul cel mare — are cu sine treisute Philippi de aur, ca bani ai lui de cheltueală [1]).

Ly. Dacă răuşesc, să-mi cadă azi în mână, iată-mă ajuns rege!

Adv. Iauzi vorbă! Dar îţi e caşi căzut.

Ly. Vă rog atunci, pe Hercle, să ne grăbim, să-l facem, să tragă la mine, la cea mai bună găsduire.

Adv. Noi nu putem, nici să-l sfătuim, nici să-l desfătuim. E doar un străin: Dar, dacă tu eşti om deştept, vezi-ţi singur de treburi. Noi nu facem decât să-ţi aducem porumbelul [2]) pânăla culcuşul lui. Acum, dacă ai poftă, să-l prinzi, treaba asta e mai bine s'o faci tu.

Co. (către martori). Ce, o şi plecaţi? Cum rămâne, prietenilor, cu însărcinarea; pe care v'am dat-o?

Adv. Despre partea asta, tinere, e mai bine să legi vorbă cu ăla: Dupăce umbli tu, ăla e omul, ce-ţi trebuie.

Co. Toate bune, dar, vezi, c'aş voi să vedeţi şi voi, când am să-i dau banii.

Adv. O s'o vedem asta şi deacolo, dedeparte.

Co. Imi daţi o bună mână de ajutor. (Martorii se retrag la o parte).

Ly. (aparte). Imi cade câştigul în palmă!

Co. (aparte). Fireşte, caşi măgarul, care asvârlă din copite.

Ly. (aparte). Am să mă dau cu blândeţe pelângă el. (tare). O gasdă îşi salută oaspetele ei. Mă bucur c'ai venit sănătos.

Co. Şi pe tine să te răsplătească îndeajuns zeii, fiindcă mă vrei să fiu sănătos!

Ly. Se spune c'ai umblà după o găsduire.

Co. Umblu.

Ly. Aşà mi-o spuseră aceia, cari plecară mai acum deaici, că umbli după o găsduire, fără muşte [3]).

Co. Ah, nici vorbă de aşàceva!

Ly. Dece?

---

1) *praesidi.* V. nota, *Persa*, v. 125. — 2) *palumbem.*

3) *a muscis. Musca*, muscă; la figurat: Om curios, care îşi vîră nasul în toate (V. *Mercator*, v. 361-364). Joc de cuvinte cu ce urmează.

www.digibuc.ro

Co. Pentrucă, dacă ar fi fost să-mi caut o găsduire fără muşte, n'aş fi avut decât să mă duc, la sosire, deadreptul la închisoare. Eu umblu după-o aşà găsduire, unde să fiu oblojit mai abitir, decum se îngrijau ochii regelui Antiochus.

Ly. Pe Polux, fireşte c'aş putea să-ţi dau o aşà găsduire fericită, dacă însă şi tu ai să te mulţumeşti cu un culcuş plăcut, cu un pat curat aşternut şi cu o muiere încântătoare, bună de strâns în braţe.

Co. O luaşi pe calea bună, codoşule.

Ly. Şi unde ai să-ţi răcoreşti viaţa cu vinuri de Leucadia, Lesbos, Thasios, Chios, vechi caşi o babă fără dinţi. Acolo am să mi-te îmbâcsesc cu unsori împarfumate. Ce mai atâta vorbă? Aşà are să fie, când ai să te îmbăiezi, că băiaşul ar putea să mai şi vândă din ele [1]). Numai vezi că toate astea, câte ţi-le spun, sunt lucruri ostăşeşti.

Co. Cum vine asta?

Ly. Pentrucă cer bani gata [2]).

Co. Şi pe cari nu cred să ai tu mai mare dorinţă a-i primi, decum o am eu în a-i cheltui.

Adv. Dar dacă am chema aici afară pe Agorastocles, să-şi fie el sieşi martorul cel mai sigur? Ei, tu, care umbli să prinzi pe hoţ, ieşi repede afară, ca să vezi cu ochii tăi, cum dă codoşului banii.

Agorastocles. Advocati. Collybiscvs. Lycvs.

Ag. Ce este? Ce vreţi, martori?

Adv. Priveşte spre dreapta: Acuma-i clipa să dea codoşului robul tău banii.

Co. Aide, ţine asta: Sunt aci treisute bucăţi aur, număraţi, din cei ce se numesc Philippi. Cu ei să-mi dai de toate. Vreau să-i cheltuesc repede.

---

1) *balineator faciat unguentariam.* Despre suf. *arius*, v. nota *Asinaria*, pag. 98, vol. I-iu. — 2) *aurum poscunt praesentarium.*

www.digibuc.ro

Ly. Pe Polux, ţi-ai şi ales un cheltuitor făr' de pereche. Aide, să mergem înăuntru.

Co. Te urmez.

Lv. Aide, aide, mişcă-te: Cele ce-or să mai fie, le-om povesti pe toate în casă.

Co. Am să-ţi povestesc şi eu isprăvi de prin Sparta.

Ly. De-i aşà, dece nu vii după mine? —

Co. Ia-mă înăuntru: Al tău sunt, trup şi suflet. (intră în casă).

Ag. Acum, ce fel de sfătuire îmi daţi?

Adv. Să-mi fii om cu scaun la cap.

Ag. Dar dacă inima nu-ţi dă pace, să fii?

Adv. Fă-o atunci, să-ţi umble în voie.

Ag. L-aţi văzut, când codoşul a primit banii?

Adv. Văzut.

Ag. Şi mai ştiţi că robul erà al meu?

Adv. Ştim.

Ag. Şi că fapta stă împotriva atâtor legi de ale poporului?

Adv. Ştim.

Ag. Atunci, astea toate vreau şi eu să vi le amintiţi, când nevoia va fi, în faţa judecătorului [1]).

Adv. O să ni le amintim.

Ag. Ce ziceţi, să bat la uşă, pânăce nu se răcesc lucrurile?

Adv. Da.

Ag. Şi dacă bat şi nu se deschide?

Adv. Rupe-o în bucăţi, ca pe o pâine [2]).

Ag. Iar dacă codoşul o să iasă afară, socotiţi că-i bine să-l întreb, dacă robul meu a venit la el?

Adv. Şi dece nu?

Ag. Cu douăsute Philippi de aur?

Adv. Şi dece nu?

Ag. Şi atunci codoşul pedată se va încurca singur.

Adv. Şi dece?

---

1) *ad praetorem.* — 2) *si pultem, non recludet. Panem frangito. Pultem*, subj. pres. dela v. *pulto* = a bătea la uşe. *Adv.* însă îl iau drept acuz. sing. al subst. *puls-ltis*, un fel de fiertură de făină şi legume, vechea mâncare a Romanilor, mainainte de a fi cunoscut pâinea.

www.digibuc.ro

Ag. Mă mai întrebi? Pentrucă am să pomenesc numai de douăsute Philippi.

Adv. Bine gândeşti.

Ag. Va crede că pe un altul îl caut.

Adv. Fireşte.

Ag. Va tăgădui pedată.

Adv. Ba încă se va mai şi jurà.

Ag. Şi aşà va fi strâns cu uşa pentru hoţie —

Adv. Indoealà numai încape c'aşà a să fie.

Ag. Pentru suma întreagă, care a fost dusă la el.

Adv. Dece nu?

Ag. Juppiter să vă piardă!

Adv. Pe tine, dece nu!

Ag. Mă duc, să bat la uşe.

Adv. Chiar aşà, dece nu!

Ag. E vremea să tăcem, căci au scârţâit uşile. Il văd ieşind afară pe codoşul Lycus. Rămâneţi locului, vă rog.

Adv. Dece nu [1])! Ba încă, dacă vrei, ne poţi acoperì şi capul, să nu ne recunoască codoşul, ca unii cari i-am fost pricina unei nenorociri aşà de mari.

Lycvs. Agorastocles. Advocati.

Ly. Şi acum, spânzură-se toţi haruspicii, de am să le mai cred eu spusa lor! Nu-mi erau ei, cari, mai adineaori, la templu, cu ocazia sacrificiului, îmi spuneau c'o mare nenorocire şi o grozavă pierdere au să se abată asupra-mi? Şi când colo lucrurile mi se întoarseră spre bine.

Ag. Fii salutat, Lycus.

Ly. Zeii să te iubească, Agorastocles.

Ag. Azi îmi dai bună ziua cu mai multă bunăvoinţă ca pânăaci.

Ly. Mi-au venit zile senine, ca la corăbii, pe mare. Dincotro suflá vântul, într'acolo pedată [2]) se îndreaptă şi pânza.

---

1) Cuvântul *quippini*, care se repetă întruna. — 2) *exim* (p. *exinde*).

www.digibuc.ro

Ag. Sănătoşi, aceia [1]), cari vreau eu să fie? Cât despre tine, nu mă îngrijesc eu.

Ly. Sănătoşi, aşàcum le-o doreşti, dar nu pentru tine.

Ag. Dacă vrei, trimite astăzi la mine pe Adelphasium a ta, de ziua asta mare şi sfântă a Aphroditei.

Ly. Mâncat-ai astăzi, de prânz, mâncări prea fierbinţi? Ia spune-mi.

Ag. Dece?

Ly. Pentrucă te-apuci acum să-ţi răceşti gura, cu astfel de rugăciuni.

Ag. Ia, ascultă, codoşule: Am auzit că robul meu este la tine.

Ly. La mine? Una ca asta n'ai s'o poţi dovedi niciodată.

Ag. Spui minciuni: A venit la tine şi ţi-a adus nişte bani. Aşà mi-au spus-o şi mie alţii, în cuvântul cărora mă 'ncred îndeajuns.

Ly. Eşti un viclean: Vii să mă dai gata cu martori. La mine nu-i niciunul din ai tăi şi nimic din al tău.

Ag. Il auziţi voi, martori.

Adv. Il auzim.

Ly. Ha, ha, ha! Pricep eu ce este: Acuma, mi-se lumină mintea. Aia, cari mai adineaori îmi aduseră plocon pe străinul din Sparta, acuma plesnesc de ciudă, c'am dat de câştig cu cei treisute Philippi. Şi cum ei au aflat că ăsta îmi e duşman, l-au pus pe el să spună, precum că robul lui ar fi la mine, cu parale. Inşelătoria e pusă la cale, ca să mă lipsească de bani şi să şi-i împartă între ei. Umblă să smulgă mielul din gura lupului. Ostenealä zadarnică.

Ag. Tăgăduesti că nu-s la tine: banii şi nici robul meu?

Ly. Tăgăduesc şi voiu tăgădui, pânăce am să răguşesc [2]), dacă nevoia va cere.

Adv. Te-ai nenorocit, codoşule, deoarece omul acela dela tine este vechilul acestuia, despre care noi ţi-am spus precum că e Spartan, acela care ţi-a adus mai adineaori cei treisute Philippi. Şi banii ăştia uite-i colo, în punga aceea dela tine.

1) *Valent quos.* Probabil: *quas,* deoarece erà vorba de cele două curtezane. — 2) *nego et negando aruio* (p. *rauio).*

www.digibuc.ro

Ly. Păcat de tinereţea voastră!

Adv. Nenorocirea asta pe tine te-aşteaptă!

Ag. Aide, spânzuratule, pune îndată punga jos. Te-am prins cu hoţia. (către martori). Vă rog, mai am încă nevoie de ajutorul vostru, să mă vedeţi cum îmi scot afară robul dela ăsta, din casă. (Intră în casă la Lycus).

Ly. Pe Polux, acum văd şi eu că m'am dus pe copcă. Indoeală numai încape: Comedia asta a fost pusă la cale cu gând, să-mi întindă o cursă. Şi la ce-aş mai sta acuma la gânduri, să n'o şterg deaici, să mă spânzur, înainte de a mă vedea târît în faţa judecătorului cu gâtul vârît în butuc? Vai, prorocirea haruspicelui nu m'a înşelat! Par'că e un făcut, când ţi-se proroceşte cevà de bine, să te-alegi mai mult cu speranţa, iar dacă prorocirea ţi-e de rău, nenorocirea îţi şi bate la uşe! Acum am să mă duc, să mă sfătuesc cu prietenii, ce fel socot ei că e mai bine, să mă spânzur.

Agorastocles. Collybiscvs. Advocati.

Ag. Aide, vino, să te vadă martorii ieşind deaci. Este ăsta robul meu?

Co. Pe Hercle, fireşte că sunt Agorastocles.

Ag. Ce mai zici acum, codoşule blestemat?

Adv. Acela, cu care te împricinezi, a luat-o la sănătoasa.

Ag. O, de s'ar fi dus, să se spânzure!

Adv. Drept e. Asta am voi-o şi noi.

Ag. Mâine am să-i fac proces.

Co. Mai ai treabă cu mine?

Ag. Du-te şi leapădă-ţi hainele astea.

Co. (aparte). Nu mă făcui eu ostaş degeaba: Dădui ce şi ce un iureş prin casă. Pecând oamenii codoşului dormiau, mă'ndopai şi eu cu de toate, până numai putui. S'o şterg acum deaci acasă.

Ag. V'aţi purtat ca nişte adevăraţi prieteni. Mi-aţi dat, voi, martori, un frumos ajutor. Vă rog ca mâine de dimineaţă să vă aflaţi în calea mea, la tribunal. (către Collyb.). Tu, vino după mine, înăuntru, iar vouă multă sănătate —

www.digibuc.ro

Adv. Şi ţie la fel. Agorastocles ăsta ne feşteli obrazu! Umblă să-i slujim, însă cu mâncarea noastră. Dar, aşà sunt bogătaşii ăştia ai noştri: Le faci binele, mulţumirea nu le e nici cât un fulg; îi superi cu cevà, duşmănia le e atunci mai grea ca plumbul! Să mergem acum pela casele noastre, odatăce ne-am împlinit dorinţa [1]), ce-am avut-o, de a sărăci pe cel, care ne strică cetăţenii.

ACTVL AL IV-lea.

Milphio.

Aştept [2]) să văd ce fel o să se aleagă de viclenia pusă la cale! Am mare dorinţă să-i vin de hac codoşului ăstuia: că prea îmi chinueşte pe sărmanul meu stăpân: dar şi stăpânu, la rându-i, nu mă slăbeşte din bătăi, cărându-mi la pumni şi la picioare. A sluji la un îndrăgostit e nenorocire curată, mai ales dacă nu are ceeace iubeşte.

Stai! Văd pe Syncerastus, robul codoşului, ieşind afară din templu. Să ascult ce-şi vorbeşte.

Syncerastvs. Milphio.

Sy. (aparte). Indoeală numai încape: Şi zeii, caşi oamenii, şi-au întors privirea dela un nenorocit, care are un stăpân, aşàcum îl am eu pe al meu! In toată lumea nu cred să se mai găsească un altul, mai nelegiuit, mai ticălos, ca stăpânul ăsta al meu şi nici atât de murdar şi peatât plin de păcate. Aşà să-mi ajute zeii, de n'aş voi mai bine să-mi târăsc viaţa, muncind din greu în carierele de piatră, ori la moară, încătuşat cu lanţuri grele, decât să robesc la codoşul ăsta [3]). Ce mai poamă! Câţi oameni nu se mai strică la el! Zei, iau mărturia voastră! Ai să vezi acolo atâtea feluri de oameni, câte sunt pe lumea cealaltă: Vrei un infanterist, cavalerist, rob desrobit, vreun rob din cei ce fură, ori fug dela stăpân, vreun bătut la spete,

1) *quando impetrauimus.* — 2) Recitativ, v. 817-929. *(iambi octonarii şi septenarii; troch. septenarii).*

3) Despre munca grea în cariere, vezi *Captivi.*

www.digibuc.ro

încătuşat în fiare, ori din cei osândiţi! Dacă are cu ce plăti, oricine este primit, numai arătare de om să fie. Şi în felul ăsta, în toată casa, nu vezi decât colţuri ascunse, misterioase, unde se bea, se mănâncă, la fel caşi într'o cârciumă. Acl ai să vezi vase de pământ cu-o întreagă literatură pe ele [1]) pecetluite cu reşină şi cu numele consulilor, cari să le arate vechimea, scris cu slove lungi cât un cot. Ne-am învrednicit s'avem în casă tot soiul de vinuri alese [2]).

Mi. Toate aste minunăţii, pe care le îndrugă el, ar fi lucruri de neînţeles, dacă stăpâne-său nu şi l-a făcut încă [3]) moştenitorul său, căci, zău, după câte le spune el, s'ar părea că-i rosteşte cuvântarea de îngropăciune. Să mă duc spre el, mare dorinţă am, dar şi mai mare mi-e plăcerea, să-l mai aud vorbind.

Sy. Când văd petrecându-se aci toate astea, mi-se strânge inima de groază: Până şi pe robi, cumpăraţi cu bani mulţi de stăpânii lor, îi vezi păpându-şi la noi economiile agonisite. Şi la urmă nici stăpânul nu se alege cu nimic: Banii rău câştigaţi, rău se risipesc [4]).

Mi. Imi vorbeşte, cum ar vorbi un om de ispravă, deşi el singur numai, şi ar fi în stare să întreacă în ticăloşenie ticăloşenia însăş.

Sy. Acum aduc acasă dela templul Venerei vasele astea, în care stăpânul a adus jertfă, fără să poată totuş a-şi atrage bunăvoinţa zeiţei, în ziua asta de sărbătorire a ei.

Mi. Incântătoare Veneră!

Sy. Pecând curtezanele noastre, dela întâia jertfire, şi-au şi atras bunăvoinţa zeiţei.

Mi. O, pentru a doua oară, încântătoare Veneră!

Sy. Acum, să merg spre casă.

---

1) *litteratas fictilis epistulas.* Amphorele cu vin, caşi sticlele de azi, aveau etichete, scrise în culori, de regulă, în negru, alb, ori roşu şi deunde se puteà vedea: Felul vinului, fabricantul, calitatea, anul recoltei, numele vânzătorului şi alte însemnări. — 2) Pasagiu interesant pentru cunoaşterea publicului, care frecventa casele clandestine.

3) *nesi* (p. *nisi*). — 4) *male partum, male disperit.*

www.digibuc.ro

Mi. Hei, Syncerastus.

Sy. Cine strigă pe Syncerastus?

Mi. Un prieten de-al tău.

Sy. Nu te porţi ca un prieten, când ţii în loc un om cu povara pe el.

Mi. Dar la povara asta ţi-aş putea da şi eu o mână de ajutor, numai să vrei, numai să porunceşti. Cuvântul meu îl ai.

Sy. Când nevoia va fi, îţi dau şi eu mâna asta de ajutor.

Mi. Ce fel?

Sy. De pildă, când va fi să mănânc bătaie, să simţi tu în locul meu loviturile de biciu. Cară-te, nu ştiu cine eşti.

Mi. Om rău.

Sy. Fii pentru tine.

Mi. Am de vorbit cu tine.

Sy. Dar povara nu-mi dă răgaz.

Mi. Pune-o jos şi aruncă-ţi ochii încoa spre mine.

Sy. S'o fac, deşi vreme de pierdut nu prea am.

Mi. Fii salutat, Syncerastus.

Sy. O, Milphio. Toţi zeii şi zeiţele să iubească —

Mi. Pe cine?

Sy. Nici pe tine, cum nici pe mine, Milphio şi cu atât mai puţin pe stăpânul meu.

Mi. De-i aşà, pe cine atunci să iubească?

Sy. Pe unul, care să fie vrednic de aşàceva. Cât despre partea noastră, niciunul nu ne învrednicim.

Mi. Isteaţă vorbă!

Sy. Aşà mi-i vorba.

Mi. Ce faci?

Sy. Fac ce nu prea se întâmplă, să facă cei prinşi în flagrat delict de adulter.

Mi. Ce vrei să spui?

Sy. Vin cu toate ale mele în bună stare [1])!

Mi. Zeii să te piardă pe tine şi pe stăpâne-tău!

Sy. Pe mine unul n'au să mă piardă; pe el însă aş putea

1) *refero uasa salua.* Joc de cuvinte (indecent).

www.digibuc.ro

face să-l piardă, dacă aş voi eu, ca să-l piardă pe stăpâne-meu, de n'ar fi să-mi fie teamă, Milphio.

Mi. Ce este? Spune-mi.

Sy. Tu eşti un om rău!

Mi. Rău sunt.

Sy. Ráu, mie îmi este [1])!

Mi. Ia vezi, să nu fie altfel? Ce rău poate să-ţi fie ţie, când ai acasă ce să mănânci, ce să iubeşti din plin, fără să dai iubitei nici trei oboli, putând să-ţi ai o amantă pe de-a gratis [2]).

Sy. Aşà să-mi ajute Juppiter —

Mi. Cum dealtfel, chiar o şi meriţi, pe Polux!

Sy. Cât doresc eu să văd crăpând casa asta!

Mi. Dacă aşà ţi-e dorinţa, aşterne-te la lucru.

Sy. Nu e uşor să poţi sbura fără pene: Aripile mele n'au pene.

Mi. Pe Polux, să nu cumvà să ţi-le smulgi: Două luni numai şi aripile tale de ţap împuţit o să-ţi fie numai bune de sburat.

Sy. Du-te, de te spânzură!

Mi. Du-te, tu şi stăpâne-tău!

Sy. Că bine zici. Că, ce om l-a cunoscut, îi e îndeajuns. Pe dată l-ar şi neferici!

Mi. Ei, acum?

Sy. Dacă te-aş şti din cei cari îşi pot stăpâni gura!

Mi. Am să-ţi tăinuesc taina mai bine şi decum ar fi fost spusă unei femei mute.

Sy. Dacă nu mi te-aş cunoaşte eu, mai că m'aş îndupleca să te cred.

Mi. Increde-te fără grije, pe chezăşia mea.

Sy. Incredere n'am şi totuş o să mă 'ncred.

Mi. Ştii tu că stăpânul tău e duşman de moarte al stăpânului meu?

Sy. Ştiu.

---

1) *Malus es... malu' sum... male mihi est.* Joc de cuvinte.

2) Pentrucă Syncerastus erà rob la un codoş.

www.digibuc.ro

Mi. Din pricina dragostei — 880

Sy. Iţi pierzi osteneala degeaba.

Mi. Da, dece?

Sy. Pentrucă îmi spui ce ştiu şi eu.

Mi. De-i aşà, mai poţi sta la îndoealà că stăpânul meu n'ar face stăpânului tău bucuros răul, pe care i l-ar putea face şi pe bună dreptate? Şi atunci, dacă şi tu îl ajuţi întru câtvà, cu atât mai uşor ar putea-o face şi el.

Sy. Şi totuş, de un lucru má tem, Milphio.

Mi. Dece te temi?

Sy. Umblând să 'ntind stăpânului cursa, să nu cad eu într'însa. Dacă stăpâne-meu ar şti c'am vorbit către un altul, 885 pedată din Syncerastus ar şi face o sfărâmătură de oase [1]).

Mi. Pe Polux, nici gând să 'mpărtăşesc altuia taina; n'am să-i spun [2]) decât stăpânului, dar şi lui, ca nucumvà să împrăştie vorba că destăinuirea a pornit dela tine.

Sy. Incredere n'am şi totuş o să mă încredinţez ţie. Dar, taina s'o ţii închisă în tine. 890

Mi. O mai mare încredere nici c'ar putea fi. Vorbeşte deschis, că locul şi prilejul ne-ajutà: Suntem aci numai noi.

Sy. Dacă stăpânul táu vrea [3]) să meargă pe adevăratul drum, l-ar putea pierde pe al meu.

Mi. Cum?

Sy. Uşor.

Mi. Fá-mă atunci să cunosc şi eu acest „uşor" al tău, ca să-l poată cunoaşte şi acela.

Sy. Pentrucă Adelphasium, pe care o iubeşte aşà de mult stăpânul tău, e femeie născută din oameni liberi.

Mi. Ce fel?

Sy. La fel cum e şi cealaltă, sora ei, Anterastilis. 895

Mi. Spune-mi, ce fel te-aş putea crede?

Sy. Pentrucă pe ele le-a fost cumpărat, de mici copile, în Anactorium, dela un pirat [4]) Sicilian.

Mi. Cu cât?

---

1) *Crurifragium.* — 2) *indicasso.* — 3) *eru' si tuo' uolt.*
4) *emit de praedone.*

www.digibuc.ro

Sy. Cu optsprezece mine [1]), pe ele, amândouă, împreună cu doica lor, Giddenis, a treia. Şi cel, care le vindea, a spus că le vinde ca pe un lucru de furat: Ziceà că sunt fete de cetăţean din Carthagina.

Mi. Ţineţi-mă zei! Imi spui lucruri nespus de plăcute. Pentrucă şi stăpânul meu, Agorastocles, tot acolo s'a fost născut, deunde fù răpit, pecând erà cam de şase ani. Mai apoi cel care-l răpi, îl aduse încoa şi-l vândù aci stăpânului meu. Stăpânul îl făcù copilul său, peste întreaga sa avere, atunci când îşi dete obştescul sfârşit.

Sy. Povesteşti atâtea, care ne vin spre folosul înfăptuirii gândului nostru: El ar putea să le ceară libertatea, ca la nişte concetăţene ale sale. Tăcuşi?

Mi. Ia, taci.

Sy. Şi dacă are să i-le sufle, o să-l strângă cu uşa pe codoş, rău de tot, ca la jocul de-a soldaţii [2]).

Mi. Ba am să-i vâr desnădejdea în suflet, înainte chiar să fi putut face întâia mişcare [3]). Şi pentru asta, lucrurile sunt chiar pregătite.

Sy. Facă-se aşà voia zeilor, să nu mă mai ştiu rob la codoşul ăsta!

Mi. Pe Hercle, de n'am să te fac să ajungi şi tu om liber, odată cu mine, de ne-or ajutà zeii.

Sy. Aşà să ne-ajute zeii! Acum mai ai cevà de spus? Că mă 'ntârzii, Milphio.

Mi. Sănătate şi noroc la treburi!

Sy. Pe Polux, asta stă în mâna ta şi a stăpânului tău. Rămâi sănătos şi ia seama ca cele vorbite în noi să rămână ascunse.

Mi. Caşicum niinic nu ne-am fi spus. Cu bine.

Sy. Insă, dacă nu se bate fierul, până e cald, apoi nicio treabă n'am făcut.

---

1) *Duodeuiginti minis.* Deci: 1746 franci. — 2) *ad incitas rediget. Incitae* = ultima despărţitură ce mai rămâne de jucat la joc (un fel de şah.), atunci când eşti încolţit. Deacì = a încolţi pe cinevà.

3) *calcem. Calx* = piesă, pion întrebuinţat în joc.

www.digibuc.ro

Mi. Minunată sfătuire. Şi chiar aşà o să şi fie [1]).

Sy. Material bun de lucru avem, rămâne acum de găsit şi lucrătorul dibaciu.

Mi. O să-mi taci?

Sy. Tac şi mă duc. (iese).

Mi. Imi dai o fericită mână de ajutor. Se duse deacì. Zeii cei nemuritori şi-au pus în gând pe stăpâne-meu să-l mântue şi pe codoş să-l piardá: aşà-i de mare grozàvenia, ce stă a se abate asupra lui. Şi înainte ca întâia lovitură să-şi fi ajuns ţinta [2]), iată că o a doua stă să pornească. Să merg în casă, să împărtăşesc şi stăpânului această întâmplare. Pentrucă, dacă l-aş chema încoa, afară, înaintea casei, să-i spun aceleaşi lucruri, pe care le-aţi auzit şi voi mai acuma, ar fi neghiobie curată. Şi apoi e mai bine să plictisesc înăuntru un singur om, pe stăpâne-meu, decât aci atâta lume. O, zei nemuritori! Ce mai tăräboiu, ce mare nenorocire se abate asupra codoşului! Dar n'am de lucru, de mă întârziiu singur, când afacerea e de aşà fel, că zăbava nu-şi mai are rost. D'apoi şi cele ce mi-se încredinţară mai acum vor trebui cu judecată chibzuite, cum nici cele puse mainainte la cale de noi, nu trebuie să fie date uitării. Şi dacă zàbavă va fi, de a fi să fiu dus la spânzurătoare, aş merita-o, să mi-se facă.

Acum, să mă duc înăuntru şi s'aştept în casă sosirea stăpânului din for [3]).

ACTVL AL V-lea.

Hanno.

Ythalonimualonuthsicorathisymacomsyth [4])

1) Deacum acţiunea pare a se îndrepta pe o altă cale. Destăinuirea aceasta pregăteşte actele următoare, când Hanno reintră în scenă.

2) Aluzie la intriga cu Collybiscus, care rămâne acum pe al doilea plan. V. studiul asupra comediei.

3) *dum erus adueniat a foro.* Curios! Noi ştim dela v. 808 că Agorastocles intrase în casă, cu Collybiscus. Şi apoi chiar Milphio, câtevà versuri mai sus (v. 920), vorbià de chemarea stăpânului afară; deci ştià că Agor. erà în casă. — 4) Pasagiu, în care criticii s'au încercat

www.digibuc.ro

chymlachchunythmumysthyalmycthybaruimysehi
liphocanethythbynuthiiadedinbynuii
bymarobsyllohomalonimuybymysyrtholio
bythlymmothynnoctothuulechantidamaschon
yssidobrimthyfel yth chyl ys chon chem liful
yth binim ysdybur thinnochotnuagorastocles
ythemanethihychirsaelychotsithnaso
bynnyydchilluchilygubulimlasibitthym
bodialytheraynnynuyslymmonchothiusim.

Ythalonimualoniuthsicorathiisthymhimihymacomsyth
combaepumamitalmetlotiambeat
iulecantheconaalonimbalumbar dechor
bats . . . . hunesobinesubicsillimbalim
esseantidamossonalemuedubertefet
donobun huneccilthumucommucroluful
altanimauosduberithemhuarcharistolem
sittesedanecnasotersahelicot
alemusdubertimurmucopsuistiti
aoccaaneclictorbodesiussilimlimmimcolus.

Mă rog fierbinte [1]) de zeii şi zeiţele, cari au în sfânta lor pază oraşul ăsta, să păşesc într'un ceas fericit, împlinindu-mi-se gândul, pentru care am venit. Ingaduiţi-mi, o zei, să-mi pot găsi fetele şi pe copilul fratelui meu (care mi-au fost răpite, ele şi copilul fratelui meu)!

Dar aveam aci odinioară o gasdă, cu numele Antidamas. Se spune c'a facut şi el ce i-a fost scris sa facá. Am fost încredinţat că fii-sáu, Agorastocles, locueşte în acest oraş. Spre el mă îndrept cu acest semn al gasduirii [2]). Mi s'a spus că locueşte prin parţile astea. Am să cercetez pe cei, cari vor ieşi afară, din casă.

să vadă crâmpeie din limba carthagineză. Si aci, variantele de text nu lipsesc. E un diverbium *(iambi senarii)*, v. 930—1173.

1) Deaci Carthaginezul îşi urmează vorbirea pe latineşte.

2) *hospitalem tesseram.* V. şi v. 1047. Rezultă deaci că legea ospitalităţii obligă şi pe urmaşi. V. nota *Bacchides*, v. 265

www.digibuc.ro

Agorastocles. Milphio. Hanno.

Ag. Şi spui tu, Milphio, că ţi-a spus ţie Syncerastus precum că ele sunt amândouă femei de naştere liberă, furate din Carthagina?

Mi. Aşà e şi, dacă vrei să fii om de inimă, le-ai putea mântui din robie, ca fiinţe libere ce sunt. Pentrucă ar fi ruşinos din partea ta să laşi, văzând cu ochii, pe nişte concetăţene ale tale, ducându-şi viaţa în robie, când ele au fost libere la casa lor.

Ha. (aparte). O zei nemuritori, învoc credinţa voastră! Ce dulci cuvinte îmi gustară urechile! E albă ca creta vorbirea acestor oameni. Cum îmi mai şterseră toată întunecimea gândurilor!

Ag. Dacă aş putea avea un martor, în afacerea asta, aş face ce mă 'ndemni.

Mi. Ce-mi pomeneşti tu de martori? N'ai decât să stărueşti cu curaj. Norocul va putea să-ţi vină într'ajutor.

Ag. Ce lesne e a începe şi cât de greu a răuşi!

Mi. (zărind pe Hanno). Dar, cine-o mai fi şi pupăza aia [1]), care-mi vine încoa numai în cămaşe? Au, nucumvà i s'o fi şterpelit hainele la baie [2])?

Ag. Pe Polux, după arătare pare să fie Carthaginez. E African sadea.

Mi. Dar robii? Pe Polux, marfă veche uitată de vremuri [3]).

Ag. Deunde ştii?

Mi. Nu-i vezi venind în urma lui încovoiaţi sub povara sarcinii [4])? Şi, după câte îmi dau eu cu socoteala, nici degete la mâini n'au.

Ag. Cum vine asta?

Mi. Pentrucă păşesc încoa cu inelele în urechi.

Ha. Să mă duc spre ei şi să le vorbesc în limba punică.

---

1) *auis*, pasăre. — 2) Se deduce deaci şi deaiurea (v. *Rudens*, v. 382—385) că la băi se furau hainele. Hoţii se numeau *fures balnearii* şi erau aspru pedepsiţi. *(Digeste*, 47, 17).

3) *seruos ueteres antiquosque.* — 4) *sarcinatos.*

www.digibuc.ro

Dacă au să răspundă, voiu urma cu vorbirea în limba punică, dacă nu, mi-oiu potrivi şi eu vorbirea după obiceiul lor.

Mi. Ia, ascultă! Iţi mai aduci tu cevă aminte din limba punică?

Ag. Nimic, pe Polux. Şi apoi, ia spune, cum aş mai putea să ştiu, dacă am fost răpit deacolo, din Carthagina, dela vârsta de şase ani?

Ha. (aparte). O, zei nemuritori! In felul ăsta au mai fost răpiţi şi mulţi alţi copii de oameni liberi, din Carthagina.

Mi. Ce zici?

Ag. Ce vrei?

Mi. Vrei să-i vorbesc pe limba punică?

Ag. O ştii?

Mi. Nici că se poate astăzi un Carthaginez mai Carthaginez decât mine!

Ag. Du-te şi întreabă-l, ce vrea, dece a venit, cine e, din ce ţară [1]), din ce oraş? Nimic să nu cruţi.

Mi. Auo [2]) Din ce ţară eşti? Din ce oraş?

Ha. Annobynmytthymballebechaedreanech.

Ag. Ce spune?

Mi. Spune că este Hanno, din Carthagina, fiul lui Mytthumballis Carthaginezul.

Ha. Auo [2]).

Mi. Spune salutare.

Ha. Donni.

Mi. (către Agorastocles). Prin „doni", vrea să-ţi dea ţie cevă, nu ştiu ce anume: Il auzi, cum îţi făgădueşte?

Ag. Salută-l din nou, în limba punică, din partea mea.

Mi. Auo donnim, îţi spune ăsta, prin mine, din parte-i.

Ha. Meharbocca.

Mi. Asta, ţie mai de grabă [3]) decât mie.

Ag. Ce spune?

Mi. Spune că-l dor bucile [4]). Se vede că ne ia poate drept medici.

---

1) *quoiatis* p. *cujatis*. — 2) *auo* = salutare (lat. *aue*).
3) *tibi sit potius*. — 4) *buccam*.

www.digibuc.ro

Ag. Dacă-i aşà, spune-i că nu suntem. Nu vreau să înşel un oaspete străin.

Mi. Ascultă ?

Ha. Rufeennycchoissam.

Ag. Vreau aşà, să i-se spună tot adevărul. Intreabă-l, de n'are nevoie de cevà.

Mi. Tu, care-mi umbli fără încingătoare [1]), dece ai venit în acest oraş şi dupăce-mi umbli ?

Ha. Muphursa.

Ag. Ce spune ?

Ha. Miuulechianna.

Ag. Dece a venit ?

Mi. Nu-l auzi ? Spune că vrea să dea de jocurile edililor o reprezentaţie cu şoareci Africani [2]).

Ha. Lechlachananilimniichot.

Ag. Acuma, ce spune ?

Mi. Spune c'a adus limbi de câini [3]) şi nuci şi acum se roagă să-l ajuţi, să le poată vinde.

Ag. E negustor, va să zică.

Ha. Assam.

Mi. Aruinam, fireşte.

Ha. Palumergadetha.

Ag. Milphio, acuma ce spune ?

Mi. Spune că are de vânzare hârleţe şi furci cu două crăcane [4]). Probabil pentru strâns recolta, afară numai dacă tu n'ai altă părere: Sau poate pentru săpat grădina, ori strâns grâul.

---

1) S'ar părea că obiceiul Carthaginezilor erà să umble descinşi, ca sclavii la lucru. — 2) *mures Africanos* = *Pantere*. Dupăcum: *leones* (leii) aveau denumirea de: urşi Numidici, sau Libyci; ori *Elephans*: Bos Luca. — 3) *ligulas canalis*. — 4) *Palas uendundas et mergas datas*. Din toate aceste cuvinte, nu putem şti cu siguranţă, dacă avem deaface cu o adevărată vorbire Carthagineză, sau cu un fel de parodiare a limbii, în felul în care poetul grec Aristophanes, în „*Aharnienii*", pune pe Pseudartabas, trimisul regelui Persan, să vorbească într'un jargon „persano-grec", ca să provoace rîsul. Pentrucă şi aci, cuvântul: *Palumergadetha*, descompus, ne reaminteşte: cuvintele latine din răspunsul lui Milphio: *Palas mergas datas*.

www.digibuc.ro

Ag. Şi asta, ce mă priveşte pe mine?

Mi. Vrea să te încredinţeze bine, să nu carecumvà, să-ţi închipui c'ar avea cevà de furat.

Ha. Muphonnimsycorathim.

Mi. Hâm. Să te fereşti, să faci ceeace te roagă el.

Ag. Ce spune şi ce mă roagă? Spune repede.

Mi. Să-l vâri sub surcele şi să-i îngrămădeşti deasupra bolovani mulţi, să poată muri [1]).

Ha. Gunebelbalsameniyrasa.

Ag. Spune, ce este? Ce spune?

Mi. Pe legea mea, acuma, zău, chiar că nu mai înţeleg ce spune.

Ha. Ca să poţi înţelege, deacum am să vorbesc numai pe latineşte. Pe Polux, tu se vede că eşti un rob ticălos şi rău, de-ţi baţi joc de un străin, ce călătoreşte din alte ţări.

Mi. Dar şi eu, pe Polux, te luai drept un mincinos viclean, care ai venit aici, să-ne întinzi vreo cursă, curcitură din Libya cu limba desfăcută în două, ca un şarpe târîtor.

Ag. Vorbele de rău să le laşi la o parte. Pune-ţi strajă gurii. Dacă ai cap, stăpâneşte-ţi vorbele urîte. Nu vreau să vorbeşti măgării concetăţenilor mei. (către Hanno). Sunt născut, în Carthagina. Asta, ca s'o ştii şi tu.

Ha. O, concetăţene dragă, salutare!

Ag. Şi ţie, la fel, pe Polux, oricine-i fi. Şi, de ai cumvà nevoie, spune, porunceşte, ca un concetăţean ce-mi eşti.

Ha. Ai recunoştinţa mea. Dar, vezi că eu îmi am aici gasda mea: Caut pe fiul lui Antidamas, pe Agorastocles. Arată-mi-l, dacă-l cunoşti, dacă cu adevărat ştii aici un tânăr, cu numele Agorastocles.

Ag. Dacă în adevăr tu cauţi pe fiul înfiat al lui Antidamas, atunci chiar eu sunt acela, pe care-l cauţi.

Ha. Ei, ce-mi aud?

Ag. Că eu sunt copilul lui Antidamas.

---

1) *Sub cratin.... se suponi.* Compară cu = *muphonnim, sycorathim*

www.digibuc.ro

Ha. De-i aşà, de vrei, cercetează semnul găsduirii [1]). Iată, l-am adus.

Ag. Aide, arată-mi-l. Este la fel. Pentrucă am unul la fel în casá [2]).

Ha. O, draga mea gasdă, te salut din toată inima! Căci părintele tău mi-a fost oaspetele meu şi ca semn al găsduirii ne-am ales între noi semnul acesta.

Ag. De-i aşà, o să ai dela mine găsduire, căci eu nu dispreţuesc îndatoririle găsduirii, cum nici Carthagina, unde am văzut lumina zilei.

Ha. Să te dăruească toţi zeii cu ce-i dori şi tu! Ia, spune? Cum s'a putut întâmpla, ca să te fii născut în Carthagina şi ai avut apoi, aici, ca părinte, pe un Etolian?

Ag. Am fost furat deacolo. Aici, m'a fost cumpărat gasda ta, Antidamas, care înurmă m'a înfiat ca copil al său.

Ha. La fel şi el fusese înfiat de Demarchus. Dar, să las asta la o parte şi să vin la tine. Spune-mi: Iţi mai aminteşti tu de numele părinţilor tai, de taică-tău şi de maică-ta?

Ag. Imi amintesc.

Ha. Spune-mi că poate să-i cunosc, ori să-i am cumvà, în neam, cu mine.

Ag. Ampsigura, o chema pe maica, Iahon, pe tata.

Ha. Cât aş vrea ca tatăl şi maică-ta să mai fie şi-acum în viaţă!

Ag. Aşàdar sunt morţi?

Ha Da şi-am îndurat cu greu moartea lor. Şi asta, pentru Ampsigura, maică-ta, erà vară bună cu mine, iar părintele tău mi-erà şi el var bun, după tata. El m'a făcut moştenitorul său, la moarte, pentru ca şi mai mult să mă doară moartea lui. Dar dacă e aşà, că tu eşti fiul lui Jahon, trebuie să ai, la mâna stângă, semnul, unde te-a muşcat o maimuţă, cu

1) *tesseram confere hospitalem, eccam attuli.* (aiurea: *Symbolum).*

2) Detaliu preţios, cu privire la semnul de recunoaştere al ospitalităţii, care servià drept bilet de identitate. Aci pare să fie o monetă, sau altcevà, în două exemplare identice, ori tăiat în două. (Aiurea altcevà. V. *Curculio*, 423, *Pseudolus*, 55).

www.digibuc.ro

care te jucai, ca copil, Arată, să văd. Desfă-te la mână. Stai, iată-l.

Ag. O, unchiule, dragă, te salut!

Ha. Şi eu pe tine te salut, Agorastocles. Găsindu-te, mi-se pare că mă nasc din nou.

Mi. Pe Polux şi eu mă bucur că întâmplarea asta v'a ieşit la amândoi spre bine. Dar, vrei să-ţi dau un sfat?

Ha. Fireşte că vreau.

Mi. S'ar cădea să dai înapoi fiului averea părintească: Drept e ca el să aibă starea, pe care a avut-o părintele său.

Ha. Nici eu nu zic altfel: Toate i vor fi date înapoi: Dacă are să vină acasă, am să-i dau întreaga lui avere.

Mi. Ba, să i-o dai, chiar de ar fi să rămână tot aici.

Ha. Cevà mai mult, o să aibă şi pe a mea, de va fi să mi-se 'ntâmple vreo nenorocire.

Mi. Imi năzări acum în minte o ideie posnaşă.

Ha. Şi care e?

Mi. E nevoie de ajutorul tău.

Ha. Spune-mi, ce dorinţă ai? Fireşte că te poţi folosi de mine, aşàcum ţi-e voia. Despre ce e vorba?

Mi. Ai fi tu în stare să faci puţin pe vicleanul?

Ha. Cu un duşman, aş putea; cu un prieten, ar fi o prostie.

Mi. E însă vorba de un duşman al acestuia.

Ha. Cu un duşman, o fac cu plăcere.

Mi. El iubeşte pe cinevà dela un codoş [1]).

Ha. Bine face, cred.

Mi. Codoşul ăsta, şeade acì. Ne e vecin.

Ha. Cu câtă plăcere i-aş dorì eu răul!

Mi. El are ca roabe două curtezane, surori, aproape nişte copile. După una din ele, Agorastocles e nebun de dragoste, însă fără să se fi atins cumvà de ea.

Ha. Amară îndrăgostire [2]).

Mi. Codoşul îl joacă pe degete.

Ha. Işi vede de meseria lui.

---

1) *amat ab lenone hic.* — 2) *acerba amatiost.*

www.digibuc.ro

Mi. Agorastocles vrea să-i vină de hac.

Ha. Dacă-o face, e om cu cap.

Mi. Acum iau hotărîrea asta şi pun la cale înşelătoria asta, să te trimitem pe tine, să spui că cele două fete ţi-au fost furate ţie, de mici copile, în Carthagina şi vrei să le mântui din robie, ca unele ce-ar fi fetele tale. Înţelegi?

Ha. Înţeleg, pe Hercle. Mai ales că mi s'au şi furat două copile ale mele, pecând erau micuţe, împreună cu doica lor.

Mi. Pe Hercle minunat te mai ştii preface! Inceputul ăsta chiar că-mi place.

Ha. Pe Polux, e mai mult chiar decum aş vrea!

Mi. Pe Polux, iată un om iscusit, îndrăcit, fără sufet, isteţ şi viclean! Imi mai şi plânge [1]), pentru ca prin pornirea asta să facă şi mai uşoară isbânda. Se pare c'o să întreacă în vicleşug pe însuş făuritorul vicleniei.

Ha. Dar, ia spune-mi, ce fel e la chip doica lor?

Mi. De statură nu mare, la piele negricioasă —

Ha. E chiar ea.

Mi. Plăcută, la vedere. Gura potrivită şi ochii negri închişi ca tăciunele [2]).

Ha. După vorbe, i-a jugrăvit destul de bine înfăţişarea, pe Hercle.

Mi. Vrei s'o vezi?

Ha. Pe fetele mele le-aş vrea mai bine. Dar, du-te şi strigă-o afară. Dacă ele sunt fiicele mele, dacă ea e doica lor, o să mă cunoască numaidecât.

Mi. Ei, e cinevà acl? Spuneţi să vină Giddenis afară. E cinevà, care vrea s'o întâlnească.

Giddenis. Milphio. Hanno. Agorastocles. Pver.

Gi. Cine bate la uşe?

Mi. Unul, care ţi-e vecin deaproape.

1) Hanno plângea de-a binele, gândindu-se la copilele furate; iar Milphio luà asta drept prefăcătorie. — 2) *pernigris.*

www.digibuc.ro

Gi. Ce vrei?

Mi. Ei, cunoşti tu pe omul acela în cămaşe, deacolo, cine să fie?

Gi. Ce-mi văd ochii? Juppiter cel prea mărit! E chiar stăpânul meu, tatal copilelor láptate de mine, Hanno Carthaginezul!

Mi. Ia, uită-te, şireata! Carthaginezul ăsta e chiar vrăjitor deabinele. Invârteşte la toţi capetele după cheful lui [1]).

Gi. O, stăpâne dragă, salutare! Hanno cel cu totul pierdut pentru mine şi fiicele tale, fii bine venit şi — Ei, lasă la oparte mirarea şi nu mă privii aşà de nedumerit. Au, nu cunoşti pe Gidennis, roaba ta?

Ha. Te cunosc. Dar unde-mi sunt copilele mele? Asta vreau s'o ştiu mai întâi.

Gi. La templul Venerei.

Ha. Ce fac acolo? Spune-mi.

Gi. Astăzi este Aphrodisia, zii de sărbătoare a Venerei. S'au dus, să roage zeiţa, să le aibă sub sfânta ei pază.

Mi. Şi, pe Polux, ruga li s'a 'mplinit cu bine, devremece [2]) a sosit el aici.

Ag. Ei, au ale lui să fie oare fetele acelea?

Gi. E aşà, precum o spui. (către Hanno). Dragostea ta de părinte ne veni la mare ajutor, prin sosirea ta astăzi tocmai la vreme. Pentrucă azi erà să li-se schimbe numele şi să facă din corpul lor o vânzare murdară [3]).

Pv. Auonesilli.

Gi. Hauonbanesilliimustine. Mepsietenestedumetalonnacestimim.

Ag. Ce şi-au vorbit între ei? Spune-mi.

Ha. Ăsta salută pe maică-sa şi ea pe el la fel. (către Gidenis). Taci şi menajază-ţi plodul tău muieresc [4]).

1) *ad suam sententiam.* — 2) *quando hic hic adest.* — 3) Dacă o tânără curtezană nu puteà fi vândută cu preţul dorit, atunci ea rămânea prostituată în casa codoşului şi în acest caz ii se schimbà numele în faţa Edilului. — 4) *supellectili muliebri. Supellex* = marfă, bagaj; *sup. muliebris:* bagaj muieresc, ce poartă femeia în pântece, copil.

www.digibuc.ro

Ag. Ce e aia plod?

Ha. Un ţipet ascuţit. (către Agorast. arătându-i robii). Tu, du pe ăştia înăuntru şi spune-i doicii, să meargă şi ea împreună cu tine [1]), în casă.

Ag. (către Milphio). Fă, ce ţi-se porunceşte.

Mi. Dar pe fete, cine o să ţi-le arate?

Ag. Eu şi încă cu foarte mare pricepere.

Mi. Aşàdar, eu mă duc.

Ag. Mai bine ai face-o, decât să mi-o tot spui mereu. Vreau să se îngrijească de masă, de sosirea unchiului.

Mi. (către robi). Voi, Lachanna. Am să vă duc încurând la moară, apoi deacolo la puţ şi deacì la grinda cea ţeapănă, la spânzurătoare. Am să vá fac, să nu prea lăudaţi găsduirea noastră. —

Ag. M'asculţi, unchiule dragă? Ţi-o spun, să nu zici că nu ţi-am spus-o: Să-mi dai mie pe fata cea mare.

Ha. Ai cuvântul meu.

Ag. Aşàdar mi-o dai?

Ha. Ţi-o dau.

Ag. O, dragă unchiule, te salut: Acum eşti cu totul al meu. Deacum am să pot şi eu vorbi cu ea în linişte. Acum, unchiule dragă, de vrei să-ţi vezi fetele, vino cu mine.

Ha. Decând ard eu de dorinţa asta! Te urmez.

Ag. Ce zici, dacă le-am ieşi în cale?

Ha. Mă tem să nu-o luăm pe un alt drum [2]). Juppiter, prea mărit: Schimbă-mi nesiguranţa deacum în fericire deplină!

Ag. Deacum şi eu sunt încredinţat că-am pus stăpânire pe iubire. Dar iată-le, chiar pe ele, le văd [3]).

Ha. Acestea sunt fetele mele? Din micuţe ce erau, cât de mari s'au făcut!

Ag. Ştii dece! Traciene curate; obişnuesc să fie purtate în luntri repezi [4]).

Mi. Pe Hercle, ce spusei mai adineaori în glumă, văd c'o

---

1) *semul.* — 2) *praeterbitamus.* — 3) *sed eccas uideo ipsas.* — 4) *in celonem sustolli solent.* Text nesigur. Alţii: *Graecae sunt hae columnae* (Gruterus; Benoist et Goelzer, dict.) = Curat coloane greceşti!

www.digibuc.ro

să fie lucru serios şi adevărat: Fetele astea o să se vadă as- 1170
tăzi că sunt ale acestuia.

Ag. Pe Polux, ce spui tu e caşi împlinit. Milphio, du robii ăştia în casă; noi o să-aşteptăm pe fete aici.

Adelphasivm. Anterastilis. Hanno. Agorastocles.

Ade. [1]). Osteneală zadarnică astăzi nu fù pentru cel care obişnuit a-şi îndrepta sufletul spre iubire [2]), dă ochilor plăcerea care încântă, venind să vadă astăzi podoaba sfântului altar. 1175
Pe Castor, m'au fermecat acolo [3]) astăzi darurile aşà de plăcute ale curtezanelor, vrednice de prea încântătoarea zeiţă, Venus; şi nici c'au putut fi trecute cu vederea bogăţiile ei de ziua de azi. Aşà erà de mare acolo grămada minunăţiilor, frumos rânduite peste tot locul.

Mirosuri de Arabia, mirthul, toate
Imbalsamau locul. Nimic nu lipsia la strălucire, nici sărbătoarea zilei, nici sfântul tău altar, o, Venus [4]): Aşà erà de mare numărul închinătoarelor, cari veniseră la Ve- 1180
nus din Calydonia.

Ante. Şi, în ce ne-a privit pe noi două, am fost, soră dragă, cât se poate de frumoase şi în cinstirea tuturor, iar nu spre bătaia de joc a tineretului [5]), aşàcum s'a petrecut cu toate celelalte [6]), pe Polux, surioară.

Ade. Ce spui tu, aş vrea ca alţii să le ia mai bine în seamă, iar nu să te lauzi singură pe tine, surioară.

Ante. Eu una, nădăjduesc. 1185

Ade. Şi eu la fel, pe Polux, de stau să ne asemuim firea, cu care suntem [7]) înzestrate, faţă de altele; ne e [8]) de aşà fel naşterea, că se cuvine, să rămânem ferite de păcat.

Ha. (aparte). O, Juppiter, tu care ocroteşti şi ţii neamul [9]) omenesc, prin care ne trăim viaţa cea de toate zilele [10]) şi în

1) Al doilea canticum, v. 1174-1200. — 2) *amabilitati.*
3) *illi* (p. *illic*). — 4) *festu' dies, Venu'.* — 5) *ab iuuentute inridiculo.*
6) *omnibu'.* — 7) *quibu' sumus.* — 8) *sumu' gnatae.*
9) *genu'* — 10) *uiuimu' uitalem aeuom.*

www.digibuc.ro

care stă nădejdea vieţii tuturora, fă ca ziua de azi să-mi fie prielnică întru împlinirea dorinţelor mele; pe acelea, de care am fost lipsit de atâţia amari de ani şi care mi-au fost furate deacasă, de mici copile, mântue-le din robie, să văd şi eu că e o răsplată pentru cel nestrămutat în credinţă.

Ag. Pe toate am să mă rog eu să ţi-le împlinească Jupiter, deoarece e îndatorat faţă de mine şi are teamă.

Ha. Taci, rogu-te.

Ag. Nu lăcrăma, unchiule.

Ante. Câtă plăcere simte omul, soră dragă, care, ce înfăptueşte, îşi vede fapta încununată de isbândă; la fel cum noi astăzi am strălucit în frumuseţe printre celelalte.

Ade. Eşti mai nebună, decum te ştiam, surioară. Au, întru aceea te vezi tu, rogu-te, frumoasă, pentrucă aceia nu ţi-au mânjit şi ţie obrajii cu funingine [1])?

Ag. O, unchiule, o, unchiule dragă!

Ha. Ce este, fiu al fratelui meu, fiule ce vrei? Spune.

Ag. Dar vreau să-mi fii cu luare-aminte.

Ha. Iată că sunt.

Ag. Unchiule, prea scumpule unchiu!

Ha. Ce este? *Ag.* E minunată, încântătoare! Câtu-i de isteaţă!

Ha. Că e isteaţă, moşteneşte firea părintelui său!

Ag. Ce vorbă! Pe Polux, dar decând s'a isprăvit cu înţelepciunea asta a ta! Acum, toată isteţimea ei, deaici o are, deaici se trage, din dragostea mea.

Ade. [2]). Deşi suntem sclave, nu venim însă din acea lume de oameni, soră dragă, care ne-ar îndritui să ne purtăm de aşà fel, încât să fim de rîsul lumii. Păcatele femeilor sunt multe, dar între toate cel mai mare e acesta: Că foarte mult se plac pe ele, iar a căuta să placă şi bărbaţilor, foarte puţin se îngrijesc.

Ante. Nespusă bucurie, dragă soră, din prorocirea jertfelor

1) *fuligine.* Tineretul, care îşi bateà joc de curtezànele bătrâne şi urîte. — 2) Recitativ, v. 1201—1303, în metru variat *(troch. septenarii, iambi oct.* şi *sept.).*

www.digibuc.ro

noastre şi de ce ne mai spuse şi preotul la amândouă.

Ag. Aş vrea să fi pomenit cevà şi despre mine!

Ante. Că-n puţine zile şi fără voia stăpânului nostru, o să fim libere. Lucrul acesta nu ştiu ce fel l-aş putea nădăjdui, afară numai dacă n'ar mijloci zeii, sau părinţii noştri.

Ag. Pe Hercle, încrezător în buna mea credinţă, le-a făgăduit lor preotul, unchiule dragă, o ştiu eu, pentrucă el ştie că eu o iubesc pe ea.

Ade. Soră dragă, vină încoa după mine.

Ante. Te urmez.

Ha. Inainte de a pleca, am de vorbit cu voi. Staţi locului, dacă cumvà nu vă e cu supărare!

Ade. Cine ne chiamă înapoi?

Ag. Unul, care vă vrea binele.

Ade. De aşàceva e şi timpul. Dar cine e omul acela?

Ag. Un prieten de-al vostru [1]).

Ade. Numai duşman să nu fie.

Ag. E om bun, dragostea mea.

Ade. Pe Polux, un aşà om îl vreau şi eu mai bine, decât pe unul rău.

Ag. Dacă cu adevărat vrei să ai o prietenie, cu àsta poţi s'o ai.

Ade. De rugat nu mă rog.

Ag. Mult bine vrea el să vă facă.

Ade. Un om bun ar fi să facă bine la nişte fete bune [2]).

Ha. Vă vin spre bucurie —

Ade. Şi noi ţie spre plăcere, pe Polux.

Ha. Şi libertatea voastră.

Ade. Cu preţul àsta ne vei câştiga cu uşurinţă.

Ag. Unchiule dragă, aşà să-mi ajute zeii, dacă eu, de-aş fi în locul lui Juppiter, nu m'aş grăbi s'o iau pe ea de soţie, pe Hercle şi pe Junona s'o dau afară pe uşe! Ce vorbe ruşinoase, bine gândite şi la locul lor scoate din gură! Ce cuvinte cuviincioase!

1) *ameicus uobeis.* — 2) *bonu' boneis bene feceris.*

www.digibuc.ro

Ha. Indoeală numai încape: Asta e fiica mea. Şi cu câtă prefacătorie m'am apropiat de ele!

Ag. Pe Hercle, minunat şi cât se poate de bine! Mai ispiteşte-le înca, dar fii scurt: Li-e sete celor cari stau jos [1]).

Ha. La ce bun toate astea? Dece nu facem, ce s'ar cuveni să facem? (către fete). Vá chem la judecată.

Ag. Acuma, unchiule, eşti chiar aşàcum trebuie să fii. Vrei s'o prind eu [2]) pe asta?

Ha. Ţine-o.

Ade. Au, ăsta-i unchiul tău, Agorastocles?

Ag. Am să te fac s'o ştii îndată [3]). Deocamdată, pe Polux, o sa mă răsbun pe tine, cum trebuie, pentrucá am să fac — vei fi logodnica mea.

Ha. Aideţi la judecatá, lăsaţi zăbava. Ia-mă pe mine ca martor şi du-le.

Ag. Şi eu îţi voiu sluji ţie drept martor; la urmă, am s'o iubesc pe asta şi am s'o îmbrăţişez. Asta chiar am vrut s'o spun — ba, pe Hercle, ce aveam de spus, am spus.

Ha. Ia, staţi. Va poftesc la judecată, afară numai dacă nu v'ar sta mai bine, să vă iau cu de-a sila.

Ade. La ce ne chemi la judecatá? Cu ce-ţi suntem noi datoare?

Ag. O s'o spună el la judecător.

Ade. Ei, acuma şi căţelele mele prinseră să mă latre [4])!

Ag. Pe Hercle, mângâe-le [5]) şi tu: Drept îmbucătură lor, dă-mi mie o guriţă, în loc de oase, o aruncătură de limbă în gură şi am sa-ţi fac căţeaua asta mai liniştită şi decum-i untdelemnul.

Ha. Şi ca mişcaţi-vă odată!

Ade. Cu ce ne-am greşit noi faţă de tine?

Ha. Amândouă îmi sunteţi nişte hoţomane.

Ade. Noi, ţie?

Ha. Voi, precum zic.

---

1) *sitiunt qui sedent.* (V. şi *Merc.* 160).
2) *adprendam* (p. *apprehendam).* — 3) *iam faxo scibis.*
4) *me meae canes latrant.* — 5) *adludiato.*

www.digibuc.ro

Ag. La fel cum o ştiu şi eu.

Ade. Şi cam ce hoţie? *Ag.* Intreabă-l pe el.

Ha. Pentrucă de atâta amar de timp mi-aţi ţinut fetele [1]) mele ascunse de mine şi încă fete de oameni liberi şi din cel mai bun neam.

Ade. Pe Castor, nici când ai să poţi afla la noi o asemenea ticăloşenie.

Ag. Dacă nu spuseşi acum o minciună, ne punem rămăşeag pe o guriţă, să ne-o dăm unul altuia?

Ade. Cu tine n'am ce sta de vorbă. Indepărtează-te, te rog.

Ag. Şi totuş, pe Hercle, o să trebuească să stai şi cu mine. Pentrucă acesta e unchiul meu şi faţă de el se cade să-i fiu drept apărătorul lui. Am să-i spun ce fel vă ţineţi de hoţomănii şi cum îi aveţi la voi, în robie, pe fetele lui şi pe care le ştiţi voi, c'au fost furate din ţara lor, ca fete de oameni liberi.

Ade. Unde sunt ele? Sau pe care, rogu-te —

Ag. (către Hanno). Le-am frământat îndeajuns!

Ha. Dacă le-am vorbi?

Ag. Pe Hercle, la fel zic şi eu, unchiule.

Ade. Mi-e teamă, nenorocita de mine, ce-o mai fi şi asta, soră dragă? Aşà am rămas buimăcită, fără simţire în mine!

Ha. Fiţi cu luare aminte, femei. Mai întâi, dacă e cu putinţă, ca zeii să nu trimită lucruri nevrednice la cei nevrednici de ele, lucrul acesta l-aş dori eu să se întâmple; acuma, pentru fericirea, pe care zeii ne-o dăruesc, mie, vouă şi maicii voastre, mulţumirea aceasta se cade să le-o avem deapururi, fiindcă zeii nemuritori aprobă [2]) şi slăvesc pietatea aceasta a noastră. Voi sunteţi amândouă fetele mele şi acesta, Agorastocles, este vărul vostru, băiatul fratelui meu.

Ade. Rogu-te, au, ăştia, nu ne 'ncântă ei cu o bucurie zadarnică?

Ag. Ba, aşà să-mi ajute mie zeii, dacă el nu e părintele vostru. Daţi-vă mâinile.

---

1) *feilias.* — 2) *quom adprobant.*

www.digibuc.ro

Ade. Salutare, tată cel nenădejduit pentru noi! Ingădue-ne 1260
să te îmbrăţişăm. Fii bine venit, tată dorit şi aşteptat!

Ha. Amândouă sunt fiicele mele.

Ante. Amândouă te îmbrăţişăm.

Ag. Şi la urmă, pe mine cine o să mă îmbrăţişeze?

Ha. Acuma sunt om fericit. Prin bucuria deacum mi-se ispăşesc suferinţele atâtor amari de ani.

Ade. Abiă că ne vine a crede.

Ha. Ca să credeţi, am să vă mai spun încă. De pildă, doica voastră m'a recunoscut mai întâi. 1265

Ade. Unde este ea, rogu-te?

Ha. La ăsta.

Ag. Rogu-vă, ce gust[1]) mai e şi ăsta să staţi aşà întruna agăţate de gâtul lui? Cel puţin tu, cealaltă, lasă-l. Nu vreau să-l omoriţi cu zile, mainainte de a mi-te fi făgăduit mie de soţie.

Ade. Il las.

Ante. Cel prea dorit, fii bine venit!

Ha. Aşàdar să ne aruncăm unii în braţele altora. Decât noi[2]), cine-i acum mai fericit? 1270

Ag. Lucruri vrednice de oameni vrednici de ele!

Ha. Insfârşit îşi văzù şi el împlinit visu cu ochii!

Ag. O, Apelles şi, tu, Zeuxis, artişti ai picturii, la ce v'aţi stins voi aşà de timpuriu? Aţi fi putut zugrăvì şi priveliştea deacum! Căci la alţi pictori nici gândesc să poată zugrăvì asemenea privelişti.

Ha. O, zei şi voi zeiţe, cu toţii, aveţi recunoştinţa mea mare şi binemeritată, că m'aţi încărcat de-o aşà mare bucurie şi de aşà mari mulţumiri, readucându-mi copilele la sânul şi sprijinul părintesc! 1275

Ade. Tată dragă, iubirea ta de părinte ne-a fost de mult ajutor.

Ag. Unchiule, vezi să nu-ţi uiţi că mi-ai făgăduit pe fiica ta cea mare.

---

1) *lubet* f. pr. p. *libet.* (trecerea lui *u* în *i*, ca în *maxumus, lacruma,* etc). — 2) *quibu' nunc.*

www.digibuc.ro

Ha. Nu-mi uit.
Ag. Şi de zestrea făgăduită.

Antamoenides. Adelphasivm. Anterastilis. Hanno. Agorastocles.

Anta. Dacă n'am să mă răsbun, cum trebuie, de banii [1]), pe care-i dedei codoşului, atunci sunt bun, să mă aibă bătaia lui de joc, ca pe orice caraghios! 1280

Ca un ticălos ce e, chiar el mă pofti la el, la masă, pentru ca apoi s'o plece deacasă, să rămân eu, să-i păzesc casa, caşicum i-aş fi robul lui. Atunci, când văzui şi eu, că nici codoşul şi nici muiereturile n'au de gând să vină acasă, iar despre partea mâncării nici pomeneală, să mi-se dea cevă, luai şi eu asta ca zălog [2]), şi care face mai mult decât mâncarea, pe care aş fi mâncat-o şi-o pornii pe uşe afară. I-o făcui şi eu. Ciupii codoşul de-o soldă militară [3]). Şi-a găsit el în mine omul, pe care să-l înşele cu parale! Dar dama, dece nu-o împinge păcatu, să-mi pice ea mie acum în cale, cum sunt eu de înfuriat! Pe Polux, aş cărăbăni cu pumnii pe ea, să-o fac numai vânătăi [4]), s'o umplu de aşà fel de negreală [5]), să fie mai neagră chiar şi ca acei Egipteni, cari poartă prin circuri, în zilele de reprezentaţie, găleţile cu apă [6]). 1285 1290

Ade. (către Agorast.). Ţine-mă strâns de tine, dragostea mea. Mă tem grozav de ereţi. Eretele e un animal rau, ca nucumvà să mă răpească pe mine, puişorul tău.

Ante. Cât nu pot a te îmbrăţişa îndeajuns, tată dragă!

Anta. Mă întârziiu singur. Cu ce am aci [7]), mai c'am să-mi pot pregăti prânzul. Dar, ce e asta? Ce este? Ce însemnează asta? Ce-mi văd? Ce fel? Ce sunt îmbrăţişerile astea împerechiate [8])? Ce sunt gemetele astea? Cine să fie omul ästa cu 1295

1) *minam.* E vorba de mina de argint dela v. 466. — 2) *pignus.* Probabil că şterpelise cevà din casă. — 3) *aere militari tetigero lenunculum.*
4) *uti sit merulea. Meruleus (merula,* mierlă) = de culoarea mierlei, negricios-vânăt. — 5) *atritate.* — 6) *cortinam.* E vorba de apa, cu care se stropia prin circuri. V. şi *Stichus,* v. 352.
7) *hoc,* ce şterpelise din casa codoşului. — 8) *conduplicationis.*

www.digibuc.ro

cămaşa lungă, par'că ar fi un băiat de cârciumă [1])? Zăresc eu îndeajuns cu ochii? Aceea deacolo, nu este ea prietena mea Anterastilis? Cu siguranţă, ea este. Incă de mult am simţit eu cât de puţin se prăpădeşte ea după mine. O fată să îmbrăţişeze fără pic de ruşine, în mijlocul străzii, pe un împestriţat [2])? Pe Hercle, chiar c'am să-l dau pe mâna călăului, să-l chinuească, cum o fi mai rău. Se vede că soiul ăsta de oameni, cu cămăşile descinse, au în ei apucături muiereşti [3]).

Dar [4]), ia mai bine să mă duc eu spre această Africă îndrăgostita. Ei, tu, cu tine vorbesc, muiere, nu-ţi e ruşine? Şi tu, ce-mi ai de-a 'mpărţit cu asta? Spune-mi.

Ha. Tinere, te salut.

Anta. Ţine-ţi-l. Nu-mi trebuie. Cu ce drept o atingi tu cu degetul [5])?

Ha. Pentrucă îmi place.

Anta. Iţi place?

Ha. Aşà spun.

Anta. Vipero [6]), la spânzurătoare! Indrăsneşti să-mi faci aci pe îndrăgostitul, peşte în saramură şi să-mi mângâi femeile, pe care le îndrăgesc crucile de voinici? Cosac jupuit [7]), batrân ghelbejit [8]), berbece împuţit [9]), sarea târgului [10]), măslină tercită [11]), îmbâcsit de usturoiu şi de praz mai abitir şi decât un vâslaş Roman!

Ag. Tinere, nucumvà ai mâncărime la fálci, ori la dinţi, de te agăţi de el, au umbli după scărmăneală?

Anta. Dece nu luaşi şi o tobă să-ţi însoţească spusele?

---

1) *puer cauponius.* Ca să fie mai liberi în mişcări, umblau prin casă, cu cămăşile neprinse în cingătoare. — 2) *baiolum.* Negru pătat (dela numele unei plante: *balis).* Se înţelege: Africanii.

3) *genus hoc mulierosum tunicis demissiciis.* — 4) Diverbium *(iambi senarii),* v. 1304—1397. — 5) *hanc digito tactio est?*

6) *ligula.* — 7) *deglupta maena. Maena,* un fel de peşte. T. injurios. — 8) *sarrapis sementium.* Probabil, *Serapis,* zeul Egiptean. După Gruterus, erà zeul agriculturii şi erà închipuit sub forma unui bătrân.

9) *manstruca,* îmbrăcăminte de piele de animal, care miroase greu.

10) *halagora,* dela ἁλς ἀγορᾶς. — 11) *sampsa.* Aceşti termeni injurioşi ne arată ce fel considerau Romanii pe Carthaginezi. (V. şi v. 113).

www.digibuc.ro

Că, pare-mi-se, să ai mai mult mutră de comediant decât arătare de om!

Ag. Vrei să ştii ce fel de comediant sunt? Ieşiţi încoa afară, robi, aduceţi cu voi bâte.

Anta. Ei, tu, dacă spusei şi eu o glumă, nu se cade s'o iei în serios.

Ante. Ce gust mai e şi ăsta pe tine, rogu-te, Antamoenides, să vorbeşti ca un bădăran unei rude de-a noastre şi părinte al nostru? Căci acesta e părintele nostru, care ne-a recunoscut mai acuma, pe noi şi pe acest băiat al fratelui său.

Anta. Aşà să-mi ajute Juppiter, fericită întâmplare! Mă bucur şi mare plăcere simt, dacă are să se'ntâmple codoşului mare nenorocire, iar peste voi fiindcă a dat[1]) norocul, pe care îl meritaţi.

Ante. Pe Castor, vorbeşte să-l crezi. Crede-l, tată dragă.

Ha. Il cred.

Ag. Şi eu îl cred. Dar, iată-l şi pe codoş. Minunat, pare-mi-se!

Anta. La fel zic şi eu.

Ag. Pe Polux, ne vine la timp. Iată-l, îl văd pe bunul bărbat, care se reîntoarce acasă.

Ha. Cine e ăsta?

Ag. Cum vrei să-l iei: Şi codoş şi Lycus, lupul. El e care ţi-a ţinut fetele în robie, iar mie mi-a furat aurul meu.

Ha. Frumoasă cunoştiinţă ai mai avut şi tu!

Ag. Să-l târîm la judecată.

Ha. Câtuş de puţin.

Ag. Dece?

Ha. Pentrucă e cu mult mai bine, să-l acoperim de ocări.

Lycvs. Agorastocles. Hanno. Antamoenides.

Ly. După părerea mea, nimeni nu-şi strică vorba degeaba, dacă îşi spune în mod cinstit la prieteni păsurile sale. De pildă,

1) *quom uirtute optigit*,

www.digibuc.ro

toţi prietenii mei fură de aceeaş părere că mai bine să mă spânzur, decât să mă dau pe mâna lui Agorastocles.

Ag. Codoşule, aidem la judecată.

Ly. Te rog, Agorastocles, lasă-mă mai bine să mă spânzur.

Ha. Te chem în judecată.

Ly. Dar tu cu mine ce ai?

Ha. Am, pentrucă spun că acestea sunt născute libere şi amândouă sunt fetele mele. Au fost răpite, de mici copile fiind, împreună cu doica lor.

Ly. Lucrul acesta l-am ştiut şi eu încă de mult şi am fost nedumerit că nu venià nimeni, care să le mântue din robie. Ale mele fireşte chiar că nu sunt.

Anta. Codoşule, să mergi la judecată.

Ly. E pricina de chestia prânzului? O să ţi-se dea, ţi-l oiu da.

Ag. Pentru furt, îmi trebuie suma îndoită.

Ly. Ia deaci cât pofteşti.

Ha. Şi mie pentru multele mele suferinţi.

Ly. Ia deaci cât pofteşti.

Anta. Şi mie la fel pentru arginţii mei.

Ly. Ia deaci cât pofteşti. Am să vă plătesc la toţi datoria cu grumazul meu, ca un hamal.

Ag. Au, ai a te plânge de cevà împotriva mea?

Ly. Nici vorbă de aşàceva.

Ag. De-i aşà, mergeţi în casă, femei. Dar, unchiule dragă, făgăduieşte-mi de soţie pe fiică-ta, aşacum ne fuse vorba.

Ha. Vorba înapoi n'am să mi-o iau.

Anta. Rămâneţi sănătoşi.

Ag. Şi tu mergi cu bine.

Anta. Codoşule, pentru banii mei iau cu mine zălogul ăsta.

Ly. Pe Hercle, m'am nefericit!

Ag. Şi asta, cât de curând, când te-ei vedea în faţa judecătorului.

Ly. Dar dacă mă dau eu de bunăvoie în mâna ta, la ce mai e nevoie de judecător? Un lucru însă te rog, să te mulţumeşti cu suma neîndoită, cu cei treisute Philippi. Cred c'am

www.digibuc.ro

să pot face rost de ei: mâine am să-mi scot averea în vânzare.

Ag. Cu învoeala însă să-mi stai la mine până atunci, vârît într'o închisoare de lemn.

Ly. Bine.

Ag. Să mergem în casă, unchiule dragă, ca sărbătorita zi de astăzi s'o petrecem în veselie, spre nenorocirea ăstuia şi a noastră fericire.

(Către public). Multă sănătate. Ne-am cam lungit la vorbă. Dar în schimb, toată nenorocirea a căzut peste capul codoşului. Acum, ca încheiere fericită a povestei, dacă cumvà v'a plăcut, vă cere atunci comedia s'o răsplătiţi cu aplause.

UN ALT SFARŞIT AL PIESEI.

Agorastocles. Lycvs. Antamoenides. Hanno. Adelphasivm. Anterastilis.

Ag. Ce, n'ai de lucru, ostaşule? Ce-ţi e, de spui aşà vorbe urîte unchiului meu? Că femeile se ţin de el, asta să nu te minuneze: Le-a recunoscut acum pe amândouă că sunt fetele sale.

Ly. Vai, ce vorbă îmi isbi urechile? Acum m'am dus!

Anta. Deunde au fost ele furate deacasă?

Ag. Sunt Carthagineze.

Ly. Şi eu un om pierdut! De asta, vezi, m'am tot temut eu într'una, să nu le recunoască carevà, cum se întâmplă acuma.

Anta. Vai, nefericitul de mine!

Ly. Pierirà, pare-mi-se, cele optsprezece mine, cu cât le-am cumpărat pe ele.

Ag. Cum ai pierit şi tu însuţi, Lycus.

Ha. Asta, cine e?

Ag. Cum vrei să-l iei şi codoş şi lup. El e, care ţi-a ţinut fetele în robie şi mie mi-a furat aurul meu.

Ha. Frumoasă cunoştiinţă ai mai avut şi tu!

— Acest adaos, o reediitare sub o altă formă a scenei precedente, care sfârşeşte comedia, e o lucrare posterioară, de o altă mână.

www.digibuc.ro

Ag. Codoşule, că eşti hrăpăreţ, asta am ştiut-o întotdeauna, dar că erai şi hoţ, o spun numai cei cari te cunosc mai bine. 1385

Ly. Să mă apropiiu. Te rog fierbinte, pe genunchii tài, pe tine şi pe acesta, care văd că-ţi e rudă: Dacă sunteţi oameni buni [1]), purtaţi-vă, cum se cade, să fiţi ca oamenii de ispravă şi nu mă vârîţi în bucluc. Incă de mult am ştiut că ele sunt femei de naştere liberă şi tot adăstam de-a veni cinevà, să le mântue din robie. Pentrucă ale mele chiar [2]) că nu sunt. Apoi şi ţie am să-ţi înapoiez aurul tău, care este la mine şi jurământ sfânt ţi-oiu da că n'am făcut nimic cu răutate, Agorastocles. 1390 1395

Ag. Hotărîrea dreaptă, ce se cade să fie, eu singur am să o iau. Lasă-mi genunchii.

Ly. Ii las, dacă aşà ţi-e voia.

Anta. [3]). Ei, tu, codoşule! 1398

Ly. Ce vrei cu codoşul, când el se află în treburi?

Anta. Să-mi dai înapoi mina mea de argint, până n'apuc să te duc la închisoare.

Ly. Zeii or da lucruri mai bune!

Anta. Aşà va fi: O să cinezi afară. Aurul, argintul, gâtul, codoşule, aceste trei lucruri le datoreşti acum la un loc [4]).

Ha. In împrejurarea de faţă, ce trebuie să fac, mă framânt în mine. Dacă vreau, să mă răsbun pe el, urmează sa-i fac proces în ţară străină, mai ales că auzii ce fel îi e firea şi apucăturile.

Ade. Tată dragă, te rog, să-l laşi în plata domnului. 1405

Ante. Dă ascultare sorei mele. Aide, curmă duşmania cu un nemernic.

Ha. Ascultă încoa, codoşule. Deşi ştiu că ai binemeritat să te nenorocesc, totuş nu-mi prind mintea cu tine.

Ag. Şi eu, la fel. Dacă îmi vei da înapoi aurul meu, codo-

---

1) *quando boni estis.* — 2) *prosum* (p. *prorsum).*
3) Recitativ (*troch. septenarii*), v. 1398—sfârşit.
4) *tris... semul* (p. *tres, simul),*

www.digibuc.ro

şule, când ai să fii slobozit din lanţuri — o să răsbeşti drept la închisoare.

Ly, lar, aşàcum ţi-e obiceiul?

Anta. Eu, Carthaginezule, vreau să mă desvinovăţesc faţă de tine. Dacă la supărare am spus vreo vorbă pe neplacul inimii tale, te rog să nu mi-o iei în seamă; şi, că ţi-ai aflat fetele, aşà să-mi ajute zeii, de nu-mi stă bucuria la inimă!

Ha. Te iert şi te cred.

Anta. Tu însă, codoşule, să-mi faci rost de o iubită, ori îmi dai mina mea.

Ly. Vrei să-ţi ai flautista mea?

Anta. N'am ce face cu flautista; pentrucă n'ai să poţi şti, care îi sunt mai mari: bucile, ori ţâţele.

Ly. Iţi voiu da ce-ţi place.

Anta. Ai grije.

Ly. Aurul tău am să ţi-l aduc mâine dimineaţă.

Ag. Să nu-ţi uiţi.

Ly. Ostaşule, urmează-mă.

Anta. Eu unul te urmez.

Ag. Ce zici, unchiule? Când socoţi s'o porneşti deaci spre Carthagina? Pentrucă sunt hotărît să merg şi eu cu tine.

Ha. Pedată ce am să pot.

Ag. Pânăce vând ce am, va trebui să mai întârzii aci câtevà zile.

Ha. Am să fac aşà, cum voeşti.

Ag. Aide, să mergem, să ne îngrijim de treburi.

Trupa. Aplaudaţi.

www.digibuc.ro

ERATA.

La pag. r.	*în loc de . . . . .*	*a se citi:*
21, 24.	care ar el	care ar *fi* el
24, 3.	mi m'a părut	mi *s'a* părut,
24, 25, 27.	ochii, poată	*ochi, poartă*
32, 27.	dealăturt	*dealăturt*
37, 20.	asârli	*asvârli*
65, 8.	miciuni	*minciuni*
77, 8.	deci	*deaci*
86, 23.	umblu	*umblă*
89, 5.	conmeseam	*conmesean*
96, 30.	întocmal	*întocmai*
99, 22.	a amândouă	*la* amândouă
103, 9.	prilejește	*prilejuește*
111, 20.	prilejtul	*prilejul*
117, 23.	prapădese	*prăpădesc*
134, 20.	devreme se	*devremece*
148, 9.	bărbații	*bărbați*
158, 23.	bani	*banii*
180, 14.	întreage mea	*întreaga* mea
183, 28.	împresoase	*împresoare*
186, 6.	ruștnat	*rușinat*
189, 28.	e mai utilizat	*a* mai utilizat
192, 1.	astâmpă	*astâmpăra*
194, 4.	găsi	*găsit*
196, 2.	gustui	*gutui*
197, 35.	dede corp	*depe* corp
200, 2.	nenorocit-o	*nenorocito*
212, 33, 34.	mulțuită, zastre	*mulțumită, zestre*
214, 25.	roată	*roata*
218, 2.	De vă afați	De vă *aflați*
224, 30.	îndăioșează	*înduioșează*
225, 35.	de a păătui	de a *păcătui*
234, 7.	să vino	să *vină*
235, 1, 3.	ști, deminnue	*știi, deminune*
236, 7.	atâți	*ațâți*

www.digibuc.ro

Lei 31,00

www.digibuc.ro